

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ХАРІТОНЕНКО ЛЕСЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:811.161.2]:[37:005.336.5] (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО
ДО ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Харітоненко Л.А.

Науковий керівник: **Рідей Наталія Михайлівна**
доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Харітоненко Л.А. Підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2025.

У ході дисертаційного дослідження досягнуто мету, яка полягала у модернізації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у теоретичних і методологічних засадах її організації у ЗВО.

Визначено, обґрунтовано та розкрито об'єкт дослідження – фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності та предмет дослідження – освітній процес формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше: обґрунтовано теоретичні і методологічні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності; розроблено, обґрунтовано та верифіковано модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; розроблено та обґрунтовано – методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії); розроблено та обґрунтовано структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій

підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО, який охоплює низку кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний та обґрунтовано їх призначення; розроблено алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку; розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку; уточнено контент нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у ході проблемного аналізу загальних положень; розкрито структурно-організаційні і структурно-функціональні особливості фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО у національних і зарубіжних закладах освіти у ході компаративного аналізу; сформульовано в авторській інтерпретації дефініції «професійна майстерність учителів української мови і літератури ЗЗСО»; «кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти»; подальшого розвитку набули теоретичні, методичні і практичні аспекти організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

У першому розділі «Теоретичні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності» здійснено проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності, а також компаративний аналіз структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів в національних та зарубіжних закладах освіти; обґрунтовано методологічні абрисы понятійно-

категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності.

У другому розділі «Методологічні засади організації фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності» розроблено і обґрунтовано організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії); методика організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; структуру і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО. У третьому розділі «Проектування та верифікація модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності» обґрунтовано та розроблено модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; розроблено програму планування перевірки ефективності моделі та здійснено перевірку її ефективності.

Ключові слова: підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО, педагоги, професійна майстерність, кейс професійної майстерності, учителі української мови і літератури ЗЗСО, організаційно-педагогічні умови, модель організації підготовки, методика організації освітнього процесу, сформованість кейсу професійної майстерності учителів.

ABSTRACT

Kharitonenko L. A. Preparing teachers of Ukrainian language and literature for the formation of a professional mastery case – Manuscript Status.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, 2025.

The dissertation research achieved its aim of modernizing the training of teachers of Ukrainian language and literature in general secondary education institutions (GSEI) for the formation of a professional mastery case, based on theoretical and methodological principles for its implementation in institutions of higher education. The object of the study – professional training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for the formation of a professional mastery case – was defined, substantiated, and disclosed, as well as the subject of the study – the educational process of forming a professional mastery case in Ukrainian language and literature teachers in GSEI.

For the first time in the dissertation: the theoretical and methodological foundations of professional training for teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for the formation of a professional mastery case were substantiated; a model of organizing the preparation of teachers of *Ukrainian language and literature* for the formation of their professional mastery case was developed, substantiated, and verified; a methodology for organizing the educational process to form a professional mastery case in teachers of Ukrainian language and literature in GSEI was designed and substantiated; the organizational and pedagogical conditions ensuring professional training were determined (integration of modern nationally-oriented and digital educational strategies; development of flexible competencies and adaptability to current challenges; fostering of pedagogical leadership and cultural diplomacy); the structure and content of formation the professional mastery case in the training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI were developed and substantiated. The structure includes several components: subject-knowledge, methodological, self-educational-reflective, cultural, communicative-

psychological, creative-innovative, research-analytical, and their purposes were defined and justified; an algorithm for the step-by-step formation of a professional mastery case within the framework of professional training and professional development of the teachers was created; a set of evaluation criteria and levels (low, medium, high) for assessing the formation of the professional mastery case of teachers of *Ukrainian language and literature* was developed, based on such criteria as technological digitalization, professional mobility, and professional development; the content of regulatory and legal requirements for the qualification of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for forming a professional mastery case was refined through problem analysis of general provisions; structural-organizational and structural-functional features of professional training in national and foreign educational institutions were analyzed comparatively; the author's interpretations of the definitions "professional mastery of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI" and "professional mastery case of teachers of Ukrainian language and literature in general secondary education institutions" were formulated; theoretical, methodological, and practical aspects of organizing the educational process for training the teachers to form a professional mastery case were further developed.

In the first chapter, "Theoretical Foundations of Professional Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in GSEI for the Formation of a Professional Mastery Case," a problem-based analysis of the regulatory content and a comparative analysis of structural-organizational and structural-functional components of teacher training in national and international educational institutions were conducted. The methodological framework for the conceptual and categorical content of professional training was substantiated.

In the second chapter, "Methodological Principles of Organizing the Professional Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in General Secondary Education Institutions (GSEI) for the Formation of a Professional Mastery Case", the organizational and pedagogical conditions for ensuring the professional training of Ukrainian language and literature teachers in GSEI for the

formation of a professional mastery case were developed and substantiated. These include: integration of modern nationally-oriented and digital educational strategies; development of flexible competencies and adaptability to contemporary challenges; fostering pedagogical leadership and cultural diplomacy. Additionally, the methodology for organizing the educational process aimed at forming the professional mastery case in teachers of Ukrainian language and literature in GSEI was developed, along with the structure and content for ensuring the formation of the professional mastery case in the curricula of professional training programs for these teachers.

In the third chapter, “Design and Verification of the Model for Organizing the Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in GSEI for the Formation of Their Professional Mastery Case”, a model for organizing the training of teachers for forming their professional mastery case was substantiated and developed. A program for planning and verifying the model’s effectiveness was also created and the effectiveness of the model was tested.

Keywords: *training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI, teachers of Ukrainian language and literature in GSEI educators, professional mastery, professional mastery case, organizational-pedagogical conditions, training model, educational process methodology, formation of professional mastery case.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Харітоненко Л.А.** Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 61. Том 2. С.30-35.

2. **Харітоненко Л.А., Рідей Н.М.** Кейс професійної майстерності вчителя української мови і літератури. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 3(43). С.1805-1817.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

3. **Kharitonenko L.** Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. №2(1), pp. 57–71. (Index Copernicus).

4. **Kharitonenko L.** Analysis of innovative methods of Ukrainian language teaching at the educational institutions of general secondary education. *Futurity Education*. 2022. №2(2), pp.52–64. (Index Copernicus).

5. **Kharitonenko L.** STEM office of the Ukrainian language of the institution of general secondary education (Ukrainian experience). *Futurity Education*. 2022. № 2(4), pp. 44–52. (Index Copernicus).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Харітоненко Л.А.** Інформаційно-технологічні засоби підтримки кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції*, м. Ужгород, 17 травня, 2024 р. С. 253-254.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації – посібники

7. Науменко В.О., **Харітоненко Л.А.** Уроки літературного читання в 3 класі: *методичний посібник для вчителя*. Київ: Генеза. 2014. 272с.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. **Харітоненко Л.** Символ щастя – лелека. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2010. №31-32. С. 73-74.

9. Науменко В., **Харітоненко Л.** Календарне планування з читання за "Читанкою" (3 клас). *Початкова школа: науково-методичний журнал*. 2012. № 8. С.27-31.

10. **Харітоненко Л.** Інформаційний портфель учителя початкової школи. *Інформаційне забезпечення навчального процесу*. 2013. №8. С.91-94.

11. **Харітоненко Л.** Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*, 2013. №6. С. 13-15.

12. **Харітоненко Л.** Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*. 2014. № 4. С. 24-27.

13. **Харітоненко Л.** Творчі вправи і завдання заохотять до навчання: прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі. *Учитель початкової школи: Науково-методичний журнал*, 2014. №10. С.30-33.

14. **Харітоненко Л.** Літературне читання: прийоми роботи з учнями 4-го класу. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*, 2015. № 9. С.28-30.

15. **Харітоненко Л.** Я у світі. Картки. 3-4 класи/ упорядник М. Пристінська. Київ: «Видавничий дім «Перше вересня». 2015. 88с.

16. Захарійчук М.Д., Стратілат І.Д., **Харітоненко Л.А.** Українська мова: книжка для вчителя: календарне планування та розробки уроків, 4 клас. Київ: Грамота. 2015. 216с.

17. **Харітоненко Л.** З літературою на «ти». *Література в школах України: науково-методичний журнал*. 2021. № 3(477). С.18-22.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЇ.....	2
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ...	8
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	12
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	23
1.1. Проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності	23
1.2. Компаративний аналіз структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів в національних та зарубіжних закладах освіти.....	47
1.3. Методологічні абрисы понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності.....	66
Висновки до першого розділу.....	90
Список використаних джерел до першого розділу.....	93
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	110
2.1. Організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності	110

2.2. Методика організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО	131
2.3. Структура і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО.....	149
Висновки до другого розділу.....	178
Список використаних джерел до другого розділу.....	180
РОЗДІЛ 3. ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДО ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	200
3.1. Обґрунтування та проєктування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності	200
3.2. Експериментальна перевірка ефективності моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності	234
3.3. Експертне оцінювання кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО	257
Висновки до третього розділу.....	291
Список використаних джерел до третього розділу.....	393
ВИСНОВКИ	295
ДОДАТКИ.....	307

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗЗСО – заклад/заклади загальної середньої освіти

ЗО – заклад/заклади освіти

ЗВО – заклад/заклади вищої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

КМУ – Кабінет Міністрів України

ЄС – Європейський Союз

STEM – природничі науки, технології, інженерія та математика (з англ. – Science, Technology, Engineering, and Mathematics)

ДСТУ – Державні Стандарти України

ISO – Міжнародна організація зі стандартизації (з англ. – International Organization for Standardization)

ОС – освітній ступінь

ДСЯО – Державна служба якості освіти України

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

НУШ – Нова українська школа

ВПО – внутрішньо переміщені особи/особа

ООП – особливі освітні потреби

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальні пріоритети підготовка учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) до формування кейсу професійної майстерності виокремлено у специфіці наукових спрямувань дослідження педагогічної проблеми у аспектах: теоретичних – архітектури фонетики, лексики і граматики мови (зосереджені на теорії систем і технологічному обґрунтуванні їх забезпечення); семантичних – у забезпеченні комунікативної функції мовлення; когнітивних – у питаннях розвитку здатностей до пізнання мовних явищ, комунікативних процесів мовлення, орієнтації в мовному середовищі, забезпечення креаційного характеру мови і здатності до саморозвитку. Тому формування кейсу професійної майстерності у підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО передбачає необхідність педагогічних розвідок не лише теорії професійної освіти та теорії української мови і літератури, а й у питаннях їх розвитку, а саме для формування розуміння мовних явищ і мовленнєвих процесів комунікативної культури/культури мовлення як у учителів, так і у учнів/школярів, що визначає пріоритети досліджень методики навчання мови та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Теоретико-практичні, методологічні та методичні аспекти дослідження професійної підготовки учителів української мови і літератури розкрито у наукових доробках учених – Л. Мацько та представників її наукової школи; О. Семеног (формування професійної компетентності та культуромовності з орієнтиром на європейські пріоритети); Л. Коваленко (формування професійної компетентності засобами інтерактивних технологій); Л. Базиль (розвиток літературознавчої компетентності); Г. Сердюк (формування дослідницької компетентності в умовах воєнного стану); Г. Бондаренко (удосконалення методичної та розвиток дослідницької компетентностей); Л. Сімоненко (формування методичної компетентності у складі професійної); В. Папушина (формування естетичної культури у процесі професійної

підготовки); Н. Подлевська, А. Доценко (підготовка до роботи в інклюзивному середовищі); С. Клименко (формування культури професійного мовлення); В. Коваль, К. Маслюк (використання інноваційних освітніх технологій); О. Островський (формування готовності до професійної діяльності в міжкультурному освітньому середовищі); Н. Юрійчук (професійна підготовка в умовах модернізації вищої освіти в Україні); Л. Семеновська та Л. Савенко (підготовка до етнокультурної діяльності). Упровадження інноваційних та ІКТ-технологій у процесі професійної підготовки учителів української мови і літератури досліджено у роботах – М. Ячменик (використання засобів медіаосвіти); Л. Овсієнко (інформатизація підготовки); І. Бакаленко, Ю. Курилова (застосування дебатів як інноваційної педагогічної технології). Підготовку учителів української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу дослідили науковці – В. Крищук; О. Горошкіна В. Коваль; Т. Кулікова; комунікативно-діяльнісного підходу – І. Кухарчук. Професійну майстерність учителів як предмет дослідження розглядали науковці – О. Дубасенюк (в умовах цілежиттєвого навчання); О.Отич (викладачів професійної школи); Є. Барбіна (у системі неперервної освіти); Л. Чумак (учителів зарубіжної літератури у системі післядипломної освіти); К.Кривошея (учителя-філолога).

Аналіз стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузей знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія (українська мова і література)» та 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література), зокрема для підготовки бакалаврів з філології та учителів української мови і літератури ЗЗСО актуалізує необхідність дослідження ролі їх професійної майстерності у соціально турбулентних умовах і дає підстави для виокремлення наявних **суперечностей між:**

- вимогами державного правового та технічного регулювання організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до

формування кейсу професійної майстерності та потребами соціального замовлення на фахівців словесників нової формації;

- панівними переконаннями тлумачення тезаурусу педагогічної проблеми дослідження й актуальністю визначення та удосконалення понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності;

- усталеним змістом професійної майстерності учителів як надавачів та запитами споживачів освітніх послуг щодо якості їх задоволення, що прискорює активізацію педагогічних розвідок у контексті визначення змісту і структури кейсу професійної майстерності та вироблення рекомендацій його набуття та розвитку в учителів української мови і літератури ЗЗСО;

- традиційними підходами до організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності та необхідністю забезпечення ефективності модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО в умовах соціальної турбулентності при застосовуванні пріоритетних методологічних підходів і принципів.

Необхідність оновлення й осучаснення системи формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО потребує подолання зазначених суперечностей і зумовила вибір теми нашого дослідження **«Підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану УДУ імені Михайла Драгоманова та відображає наукові дослідження у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР № 0117U004914) та «Освітня політика якості й безпеки

життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку України» (ДР № 0122U000046) в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (нині – Український державний університет імені Михайла Драгоманова) (протокол № 6 від 29 жовтня 2015 року).

Мета дослідження полягає у модернізації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у теоретичних і методологічних засадах її організації у ЗВО.

Для досягнення мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності.
2. Обґрунтувати методологічні засади організації фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності.
3. Обґрунтувати та розробити структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО.
4. Розробити критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.
5. Обґрунтувати, розробити та верифікувати модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності.

Об’єкт дослідження – фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

Предмет дослідження – освітній процес формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні методи* – проблемний аналіз теоретичних і методологічних засад джерельної бази фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності, правового забезпечення відповідності вимогам кваліфікаційних вимог до підготовки учителів та їх професіоналізму (компетентності, здатності до розвитку, професійної майстерності); *компаративний аналіз* – організаційної архітектури та семантичної спрямованості фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО в Україні та за рубежом; *контент-аналіз* – для обґрунтування тезаурусу проблеми дослідження у теорії і методиці професійної освіти, також для виокремлення організаційно-педагогічних умов забезпечення ефективності підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності; *структурно-організаційний та структурно-функціональний аналізи* – для розроблення й обґрунтування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; *емпіричні методи* – моделювання для проєктування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; *планування* – для організації педагогічного експерименту; *експертного* – для оцінювання кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; *статистичні* – для обробки результатів педагогічного експерименту; *методи експертного оцінювання*.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- *обґрунтовано* теоретичні і методологічні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності;
- *розроблено, обґрунтовано та верифіковано* модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу

їх професійної майстерності; *розроблено та обґрунтовано* – методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії);

– *розроблено та обґрунтовано* структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО, який охоплює низку кейсів: предметно-знаннєвий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний та *обґрунтовано* їх призначення;

– *розроблено* алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку;

– *розроблено* критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку;

– *уточнено* контент нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у ході проблемного аналізу загальних положень;

– *розкрито* структурно-організаційні і структурно-функціональні особливості фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО у національних і зарубіжних закладах освіти у ході компаративного аналізу;

– *сформульовано* в авторській інтерпретації дефініції «професійна майстерність учителів української мови і літератури ЗЗСО»; «кейс

професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти»;

– подальшого розвитку набули теоретичні, методичні і практичні аспекти організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у обґрунтуванні та удосконаленні теоретичних і методологічних засадах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у розроблених: доробку 1-4 клас (інформаційний портфель учителя початкової школи («Інформаційне забезпечення освітнього процесу»); комплект «Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання для 1-4-го класів»; «Символ щастя – лелека. Читання у 2 класі»; «Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу»; «Уроки літературного читання в 3 класі»: методичний посібник для вчителя; «Календарне планування з читання за підручником «Літературне читання. 3 клас»»; «Творчі вправи і завдання заохотять до навчання: прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі; набір «Я у світі. Картки. 3-4 класи»: збірник дидактичних матеріалів; «Українська мова: книжка для вчителя»: календарне планування та розробки уроків, 4 клас; «Літературне читання»: прийоми роботи з учнями 4-го класу; модуль – технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів початкової школи (1-4 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту початкової освіти); доробку 5-9 клас («З літературою на «ти»; модуль технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (5-6 та 7-9 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти)); засобах інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями на всеукраїнській освітній платформі «ВСЕОСВІТА» («Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі»; «Сучасний

інтегрований урок: від ідеї до проведення» (української мови/читання); «Тематичний день: від ідеї – до втілення» української мови/читання у предмети підготовки початкової школи; «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі»; «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути»; «Модель учнівського самоврядування для дітей молодшого шкільного віку»; «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури»; «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи»; «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти»; «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі»; «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку»).

Основні положення та результати дослідження впроваджено у освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 158 від 22.06.2021 р.), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/162 від 10.07.2025 р.) та Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04/795 від 08.07.2025 р.).

Особистий внесок здобувача у наукових працях, опублікованих у співавторстві, авторові належать: у [6] – розроблено 74 конспекти уроків з літературного читання за підручником «Літературне читання. 3 клас» В. Науменко, уроки позакласного читання, уроки вивчення нового матеріалу, підсумкові уроки; у [8] – розроблено календарне планування до уроків та їх тематичну рубрикацію, погодинне навантаження та підсумкові уроки підбиття підсумків релевантності літературного читання у 3 класі за «Читанкою» В. Науменко; у [13] – розроблено 71 конспект уроків з української мови за підручником «Українська мова. 4 клас» М. Захарійчук, уроки вивчення нового матеріалу, уроки розвитку зв'язного мовлення, підсумкові уроки за розділами «Мова і мовлення», «Текст», «Прикметник», «Числівник», «Займенник», «Дієслово», «Прислівник» і «Повторення вивченого у початкових класах».

Апробація матеріалів дисертації здійснювалась під час виступів на семінарах, круглих столах та щорічних звітно-наукових конференціях викладачів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня:

- *міжнародних*: I Національна конференція Edcamp Georgia 2022 «Освіта – колиска майбутнього» (Грузія, Батумі, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах програма» (Київ, 2022); VII Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив» (Переяслав, 2023, 2024); III Міжнародна наукова конференція «Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень» (Ужгород, 2024);

- *всеукраїнських*: III Усеукраїнська науково-практичній конференція «Інновації в освіті та педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми, 2019); Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція до Дня української писемності й мови «Українська мова: вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (Київ, 2022); «Освітній триатлон: резильєнтність, зростання, пошук перспектив» (Кривий Ріг, 2023); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Безбар'єрний простір в освіті: нові вимоги, виклики та успішні практики» (Рівне, 2025);

- *регіональних*: «Освітнє середовище із дитиною в центрі» (Носачів, 2018), «Вчительство у реаліях Нової української школи: професійне перезавантаження» (Ніжин, 2018), «Наступність у формуванні наскрізних навичок НУШ: від початкової ланки до ЗВО» та «10 компетенцій у нових реаліях: шляхи подолання освітніх втрат» (Кривий Ріг, 2025), «Лідери серед нас: як учнівська спільнота формує зміни» (Олександрія, 2025).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 17 публікаціях, серед них 2 статті у наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки, 3 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних;

публікація у збірнику матеріалів конференцій, методичний посібник у співавторстві та 10 публікацій, що додатково розкривають зміст дисертації.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 379 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 242 сторінках, зокрема містить 26 таблиць, 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

1.1 Проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності

Підготовка вчителів української мови та літератури для ЗЗСО в Україні є ключовою складовою національної системи освіти, адже саме ці фахівці виконують функцію збереження мовної та культурної ідентичності. Успішне виконання означеного завдання залежить від чітко визначених кваліфікаційних вимог, закріплених у нормативно-правовій базі. Аналіз цих документів дозволяє сформулювати систему професійної майстерності вчителя, адаптовану до сучасних викликів освіти.

Нормативно-правове регулювання – це процес впливу на соціальні відносини за допомогою створення, прийняття, змінення, скасування або тлумачення правових норм і актів. Воно забезпечує впорядкування суспільних відносин шляхом їхнього правового регулювання, що здійснюється через систему законодавчих і нормативно-правових актів, таких як закони, підзаконні акти, постанови, накази, регламенти та інші документи, які мають юридичну силу. До основних елементів нормативно-правового регулювання традиційно відносять правові норми, нормативно-правові акти, правотворчий процес. Правові норми – загальнообов'язкові правила поведінки, які встановлюють права та обов'язки учасників правових відносин. Вони визначають, як повинні поводитися суб'єкти права в певних ситуаціях. Нормативно-правові акти – це офіційні документи, що містять правові норми. Це можуть бути закони, укази, постанови уряду, розпорядження органів місцевого самоврядування тощо. Правотворчий процес – процес створення, змін і скасування нормативно-

правових актів, що забезпечує відповідність законодавства потребам суспільства і регулювання правових відносин. Мета нормативно-правового регулювання включає організацію та впорядкування суспільних відносин через створення чітких, зрозумілих та обов'язкових для виконання правил; забезпечення прав і свобод громадян шляхом визначення та охорони їхнього правового статусу; розв'язання конфліктів у разі виникнення суперечностей між учасниками правових відносин; стимулювання розвитку суспільства через законодавчі ініціативи, які сприяють економічному, соціальному й культурному розвитку.

Нормативно-правове регулювання в освіті включає в себе закони, що визначають права і обов'язки учасників освітнього процесу, а також документи, що регулюють діяльність освітніх установ, а саме: Закони України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників» (2012), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018), Положення про атестацію педагогічних працівників (2022), постанови КМУ «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019), «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» (2020) та концепції «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (2016) накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) тощо, що визначають стандарти освіти, критерії акредитації та інші питання, що стосуються організації й управління освітнім процесом.

Нормативно-правове регулювання підготовки вчителів української мови та літератури в Україні, окрім наведених вище, базується також на таких

ключових актах: Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019) та розпорядженні КМУ «Про затвердження державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року» (2024), «Державному стандарті базової середньої освіти» (2020), Стандартах вищої освіти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія» (2019), Українському правописі (2019), Навчальних програмах 5-9 класи. Наскрізнні змістові лінії та навчальних програмах «Українська мова», «Українська література» для 10–11 класів ЗЗСО (рівень стандарту, профільний рівень) тощо.

Розпочнемо аналіз нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО з розгляду Закону України «Про освіту» (2017), котрий визначає загальні принципи й мету освітньої діяльності, підкреслює необхідність формування професійних компетентностей у педагогів, здатності реалізовувати компетентнісний підхід у навчанні, розвивати критичне мислення учнів, інтегрувати сучасні технології, а також здійснення безперервної освіти й розвитку. Безперервний професійний розвиток, як стверджується в Законі України, є постійним процесом навчання та вдосконалення професійних компетентностей спеціалістів після отримання вищої або післядипломної освіти. Він уможливорює підтримування або підвищення стандартів фахової діяльності та триває протягом періоду їхньої професійної кар'єри загалом [78].

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020) пов'язаний із виокремленням правових, організаційних та економічних засад функціонування й розвитку системи загальної середньої освіти, правами й обов'язками учасників освітнього процесу, надає основи для формування державних стандартів освіти, які регламентують професійні вимоги до вчителів. Для зайняття посад педагогічних працівників необхідні: педагогічна освіта, вища освіта та/або професійна кваліфікація, вільне володіння державною

мовою (для громадян України) або демонстрування знання державної мови в обсязі, достатньому для спілкування (для іноземців та осіб без громадянства), а також відповідність вимогам моральності, фізичного і психічного стану здоров'я, які забезпечують виконання професійних обов'язків [79].

У контексті професійної підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності актуальною є репрезентована Законом України «Про вищу освіту» (2014) академічна свобода як «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності» [75]. Вона пов'язана зі свободою слова, творчістю, поширенням знань та інформації, науковими дослідженнями, упровадженням їхніх результатів й урахуванням законодавчих обмежень. Окрім того, важливим, на нашу думку, є усвідомлення та сприйняття терміна «предметна спеціальність» (у нашому контексті 035 «Філологія»), котра являє собою складову частину предметної галузі спеціальності, що включає освітні програми, спрямовані на підготовку педагогічних кадрів. Ці фахівці забезпечують навчання одному або кільком предметам (інтегрованим курсам), передбаченим чинним законодавством, пов'язаним із повною загальною середньою освітою [75].

Закон України «Про професійний розвиток працівників» (2012) спрямовує увагу на визначення правових, організаційних і фінансових засадах діяльності системи професійного розвитку працівників. Відповідно до вищезазначеного документа державна політика в галузі професійного зростання працівників ціллю ставить зміцнення їхньої конкурентоздатності згідно із запитами суспільства через підтримку роботодавців у раціональному застосуванні трудових ресурсів та забезпеченні працівникам необхідного рівня їхньої професійної підготовки [80].

«Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) описує кваліфікаційні характеристики, функції та компетенції вчителя як

освітнього фахівця. У розділі 5. «Перелік трудових функцій (професійних компетентностей, що входять до них), умовні позначення» наведено комплекс трудових функцій «А Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів). Б Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу. В Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища. Г Управління освітнім процесом. Д Безперервний професійний розвиток» [82].

Усвідомлюючи комплексність та інтегрованість означених трудових функцій у професійній діяльності вчителя ЗЗСО, у контексті нашого дослідження акцентуємо глибшу увагу на реалізації функції «А Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)», пов'язаної зі сформованістю мовно-комунікативної компетентності (забезпечення оволодіння знаннями, вміннями, навичками, компетентностями державною мовою; формування й розвиток в учнів мовно-комунікативних умінь і навичок). Актуалізується, безперечно, ще одна компетентність за трудовою дією означеної функції, а саме предметно-методична, ототожнена з моделюванням змісту навчання згідно з обов'язковими результатами навчання, формуванням і розвитком у здобувачів освіти ключових компетентностей та умінь, спільних для всіх компетентностей, здійснюванням інтегрованого навчання, добором і використанням сучасних та ефективних методик, технологіями навчання, виховання й розвитку школярів, розвитком у них критичного мислення, що є надзвичайно важливим для вчителів української мови і літератури ЗЗСО.

У контексті формування кейсу професійної майстерності означених фахівців значущості набуває є одна трудова функція – «Д Безперервний професійний розвиток», котра акумулює інноваційну компетентність (застосування наукових методів пізнання в освітньому процесі, імплементацію інновацій у фаховій діяльності, використання різноманітних підходів для вирішення проблем у навчально-пізнавальній діяльності); здатність до навчання впродовж життя (визначення умов та ресурсів фахового розвитку в безперервній освіті, взаємодія з колегами на партнерських засадах та за взаємопідтримки з використанням наставництва й супервізії); рефлексивну

компетентність (здійснення моніторингу своєї педагогічної діяльності, визначення індивідуальних професійних потреб) [82].

Важливий документ формування державної політики в галузі освіти – «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018) – актуалізує багатогранність педагогічної професій та її здатність у вищих проявах підійматися до мистецтва, водночас спрямовується на вектори довготривалого професійного вдосконалення й зростання майстерності педагогів. Предметну спеціальність визначено складовою частиною предметної галузі спеціальності, що включає освітні програми, спрямовані на підготовку педагогічних кадрів. Ці фахівці забезпечують викладання одного або кількох предметів (інтегрованих курсів), передбачених чинним законодавством у сфері повної загальної середньої освіти [33].

Конкурентоспроможність педагога обумовлюється його професійністю, рівнем кваліфікованості, практичним досвідом викладацької роботи, педагогічною *майстерністю*, наявністю значущих професійних рис, зокрема гнучкості, відповідального ставлення до власного безперервного фахового вдосконалення, готовності сприймати нововведення, прагнення до особистісного творчого зростання, упровадження інноваційних рішень і здійснення відкриттів [33].

У пункті 3.4 Концепції розвитку педагогічної освіти розвиток педагогічної майстерності названо пріоритетом, тож актуалізовано створення національного та незалежних (регіональних, спеціалізованих) порталів для створення вільного доступу до фахових періодичних видань, праць в освітній галузі, дистанційних курсів підвищення кваліфікації. На увагу заслуговує ініціатива держави, пов'язана із залученням педагогічних і науково-педагогічних працівників до створення та збагачення вмісту освітніх платформ, стимулюванням та заохоченням їх до укладання навчальних і методичних матеріалів. Також зазначається, що безперервний професійний розвиток передбачає здійснення діяльності, пов'язаної з формальною, неформальною та інформальною освітою, накопиченням результатів в електронному портфоліо,

на вебсайтах закладу освіти. Формальна ототожнена з підвищенням кваліфікації за акредитованими освітніми програмами, неформальна – стажуванням, тренінгами, семінарами, семінарами-практикумами, семінарами-нарадами, семінарами-тренінгами, вебінарами, майстер-класами, зокрема й закордонними [33].

Національна рамка кваліфікацій (2011, оновлена 2020) установлює рівні кваліфікації та описує компетенції, які мають бути сформовані під час навчання. Підготовка вчителів української мови і літератури ЗЗСО здійснюється на 7 та 8 рівнях. Так, бакалаврський рівень вищої освіти, що відповідає сьомому рівневі Національної рамки кваліфікацій, забезпечує опанування теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для успішного виконання професійних завдань за обраним фахом, та передбачає наявність умінь вирішувати складні завдання та проблеми у фаховій сфері чи освітньому процесі, що вимагають здійснення досліджень і впровадження інновацій, супроводжуються невизначеністю умов і вимог.

Магістерський рівень вищої освіти відповідає восьмому рівневі Національної рамки кваліфікацій, передбачає оволодіння поглибленими теоретичними й практичними знаннями, освоєння умінь і розвиток навичок у межах обраної спеціальності чи спеціалізації. Він охоплює опанування загальних принципів методології наукової або професійної діяльності, а також формування компетентностей, які забезпечують виконання завдань інноваційного спрямування на відповідному професійному рівні. Рівень включає здатність вирішувати складні завдання в професійній чи науково-інноваційній сфері, потребує переосмислення накопичених знань, створення нових інтегрованих концепцій і моделей, а також упровадження [55].

Наступний нормативно-правовий акт – Положення про атестацію педагогічних працівників (2022) – визначає мету атестації як стимулювання планомірного і безперервного підвищення рівня фахової компетентності вчителів, зростання професійної майстерності, розвиток креативності й ініціативності, підвищення престижу та впливу, забезпечення результативності

освітнього процесу. Ключовими принципами атестації є забезпечення відкритості й колегіальності, дотримання гуманного та доброзичливого ставлення до педагогічного працівника, досягнення повноти, об'єктивності та системності в оцінюванні його професійної діяльності [73]. З огляду на означене, вважаємо, що впровадження цих принципів зможе забезпечити підготовку учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності.

Постанова КМУ «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019) містить норми щодо процедури, видів, форм, обсягу (тривалості), періодичності, умов підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти. Форми підвищення кваліфікації включають інституційну (очну: денну, вечірню; заочну; дистанційну; мережеву), дуальну, а також навчання на робочому місці чи виробництві.

Можливе поєднання різних форм підвищення кваліфікації. Основні види підвищення кваліфікації пов'язані з навчанням за відповідними програмами, семінарами, практикумами, тренінгами, вебінарами, майстер-класами та іншими форматами фахового розвитку. Основні напрями, пов'язані з нашим дослідженням, ототожнено з розвитком професійних компетентностей, тобто знанням навчального предмета, фаховими методиками, технологіями), а також формуванням і розвитком мовленнєвої, цифрової, комунікаційної, інклюзивної, емоційно-етичної компетентності [74].

Аналіз стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія» (2019), зокрема для підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО, актуалізує саме спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Нами укладено таблицю порівняльного аналізу означених компетентностей у розрізі першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

**Порівняльний аналіз спеціальних компетентностей у розрізі
першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів
галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія»**

<i>Перший (бакалаврський) рівень</i>	<i>Другий (магістерський) рівень</i>
Усвідомлення структури мовознавчої науки та її теоретичних засад. Уміння застосування у фаховій діяльності знань про мову як унікальну знакову систему, її сутність, функції та рівневу організацію. Здатність використання знань з історії та теорії мов, що вивчаються. Уміння аналізу діалектних і соціальних варіантів мов, а також опису соціолінгвістичних ситуацій. Здатність оперування знаннями про етапи розвитку літератури з давнини до сучасності, розуміння еволюції напрямів, жанрів і стилів, творчості провідних авторів, художні явища, тенденції розвитку світового літературного процесу й української літератури. Уміння вільного й ефективного використання мови в письмовій та усній формі, оволодіння різними жанровими і стильовими форматами, регістрами спілкування (офіційним, неофіційним, нейтральним) для виконання комунікативних завдань у різних сферах. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та інтерпретувати мовні, літературні дані, а також виконувати переклади та інтерпретацію текстів відповідно до обраної спеціалізації. Уміння вільного оперування спеціалізованою термінологією для вирішення фахових завдань. Усвідомлення принципів і методів створення текстів різноманітних жанрів і стилів державною та іноземною мовами. Здатність виконання мовознавчого, літературознавчого і спеціалізованого філологічного аналізу текстів різних жанрових і стильових форматів. Уміння надавати консультації щодо дотримання норм літературної мови та мовленнєвої культури. Здатність організовувати ділове спілкування [99]	Уміння вільного орієнтування в різноманітних напрямках і течіях лінгвістики. Уміння сприймання літератури як складної системи, усвідомлення еволюційного розвитку національного й світового літературознавства. Здатність аналізу й критичного оцінювання історичних здобутків і сучасних досягнень науки про мову й літературу. Уміння проводити наукове дослідження й структурувати мовний/ мовленнєвий або літературний матеріал з використанням традиційних і сучасних методологічних підходів. Розуміння основ методології, організації та правового регулювання, необхідних для проведення досліджень або створення інноваційних продуктів у сфері філології, представлення результатів науковій спільноті й оформлення прав інтелектуальної власності. Здатність використовувати глибокі знання з обраної філологічної спеціалізації для виконання фахових завдань. Уміння застосовувати спеціальну термінологію в галузі філологічних досліджень. Усвідомлення важливості використання експресивних, емоційних і логічних засобів мови. Здатність компетентної та ефективної участі в різних форматах наукового спілкування (дискусії, конференції, круглі столи, підготовка наукових статей) у галузі мовознавства та літературознавства [98]

Джерело: створено автором на основі [99] та [98].

Наведений у таблиці матеріал дає змогу сформулювати проміжний висновок. Так, фахівець першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія» є

високоосвіченим професіоналом, здатним ефективно працювати у сфері філології завдяки глибокому розумінню структури філологічної науки, її теоретичних принципів. Він володіє системними знаннями про мову як знакову систему, її природу, функції, рівні, а також про теорію та історію мов, що вивчаються, включно з діалектними та соціолінгвістичними аспектами. Фахівець уміє аналізувати розвиток літературних процесів від стародавності до сьогодення, розвиток жанрів і стилів, а також напрями міжнародного літературного процесу. На основі вільного опанування мов в усній і письмовій формах він має змогу ефективно спілкуватися в різних контекстах, жанрах і стилях. Завдяки здатності аналізувати, інтерпретувати й перекладати мовні, літературні й фольклорні тексти, фахівець демонструє високий рівень аналітичних навичок і точність у застосуванні спеціальної термінології, володіє технологіями створення текстів різних жанрів, здійснює якісний лінгвістичний і літературознавчий аналіз, надає консультації щодо культури мовлення та норм літературної мови, а також організовує ефективну ділову комунікацію, інтегруючи знання для вирішення професійних завдань.

Зі свого боку фахівець другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія» є висококваліфікованим знавцем філологічної науки, здатним орієнтуватися в різноманітних лінгвістичних напрямках і школах, а також критично осмислювати історичний розвиток і сучасні досягнення літературознавства та мовознавства. Він розглядає літературу як складну полісистему, усвідомлює розвиток українського й закордонного літературного процесу, здатен до проведення наукового аналізу й організації мовного і літературного матеріалу із застосуванням традиційних і новітніх методологічних підходів. Фахівець володіє методологічними, організаційними й правовими знаннями, необхідними для проведення досліджень та інноваційних розробок, їхньої презентації фаховій спільноті й захисту інтелектуальної власності. Ґрунтовні знання у вибраній філологічній спеціалізації дають йому змогу вирішувати складні професійні завдання, використовуючи спеціальну термінологію та

враховуючи експресивні, емоційні й логічні аспекти мови для реалізації поставлених цілей. Крім того, фахівець ефективно бере участь у науковій комунікації через конференції, дискусії, круглі столи й публікації, сприяючи розвитку філологічної науки.

Здійснений порівняльний аналіз уможлиблює висновок про те, що фахівці бакалаврського та магістерського рівнів спеціальності 035 «Філологія» мають спільну основу у високому рівні освіченості та компетентності у філологічній галузі, однак відрізняються за глибиною знань і професійними завданнями. Фахівці володіють системними знаннями про мову як знакову систему, її природу, функції та рівні, розуміють теорію й історію мов, аналізують літературні процеси, жанри, стилі та тенденції розвитку світової й української літератури.

Водночас магістр має глибше розуміння літератури як полісистеми, вміння аналітичного оцінювання історичних і сучасних досягнень філологічної науки, орієнтування в лінгвістичних школах і напрямках. Науково-дослідницька діяльність магістра включає використання класичних і сучасних методологій для аналізу мовного та літературного матеріалу, участь у наукових заходах і публікаціях, а також володіння методологічними, організаційними та правовими аспектами проведення досліджень та захисту інтелектуальної власності. Якщо фахівець бакалаврського рівня більше орієнтований на практичні завдання, такі як аналіз, переклад, консультації з культури мовлення, створення текстів і організація ділової комунікації, то магістр демонструє вищий рівень спеціалізації та готовність до вирішення складних наукових завдань, роблячи акцент на науковій комунікації, інноваціях та інтеграції до професійної спільноти.

Аналіз проєкту стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) містить як перелік загальних і фахових компетентностей, властивих для всіх предметних спеціальностей, так і фахових, належних саме предметним

спеціальностям. Наведемо перелік тих із них, які притаманні спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Так, визначальними стають такі:

- використання досягнень нинішньої науки у сфері теорії та історії української мови і літератури в навчально-практичній діяльності з навчання української мови і літератури в ЗЗСО;
- адекватне послуговування мовними ресурсами, демонстрування сформованої мовної й мовленнєвої компетентності під час фахового та міжособистісного спілкування, опанування різних засобів мовної діяльності в різноманітних спілкувальних контекстах;
- використання когнітивно-дискурсивних умінь, спрямованих на сприймання й продукування усних і письмових зв'язних монологічних і діалогічних текстів, володіння методикою розвитку зв'язного мовлення здобувачів освіти, пов'язаного із говорінням та підготовкою творчих робіт;
- орієнтування в українському літературному процесі в контексті світового (від давнини до сучасності), використання здобутків українського письменства, пов'язаних із формуванням національної свідомості, кругозору здобувачів освіти, моралі, ціннісних орієнтацій у нинішньому соціумі;
- застосовування в практичній фаховій діяльності сучасних підходів (особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного) до наučіння та визначення навчальних здобутків учнів з української мови та літератури за врахування передового українського й міжнародного досвіду;
- опанування навичок аналізувати лінгвістичні одиниці, усвідомлювати роль ієрархічного зв'язку між ними;
- взаємодія зі спільнотами (у межах місцевого, регіонального, національного, європейського й глобального рівнів), пов'язана з розвитком професійних знань і фахових компетентностей, використанням практичного досвіду й мовно-літературного контексту для впровадження цілей освітнього процесу в ЗЗСО [81].

Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки передбачає сформованість таких спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, пов'язаних із підготовкою майбутніх фахівців – учителів української мови і літератури:

- проектування й дослідження освітніх систем;
- застосування та розроблення нових підходів до розв'язання дослідницьких та/або інноваційних задач у галузі освіти й педагогіки;
- врахування різноманітності, індивідуальних особливостей здобувачів освіти в плануванні й реалізації освітнього процесу в ЗО;
- здійснення експертизи та надання консультацій, пов'язаних з освітньою політикою та інноваціями в освіті;
- розроблення й реалізація нових освітніх інструментів, проєктів та їхнє інтегрування в освітнє середовище ЗО;
- управління стратегічним розвитком колективу в процесі здійснення педагогічної, науково-педагогічної та наукової діяльності;
- критичне розуміння проблем у галузі освіти, педагогіки й міжгалузевих знань;
- інтеграція знань у галузі освіти/педагогіки та розв'язування складних задач, пов'язаних з мультидисциплінарними й міждисциплінарними контекстами;
- послуговування сучасними інформаційно-комунікаційними й цифровими технологіями в освітній і дослідницькій діяльності [97].

Наведений аналіз уможливорює усвідомлення ролі стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), зокрема спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), як такого, завдяки якому здійснюється повноцінна підготовка вчителя української мови та літератури. Освітньо-науковий процес

з професійної підготовки майбутнього фахівця забезпечує сформованість інтегральної, загальних і спеціальних компетентностей таким чином, щоб забезпечити спрямовану підготовку. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки забезпечує надбудовну складову через опанування широкоформатних знань у галузі освіти й педагогіки для забезпечення ґрунтовності й інноваційності підготовки фахівця освітньої кваліфікації «Магістр освітніх, педагогічних наук».

Проаналізовано нормативно-правові акти щодо можливості учителів української мови та літератури ЗЗСО проводити уроки української мови та літературного читання, навчання грамоти у початковій школі. Визначено, що для викладання в початкових класах, педагог повинен мати відповідну педагогічну освіту або проходити курси підвищення кваліфікації / перепідготовку, які дають право працювати з учнями молодшого шкільного віку. До аналізу залучено зміст нормативних документів та роз'яснення, що підтверджують можливість викладати вчителям української мови та літератури окремі предмети в початковій школі — за умови наявності відповідної освіти або кваліфікації:

- Наказ МОН України № 102 від 02.02.2018 «Про затвердження Переліку типових професійних назв робіт педагогічних працівників», в якому зазначено, які спеціальності відповідають яким рівням освіти;

- Наказ МОН № 1006 від 11.11.2022 «Деякі питання розміщення державного (регіонального) замовлення, поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей), спеціалізацій та присвоєння професійних кваліфікацій педагогічних працівників закладами фахової передвищої, вищої освіти», в якому затверджено перелік спеціальностей, сумісних з додатковими (наприклад, основна спеціальність «Середня освіта (українська мова та література)» може поєднуватися з додатковою «Початкова освіта», що дає змогу викладати в початковій школі за умови наявності відповідного ступеня або додаткової підготовки);

– Постанова КМУ № 800 від 21.08.2019 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», що визначає порядок підвищення кваліфікації для педагогів. Цей документ регламентує, що вчитель може здобути право викладати в початковій ланці після проходження курсів перепідготовки чи підвищення кваліфікації.

Так, професійні стандарти для педагогічних працівників, затверджені Міністерством освіти і науки України, дійсно встановлюють вимоги до освіти та кваліфікації. Зазвичай, для посад вчителів початкової або середньої школи потрібна вища педагогічна освіта (бакалавр/магістр) за відповідним профілем, або ж можуть бути прийняті особи з іншою вищою освітою, які пройшли відповідні курси підвищення кваліфікації. Якщо фахівець має лише диплом зі спеціальності 014«Середня освіта (українська мова та література)», без освіти у «Початковій освіті», то йому не надано права вести всі предмети в 1–4 класах початкової школи, проте претендент може викладати окремі предмети (українська мова, літературне читання) за умови: наявності в дипломі суміжної спеціалізації («Початкова освіта»), або підтверджуючих документів підвищення кваліфікації чи перепідготовки; успішного проходження курсів підвищення кваліфікації/перепідготовки з «Початкової освіти» або наявності другої вищої освіти за спеціальністю 013«Початкова освіта».

Розглянуто типові кваліфікаційні характеристики професійних стандартів (затверджені наказом МОН або Мінекономіки), в яких визначено умови для зарахування на відповідні педагогічні посади: Лист МОН №1/9-525 від 27.09.2017 «Щодо організації форм здобуття загальної середньої освіти», в якому роз'яснено категорії тих, хто має право викладати в початковій школі, підкреслено, що викладання в початковій школі передбачає фахову підготовку саме з педагогіки початкової освіти. У разі якщо вчитель української мови має лише кваліфікацію «вчитель української мови та літератури» (без спеціалізації «Початкова освіта»), то він не має права викладати всі предмети у початкових класах, але може за погодженням адміністрації закладу освіти викладати

українську мову та літературне читання, якщо це дозволяє освітня програма школи та штатний розпис.

З'ясовано – «чи може особа бути вчителем без педагогічної освіти?». Згідно Закону України «Про освіту» (2017) ст. 58, пункт 5 дозволено призначати тимчасово (до 1 року) на посаду вчителя особу з іншою вищою освітою (не педагогічною), без диплома педагога, а після року можливе підтвердження кваліфікації шляхом атестації через заклад освіти або центр підвищення кваліфікації. Також Законом України «Про повну загальну середню освіту» (2020) ст. 22 передбачено, що на посади педагогів можуть прийматися особи з: педагогічною освітою або просто вищою освітою та/або професійною кваліфікацією; за умови володіння державною мовою й доброго стану здоров'я; надає можливість обіймати педагогічну посаду навіть тим, хто не має класичної педагогічної кваліфікації.

Наказом МОН підкреслено, що директор закладу освіти може приймати на строкові контракти нових педагогів в умовах воєнного стану без конкурсу та призначати на роботу для розв'язання питань кадрового дефіциту. Встановлено, що викладати у школі, навіть без педагогічної освіти, можуть певні категорії фахівців, але: тимчасово – до 1 року (із можливістю продовження через атестацію); посада оформляється як строковий контракт (особливо під час воєнного стану); освітня кваліфікація підтверджується атестацією або успішним складанням кваліфікаційного іспиту. Що підтверджено Законами України: «Про освіту» № 2145-VIII (2017) – ст. 58, п. 5. «Про повну загальну середню освіту» (2020) – ст. 22-23 (ст. 22 дозволяє обіймати педагогічні посади особам з будь-якою вищою освітою (не лише педагогічною), за умови володіння державною мовою, належного фізичного/психічного стану та моралі; ст. 23 передбачає, що педагог без досвіду або без педагогічної освіти повинен пройти педагогічну інтернатуру протягом першого року роботи під наставництвом досвідченого вчителя), «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX (2022) щодо дозволу укладання строкових договорів (на час воєнного стану чи

відсутності штатного вчителя) та відповідними наказами МОН України про можливість строкового прийому без конкурсу.

Здійснено аналіз Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (2020), який включає вимоги до освітнього процесу, що впливають на формування професійних навичок педагогів щодо провадження ними навчально-пізнавальної діяльності. З точки зору нашого дослідження доцільним вважаємо здійснення більш детального аналізу серед комплексу ключових компетентностей здобувачів-учнів ЗЗСО двох – вільне володіння державною мовою, а також здатність комунікувати рідною (якщо вона відрізняється від державної) та іноземними мовами, оскільки саме вчителі української мови і літератури забезпечують їхнє формування.

Так, компетентність «вільне володіння державною мовою» тлумачиться як опанування навичок усної та письмової комунікації на основі глибокого розуміння функцій мови, багатства її лексичних і граматичних ресурсів, а також дотримання норм сучасної української літературної мови; орієнтація в типах мовної взаємодії та різноманітних стилях мовлення, характерних для інформаційних, художніх текстів і медіа матеріалів; здійснення пошуку, аналізу та критичної оцінки інформації з різних джерел, включаючи друковані, цифрові й аудіовізуальні матеріали, для застосування в освітніх і соціальних контекстах; використання отриманої інформації для аргументації власних позицій, формування переконань та підтримки національних і суспільних цінностей; усвідомлення значущості української мови як ключового засобу спілкування у межах держави та впевнене застосування мовних засобів для вирішення життєвих і професійних завдань, досягнення особистих цілей і самовираження в різних сферах діяльності [16].

Важливою компетенцією, що є ключовою в нашому дослідженні, є «уміння комунікувати рідною (у разі відмінності від державної) і іноземними мовами». Це включає здатність вести усне й письмове спілкування, що ґрунтується на знаннях мовних функцій, ресурсів (лексики, граматики), норм мовлення, а також особливостей стилів, жанрів і форм мовної взаємодії. Окрім

цього, передбачено здатність до пошуку, аналізу та критичного осмислення інформації з різноманітних джерел (друкованих, цифрових і аудіовізуальних), що дозволяє аргументувати власні погляди, переконання, а також підтримувати суспільні та національні цінності. Важливим є й відповідальне використання мовних засобів для досягнення особистих і соціальних цілей, творчого самовираження, враховуючи аспект міжкультурної комунікації та досвід володіння державною мовою. Крім того, необхідно ефективно висловлювати ідеї, почуття, аргументувати факти, явища та події з урахуванням мовних норм, соціокультурних аспектів і особливостей спілкування в різних контекстах (побутових, навчальних, громадських) [16].

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016) також серед основних компетентностей виділяє комунікацію державною та рідною мовою (у разі її відмінності). Означена компетентність витлумачується як здатність здобувачів освіти до усного й письмового вираження та інтерпретації мисленєвих результатів, ототожнених із поняттями, думками, почуттями, фактами і поглядами, завдяки слуханню, говорінню, читанню, письму або використанню мультимедійних засобів; уміння адекватного реагування мовними засобами на широкий спектр соціальних і культурних явищ у різних контекстах – освітньому, професійному, побутовому й дозвільному; усвідомлення значущості ефективної комунікації як основи взаєморозуміння та співпраці [34].

Вагома роль учителя української мови і літератури в систематичному й неухильному власному виконанні норм й заохоченні оточення, зокрема й здобувачів освіти, до дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019) [76] та розпорядження КМУ «Про затвердження державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року» (2024) [77]. Висококваліфіковані вчителі української мови і літератури

виступають носіями та трансляторами національних культурних і мовних цінностей, виконавцями й натхненниками законодавчо закріпленого виконання ролі мови як державної.

Учителі української мови і літератури відіграють ключову роль у популяризації нового Українського правопису 2019 року [114], забезпечуючи його впровадження та сприйняття серед різних верств населення. Після оновлення правопису саме педагоги стали основними провідниками змін, завдяки їхній професійній діяльності, методичним підходам та комунікації зі здобувачами освіти. Учителі виконують важливу функцію просвітництва, пояснюючи зміст і обґрунтування нових правил. Вони мають доступ до широкого кола аудиторії включно з учнями, батьками, колегами і громадськістю, що дає змогу ефективно поширювати знання про зміни.

Особливу увагу педагоги приділяють формуванню в учнів розуміння значущості нового правопису для розвитку української мови як державної, її унормування та адаптації до сучасних комунікативних потреб, виступають посередниками між науковцями й суспільством, адаптуючи складну наукову термінологію й теоретичні аспекти правопису до зрозумілого й доступного для здобувачів освіти й освітнього оточення рівня. Їх методична майстерність сприяє ефективному засвоєнню матеріалу через використання інтерактивних вправ, ділових ігор, тестів і практичних завдань, що орієнтовані на закріплення нових норм.

Важливою є роль учителів як прикладу для наслідування. Під час уроків і позакласної роботи вони демонструють грамотне використання нового правопису, сприяючи поступовому звиканню учнів до його норм. Зокрема, застосування оновлених правил у щоденній комунікації, підготовці навчальних матеріалів та організації мовно-літературних заходів формує в учнів звичку використовувати правописні зміни на практиці. Окрім того, учителі української мови й літератури активно співпрацюють із батьками, пояснюючи їм сутність змін, а також значущість підтримки дітей у процесі адаптації до нових мовних правил. Вони також організовують тренінги, лекції

й семінари для педагогічних колективів, спрямовані на підвищення кваліфікації в галузі нового правопису. Насамкінець учителі беруть участь у загальнонаціональних ініціативах, присвячених популяризації оновленого правопису, через організацію олімпіад, конкурсів, конференцій і флешмобів, спрямованих на підвищення інтересу до української мови. Завдяки їхній праці нові правописні норми інтегруються в освітній процес і стають невід'ємною частиною мовної практики сучасного українського суспільства.

Деталізована характеристика компетентностей, пов'язаних з мовними, мовленнєвими й спілкувальними знаннями, уміннями, навичками й компетентностями здобувачів освіти, безперечно, актуалізують роль спеціальних компетентностей учителів української мови і літератури в контексті формування в них кейсу професійної майстерності.

Тож з огляду на здійснений аналіз можемо стверджувати, що основні вимоги учителів української мови і літератури охоплюють низку аспектів: фахові знання, педагогічні вміння, професійну компетентність, етичні принципи й безперервний професійний розвиток.

1. Фахова підготовка передбачає знання української мови та літератури, знання сучасних педагогічних технологій, навички критичного мислення та аналізу. Майбутній учитель має володіти глибокими теоретичними та практичними знаннями з української мови, літератури, історії літератури, культурних традицій і національної спадщини. Важливо знати методику викладання мови та літератури, різноманітні форми роботи з учнями (аналітичні, творчі, практичні).

Фахівець повинен бути готовий використовувати сучасні методи, техніки і засоби навчання, враховувати індивідуальні особливості учнів, а також застосовувати інноваційні педагогічні стратегії для залучення учнів до вивчення мови та літератури. Учитель має бути здатний до аналізу художніх творів, вміти навчати учнів самостійно критично оцінювати текст, застосовувати міжпредметні зв'язки, працювати з різними типами текстів (письмовими, усними, медійними).

2. Педагогічні вміння включають планування та організацію освітнього процесу, оцінювання результатів навчання, створення комфортного освітнього середовища. Учитель повинен уміти правильно планувати уроки, складати навчальні програми, вибирати відповідні методи та прийоми для досягнення освітніх результатів.

Цей фахівець повинен володіти здатністю справедливо оцінювати навчальні досягнення учнів з урахуванням їхніх особливостей, рівня розвитку й мотивації до навчально-пізнавальної діяльності. Педагог має формувати позитивну атмосферу в класі, де учні відчувають підтримку, право вільного висловлювання своїх думок, обговорення різних перспектив.

3. Професійна компетентність має акумулювати мовну компетентність (спеціальні компетентності), знання психолого-педагогічних аспектів, розвиток міжкультурної компетентності. Учитель української мови і літератури ЗЗСО повинен володіти високим рівнем мовної культури, зокрема граматичними нормами, стилістичними особливостями української мови, умінням правильно висловлюватися як усно, так і письмово.

Важливо також знати основи дитячої психології, педагогіки, вікові особливості учнів, методи розвитку мовленнєвих і літературних навичок, а також використовувати методи психолого-педагогічної підтримки для учнів з особливими потребами. Фахівець має сприяти розвитку національної свідомості учнів, формувати в них почуття гордості за українську мову і культуру, при цьому зберігаючи відкритість до інших культур.

4. Етичні вимоги передусім передбачають наявність у вчителів української мови і літератури педагогічної етики то соціальної відповідальності. Учитель повинен дотримуватися етичних норм у взаємодії з учнями, батьками й колегами, підтримувати високі моральні стандарти, дбати про розвиток чесності, взаємоповаги та відповідальності серед здобувачів освіти. педагог має бути прикладом для учнів, пропагувати цінності толерантності, демократії, прав людини, культурної різноманітності, виховувати в школярів почуття національної гідності.

5. Інноваційні вимоги в умовах реформування системи освіти в Україні та діджиталізація усіх сфер життя і діяльності людини, суспільства й держави передбачають сформованість уміння використовувати цифрові технології, інтеграцію міжпредметних зв'язків. Сучасний учитель повинен володіти навичками використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у навчанні, зокрема в роботі з електронними підручниками, освітніми платформами та ресурсами, а також застосовувати інноваційні методи навчання через Інтернет.

Педагог повинен уміти інтегрувати знання з української мови і літератури з іншими предметами, створюючи цілісну картину світу для учнів через наскрізність, зокрема завдяки наскрізним змістовим лініям згідно з освітніми галузями: мовно-літературною; математичною; природничою; технологічною; інформатичною; соціальною і здоров'язбережувальною; громадянською та історичною; мистецькою; фізичної культури [16].

6. Безперервний професійний розвиток здійснюється завдяки самоосвіті та постійному самоусвідомленому підвищенню кваліфікації. Учитель української мови і літератури має прагнути до безперервного вдосконалення своїх професійних навичок, зокрема через участь у тренінгах, семінарах, мовних майстернях, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації, а також через обмін досвідом із колегами.

Аналіз нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до підготовки вчителів української мови і літератури засвідчує важливість системного підходу до формування кейсу професійної майстерності. Нормативні акти забезпечують основу для розвитку педагогів, проте їхня успішна імплементація потребує підтримки сучасних освітніх технологій, інноваційних методик і тісної співпраці між освітніми закладами.

Завдяки нормативно-правовій базі створюється каркас, що дозволяє забезпечити єдність стандартів підготовки педагогів, а саме:

- 1) установлення єдиних вимог до змісту навчальних дисциплін;
- 2) гармонізації освітніх програм із міжнародними стандартами;

3) інтеграції інноваційних методів навчання в освітній процес.

Кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО включають високий рівень фахової підготовки, здатність до творчого підходу в навчанні, глибокі знання з мови і літератури, фахову етику, здатність адаптувати освітній процес до потреб сучасного здобувача освіти, використання інноваційних технологій і постійний розвиток. Це все забезпечує високу якість навчання і виховання здобувачів загальної середньої освіти в умовах динамічного розвитку освітнього середовища та Нової української школи.

Розроблення чітких кваліфікаційних вимог базується на нормативно-правових актах, які визначають стандарт компетенцій, що має бути сформований у педагога. Вивчення цих актів дозволяє зрозуміти ключові аспекти підготовки вчителів, побудувати сучасний кейс професійної майстерності та розробити рекомендації для вдосконалення системи освіти.

Учителі української мови і літератури відіграють центральну роль у формуванні мовної, літературної, культурної та громадянської компетентностей здобувачів освіти. Завдяки своїй професійній діяльності вони не лише забезпечують засвоєння базових знань, а й сприяють усебічному розвитку особистості, формуючи в учнів навички, необхідні для успішного життя в сучасному суспільстві.

Передусім учителі української мови і літератури забезпечують мовну грамотність учнів. Вони вчать правильно писати, читати, говорити і аналізувати текст, що є основою для успішного навчання в інших дисциплінах. Засвоєння правил орфографії, пунктуації та стилістики сприяє розвитку критичного мислення, уміння структурувати інформацію та аргументувати власну точку зору.

По-друге, вивчення літератури під керівництвом учителя сприяє розвитку естетичного смаку, творчого мислення й емоційного інтелекту здобувачів освіти. Через аналіз літературних творів різних епох учні знайомляться з культурним та історичним контекстом, розуміють універсальні

людські цінності й формують особистісні орієнтири. Учитель допомагає інтерпретувати тексти, відкриваючи багатозначність їхнього змісту, а також навчає застосовувати літературознавчі знання в повсякденному житті.

Також важливою є роль учителя як наставника у формуванні національної ідентичності. Вивчаючи українську мову й літературу, учні засвоюють традиції, культуру та історію своєї країни, що сприяє вихованню патріотизму, любові до рідної землі та усвідомлення себе частиною української нації. Учителі сприяють створенню цілісного світогляду здобувачів освіти, наголошуючи на важливості збереження й розвитку рідної мови як одного з основних елементів національної ідентичності. Крім того, учителі української мови і літератури розвивають у здобувачів освіти комунікативні компетентності, необхідні для ефективної взаємодії в сучасному світі. Вони навчають учнів вільно та впевнено висловлювати свої думки, брати участь у дискусіях, аналізувати й критично оцінювати інформацію. Це забезпечує підготовку до подальшого навчання, професійної діяльності та суспільного життя. Важливим складником роботи вчителя є формування в здобувачів освіти ціннісного ставлення до мови і літератури як засобів збереження й передачі культурного досвіду. Учителі сприяють розвитку читацької культури, мотивують учнів до самостійного читання, аналізу текстів і творчої самореалізації через писемну та усну комунікацію. Таким чином, учителі української мови і літератури є важливими провідниками знань, культури й цінностей у процесі підготовки здобувачів освіти ЗЗСО. оскільки формують мовно-літературну компетентність, громадянську свідомість і всебічно розвинену особистість, здатну ефективно адаптуватися до викликів сучасного світу.

1.2 Компаративний аналіз структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів в національних та зарубіжних закладах освіти

Підготовка висококваліфікованих вчителів є одним із ключових аспектів забезпечення якості освіти в будь-якій країні, і Україна не є винятком. Особливо важливою є підготовка педагогічних кадрів у галузі української мови та літератури, оскільки ці дисципліни не тільки формують мовні компетенції учнів, а й сприяють розвитку їхньої культурної ідентичності, національної свідомості та патріотичних почуттів. У зв'язку з цим, аналіз і вдосконалення системи фахової підготовки учителів української мови та літератури є важливим напрямом педагогічних досліджень, оскільки від цього безпосередньо залежить ефективність освітнього процесу в загальноосвітніх школах.

Учений О. Топузов зауважує, що в процесі захисту від ворожої шовіністичної ідеології, яка декларується та реалізується сусідньою агресивною державою, український освітній простір акцентує увагу на національних пріоритетах, охоплює аспекти, пов'язані з утвердженням і захистом державної мови, орієнтацією на забезпечення національних інтересів, поширенням достовірної української історії, формуванням почуття національної гідності, підкресленням унікальності української нації, популяризацією народних традицій, гордістю за досягнення вітчизняної культури, освіти, науки, вшануванням національних героїв та державних символів. Усе це ґрунтується на законодавчих актах і правових нормах, створених у період незалежності України. Принципи національно-патріотичного виховання зазнали повного переосмислення та оновлення, а їхня реалізація, що триває понад три десятиліття, стала невід'ємною частиною роботи українських педагогів [111, с. 74].

Сучасні зміни в освітніх системах різних країн, зокрема України, вимагають постійного перегляду та адаптації наявних моделей підготовки вчителів до нових викликів часу. Важливими складовими цих змін є як

структурно-організаційні, так і структурно-функціональні компоненти фахової підготовки. Перші з них включають організацію освітнього процесу, розподіл годин, навчальні плани, стандарти та кваліфікаційні вимоги до педагогів, що визначають загальну структуру освітнього процесу. Другі ж функціонують у контексті завдань, які ставляться перед педагогами, і зумовлюють характер їхньої діяльності, методичну та практичну підготовленість, здатність адаптуватися до змінюваних умов навчання.

Компаративний аналіз структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів української мови та літератури має важливе значення для розвитку як національної, так і міжнародної педагогічної практики. У цьому контексті порівняння національних підходів з міжнародним досвідом дає можливість виявити як сильні, так і слабкі сторони існуючих систем, а також сформулювати практичні рекомендації для вдосконалення підготовки вчителів у різних країнах.

Необхідність проведення такого дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, освіта є однією з основних рушійних сил розвитку будь-якого суспільства, і в умовах глобалізації країни стикаються з необхідністю перегляду своїх освітніх практик відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик. Це стосується і України, де в умовах реформування освіти важливо не лише зберегти традиції, а й адаптувати систему підготовки вчителів до нових освітніх реалій. По-друге, закордонний досвід є важливим джерелом інновацій, що дозволяє перенести найкращі практики в освітній процес України. Дослідження міжнародних моделей підготовки вчителів дає можливість порівняти підходи до формування професійних компетентностей, організації освітнього процесу та оцінювання результатів навчання в різних країнах. Це відкриває перспективи для застосування новітніх методик і технологій у вітчизняних освітніх установах, адаптуючи їх до національних особливостей. По-третє, підготовка вчителів повинна відповідати новим вимогам, зокрема, враховувати мультикультурні й інклюзивні підходи, що стають все більш актуальними у світлі сучасних педагогічних концепцій.

Порівняльний аналіз дозволяє з'ясувати, які функціональні моделі підготовки педагогів в інших країнах можуть бути корисними для України в контексті формування інклюзивної, толерантної та сучасної освітньої середовища.

У зв'язку із цим тема компаративного аналізу структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки вчителів є надзвичайно актуальною і потребує поглибленого дослідження, яке дозволить сформулювати конкретні рекомендації для удосконалення вітчизняної педагогічної практики, впровадження інноваційних підходів у підготовку педагогів, а також для збагачення української освіти досвідом зарубіжних країн.

Аналіз наявних досліджень закордонної педагогічної освіти, здійснений вітчизняними науковцями, підтверджує наявність значної кількості наукових робіт. Так, розвиток педагогічної освіти у Республіці Польщі через теоретичний аспект досліджено Ю. Грищук [14], професійну підготовку майбутніх педагогів у європейських країнах на основі характеристики досвіду Республіки Польща та Чеської Республіки – І. Жорова [19]. Т. Кристопчук дослідила структуру та зміст педагогічної освіти в Республіці Польща [38], а Г. Черевичний – теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів історії у Республіці Польща [120]. У дисертаційному дослідженні Й. Шемпрух Тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів у Республіці Польщі (1918–1999) [125]. На здійснення аналізу інноваційних методів навчання у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України спрямували пошук О. Юзик та ін. [135].

Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів досліджено групою науковців на чолі з Н. Авшенюк [20], а європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи через аналіз тезисної теорії та варіативної практики з е-навчанням здійснив авторський колектив за наукового редагування Т. Мієр [17]. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії та Республіці Польща проаналізовано К. Котун [36].

Актуальними для нашого дослідження є праці, спрямовані на дослідження підготовки майбутніх учителів в Україні. Досліджено теорії та технології інноваційного розвитку фахової підготовки майбутнього вчителя в рамках Концепції «Нова українська школа» в монографії за редакцією А. Сбруєвої. Науковець О. Семенов пов'язала наукові пошуки із професійною підготовкою майбутніх учителів української мови і літератури [83, 84], колектив авторів на чолі з Л. Березою – з особливостями навчання української мови як іноземної [132].

Особливостям навчання української мови як іноземної в умовах дистанційного навчання присвятили своє дослідження М. Білянська та ін. [133], розвитку багатомовної освіти в Україні Н. Нікольська та О. Першукова [134].

Питання викладання української мови як нерідної для національних меншин в Україні через аналіз викликів науково-орієнтованої освітньої політики розкрила низка авторів на чолі із О. Заболотною [136].

Учена І. Збир зі свого боку зосередилася на труднощах у вивченні корейськими студентами української мови як іноземної на середньому рівні [137].

У цій частині дослідження спрямуємо зусилля на здійснення аналізу структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів-словесників в українських і польських закладів освіти (далі – ЗО) з огляду на спільність специфіки освітніх систем та початку розбудови сучасної освіти. Згідно з дослідженнями науковці виділяють ключові особливості професійної підготовки майбутніх педагогів, серед яких акцентується на таких важливих векторах: законодавче забезпечення, структура, зміст, форми, методи та технології підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті, заслуговують на увагу рекомендації щодо адаптації конструктивних ідей зарубіжного досвіду для оновлення національної системи неперервної педагогічної освіти. І. Жорова підкреслює, що «новий етап реформування вищої освіти в Польщі пов'язаний із прийняттям Закону «Закон 2.0. Нова конституція для науки та вищої освіти в Польщі» (2018 р.), який визначає нові підходи до

підготовки фахівців, розширення автономії закладів вищої освіти та посилення наукової складової у вищій освіті, зокрема в галузі педагогіки» [19].

Аналізуючи результати досліджень Т. Кристопчук [38], Й. Шемпрух [125], а також власні спостереження, К. Котун зауважує, що в Польщі підготовка педагогів здійснюється за трьома основними напрямками: науковим (вміст навчання), педагогічно-методичним (форми, методи та засоби) і методологічним (новаторська та дослідницька діяльність, яка сприяє створенню комплементарної цілісності) [36]. Т. Кристопчук зазначає, що підготовка педагогічних кадрів у Республіці Польщі організована в межах двох юридичних та адміністративних систем: публічної і приватної. Освітній процес здійснюється у двох середовищах: академічному, до якого належать університети, вищі професійні й педагогічні заклади, та освітньому, яке включає вчительські колегії, що мають статус вищих навчальних установ. Підготовка реалізується в трьох формах: очній, заочній і вечірній. Освітній процес охоплює різні рівні – від спеціалістів до магістратури та програм післядипломної освіти. Окрім того, основним стандартом підготовки польських учителів є п'ятирічне навчання в закладах вищої освіти [38].

Крім того, одними з основних нормативно-правових актів, що регулюють систему професійного зростання та питання працевлаштування педагогів у Польщі, є: Карта вчителя (з польськ. – *Karta nauczyciela po zmianach*), Адміністративно-процесуальний кодекс, а також закони «Про систему освіти», «Про зміну статусу вчителя», розпорядження Міністра національної освіти щодо професійного зростання вчителів [38]. Учена Ю. Грищук досліджує розвиток педагогічної освіти в Польщі, акцентуючи на ключових аспектах її еволюції, зокрема у контексті університетської освіти, реформування освітньої системи та формування різних видів професійної компетентності у майбутніх фахівців [14].

У сучасній польській системі педагогічної освіти, стверджує Г. Черевичний, акцент робиться на компетентнісний підхід, який орієнтується на розвиток у майбутніх учителів історії не тільки знань, а й умінь, навичок та компетентностей. Педагоги історії повинні не лише передавати знання, але й

навчати учнів критично мислити, аналізувати події, робити висновки та застосовувати знання в практичному житті. Професійна підготовка вчителів історії в Республіці Польщі має конвергентний характер і синтезує знання з різних галузей. Це забезпечує принцип трансдисциплінарності, що включає не лише вивчення історії як предмета, але й глибоке ознайомлення з методиками викладання, педагогічною психологією, етикою та правовими нормами. Трансдисциплінарний підхід дозволяє формувати особистість учителя, який здатний аналізувати історичні події в широкому контексті та пояснювати їх учням з урахуванням різних точок зору. Автор стверджує, що професійна підготовка учителів історії в Республіці Польщі інтегрує елементи неперервного педагогічного розвитку. Університети пропонують різноманітні курси підвищення кваліфікації, що дають можливість майбутнім педагогам вдосконалювати професійну компетентність, оновлюючи знання та покращуючи вміння і навички, відповідно до сучасних вимог і впливів глобальної цифрової трансформації в освіті та науці [120, с. 75].

Ключовим аспектом підготовки вчителів історії, на думку Г. Черевичного, є їхня готовність працювати в умовах інклюзивної освіти, де в класах можуть навчатися учні з різними освітніми потребами. Оскільки вивчення історії в Республіці Польщі тісно пов'язане з культурною та національною ідентичністю, майбутніх учителів навчають чутливо ставитись до крос-культурності та різноманіття світової культури [120, с. 75].

Науковці Т. Мієр та Г. Бондаренко акцентують увагу на тому, що в європейських країнах серед основних форм організації навчання студентів домінують лекції, семінари, дискусії, самостійна робота, лабораторні та практичні заняття. Вибір методів навчання узгоджується з цілями та завданнями освітнього процесу. Для контролю результатів навчання переважно застосовуються письмові роботи, екзамени та тестування [17].

Практика в освітніх установах Європи реалізується згідно з принципом неперервності, що передбачає організацію практики як систему, де кожен етап здійснюється протягом усіх років навчання студента. Моніторинг та

оцінювання результативності безперервної фахової освіти відіграють значну роль. Це забезпечується завдяки гнучким моделям фахової підготовки майбутніх учителів, що передбачають індивідуальні освітні траєкторії. У європейських країнах, зокрема, реалізуються такі напрями:

- розроблення й упровадження критеріїв і форм перевірення якості фахової підготовки вчителів, пов'язаних з удосконаленням освітнього процесу;
- здійснення державного та громадського контролю за якістю підготовки педагогів;
- інформування громадськості про результати фахової підготовки, яка проводиться в конкретних закладах вищої освіти;
- підтримка й пропагування розвитку академічної мобільності, що сприяє збагаченню змісту педагогічної освіти завдяки залученню науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти до європейських програм, метою яких є активізація і поглиблення вивчення європейського досвіду та пошук рішень для актуальних проблем удосконалення якості шкільної і педагогічної освіти [17, с. 20–21].

Окрім того, Т. Мієр та Г. Бондаренко додають, що включення України в міжнародні структури ставить на порядок денний питання посилення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, основою якої є високий рівень професійної підготовки спеціалістів в умовах євроінтеграційних змін; ефективне застосування їхніх професійних можливостей; підтримка безперервного вдосконалення фахової кваліфікації в межах системи безперервної освіти [17, с. 23].

Продовжити аналіз закордонного досвіду підготовки педагогів доцільно дослідженням О. Локшини, котра відзначає, що європейські країни приділяють значну увагу міжкультурній підготовці вчителів, особливо у межах багатомовних суспільств. У Федеративній Республіці Німеччині та Французькій Республіці освітні програми спрямовані на формування критичного мислення і полікультурної компетентності [44]. Зі свого боку О. Топузов підкреслює, що у європейському дослідницькому просторі інновації

є невід'ємною складовою педагогічної освіти. Автор акцентує на важливості проєктно-дослідницької діяльності в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів [111]. О. Шпарик у цьому контексті зазначає, що в шкільних системах Європейського Союзу (далі – ЄС) структурна гнучкість освітніх програм сприяє індивідуалізації навчання вчителів, водночас підвищуючи їхню адаптивність до вимог ринку праці [127].

Зосередимося на українському контексті підготовки вчителів. Так, науковець О. Локшина [44]) акцентує на тому, що система педагогічної освіти в Україні орієнтована на інтеграцію у європейський освітній простір. Авторка підкреслює важливість гармонізації стандартів підготовки вчителів відповідно до стратегічних цілей ЄС на період до 2030 року. В Україні особлива увага приділяється формуванню професійної, мовної та дослідницької компетентності [24]. Д. Мазоха звертає увагу на фундаментальну роль європейської інтеграції у формуванні сучасної педагогічної освіти, зокрема через уніфікацію освітніх підходів до підготовки вчителів гуманітарних дисциплін [47]. О. Ярова досліджує вплив європейського досвіду на модернізацію початкової освіти в Україні, акцентуючи увагу на необхідності врахування тенденцій розвитку освіти в країнах ЄС [131].

Колектив авторів на чолі з М. Білянською проаналізував адаптацію методів навчання української мови в умовах дистанційного навчання, що стало особливо актуальним в умовах пандемії. Вони звертають увагу на інтерактивні онлайн-ресурси, які дозволяють студентам з різних куточків світу вивчати мову за допомогою мультимедійних інструментів та вебінарів. Учена М. Білянська та її колеги також акцентують на важливості персоналізації навчання для іноземних студентів та застосуванні активних методів викладання, таких як групові обговорення та онлайн-дискусії [133].

Низка науковців, Л. Береза та ін., аналізує методи, що застосовуються для навчання іноземних студентів української мови в умовах вищої освіти. Автори звертають увагу на важливість інтеграції української мови в контексті культурної та мовної різноманітності, підкреслюючи значення кроскультурних

підходів у процесі навчання. Вони пропонують методи, які орієнтуються на специфіку кожної мовної групи, включаючи порівняння граматичних конструкцій української мови з іншими мовами студентів [132].

Група науковців (О. Заболотна та ін.) у дослідженні викладання української мови як нерідної для національних меншин в Україні акцентує на специфіці викладання української мови серед національних меншин, зокрема акцентуючи на викликах, що виникають через культурні й мовні бар'єри. Вони вивчають стратегії та підходи, які сприяють ефективному вивченню української мови для осіб різних національностей, акцентуючи увагу на необхідності коригування освітніх програм для різних груп студентів [136].

Учений І. Збир, аналізуючи труднощі у вивченні корейськими студентами української мови як іноземної на середньому рівні, досліджує труднощі, які виникають у студентів з Корейської Республіки під час вивчення української мови на середньому рівні. Автор виявляє, що основними проблемами є відмінності в граматичних структурах та відсутність достатнього культурного контексту. Однак І. Збир також підкреслює важливість практичних занять та використання мультимедійних матеріалів для полегшення вивчення мови [137].

Дослідниці Н. Нікольська та О. Першукова розглядають роль багатомовної освіти в контексті викладання української мови як іноземної. Вони акцентують на важливості розвитку політики, яка сприятиме багатомовності та інтеграції мовної освіти в багатокультурних середовищах, де студенти можуть одночасно вивчати кілька мов, зокрема українську [134].

Науковці О. Юзик, Л. Височан та Н. Грицик порівнюють методи викладання української мови як іноземної в Республіці Польщі та Україні. Автори підкреслюють важливість застосування інноваційних технологій та інтерактивних підходів для підвищення ефективності навчання. Вони досліджують приклади використання сучасних методик, таких як перевернуті класи та проєктне навчання [135].

У сучасних глобалізаційних умовах розвитку освіти, відповідно до висновків учених, підвищення значення розвитку основних (загальних) і

професійних (спеціальних) навичок індивіда спричинило необхідність не тільки в удосконаленні профільної підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників, але й у їхньому методологічному, а також методично-технологічному розвитку. Акцентується, зокрема, увага на тому, що освітній процес у сфері педагогічної та науково-педагогічної підготовки повинен включати низку інтегрованих основних елементів, ототожнених зі спеціалізованими знаннями (високим рівнем оволодіння навчальним матеріалом); технологічними навичками, зокрема у сфері цифрових технологій (засвоєнням ефективних методів навчання); психологічною готовністю (умінням взаємодії із здобувачами освіти, розумінням їхніх індивідуальних особливостей); культурним контекстом (осмисленням сучасних і майбутніх тенденцій цивілізаційного розвитку й адаптацією до змін у глобальному середовищі) [54, с. 101–102].

Спільними рисами професійної підготовки педагогів в українських та закордонних освітніх системах нами визначено:

- *структурованість і багаторівневість освіти.* У більшості країн світу організація підготовки вчителів відбувається через багаторівневу систему, що включає в себе як базове навчання, так і додаткову кваліфікацію. В Україні, як і в багатьох зарубіжних країнах, підготовка вчителів здійснюється через університетську освіту (бакалаврат, магістратура) із подальшим проходженням стажування або практики у навчальних закладах. Також характерною рисою є використання системи безперервного професійного розвитку, яка передбачає постійне підвищення кваліфікації через курси, семінари, тренінги;

- *широке застосування компетентнісного підходу.* У підготовці педагогів у національних і зарубіжних закладах освіти акцентується на розвитку ключових професійних компетентностей, таких як: лінгвістична (мовна) компетентність; комунікативна компетентність; методична й інформаційна підготовка. Як зазначають О. Локшина [44], О. Топузов [111], О. Шпарик [127] у програмах підготовки вчителів акцентується на розвитку ключових

професійних компетентностей включно з критичним мисленням, дослідницькими навичками та міжкультурною обізнаністю;

- *інтеграцію теорії та практики*. Д. Мазоха [47] та О. Ярова [130] звертають увагу на важливість поєднання теоретичних знань із практичними навичками, що є невід’ємною частиною освітнього процесу з підготовки майбутніх педагогів, забезпечуючи його якість;

- *інноваційність*. У вітчизняних та європейських освітніх системах зростає увага до використання сучасних технологій і гейміфікації у підготовці вчителів. О. Юзик, Л. Височан та Н. Грицик, зокрема, підкреслюють переваги інноваційних методів [135], тоді як О. Топузов [111] наголошує на їхній ролі в європейському освітньому просторі. У дослідженнях О. Шпарик [127] і О. Локшини [44] розкривається роль сучасних технологій та інновацій в освітньому процесі;

- *міждисциплінарність*. Освітні програми включають елементи міждисциплінарного підходу, спрямованого на розвиток багатомовної та міжкультурної компетентності. Це вивчено в роботах Н. Нікольської та О. Першукової [134] і О. Шпарик [127].

Відмінностями професійної підготовки педагогів в українських та закордонних освітніх системах нами встановлено:

- *гнучкість освітніх програм*. Зарубіжний досвід засвідчує, що в Європейському Союзі освітні системи демонструють більшу свободу вибору індивідуальних траєкторій навчання, що дозволяє студентам адаптувати навчальні програми до власних потреб (О. Шпарик [127]). Українські дослідження підтверджують, що підготовка вчителів-словесників залишається більш стандартизованою, хоча сучасні реформи спрямовані на підвищення її гнучкості (О. Локшина [44]);

- *міжкультурна підготовка*. У країнах ЄС значно більше уваги приділяється міжкультурній обізнаності майбутніх педагогів, особливо в багатомовних суспільствах (О. Локшина [44]). В Україні цей напрям перебуває

на етапі становлення і значною мірою залежить від впливу європейських освітніх практик (Н. Нікольська, О. Першукова [134]);

– *рівень інтеграції інновацій*. У зарубіжних системах значний акцент робиться на проєктно-дослідницькій діяльності та активному використанні цифрових інструментів (О. Топузов [112]). В Україні цей підхід розвивається повільніше через брак фінансування й технологічної бази (О. Юзик, Л. Височан та Н. Грицик [135]);

– *рівень академічної автономії*. У країнах ЄС педагогічні заклади мають більшу автономію у формуванні навчальних програм і оцінюванні здобувачів освіти (Тенденції розвитку [105]). В Україні програми готуються відповідно до централізованих державних стандартів, хоча реформування в цьому напрямі триває (Д. Мазоха [47]).

Компаративний аналіз структурно-організаційних та структурно-функціональних складових фахової підготовки вчителів-словесників показує, що національні системи поступово інтегруються до європейського освітнього простору, переймаючи найкращі практики. Попри певні відмінності, пов'язані з рівнем фінансування, гнучкістю освітніх програм та акцентами у підготовці, в обох системах простежується спільна тенденція до підвищення якості підготовки через інновації, міждисциплінарність і розвиток компетентностей. Україна має перспективу досягти більшої відповідності європейським стандартам за умови подальшого реформування освіти й активного використання міжнародного досвіду.

Науковець О. Семеног у дослідженні професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури зауважує, що однією з ключових проблем у підготовці фахівця-філолога є необхідність інтеграції теоретичних знань та практичних навичок, а також поєднання навчальної та науково-дослідницької діяльності як студентів, так і викладачів. Це створює багатогранну основу для професійної підготовки майбутнього педагога. У ЗВО залишається невирішеним питання дисбалансу між предметною підготовкою та психолого-педагогічною підготовкою, а також відсутність зв'язку між різними навчальними

дисциплінами. Незважаючи на те, що кожен окремий курс має своє специфічне завдання, важливо, щоб всі елементи професійної підготовки працювали разом для досягнення головної мети – підготовки кваліфікованого вчителя-дослідника. [83, с. 23].

Окрім того, дослідниця стверджує, що системи навчання має бути цілісною та складатися з важливих складових, таких як глибини знань, фундаментальності, інтеграції інтелектуальних і практичних аспектів, а також орієнтації на особистісний та професійний розвиток, повинна спрямовуватися на формування низки компетенцій. Зокрема, це включає розвиток лінгвістичних, мовних, комунікативних, фольклорних, літературних, культурознавчих, педагогічних, психологічних, методичних, інформаційних та дослідницьких компетенцій [83, с. 36–37].

На основі здійсненого аналізу та на основі власного професійного досвіду можемо ствердити, що українська система підготовки вчителів української мови і літератури має глибокі історичні й культурні корені, що формують її унікальний характер. У сучасних умовах вона поєднує національні освітні традиції з інноваційними підходами, забезпечуючи комплексну професійну підготовку майбутніх педагогів. Її основними компонентами є діяльність ЗВО, структура навчальних планів і організація практичної підготовки (Додаток А).

Фахова підготовка учителів української мови та літератури в Україні організована в межах національної системи освіти, що включає низку структурних компонентів, таких як заклади освіти, навчальні програми, кваліфікаційні вимоги та організаційні особливості підготовки.

Основними закладами, які здійснюють підготовку вчителів української мови та літератури, є заклади вищої освіти (спеціалізовані педагогічні університети, філологічні факультети класичних університетів, а також гуманітарні академії). На базі таких закладів готуються спеціалісти, які мають глибокі знання з української мови, літератури та методики викладання. Особливе значення мають педагогічні університети, оскільки вони

спеціалізуються на підготовці педагогічних кадрів, зокрема й для викладання української мови та літератури в загальноосвітніх школах.

В Україні навчальні програми для педагогічних спеціальностей розробляються відповідно до вимог освітніх стандартів і враховують специфіку предметної підготовки, зокрема української мови та літератури.

Навчальні програми для майбутніх учителів української мови та літератури включають низку ключових компонентів.

Першим складником змісту дисциплін, спрямованих на формування професійної компетентності, – це *теоретичний блок*. Теоретичні дисципліни є основою для розуміння загальних принципів освіти, педагогічних теорій, навчальних технологій, психологічних і соціальних аспектів розвитку учнів. Ці предмети становлять основний блок підготовки фахівців і можуть бути включені до освітньо-професійних програм для майбутніх учителів (за відповідними спеціальностями) на бакалаврському рівні в різних закладах вищої освіти. До них відносяться дисципліни, такі як педагогіка, психологія, філософія освіти, основи інклюзивної освіти, основи педагогічної майстерності та інші схожі курси.

Педагогіка. Загальні принципи та закономірності педагогічного процесу, педагогічні концепції та підходи до навчання й виховання. Це дисципліна, що дає студентам основи для розуміння педагогічної діяльності та її впливу на учнів.

Психологія/Загальні і вікова психологія. Психологічні основи розвитку особистості учнів, їхнього пізнавального розвитку, емоційного та соціального благополуччя. Окрім загальної психології, вивчаються питання дитячої психології, психології навчання, а також особливості розвитку різних вікових груп учнів.

Філософія освіти. Вивчення основних філософських теорій освіти, їх історичного контексту та впливу на сучасні освітні практики. Це важлива дисципліна для осмислення місця освіти в розвитку суспільства, ціннісних орієнтацій, місії вчителя в сучасному світі.

Основи інклюзивної освіти. Це навчальна дисципліна, яка охоплює принципи, методи та практики забезпечення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи культурних особливостей. Ця дисципліна спрямована на формування в майбутніх педагогів знань і вмінь, які дозволяють створювати інклюзивне середовище, де кожна дитина, зокрема і з особливими освітніми потребами, може успішно навчатися і розвиватися в рамках загальної освітньої системи.

Основи педагогічної майстерності. Дисципліна пов'язана з формуванням у здобувачів вищої педагогічної освіти професійних компетенцій і навичок, необхідних для ефективного організування освітньо-виховного процесу, застосування інноваційних педагогічних технологій та розвиток особистісних якостей педагога.

Аналіз психолого-педагогічних дисциплін за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів (за спеціальностями) на магістерському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти дозволяє назвати такі дисципліни: академічна культура педагога-дослідника, актуальні питання інноваційного розвитку освіти, інноваційна педагогіка, інформаційні технології в освіті, психологія освіти, психологія за професійним спрямуванням, психологія профільної школи, педагогічна риторика, практикум з методики навчання української мови, педагогіка профільної школи тощо.

Теоретичний блок має на меті не лише формувати в студентів знання, а й створювати необхідну базу для розуміння складних педагогічних ситуацій, що можуть виникати в процесі викладання та взаємодії з учнями.

Спеціальна підготовка є ключовим компонентом розвитку професійної кваліфікації майбутніх педагогів. Дисципліни, що сприяють розвиткові практичних умінь, зокрема методика викладання окремих предметів, мають за мету навчити студентів результативного застосування теоретичних знань на практиці. У контексті фахової підготовки вчителів української мови і літератури ці дисципліни охоплюють такі важливі аспекти: вивчення мовознавчих дисциплін, таких як українська фонетика, граматики, лексикологія, синтаксис,

історія української літератури, літературна критика, теорія літератури; методика викладання української мови та літератури, інноваційні методи навчання, створення та використання навчальних матеріалів тощо.

Методика викладання української мови та літератури. Одна з найбільш важливих дисциплін у підготовці вчителів української мови і літератури, що зосереджується на особливостях організації навчання, створенні навчальних планів, методах і формах навчання. Вона дозволяє студентам розвивати навички формулювання навчальних цілей, вибору методів навчання, організації різних форм роботи в класі.

Методика навчання інших предметів. Для майбутніх вчителів середніх і старших класів важливо мати навички у викладанні інших дисциплін, таких як зарубіжна література, історія, культурологія, народознавство тощо.

Технології навчання. Курси, що охоплюють використання сучасних освітніх технологій, зокрема цифрових інструментів, для вдосконалення освітнього процесу. Це може включати використання електронних ресурсів, інтерактивних технологій, програмного забезпечення для розробки навчальних матеріалів.

Аналіз психолого-педагогічних дисциплін за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів (за спеціальностями) на магістерському освітньому рівні в закладах вищої педагогічної освіти дозволяє назвати такі спеціальні дисципліни: методика навчання української мови і літератури різних цільових категорій, методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти, методика навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти, методика навчання української мови (профільний рівень), методика навчання української літератури (профільний рівень), методичні аспекти дистанційного і змішаного навчання тощо.

Практична підготовка. Один із основних елементів підготовки, що дозволяє студентам на практиці застосовувати теоретичні знання та методи навчання. Педагогічна практика може здійснюватися як у межах освітнього процесу (в університетах або педагогічних коледжах), так і в реальних умовах

шкіл, де студенти мають можливість працювати під керівництвом досвідчених педагогів. Це передбачає набуття практичних навичок у викладанні української мови та літератури, проведенні уроків, роботи з учнями, коригуванні мовних і літературних помилок, організації позакласної роботи).

Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів (за спеціальностями) на бакалаврському освітньому рівні в закладах вищої освіти різних ЗВО містять низку таких видів практик: навчальної практики із психології, навчальної практики з педагогіки, виробничої педагогічної практики (літньої), пропедевтичної навчальної практики, виробничої педагогічної практики; фольклорної практики, діалектологічної практики, виробничої навчально-виховної педагогічної, практики в середніх класах, виробничої навчально-виховної педагогічної практики в старших класах тощо.

Освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів (за спеціальностями) на магістерському освітньому рівні в закладах вищої педагогічної освіти передбачено проведення таких видів практик: педагогічної практики в закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти, науково-дослідної практики, виробничої (педагогічної) практики тощо.

Наступний ключовий компонент – це *інтеграція дисциплін у комплексну систему*. Важливою частиною організації навчальних дисциплін є інтеграція різних курсів, які сприяють розвитку професійної компетентності. Заклади вищої освіти повинні забезпечити не лише лінійне навчання дисциплін, а й інтеграцію цих дисциплін у систему, що відповідає вимогам суспільства і професії. Це передбачає створення міждисциплінарних курсів, що сприяють формуванню в студентів комплексного бачення педагогічної діяльності. Важливими, зокрема, є курси, які поєднують теоретичну та практичну підготовку вчителів

Педагогічне управління та інновації. Ці дисципліни допомагають студентам засвоїти принципи управління освітнім процесом, а також інноваційні підходи, які використовуються в сучасних школах для підвищення ефективності навчання.

Психологія педагогічного впливу. Дисципліна, яка поєднує педагогічну психологію з практичними аспектами організації освітньо-виховного процесу. Вона допомагає майбутнім вчителям розвивати навички ефективної комунікації з учнями, вирішення конфліктних ситуацій, розвитку емоційного інтелекту.

Навчальні плани також враховують особливості сучасного ринку праці включно з дисциплінами, пов'язаними з інформаційними технологіями, академічною доброчесністю й міжкультурною комунікацією. Особливу увагу приділяють міждисциплінарності: поєднанню мовних і літературних знань із компетенціями у сфері психології, соціології й культурології. Такий підхід сприяє формуванню цілісної особистості педагога, здатного адаптуватися до швидких змін в освітньому середовищі.

Програми підготовки враховують потреби освітнього процесу в Україні, визначені Державними стандартами освіти, що вимагають комплексного підходу до навчання учителів.

Кваліфікаційні вимоги до учителів української мови та літератури визначають рівень знань, який повинен мати майбутній педагог. Для цього в Україні розроблені професійні стандарти, які регулюють:

- рівень знань з української мови та літератури;
- навички викладання та управління класом;
- здатність використовувати інноваційні педагогічні методи і технології;
- здатність організовувати освітній процес в умовах інклюзивної освіти.

Сучасні програми фахової підготовки передбачають не лише вивчення теоретичних аспектів, а й значну увагу до практичних аспектів педагогічної діяльності, зокрема інноваційних методів навчання, використання інформаційних технологій в навчально-пізнавальній діяльності.

Організація освітнього процесу в ЗВО є важливою частиною фахової підготовки. Вона включає визначення форми навчання, тривалості навчання, методів і форм оцінювання результатів. У контексті підготовки вчителів української мови та літератури особливу роль відіграють такі: структурно-організаційні складники:

- форми навчання. Найпоширенішою формою є денна форма навчання, що забезпечує максимальний контакт студентів з викладачами та організацію практичної підготовки в умовах реального шкільного середовища. З іншого боку, заочна форма навчання також використовується, що дозволяє студентам працювати під час навчання;

- методи навчання. Важливими є активні методи навчання, серед яких проєктні методи, дослідницька діяльність, інтерактивні технології, що дозволяють майбутнім педагогам не лише засвоювати матеріал, а й розвивати критичне мислення та креативність;

- оцінювання. Система оцінювання включає в себе поточні, підсумкові та екзаменаційні форми контролю. У межах підготовки вчителів української мови та літератури важливими є оцінки за виконання практичних завдань, тестів на знання теоретичних основ, а також за проведення уроків.

Практична підготовка є ключовим компонентом фахової підготовки вчителя. В Україні цей етап має на меті ознайомлення студентів із шкільною практикою, розвиток педагогічної майстерності через безпосередню участь у освітньому процесі.

Кваліфікаційні вимоги до вчителів української мови та літератури визначають рівень знань і навичок, які повинні здобути студенти в процесі навчання. Ці вимоги включають знання української мови та літератури, уміння організувати освітній процес, використовувати сучасні методи та техніки викладання, а також здатність адаптувати свої методики до індивідуальних потреб учнів.

Таким чином, структурно-організаційні складові фахової підготовки учителів української мови та літератури охоплюють широкий спектр елементів, що забезпечують професійний розвиток майбутніх педагогів. Від організації освітнього процесу до практичної підготовки і кваліфікаційних вимог – усі ці складники визначають ефективність підготовки та готовність випускників до педагогічної діяльності.

Дослідження компаративного аналізу фахової підготовки учителів української мови та літератури є актуальним і важливим кроком до забезпечення високої якості освіти в Україні, а також до покращення професійної майстерності педагогів у світовому контексті. Визначення сильних і слабких сторін різних підходів дозволяє забезпечити ефективний розвиток педагогічної науки і практики в майбутньому. Порівняння функціональних завдань, які ставляться перед майбутніми вчителями, свідчить про загальні тенденції в розвитку педагогічної професії в Україні та за кордоном. Вони охоплюють різноманітні аспекти: від методичних навичок до психологічної і соціальної готовності до роботи в сучасних освітніх реаліях. У контексті глобалізації та розвитку технологій ці завдання стають все більш складними і вимагають від педагогів високої кваліфікації, готовності до постійного вдосконалення і адаптації до нових умов. Адаптація зарубіжного досвіду у сфері підготовки вчителів є необхідним кроком для вдосконалення національної освітньої системи. Визначення перспективних елементів для імплементації, а також пропозиції щодо вдосконалення національної підготовки педагогів сприяють розвитку освіти, яка відповідає викликам сучасного світу. Створення перспектив для інтеграції ефективних структурно-функціональних складових дасть можливість побудувати освітню систему, що поєднує теоретичні знання з практичним досвідом, інтерактивні методи із сучасними технологіями та міжкультурну відкритість з національними традиціями.

1.3 Методологічні абрисы понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності

Методологічні абрисы понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури в ЗЗСО є ключовим напрямом сучасної педагогічної науки. Фахова підготовка майбутніх учителів передбачає створення системного й цілісного підходу до формування їхньої професійної майстерності, що базується на інтеграції теоретичних знань, практичних навичок

та етичних цінностей. Формування кейсу професійної майстерності вимагає глибокого осмислення базових понять і категорій, які визначають зміст і структуру освітнього процесу. Методологічні підходи до формування понятійно-категоріального контенту базуються на принципах науковості, системності, інтегративності та особистісної орієнтації. Принцип науковості забезпечує обґрунтованість і достовірність знань, що використовуються в процесі підготовки. Системність дозволяє врахувати взаємозв'язки між різними компонентами підготовки, створюючи цілісну освітню модель. Інтегративність сприяє об'єднанню теоретичних і практичних аспектів, забезпечуючи гармонійний розвиток професійних якостей майбутнього учителя. Особистісна орієнтація передбачає врахування індивідуальних потреб, здібностей і мотивацій студентів, що дозволяє максимально розкрити їхній потенціал.

Понятійно-категоріальний контент фахової підготовки охоплює широке коло дефініцій, що забезпечують цілісність і системність методологічного підходу. Суттєвим аспектом методологічного підходу є структурний аналіз основних категорій, що становлять зміст підготовки: професійна педагогічна компетентність, педагогічна майстерність, безперервний професійний розвиток, кейс професійної майстерності. Доцільним у дослідженні понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності вважаємо здійснення аналіз таких термінів, як професійна педагогічна компетентність, професійний розвиток, професійна підготовка, професійна майстерність.

Чимало досліджень репрезентують результати роботи вітчизняних науковців щодо професійної компетентності педагогів. М. Головань, зокрема, наукові пошуки пов'язав із професійною компетентністю викладача закладу вищої освіти [8], Н. Гончарова – професійною компетентністю вчителя в системі навчання STEM [10], В. Гриньова – професійною компетентністю викладача закладу вищої освіти як результат сформованості його педагогічної культури [12]. З. Курлянд дослідження спрямувала на виокремлення психолого-педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності

майбутніх учителів [40]. Шляхам удосконалення фахової компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання наукові пошуки присвятила В. Сидоренко [87], що є цінним для нашого дослідження.

Питання фахової підготовки майбутніх фахівців стали об'єктом дослідження Г. Лещенка [42], І. Манохіної [48]. М. Васильєва спрямувала науковий пошук на підготовку сучасного педагога в умовах закладу вищої освіти [3]. Колективом авторів на чолі А. Сбруєвою досліджено теоретичні підходи та методики інноваційного вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів у межах концепції «Нова українська школа» [106]. Низка авторів, зокрема О. Дубасенюк та ін., проаналізувала технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів [109]. Деталізувала професійну підготовку фахівців саме стосовно майбутніх учителів української мови і літератури науковець О. Семеног [83], а Л. Топчій – сутність професійної підготовки майбутніх учителів-філологів у педагогіці вищої школи [2]. Л. Пасічник потрактовано сутність поняття «підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури» в історико-педагогічному дослідженні через варіативність підходів [64], а Л. Йовенко досліджено підготовку студентів-філологів вищого педагогічного закладу освіти до родинного виховання [24].

Професійний розвиток як основу формування педагогічної майстерності вчителів досліджували чимало вчених. Колектив науковців на чолі з академіком В. Кременем спрямував дослідницький пошук на концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів [32]. С. Мірошник проаналізовано професійний розвиток педагог через розгляд: сучасних підходів [51]. Н. Коломієць розглянула поняття і зміст особистісно-професійного розвитку педагога [31].

Низка досліджень українських науковців присвячена професійній педагогічній майстерності. Надзвичайно важливим для нашого дослідження є науковий доробок академіка І. Зязюна у співавторстві з колегами. Так, доцільно назвати основні роботи цього напрямку: підручник «Професійна майстерність»

(орієнтований на теоретичну підготовку майбутніх учителів та розвиток творчого потенціалу, формування практичної готовності до управління освітньо-виховним процесом [23]), хрестоматія «Педагогічна майстерність» (містить тексти, завдання й коментарі для самоосвітньої діяльності вчителя для розуміння ним шляхів професійного самовдосконалення [22]).

Цінною є праця О. Антонової, котра присвячена практико-орієнтованому підходові у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя [3], а також Є. Барбіної щодо педагогічної майстерності в сучасній парадигмі освіти [4]. Дослідження С. Вітвицької пов'язане з формуванням та розвитком педагогічної майстерності вчителя засобами самовиховання [7], Н. Гузій з педагогічною майстерністю в контексті акмепрофесіогенезу освітянських кадрів [15]. З. Крамська та М. Галузінська [37], Н. Мачинська [49], Ю. Підборський та О. Хмельницька [70], а також В. Теслюк [108] проаналізували чинники формування професійної майстерності викладача закладу вищої освіти. І. Силадій присвятив наукові пошуки формування професійної майстерності викладачів у глобальному вимірі демократизації освіти [91]. О. Старостіна переймалася професійною майстерністю в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Англії та Україні [100], а колектив науковців на чолі з О. Дубасенюк – теорією і практикою професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання [107].

Актуальним у контексті нашої роботи є дослідження В.Сидоренко, яка проаналізувала розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти [89, 90]. Розпочнемо зі здійснення розгляду поняття «компетентність» та «професійна компетентність». Термін «компетентність» будемо використовувати в тлумаченні Закону України «Про вищу освіту» як гнучке поєднання теоретичних знань, практичних умінь і навичок, методів мислення, а також фахових, етичних, соціальних і світоглядних рис, яке сприяє здатності особи ефективно виконувати професійні обов'язки та продовжувати навчання, результатом чого є освоєння певного рівня вищої освіти [75].

Поняття «*професійна педагогічна компетентність*» широко аналізується науковцями. Так, учений І. Зязюн стверджує: «Професійно-педагогічна компетентність відбиває готовність і здібність людини професійно виконувати педагогічні функції згідно із прийнятими у суспільстві на цей час нормативами і стандартами» [23, с. 13]. М. Головань, зокрема, уважає, що фахова кваліфікація педагога включає в себе глибокі знання і навички, моральні цінності й орієнтири в суспільстві, мотивацію до роботи, культуру, яка проявляється в мовному вираженні, манері спілкування, загальній культурі, здатності розвивати творчий потенціал, а також знання методів навчання предмета, уміння взаємодіяти з учнями, повагу до них і важливі особистісні якості. Недостатність хоча б одного із цих елементів руйнує цілісність процесу та знижує результативність роботи викладача [8, с. 84–85].

Зі свого боку В. Гриньова припускає, що професійна компетентність викладача виступає ключовим чинником підвищення якості освіти й охоплює професійно-змістовий, технологічний і професійно-особистісний компоненти. Професійно-змістовий компонент, на думку дослідниці, визначає володіння викладачем знаннями з предмету, суміжних дисциплін та основних дисциплін спеціальності, які формують квінтесенцію професійної підготовки студента. До цього належать також теоретичні знання з наук, що вивчають особистість, забезпечуючи усвідомлення змісту професійної діяльності з виховання, навчання й освіти студентів. Технологічний компонент, стверджує автор, охоплює цінності-знання, перевірені в практичній діяльності, та їхню реалізацію через інформаційно-інноваційні технології. Вони ґрунтуються на комплексному діагностично-дослідницькому аналізі педагогічної ситуації та її прогнозуванні. Професійно-особистісний компонент включає розвиток особистісних здібностей і формування цінностей, які визначають професійну майстерність викладача [13, с.25]. Учена Н. Гончарова, розглядаючи професійну підготовленість учителя в контексті STEM-освіти, уважає, що вона є характеристикою особистості, яка відображає рівень її інтеграції в інноваційне науково-технічне середовище. Вона передбачає певне відхилення від традиційного підходу до формування

вузькоспеціалізованих фахівців і визначається потребою в розвитку універсального спеціаліста. Професійна підготовленість охоплює низку компетенцій, таких як автономність, адаптація, інформаційна грамотність, інноваційність, інтелектуальний потенціал, інтеграція знань, комунікація, методологічний підхід, технологічна майстерність, предметна компетентність тощо [10, с. 145–146].

З огляду на здійснений аналіз у межах нашого дослідження сформулюємо дефініцію актуального поняття *«професійна педагогічна компетентність учителів української мови і літератури ЗЗСО»* як його готовність і здібність виконувати трудові функції, цілісне структурне утворення, що охоплює такі складові, як мовно-комунікативна, методична, психолого-педагогічна, соціально-культурна, лінгвокраїнознавча, критичного мислення компетентності тощо. Кожна з них є визначальною для досягнення високої ефективності в педагогічній діяльності. Мовно-комунікативна компетентність включає здатність до грамотного й ефективного використання української мови в освітньому процесі, а також у позаурочній діяльності. Методична компетентність передбачає володіння сучасними технологіями навчання та оцінювання, а також здатність адаптувати освітні методи до потреб конкретних учнівських колективів. Психологічна компетентність забезпечує розуміння особливостей здобувачів освіти за віком та індивідуальними характеристиками, що є основою для створення сприятливого освітнього середовища. Соціокультурна компетентність формує здатність до культурного обміну, що є особливо актуальним у контексті глобалізаційних процесів.

Як відомо, педагог стає фахівцем після професійної підготовки, тож потрактуємо означене поняття. Згідно з дослідженням Г. Лещенка, яке базується на філософських, психологічних і педагогічних джерелах, професійне навчання розглядається як організований процес засвоєння як актуальних, так і потенційних знань і вмінь, що є необхідними для розвитку практичних навичок, котрі знадобляться при виконанні конкретних професійних обов'язків [42, с. 422]. Із системного підходу професійну підготовку більш широко трактує І. Манохіна,

розглядаючи її як багаторівневу педагогічну систему, котра охоплює цілі, зміст, форми, методи, засоби та технології, визначені сутнісними потребами учасників педагогічної взаємодії. Водночас професійна підготовка ототожнюється із процесом і результатом, пов'язаним із формуванням готовності особистості до здійснення визначеної професійної діяльності [48, с. 131].

Учена М. Васильєва під професійною підготовкою педагога в закладах вищої освіти розуміє інтегративну систему, яка об'єднує відносно автономні, але взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти: спеціально-наукову, психолого-педагогічну та загальнокультурну підготовку, кожна з яких виконує окремі завдання [3, с.17]. Цей підхід зосереджується на структурному складі освіти. Подібну позицію висловлює Л. Йовенко, зазначаючи, що система професійної підготовки майбутніх учителів включає загальноосвітній, професійний та спеціальний компоненти [24, с.56]. Науковець Л.Пасічник сутність поняття «підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури» тлумачить з точки зору комплексного підходу, що включає професійну та психолого-педагогічну (практичну) підготовку, що дають змогу фахівцеві ефективно виконувати професійні обов'язки на відповідному рівні теоретичних знань і практичних умінь [64, с. 46]. Науковиця О.Семенов доводить, що професійна підготовка майбутнього вчителя-словесника в педагогічному університеті відповідатиме сучасним вимогам за умови спрямованості змісту, форм і методів на підготовку (соціально-гуманітарну, лінгвістичну, літературознавчу, українознавчу, методичну й психолого-педагогічну) педагога, на формування його як особистості, високодуховної, культуромовної, та його професійну компетентність. На думку автора, це досягається через взаємозв'язок навчально-пізнавальної, науково-дослідницької та практичної педагогічної діяльності студентів, що орієнтована на реалізацію завдань сучасної освітньої парадигми в закладах загальної середньої освіти й новітніх освітніх установах [83, с. 8].

Л. Топчій відзначає зростання значущості самого процесу професійної підготовки вчителів-філологів та акцентує на його зв'язку з цінностями освіти та

залежності від якості організації освітнього процесу. Репрезентує два погляди на підготовку до професійно-педагогічної діяльності: у ролі процесу навчання та виховання здобувачів освіти у ЗВО, а також результату – сформованості готовності/підготовленості до професійно-педагогічної діяльності, тобто рівня професійних знань, умінь і навичок, професійно значимих навичок [2, с. 12–14].

З огляду на здійснений аналіз сформулюємо власну дефініцію.

Фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО розглядається нами як багаторівневий процес формування компетентностей, потрібних для результативного здійснення професійних функцій учителя української мови і літератури. Ключовим компонентом цього процесу є професійна майстерність, яка визначається як інтегративна якість особистості, що об'єднує знання, вміння, навички, мотивацію та готовність до саморозвитку. У контексті цього дослідження професійна майстерність трактується як кінцева мета фахової підготовки для забезпечення високої якості навчання і виховання.

У сучасній системі загальної середньої освіти (ЗСО) безперервний розвиток учителів української мови і літератури є потрібною передумовою для досягнення високого рівня освітнього процесу, розвитку мовно-літературної компетентності здобувачів освіти та відповіді на виклики сучасного суспільства. У контексті постійних змін у освітній політиці, впровадження цифрових технологій та оновлення навчальних програм учителі зобов'язані постійно вдосконалювати свої знання, навички й методичні підходи.

Наступна лексема, означена нами для аналізу, – це професійний розвиток педагогів. Так, С. Мірошник пов'язує його з оптимальним поєднанням підходів (особистісно орієнтованого, андрагогічного, акмеологічного, компетентнісного), з їхньою взаємоповнюваністю та спільними ознакам. Тільки через впровадження зазначених основних принципів організації професійного вдосконалення викладача, на переконання автора, можна ефективно врахувати та застосувати його досвід. Особистість викладача розглядається як активний учасник процесу навчання й розвитку в межах фахової діяльності [51].

Н. Коломієць зі свого боку трактує поняття «особистісно-професійний розвиток педагога» як усвідомлений процес значних змін в особистості, ототожнений з високим рівнем саморозвитку та професійною реалізацією в педагогічній сфері. Його постійність і неперервність суголосні принципів «навчання протягом життя». Термін «особистісно-професійний розвиток педагога» характеризує різноманітність і глибокий взаємозв'язок його науково-педагогічної діяльності з індивідуальними рисами, підкреслюючи інтеграцію професійної діяльності з особистісними якостями [31, с.77].

Науковець В. Сидоренко, зокрема, уважає, що в контексті Нової української школи безперервний професійний розвиток педагога стає ключовою умовою його ефективної діяльності, акцентуючи увагу на важливості особистісного зростання, самореалізації та адаптації до змін у суспільстві знань. Це передбачає формування педагогів, здатних до постійного інтелектуального, культурного та професійного вдосконалення шляхом використання різних форматів навчання: формальної, неформальної та інформальної освіти. Такий підхід орієнтований на опанування новітніх компетенцій, виконання сучасних професійних ролей, інтеграцію в освітній простір знаннєвого суспільства, а також збереження й трансляцію гуманістичних цінностей у процесі підготовки та виховання учнів [88, с. 2–3].

Для нас значущою є і думка дослідниці Т. Федірчик, котра стверджує, що глибоке осмислення викладачем важливості своєї науково-педагогічної діяльності, пов'язаної з особистими можливостями, цілями і цінностями, а також їхнє узгодження з метою вищої освіти та вимогами здобувачів освіти як замовників освітніх послуг забезпечують прогрес у розвитку його педагогічного професіоналізму [116, с. 30].

У результаті здійсненого аналізу сформулюємо власну дефініцію.

Безперервний професійний розвиток учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти – це цілісний і багатовимірний процес особистісного, професійного та соціального становлення педагога-філолога, який передбачає ґрунтовне оволодіння академічними знаннями в галузі

мовознавства, літературознавства, методики викладання української мови і літератури, розвиток культурної та мовної компетентності, життєвих і педагогічних навичок, рефлексію власної педагогічної практики, а також самостійний пошук і реалізацію індивідуальної траєкторії вдосконалення, що відповідає сучасним викликам, потребам освіти та індивідуальним запитам, зокрема в контексті національно-культурного виховання учнів. Ключовими аспектами професійного розвитку нами визначено фахову компетентність, методичну грамотність, цифрову компетентність, психолого-педагогічну готовність, дослідницьку діяльність, самоосвіту.

1. *Фахова компетентність.* Учителі повинні постійно поглиблювати знання української мови і літератури, оновлювати уявлення про сучасні тенденції мовознавства і літературознавства, а також знайомитися з новітніми творами української літератури. Це забезпечує актуальність їхніх лекцій і здатність відповідати на запити сучасних учнів.

2. *Методична грамотність.* Сучасний учитель має володіти інноваційними методиками викладання, зокрема застосовувати інтерактивні технології, проблемне навчання, проєктний підхід та гейміфікацію. Постійне підвищення кваліфікації через курси, семінари, тренінги та самоосвіту допомагає адаптувати методи викладання до потреб різних вікових категорій та рівнів навчання.

3. *Цифрова компетентність.* У добу цифровізації освіти важливо опановувати сучасні цифрові інструменти для проведення уроків (платформи Google Classroom, Moodle, Zoom), розробки інтерактивних матеріалів (Mentimeter, Padlet, Kahoot) та створення електронних навчальних ресурсів. Цифрова грамотність учителя сприяє підвищенню мотивації учнів і полегшує доступ до навчальних матеріалів.

4. *Психолого-педагогічна готовність.* Учителі мають бути готові працювати з учнями різного віку, темпераменту, здібностей і соціокультурного середовища. Розвиток емоційного інтелекту, навичок комунікації та вміння

керувати конфліктами допомагає ефективніше взаємодіяти з учнями й створювати сприятливу атмосферу для навчання.

5. *Дослідницька діяльність.* Учителі української мови і літератури мають брати участь у науково-дослідній роботі, аналізувати новітні педагогічні теорії та впроваджувати їх у практику. Участь у конференціях, педагогічних конкурсах, публікація власних матеріалів і розробок сприяють обміну досвідом і підвищенню професійного рівня.

6. *Самоосвіта.* Одним із основних шляхів розвитку є самоосвіта, яка передбачає читання професійної літератури, ознайомлення з новими державними стандартами, методичними рекомендаціями, перегляд вебінарів, онлайн-курсів та участь у професійних спільнотах.

Безперервний розвиток учителів неможливий без підтримки держави. Забезпечення доступу до безкоштовних курсів підвищення кваліфікації, створення мотиваційних програм для участі в освітніх проєктах та покращення матеріально-технічної бази є важливими складовими. Крім того, співпраця з громадськими організаціями, культурними центрами та університетами сприяє розширенню можливостей для професійного вдосконалення. Тож безперервний розвиток учителів української мови і літератури ЗЗСО є фундаментальним чинником підвищення якості освіти унаслідок сформованості їхньої професійної майстерності. Це процес, що вимагає постійної самовіддачі, інноваційного підходу та взаємодії з учнями, колегами й освітньою спільнотою.

Звернемося до аналізу наступного, важливого для нашого дослідження терміна – майстерність. Лексикографічна праця «Великий тлумачний словник сучасної української мови» означене поняття витлумачує як «1. Умілість, вправність. 2. Висока якість виконуваної роботи, твору тощо; досконалість» [6, с. 637]. Деталізуємо вищеназвану лексему в терміні «професійна майстерність». Аналіз наукових джерел з досліджуваної проблематики свідчить про наявність різноманітних визначень поняття професійної майстерності та її компонентів. О. Кін, зокрема, у дослідженні професійної майстерності викладача вищої школи називає її динамічним, складним поняттям, яке інтегрує індивідуально-

особистісні риси, професійно значущі здібності, здатність до систематичного саморозвитку, креативне та інноваційне мислення й реалізується у фаховій діяльності [27, с. 114]. І. Силадій стверджує, що професійна майстерність викладачів передбачає високий рівень якості безперервної підготовки майбутніх фахівців педагогічної еліти; готовність і спроможність до педагогічної діяльності й професійного розвитку, що забезпечено комплексом фахових компетентностей (якостей, здібностей, здатностей) і соціальної відповідальності за безпеку та якість організації освітньо-наукового процесу в закладах вищої освіти, а також впливу професійної діяльності в середовищах зайнятості на ноосферну спрямованість суспільного розвитку й управління його сталістю [91, с. 79–80].

Колектив науковців, зокрема М. Корінний та В. Шевченко, трактують феномен професійної майстерності як якісний рівень професійної діяльності, що залежить від соціально-економічних умов суспільства та відповідального ставлення особистості до здобуття знань і навичок певної професії та їх застосування на практиці. Формування професійної культури вимагає існування освітніх установ, які забезпечують якісну фахову підготовку, адже високий рівень професійної культури є ознакою прогресивного суспільства [35, с. 173]. Т. Хлебнікова виокремлює такі складові професійної майстерності педагога: володіння професійними знаннями, наявність специфічних особистісних рис, висока ефективність педагогічної діяльності, досвід творчої роботи у освітньо-виховному процесі, сильна внутрішня мотивація до успіху, а також рефлексія у професійній діяльності [119, с. 322].

Професійна майстерність, на нашу думку, є інтегрованою характеристикою особистості, що відображає високий рівень теоретичних знань, практичних навичок, творчих здібностей, професійної компетентності, а також здатність ефективно, інноваційно та якісно виконувати професійні обов'язки відповідно до стандартів обраної галузі діяльності. Вона ґрунтується на поєднанні спеціальних знань, досвіду, емоційного інтелекту та морально-етичних цінностей, що забезпечують високу продуктивність і конкурентоспроможність фахівця. Додатково професійна майстерність може

включати такі аспекти: здатність до самоосвіти та адаптації до змін професійного середовища; вміння приймати оптимальні рішення у складних ситуаціях; дотримання професійної етики та соціальної відповідальності. Цей термін широко використовується в педагогіці, психології, соціології та управлінні для оцінки професійної діяльності в різних сферах. Зазначимо, що поняття «професійна майстерність учителя» розглядається нами крізь призму поняття «педагогічна майстерність», адже остання є ключовою складовою професійної діяльності педагога. Педагогічна майстерність ототожнена з комплексом знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективність освітньо-виховного процесу. Проаналізуємо тлумачення терміна «педагогічна майстерність», репрезентовані в дослідженнях українських науковців, та структуруємо їх у таблиці 1.2.

Порівняльний аналіз дефініцій педагогічної майстерності дозволяє виділити спільні риси та особливості кожного підходу. Загалом, усі визначення акцентують увагу на високому рівні професійної діяльності педагога, що базується на особистісних якостях, глибоких знаннях і творчому підході до навчально-виховного процесу. Водночас розкриваються різні аспекти цього феномену: за І. Зязюном [23, с.13], педагогічна майстерність пов'язується із самоорганізацією і рефлексією; інші визначення включають гуманність, науковість, творчість, професійну досконалість та унікальність індивідуального стилю педагога. Особливо виділяється концепція педагогічної майстерності як мистецтва, де ключову роль відіграє індивідуальність педагога (за А. Семеновою [96, с. 100]). Трактуювання педагогічної майстерності за С. Гончаренком [9, с.251] підкреслює її як синтез професійних знань, умінь, навичок, методичного мистецтва і особистісних якостей учителя, які забезпечують високий рівень ефективності педагогічного процесу; також звертає увагу на взаємодію почуття й техніки, що веде до цілісного впливу педагога на учня та перетворення дійсності. Таким чином, його визначення фокусується на інтегративному характері майстерності, де поєднуються теоретична основа, практична вправність та емоційно-ціннісний компонент, що формують педагогічний процес як форму мистецтва [9, с.251].

Таблиця 1.2

Контент-аналіз терміна «педагогічна майстерність»

<i>Автор</i>	<i>Тлумачення поняття</i>
С. Гончаренко	«Педагогічна майстерність – це характеристика високого рівня педагогічної діяльності» [9, с. 251]. Критерії майстерності викладача в педагогічній діяльності визначаються такими ознаками: гуманністю, науковістю, педагогічною доцільністю, оптимальністю методів, результативністю, демократичністю, а також креативністю (оригінальністю). Педагогічна майстерність формується на основі високого професіоналізму викладача, його культурного рівня та педагогічного досвіду. Серед необхідних її умов – гуманістична позиція викладача та наявність особистісних якостей, значущих для професійного розвитку [9]
І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос	«Педагогічна майстерність – комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі (І. Зязюн)» [68, с. 68]
І. Зязюн	Педагогічна майстерність вимірюється рівнем гармонії існування та самореалізації в професії. Вона є результатом етапів розвитку особистості, що відображає досягнення або повноту професійних якостей. Однією з характерних рис педагогічної майстерності є здатність усвідомлювати механізми ефективності своєї діяльності, сприймати себе як унікальний «інструмент» роботи з людьми [23, с. 13]
А. Семенова	Педагогічна майстерність – це діяльність викладача з високою кваліфікацією, яка виявляється в особливому поєднанні необхідних умінь та якостей особистості. Важливою частиною педагогічної майстерності є її особистісний аспект, який неможливо безпосередньо перенести чи запозичити від інших викладачів. Вона має ознаки мистецтва, оскільки кожен педагог-майстер унікальний, а його діяльність, поєднуючи психологічні та педагогічні закономірності з індивідуальними особистісними рисами, створює неповторну педагогічну систему. Педагогічна майстерність є результатом багатьох складових, серед яких важливими є педагогічна технологія та техніка (за В.М. Миндикану) [96, с. 100]
В. Сидоренко	Педагогічна майстерність – 1) сукупність характеристик особистості, що забезпечують ефективну організацію фахової педагогічної діяльності на високому рівні; 2) ознака педагогічної діяльності, яка характеризується високим ступенем досягнень і результативності; 3) набір визначених якостей викладача, які зумовлені його глибокими психолого-педагогічними знаннями, здатністю ефективно вирішувати педагогічні завдання; 4) вищого рівня педагогічна майстерність, що відображає відточену вправність у застосуванні педагогічних методів і технік, завдяки чому досягається високий рівень результативності освітньо-виховного процесу; 5) інтеграція педагогічних знань, умінь, навичок, методичних умінь та індивідуальних якостей педагога; 6) поєднання індивідуальних і професійних рис особистості, що забезпечують ефективність педагогічного процесу; 7) бездоганне виконання педагогічних функцій на рівні мистецтва, що потребує творчого підходу; 8) інтеграція емоційного сприйняття й технічної майстерності, що дозволяє педагогові здійснювати цілісне й образне впливання на учня, змінюючи реальність [1]

Джерело: створено автором

На думку З. Курлянд, педагогічна майстерність – інтегральне особистісне явище зі складною структурою, що забезпечує ефективність педагогічної діяльності та характеризується високим рівнем культури в організаторській, управлінській, виховній, навчальній і трудовій сферах. Основними складовими педагогічної майстерності є, на думку автора, любов до учнів, високий рівень педагогічної культури, здатність до витримки та тактовності; виховання національної ідентичності, глибоке розуміння психологічних аспектів особистості, знання культурних традицій та історичного спадку нації.; оволодіння знаннями: предметними, методичними, психолого-педагогічними, анатомо-фізіологічними; розвиток умінь: організаторських, дидактичних, комунікативних; наявність педагогічних здібностей: перцептивних, експресивних, конструктивних; спрямованість на загальнолюдські й національні цінності; особистісні якості: уважність, справедливість, доброта; культура мовлення: точність, емоційність, багатство словникового запасу; творчість: пошук нових підходів, впровадження інновацій, аналіз передового досвіду; індивідуальний стиль діяльності, що компенсує типологічні властивості нервової системи [39, с. 45–49].

С. Вітвицька деталізує поняття майстерності вчителя та вважає його вищою формою професійної активності вчителя, заснованою на гуманізмі та здатності ефективно застосовувати методи й засоби педагогічної взаємодії в конкретних умовах навчання і виховання. Учитель, щоб спрямовувати розвиток учнів, повинен уміти керувати собою та компонентами педагогічної діяльності (метою, суб'єктом, об'єктом, засобами, результатом), розглядаючи зворотний зв'язок: розуміння мети, оцінка результатів, бачення внутрішнього світу учнів і сприйняття ними педагогічних дій, а також коригування підходів для досягнення поставлених завдань. «Майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо якість результату), як вияв творчої активності особистості педагога (характеризуємо психологічний механізм успішної діяльності)» [5, с. 26].

Узагальнення трактувань дає підстави стверджувати, що *педагогічна майстерність* – це синтез особистісних якостей, професійних знань і вмінь, творчого підходу й глибокого розуміння психолого-педагогічних закономірностей, що забезпечують ефективність і результативність педагогічної діяльності на рівні мистецтва.

Деталізуємо означене поняття в контексті професійної діяльності учителів української мови і літератури. Науковець В. Сидоренко педагогічну майстерність учителя української мови і літератури трактує як інтегровану структуру, що виявляється у формуванні нових якостей професійно-педагогічної діяльності викладача-філолога; накопиченому досвіді в галузі компетентності; індивідуальних рисах педагога, які виражаються в акмеологічних параметрах його розвитку; у створенні сприятливого комунікативно-ситуативного простору; в акмеологічній орієнтації професійного й особистісного вдосконалення. Педагогічна майстерність учителя української мови та літератури характеризується: високим рівнем професійної педагогічної підготовки, акмелінгвістичними навичками, творчістю в педагогічному процесі, високою технологічною культурою, художньо-естетичним підходом до професійної діяльності, артистизмом у педагогічній практиці та ефективним професійно-педагогічним спілкуванням із усіма учасниками освітнього процесу [88, с. 13].

У нашому дефінітивному представленні *професійна/педагогічна майстерність учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО)* – це комплекс високорозвинених професійних якостей і здібностей, які дозволяють ефективно організовувати освітньо-виховний процес завдяки високому рівневі фахових знань з української мови і літератури, педагогічних умінь, методичної компетентності, креативності, а також здатність забезпечувати якісне засвоєння здобувачами освіти знань, формування мовно-літературної грамотності, культурної ідентичності й національної свідомості учнів, а також сприяти їхньому особистісному й культурному розвитку.

Ця майстерність включає досконале володіння теоретичними та практичними основами української філології; використання інноваційних методів і технологій навчання мови та літератури; уміння створювати педагогічно доцільне середовище, яке сприяє розвиткові мовленнєвих і творчих здібностей учнів; виховання в учнів шанобливого ставлення до української культури, літературної спадщини та духовних цінностей; здатність до рефлексії, самоосвіти й постійного професійного розвитку. Вона передбачає також інтегрованість низки компетентностей: професійно-педагогічної, мовно-комунікативної, навчально-науково-методичної, соціально-громадянської, загальнокультурної, лінгвокраїнознавчої, глобальної, риторичної, етико-естетичної, критичного мислення тощо.

В умовах модернізації української освіти, коли особливий акцент робиться на формуванні культурної, національної ідентичності й розвиткові критичного мислення учнів, структурні компоненти професійної майстерності фахівців цього профілю набувають особливого значення.

Нами виокремлено *основні компоненти професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО*. Охарактеризуємо їх.

1. *Лінгводидактичний компонент*. Лінгводидактичний компонент охоплює знання та вміння, пов'язані з викладанням української мови як державної, розвитком мовленнєвої компетентності учнів, формуванням орфографічних, орфоепічних, граматичних і стилістичних навичок. Учитель повинен досконало володіти методиками викладання мови, враховуючи вікові та психологічні особливості учнів. Також важливим є знання сучасних підходів до навчання мови, таких як комунікативно-діяльнісний, інтегративний та когнітивний підходи.

2. *Літературознавчий компонент*. Успішне викладання української літератури потребує від учителя знання національного літературного канону, світового літературного процесу, теоретичних і практичних аспектів аналізу текстів. Учитель має вміти зацікавити учнів літературними творами, спонукати

їх до самостійного читання, інтерпретації та аналізу, а також формувати вміння співвідносити художні образи та ідеї з сучасними реаліями.

3. *Методичний компонент.* Цей компонент передбачає знання методик викладання як мови, так і літератури, вміння адаптувати навчальні матеріали до рівня підготовленості учнів, застосовувати інтерактивні технології, зокрема проєктне навчання, кейс-методи, ділові ігри та інші форми активної роботи. Методичний компонент також включає використання цифрових ресурсів і платформ для створення інтерактивного навчального середовища.

4. *Психолого-педагогічний компонент.* Результативність педагогічної діяльності передбачає знання психології здобувачів освіти, їхніх вікових особливостей, механізмів мотивації до навчання. Учитель має володіти навичками педагогічної комунікації, емпатії, рефлексії й умінням створювати позитивну атмосферу на уроці. Важливо вміти працювати з учнями з різним рівнем підготовленості та за умов урахування їхніх індивідуальних потреб та інтересів.

5. *Культурологічний компонент.* Учитель української мови і літератури є носієм національних культурних цінностей, тому його професійна майстерність включає здатність інтегрувати у процес навчання знання про українську культуру, історію, традиції. Важливою є роль учителя у формуванні національної свідомості, патріотизму, розуміння ролі української мови як державної та складника національної ідентичності.

6. *Комунікативний компонент.* Здатність до ефективної комунікації є ключовим елементом професійної майстерності. Учитель має демонструвати високий рівень мовленнєвої культури, бути зразком для учнів у використанні української мови, а також сприяти формуванню їхніх комунікативних навичок. Особливого значення набуває вміння вести діалог, дискусію, організовувати командну роботу.

7. *Інноваційний компонент.* Сучасний учитель повинен бути відкритим до інтегрування сучасних технологій і методів в освітньо-виховний процес. Інноваційний компонент передбачає вміння адаптуватися до змін в освітньому

середовищі, використовувати цифрові інструменти для організації дистанційного навчання, створювати інтерактивний контент, а також залучати до навчання елементи гейміфікації, цифрового сторітелінгу, хмарних сервісів.

8. *Рефлексивний компонент.* Постійне вдосконалення професійної діяльності неможливе без розвинених навичок рефлексії. Учитель має аналізувати власну педагогічну діяльність, оцінювати її ефективність, визначати слабкі сторони та знаходити шляхи їх подолання. Рефлексивний компонент також включає здатність до самоосвіти, участі у професійних спільнотах і педагогічних дослідженнях.

Структурні компоненти професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО взаємопов'язані та взаємодоповнювані. Їхній розвиток забезпечує високий рівень підготовки вчителя до виконання складних професійних завдань, сприяє ефективному засвоєнню учнями знань та формуванню у них ключових компетентностей, необхідних для сучасного суспільства. Удосконалення цих компонентів є важливим кроком до підвищення якості освіти, формування національної свідомості та підтримання статусу української мови як фундаментального елементу державотворення. Тож з огляду на представлене акцентуємо увагу на важливій ролі вчителя української мови і літератури ЗЗСО як культурного провідника, який формує мовно-літературну компетентність і національно-культурну свідомість майбутніх громадян.

Продовжимо аналіз понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності аналізом терміна «кейс». Українська педагогічна наука активно імплементує цей метод в освітній процес. Основи використання методу кейсів заклав Ю. Сурмін, який проаналізував його становлення та розвиток в Україні, а також архітектуру й можливості [102, 101]. Науковцями досліджено, зокрема, використання кейс-методу в системі професійної підготовки майбутніх вчителів у Великій Британії (С. Ковальова [29]), значення кейс-методу в підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної

діяльності (Л. Козак [30]), педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів (І. Леонтьєва [41]), метод «case study» в підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти (Л. Онофрійчук [58]). Досліджуються дидактичні вимоги й методика формування кейсів у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи (І. Осадченко [59]), використання кейс-тестингу як засобу контролю в процесі загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів (О. Севаст'янова [86]), проведення індивідуальних занять із психології і педагогіки за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (З. Скринник [94]).

Проведено дослідження особливостей застосування кейс-методу в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця (Г. Товканець [110]), педагогічних умов використання кейс-методу в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах (О. Шевченко [123]), кейс-методу як форми інтерактивного навчання майбутніх фахівців (В. Ягоднікова [129]).

У зв'язку з діджиталізацією освітнього процесу значущим вважаємо дослідження кейс-методу в підготовці науково-педагогічних працівників до використання сервісів електронної бібліотеки (Т. Новицька [57]).

Актуалізується використання кейсів у безперервній освіті, зокрема аналізується використання кейсу педагогом-наставником (І. Новик, О. Венгловська [56]), метод кейсів як інструмент розвитку професійних навичок педагогічних працівників (Т. Пашенко [65]), кейс-метод як засіб удосконалення професійних навичок викладачів закладів професійної освіти (С. Шевчук [124]).

Актуальним у контексті фахової підготовки учителів української мови і літератури вважаємо дослідження, присвячене застосуванню компонентів онлайн-освіти та методики кейс-стаді під час проведення вибіркового курсу «Культура наукової мови» (Н. Лисенко [43]), обмін досвідом викладання за допомогою кейс-методу в українській бізнес-школі (П. Шеремета та Г. Каніщенко [126]).

Здійснений аналіз уможливллює висновок про використання означеного терміна лише в значенні методу навчання.

Кейс у педагогіці – це навчальний метод, заснований на аналізі реальних або змодельованих ситуацій (кейсових завдань), які мають практичну значущість та потребують розв’язання певної проблеми. Кейси в педагогіці використовуються для формування в учнів здатності до критичного осмислення, аналітичного підходу, уміння приймати рішення, працювати в команді та застосовувати теоретичні знання в практичних умовах.

Основні характеристики кейсу – це реалістичність (ситуація має бути наближена до реальних умов, щоб стимулювати зацікавленість і мотивацію до навчання), проблемність (кейс містить проблему, яка потребує комплексного аналізу й пошуку рішення); багатоваріантність (можливість для студентів пропонувати різні підходи та стратегії вирішення); інтерактивність (освітній процес передбачає активну участь, обговорення та співпрацю).

Нині використання кейсового методу набуває все більшої популярності, оскільки уможливллює розвиток аналітичних здібностей, стимулювання активного навчання, формування практичних навичок вирішення проблем, залучення здобувачів освіти до командної роботи, поглиблення міждисциплінарних зв’язків. Метод кейсів широко використовується в професійній освіті, зокрема для підготовки вчителів, менеджерів, медичних працівників тощо, оскільки дозволяє максимально наблизити навчання до реальної фахової діяльності. Формування кейсу професійної майстерності вимагає активного використання інноваційних освітніх технологій, серед яких ключову роль відіграють цифрові інструменти. Цифрові технології відкривають нові можливості для персоналізації навчання, створення інтерактивних навчальних матеріалів, а також для об’єктивного оцінювання знань і навичок. Використання таких інструментів сприяє формуванню цифрової компетентності, яка є необхідною умовою успішної професійної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти – це систематизований набір матеріалів, який презентує результативність, інноваційність і методичну компетентність педагога, відображаючи його професійні досягнення, творчі здобутки, реалізовані освітні проекти та здатність до впровадження сучасних підходів в освітньо-виховний процес. Це сучасний інструмент демонстрації педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, що інтегрує результати його професійного розвитку, інноваційні методики, авторські розробки та досягнення. Він слугує платформою для самоаналізу, рефлексії та підвищення престижу професії, подальшого розвитку й самоствердження в професії. У кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, на нашу думку, входить низка кейсів: предметно-знаннєвий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний. Деталізуємо їхній зміст.

1. Предметно-знаннєвий кейс. Сутність предметно-знаннєвого кейсу полягає у глибокому володінні вчителем теоретичними та практичними знаннями з української мови і літератури. Він охоплює знання граматичної, стилістичної, орфографічної та пунктуаційної норм української мови; знання літературного канону, основних етапів розвитку української та світової літератури, творчості ключових авторів і літературних процесів; володіння сучасними підходами до аналізу текстів, літературознавчими методами; розуміння специфіки української мови як державної, її функціонування в різних комунікативних сферах.

2. Методичний кейс спрямований на опанування педагогічних технологій, методів і прийомів, які забезпечують ефективність навчання української мови і літератури. Основні аспекти: здатність до створення і адаптації навчальних програм, підручників, дидактичних матеріалів відповідно до освітніх стандартів і запитів учнів; володіння сучасними методами викладання, такими як інтерактивні уроки, використання ІКТ, проєктний підхід; навички організації уроків різних типів (лекційних, практичних,

інтегрованих тощо); уміння оцінювати результати навчання за компетентнісним підходом, включаючи розробку критеріїв оцінювання.

3. Самоосвітньо-рефлексивний кейс. Цей кейс відображає здатність учителя до постійного професійного саморозвитку, самопізнання і вдосконалення власної педагогічної практики. Його основні елементи: розвиток навичок рефлексії, що дозволяє аналізувати власну діяльність, помічати помилки і знаходити способи їх виправлення; активне самонавчання через участь у семінарах, тренінгах, вебінарах, читання наукової літератури тощо; впровадження нових знань і практик у свою діяльність; здатність до саморегуляції, підтримки внутрішньої мотивації до вдосконалення; усвідомлення своєї ролі як агента змін у системі освіти.

4. Культурологічний кейс зосереджений на формуванні й поглибленні культурної компетентності вчителя, зокрема розумінні національної та світової літературної спадщини, знанні традицій і сучасних тенденцій української культури. Учитель повинен володіти навичками інтеграції культурологічного контексту у викладання мови й літератури, що сприяє формуванню національної ідентичності та світоглядному розвитку учнів.

5. Комунікативно-психологічний кейс. За врахування необхідності ефективного спілкування з учнями, колегами й батьками цей кейс охоплює розвиток комунікативної культури, емоційного інтелекту, а також умінь ефективно розв'язувати конфлікти та адаптуватися до різних психологічних ситуацій. Специфіка роботи з текстами передбачає також формування у вчителя навичок адаптації складних текстових матеріалів до рівня сприйняття учнів.

6. Творчо-креативний кейс. Орієнтований на розвиток здатності до творчого підходу в роботі, створення інтерактивних завдань, проєктів, а також інтеграцію інноваційних методів у процес викладання. Здатність до креативного осмислення літературного матеріалу та його подачі є ключовою для формування в учнів стійкого інтересу до української мови й літератури.

7. Дослідницько-аналітичний кейс. Цей кейс передбачає розвиток навичок проведення науково-дослідницької роботи, аналізу текстів різних

жанрів і стилів, а також умінь інтегрувати результати досліджень у освітній процес. Учитель повинен володіти методологією аналізу текстів, а також бути готовим до супроводу учнівських наукових досліджень, наприклад, у межах конкурсу-захисту наукових робіт МАН України.

Деталізацію вищенаведеного матеріалу представлено в підрозділі 2.3.

Значення кейсів для професійної майстерності вчителів української мови та літератури полягає насамперед у розвиткові практичних умінь, покращенні навичок критичного мислення, підвищенні професійної компетентності, мотивації до постійного розвитку. Пояснимо означені поняття.

Розвиток практичних умінь. Педагоги набувають досвіду у вирішенні реальних педагогічних ситуацій, що допомагає ефективно працювати з учнями. Також кейси формують культуру командної роботи й педагогічного лідерства.

Покращення навичок критичного мислення. Учителі здобувають здатність аналізувати складні ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Тож кейси сприяють розвиткові критичного мислення, творчого підходу та здатності до інновацій.

Підвищення професійної компетентності. Учителі вдосконалюють свою здатність до творчого підходу, інноваційних методик викладання та інтеграції нових технологій. Кейси допомагають педагогам осмислити власний досвід та навчитися діяти ефективно в нових ситуаціях.

Мотивація до постійного розвитку. Кейси стимулюють педагогів до рефлексії й самоосвіти, що є важливим для розвитку професійної майстерності.

Отже, кейси в педагогічній практиці стають потужним інструментом для вдосконалення майстерності вчителів української мови і літератури, допомагаючи вирішувати професійні проблеми та вдосконалювати методи навчання. Вони можуть використовуватись як під час підготовки майбутніх педагогів, так і у процесі підвищення кваліфікації та під час безперервного професійного розвитку. Таким чином, методологічні абрисы понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури в ЗЗСО визначаються багатогранністю завдань, що стоять перед

сучасною педагогікою. Формування кейсу професійної майстерності є складним і багаторівневим процесом, що потребує системного підходу, інтеграції теоретичних знань, практичних навичок та етичних цінностей. Інноваційні технології, національний контекст і орієнтація на особистісний розвиток є ключовими складовими цього процесу, які забезпечують високий рівень професійної підготовки та сприяють підвищенню якості освіти в Україні.

Висновки до першого розділу

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють кваліфікаційні вимоги до підготовки педагогів української мови і літератури, підтверджує необхідність комплексного підходу до створення основи професійної майстерності. Нормативні документи формують базу для прогресу викладачів, однак їхня ефективна реалізація вимагає інтеграції прогресивних освітніх технологій, інноваційних підходів та активної взаємодії між навчальними закладами.

Кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО включають високий рівень фахової підготовки, здатність до творчого підходу в навчанні, глибокі знання з мови і літератури, а також професійну етику, здатність адаптувати освітній процес до потреб сучасного учня, використання інноваційних технологій і постійний розвиток. Це все забезпечує високу якість навчання і виховання здобувачів загальної середньої освіти в умовах динамічного розвитку освітнього середовища та реалізації реформи «Нова українська школа».

Особливої уваги заслуговує інтеграція українського національного контексту у фахову підготовку. Українська мова і література є не лише навчальними дисциплінами, але й важливим засобом формування національної ідентичності, патріотизму та морально-етичних цінностей. Професійна підготовка й підвищення кваліфікації вчителів мають ураховувати ці аспекти для забезпечення високої якості викладання й одночасно сприяння духовному збагаченню учнів.

Методологічне визначення понятійно-категоріальної основи фахової підготовки учителів української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти є одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної науки. Професійна підготовка майбутніх педагогів передбачає цілісний і системний підхід до формування їхньої професійної майстерності, що ґрунтується на гармонійному поєднанні теоретичних знань, практичних умінь і морально-етичних орієнтирів.

Розроблення кейсу професійної майстерності вимагає детального аналізу ключових понять і категорій, які визначають зміст і логіку освітнього процесу. Запропоновано кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, у який входить низка кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний. Предметно-знаннявий кейс формує основу для якісного викладання навчальних предметів та розвитку мовно-літературної компетентності учнів. Методичний кейс забезпечує педагогічну гнучкість і ефективну організацію освітнього процесу. Самоосвітньо-рефлексивний кейс дозволяє вчителю зберігати актуальність своїх знань і практик, а також гнучко реагувати на освітні виклики. Культурологічний кейс забезпечує формування у вчителя здатності інтегрувати в освітній процес знання про українську культуру, традиції, ментальність, виховувати в учнів почуття національної ідентичності через мовно-літературний матеріал. Комунікативно-психологічний кейс сприяє розвитку в педагога навичок ефективної міжособистісної взаємодії з учнями, колегами, батьками, уміння створювати комфортну психологічну атмосферу для навчання. Творчо-креативний кейс акцентує увагу на здатності вчителя розробляти нестандартні форми роботи, упроваджувати інноваційні підходи до викладання мови і літератури та розвивати творче мислення учнів. Дослідницько-аналітичний кейс забезпечує вчителя навичками аналізу сучасних тенденцій у мовознавстві, літературознавстві та педагогіці, умінням

організовувати власну дослідницьку діяльність, спрямовану на підвищення якості освітнього процесу.

Отже, фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності ґрунтується на нормативно-правових засадах, порівняльному аналізі національного й міжнародного досвіду, а також методологічному обґрунтуванні ключових понять і категорій, що забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю. Положення першого розділу дисертації відображено у роботах здобувачки [].

Список використаних джерел до першого розділу

1. Сидоренко В. Термінологічний словник. Основи педагогічної творчості і майстерності. URL: <https://osvita.ua/school/method/348/> (дата звернення: 07.08.2024).
2. Топчий Л. С. Підготовка майбутніх учителів-філологів до формування соціокультурної компетентності учнів старших класів гімназії : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2015. 302 с.
3. Антонова О.Є. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання*: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Рута, 2016. С. 262–285.
4. Барбіна Є.С. Педагогічна майстерність у сучасній парадигмі освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2013. Том 1. № 64. С. 181–185.
5. Васильєва М.П. Деонтологічний компонент підготовки сучасного педагога в умовах вищого навчального закладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. № 2 (2). С. 14–20
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / авт.-уклад. Бусел В.. Київ-Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
7. Вітвицька С. С. Формування та розвиток педагогічної майстерності вчителя засобами самовиховання. *Формування та розвиток педагогічної майстерності й творчого потенціалу вчителя як домінантних складових педагогічної дії: теорія і практика*. Збірник наукових статей. Житомир, 2017. С. 22–37.
8. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. Збірник статей. Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 44. Ч. 3. С.79–88.
9. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

10. Гончарова Н. О. Професійна компетентність учителя в системі навчання STEM. *Наукові записки Малої академії наук України. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 7. С. 141–147. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001113959> (дата звернення: 10.08.2023).

11. Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2017. Випуск 4/36. С. 64–73.

12. Гриньова В.М. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу як результат сформованості його педагогічної культури. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. № 1 (1). С. 21–26.

13. Гриньова М., Грицай Н. Кейс-технології у методичній підготовці майбутніх учителів біології. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 17. С. 72–79.

14. Гришук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польщі: теоретичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 1 (9). URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6877/> (дата звернення: 15.09.2024).

15. Гузій Н. В. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізму контексті акмепрофесіогенезу освітянських кадрів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2016. Вип. 26. С. 11–15.

16. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. (2020) / М-во освіти і науки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 28.07.2023).

17. Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням : монографія / авторський колектив; за наук. ред. д. пед. н. Т. І. Мієр. Німеччина. Карлсрує. 2020. 250 с.

18. Єрмолаєва Г. А. Використання кейс-методу в навчанні майбутніх фахівців з інформаційної діяльності. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2018. № 1 (33). С. 179–183.
19. Жорова І. Професійна підготовка майбутніх педагогів у європейських країнах: з досвіду Республіки Польща та Чеської Республіки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30 (4). С. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212529> (дата звернення: 28.07.2023).
20. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М., Котун К. В., Марусинець М. М., Огієнко О. І., Сулима О. В., Постригач Н. О. Київ : ДКС «Центр», 2017. 83 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708029/> (дата звернення: 07.07.2023).
21. Зданевич Л. Використання кейс-стаді як інтерактивного методу взаємодії в процесі підготовки майбутніх вихователів. *Молодь і ринок*. 2014. № 11. С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_11_3 (дата звернення: 11.09.2023).
22. Зязюн І. А. Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
23. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 25. С. 13–18.
24. Йовенко Л. І. Підготовка студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу до родинного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2005. 274 с
25. Калінська О. П. Розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі. дис. на здобуття канд пед наук Львів 2018. 279 с.
26. Калінська О. П. Технології розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі. *Обрії*. 2017. №2 (45). С. 51–54.

27. Кін О. Професійна майстерність викладача вищої школи в умовах діджіталізації освітнього процесу. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. № 25(1). С. 107–115. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.107-115](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.107-115) (дата звернення: 14.05.2024).

28. Ковальова К., Ковальов В. Методологічні аспекти методу case-study при викладанні економічних дисциплін. *Вища школа: проблеми економічної освіти*. 2010. 2. С. 68–75.

29. Ковальова С. М. Кейс-метод у системі професійної підготовки майбутніх вчителів у Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Житомир, 2012. 20 с.

30. Козак Л. В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 3 (11). С. 153–162.

31. Коломієць Н. Особистісно-професійний розвиток педагога: поняття і зміст. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 4. С. 72–79. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250154> (дата звернення: 09.04.2023).

32. Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало. К.: НТУ, 2015. 768 с.

33. Концепції розвитку педагогічної освіти, затверджена наказом МОН України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 10.06.2023).

34. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року від 14 грудня 2016 р. № 9. Київ, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 22.03.2023).

35. Корінний М.М., Шевченко В.Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ: Україна, 2003. 384 с.

36. Котун К. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії та Республіці Польща. *Освіта для сучасності*. 2015. Вип. 2(2). С. 445–452. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708036/> (дата звернення: 21.09.2023).

37. Крамська З. М., Галузінська М. І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : навч.-метод. посіб. для здобувачів освіти закладів вищої та фахової передвищої освіти. Умань : Видавець «Сочинський М. М.», 2021. 238 с.

38. Кристопчук Т. Є. Педагогічна освіта в Республіці Польща: структура та зміст. *Неперервна професійна освіта за кордоном*. 2013. Ч. 5. С. 127–134.

39. Курлянд З. Н. Педагогічний процес як система / Педагогіка. Навч. посіб. Одеса: ПДПУ, 2001. С. 45–49.

40. Курлянд З. Н. Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2008. № 8–9. С. 171–176.

41. Леонтєва І. В. Педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. № 32. С. 29-38. DOI: 10.28925/2311-2409.2019.32

42. Лещенко Г.А. До питання професійної підготовки майбутніх фахівців. *Young Scientist*. 2017. № 3 (43). С. 421–426.

43. Лисенко Н. Застосування елементів дистанційного навчання та технології кейс-стаді при викладанні елективного курсу «Культура наукової мови». <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/9783/1/Lysenko.pdf> (дата звернення: 05.09.2023).

44. Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17> (дата звернення: 26.08.2023).

45. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою

редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.

46. М'яковський М. Є. Організація та реформування педагогічної освіти в міжнародному контексті. *Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2014. Вип. 30. С. 103–105.

47. Мазоха Д. Феномен європейської інтеграції педагогічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 2. С. 82–87.

48. Манохіна І.В. Проблема професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери в науковій літературі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2015. №1 (9). С. 128–134.

49. Мачинська Н. Чинники формування професійної майстерності викладача закладу вищої освіти в умовах змішаного навчання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України Серія педагогічні науки*. 2023. № 32(1). С. 132-147. DOI: 10.32453/pedzbirnyk.v32i1.1362

50. Міжнародна школа педагогічної майстерності «Освіта 4.0 та педагогічна досконалість» . URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Vs2npLtveV8> (дата звернення: 17.03.2024).

51. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. *Народна освіта*. 2016. Вип. №2 (29). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4133 (дата звернення: 18.09.2023).

52. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / укл.: Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. URL: https://drive.google.com/file/d/1ngp-IBriUmeHFzzN-7QxjTU14_c9BRE0/view. (дата звернення: 21.09.2023).

53. Навчальні програми 5-9 класи. Наскрізні змістові лінії. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klasy-naskrizni-zmistovi-liniji/> (дата звернення: 21.09.2023).

54. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.

55. Національна рамка кваліфікацій, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України [від 25 червня 2020 р. № 519](#)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

56. Новик І., Венгловська О. Кейс для педагога-наставника. Київ. УІРО. 2023. 30 с.

57. Новицька Т.Л. Кейс-метод у підготовці науково-педагогічних працівників до використання сервісів електронної бібліотеки. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 24. С. 126–137. DOI: 10.14308/ite000546

58. Онофрійчук Л. «Case study» у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2014. Ч. 3. С. 248–253.

59. Осадченко І. Дидактичні вимоги та методика формування кейсів у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 107. Ч. 2. С. 58–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_107%282%29_11 (дата звернення: 07.09.2023).

60. Освітньо-науковий портал Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Науково-дослідний інститут проблем забезпечення якості освіти Одеської державної академії технічного регулювання та якості : вебсайт. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/korisni-materiali> (дата звернення: 17.03.2024).

61. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» підготовки магістра. URL: https://sspu.edu.ua/images/2024/docs/opp/proekt/proekt_opp_serednya_osvita_ukr_angl_2024_magistrat_d00b4.pdf. (дата звернення: 27.04.2024).

62. Осіна Н.А. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей учнів. *Освітній проект «На Урок»*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/keysmetod-yak-sposib-formuvannya-zhittevih-kompetentnostey-uchniv13118.html> (дата звернення: 17.04.2024).

63. Павлишин Г. А., Бігуняк Т. В., Саварин Т. В. Кейс-метод навчання у медичній освіті. *Медична освіта*. 2015. № 3. С. 67–69.

64. Пасічник Л. В. Сутність поняття «підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури» в історико-педагогічному дослідженні: варіативність підходів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20. Т. 1. С. 43-47. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-9> (дата звернення: 27.07.2023).

65. Пащенко Т. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*. 2015. № 8. С. 94 – 98

66. Пащенко Т. Кейс-метод як технологія розвитку професійної компетентності педагогічних працівників. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації*: матеріали IV науково-практичної інтернет-конференції. 2023. С. 296–301. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735661/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%9F%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення: 11.05.2024).

67. Педагогічна майстерність : комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів всіх спеціальностей денної форми навчання / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Г. В. Ложкін, Н. Ю. Воляннюк, О. В. Москаленко ; ред. Н. Ю. Воляннюк. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 49 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18989> (дата звернення: 27.10.2024).

68. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. / за ред. І.А. Зязюна. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. 462 с.

69. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 427 с.

70. Підборський Ю., Хмельницька О. Педагогічна майстерність викладача : навч. посіб. Переяслав : Домбровська Я. М., 2020. 155 с. URL:

<http://ephsheir.phdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/8989898989/5165/%d0%9f%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%87%d0%bd%d0%b0%20%d0%bc%d0%b0%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c%20%d0%b2%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d1%87%d0%b0%20%d0%bf%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%ba%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 08.05.2024).

71. Плахова О. М. Метод кейс стаді в умовах діяльнісно-компетентісного підходу до підготовки соціальних працівників. *SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2020. № (9). С. 61-67. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2020-9-08> (дата звернення: 16.04.2023).

72. Плющ Ю.О. Кейс-технологія в початковій школі: poradnik для вчителя. Київ : Вид. група «Основа», 2018. 127 с.

73. Положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом МОН України від 09 вересня 2022 року № 805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

74. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

75. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

76. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення : 23.09.2023).

77. Про затвердження державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року: розпорядження

Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 243-р. Урядовий портал.
URL:<https://cutt.ly/uewPNnPa> (дата звернення: 23.09.2023).

78. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. (2017) / М-во освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

79. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

80. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

81. Проєкт стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). URL: <https://share.google/ouC49GzegHofKTqaO> (дата звернення: 28.11.2023).

82. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затверджений Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

83. Семеног О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: Мрія-1, 2005. 404 с.

84. Семеног О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. ...докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 291 с.

85. Семеног О. М., Дятленко Т. І., Калинич О. В. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до навчання учнів у НУШ. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 4. С. 90–97.

86. Сєваст'янова О. А. Кейс-тестинг як засіб контролю в процесі загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. №2 (174), С. 45–57.

87. Сидоренко В. В. Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання: навч.-метод. посіб. Донецьк: Каштан. 2008. 192 с.

88. Сидоренко В.В. Безперервний професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти. *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти* : зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (Київ, 25 травня 2018). Київ, 2018. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710780/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf (дата звернення: 07.08.2024).

89. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: монографія. Донецьк: Каштан, 2012. 492 с.

90. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 45 с.

91. Силадій І. До питання формування професійної майстерності викладачів у глобальному вимірі демократизації освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2021. № (6(137)). С. 79–82. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6\(137\).18](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).18) (дата звернення: 03.06.2024).

92. Синявський В.В. Професіограми і психограми професій педагогічного спрямування : метод. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 84 с.

93. Скиба М. Застосування кейс-методу для формування конструктивних і проєктивних умінь еколого-педагогічної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 4. С. 354–362. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_50 (дата звернення: 15.08.2024).

94. Скринник З. Е. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case-study) : навч.-метод. посіб. Львів: ЛПБС УБС НБУ, 2012. 145 с.

95. Словник української мови в 11 тт. АН УРСР. Т. 8 / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1977. 799 с.

96. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

97. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, затверджений наказом МОН України від 11.05.2021 № 520. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-011-osvitni-pedagogichni-nauki-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 28.11.2023).

98. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія», затверджений та введений у дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 871. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 23.09.2023).

99. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія», затверджений та введений у дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 23.09.2023).

100. Старостіна О. Професійна майстерність у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Англії та Україні: монографія. За заг. ред. Семенової А. В. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 154 с. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/school_semen/Starostina_m.pdf (дата звернення: 21.08.2024).

101. Сурмін Ю. Кейс-стаді: архітектура і можливості. Київ : Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2012. 336 с.

102. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19–28.

103. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця. Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 302 с.

104. Сходинки до педагогічної майстерності : словник з курсу «Основи педагогічної майстерності» / уклад. : Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович. Старобільськ, 2015. 136 с.

105. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї: монографія / О. І. Локшина, О. З. Глушко, А. П. Джурило, С. М. Кравченко, Н. В. Нікольська, М. М. Тименко, О. М. Шпарик; за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с.

106. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 492 с.

107. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с.

108. Теслюк В. М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 340 с.

109. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посіб. / За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомир. держ. пед.ун-тет, 2001. 384 с.

110. Товканець Г.В. Особливості застосування кейс-методу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 20. С. 148–150.

111. Топузов О. М. Освітня сфера України: національні пріоритети, проблеми і перспективи: монографія. Серія «Наукова школа». Київ: Педагогічна думка. 2024. 208 с. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-762-6-2024-208> (дата звернення: 17.11.2024).

112. Топузов О. М., Локшина О. І., Джурило А. П., Шпарик О. М. Європейський дослідницький простір : здобутки і перспективи (Топузов, О. М., Локшина, О.І., ред.). Київ: Педагогічна думка. 2024. 66 с. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-759-6-2023-51> (дата звернення: 17.11.2024).

113. Українська мова. Українська література : нові навчальні програми для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту, профільний рівень); Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 352 с.

114. Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Київ: Видавництво «Наукова думка», 2019. 257 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (дата звернення: 02.03.2023).

115. Універсальні навички XXI століття: педагогічні акценти професійної підготовки і вищої освіти: монографія / Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець та колектив авторів / За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Мукачєво: Редакційно-видавничий центр МДУ, 2022. 227 с.

116. Федірчик Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретико-методичний аспект): монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 448 с.

117. Харітоненко Л., Рідей Н. Інформаційно-технологічні засоби підтримки кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Матеріали конференцій МЦНД, (Ужгород, 17 травня 2024). Ужгород, 2024. С. 253–254. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1227> (дата звернення: 11.12.2024).

118. Харітоненко Л.А. Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 30–35.

119. Хлебнікова Т. М. Оцінка рівня професійної оцінки майстерності вчителя. *Управління школою*. 2011. №22–24. С. 322–324.

120. Черевичний Г. С. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів історії у Республіці Польща. *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 6(219). С. 72–75. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-72-75](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-72-75) (дата звернення: 12.11.2024).

121. Чижевська Л. Будьте обережні: працюємо з кейсом. *Ситуаційна методика навчання: український досвід: зб. статей*. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. С. 79–86.

122. Швардак М. В. Кейс-метод у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип. 33. С. 209-211.

123. Шевченко О.П. Педагогічні умови використання кейс-методу в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Луганськ, 2011. 22 с.

124. Шевчук С. Кейс-метод як засіб зростання майстерності педагога професійної школи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 3. С. 64–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2014_3_9 (дата звернення: 12.12.2023).

125. Шемпрух Й. Тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів у Польщі (1918–1999) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Івано-Франківськ, 2001. 438 с.

126. Шеремета П., Каніщенко Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / за ред. О. І. Сидоренка. 2-ге видання. Київ : Центр інновацій та розвитку. 1999. 80 с.

127. Шпарик О. Інтеграція шкільних систем у Європейському Союзі: сучасні тенденції. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 3. С. 41–51. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-41-51> (дата звернення: 28.09.2024).

128. Шумська С. Є., Бучинська Т. В. Використання кейс-методу у професійному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2(8). С. 277–280.

129. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців. *Секція «Педагогічні науки», підсекція № 5*. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm (дата звернення: 23.11.2024).

130. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2018. С. 531 с.

131. Ярова О. Досвід розвитку початкової освіти в країнах ЄС – джерело модернізації початкової освіти в Україні. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 31–36.

132. яяBereza L., Vrublevska T., Matuskevych L., Mykytyn I., Fedorova O. Features of teaching Ukrainian as a foreign language. *Laplage em Revista (International)*. 2021. № 7 (Extra C). P. 339–349. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2594/1/1018-Texto%20do%20Artigo-1660-3-10-20210726.pdf> (дата звернення: 23.09.2023).

133. яяBilianska M., Kolodyazhna A., Shuhailo Y., Bohoslavets L. Peculiarities of the Ukrainian language as a foreign language teaching in the conditions of distance learning. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2021. Vol. 557. P. 244–254. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/icntllsc-21/125957093> (дата звернення: 25.12.2023).

134. яяNikolska N., Pershukova O. Development of multilingual education in Ukraine. *SHS Web of Conferences*, 2020. № 75. Article 01004. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207501004> (дата звернення: 12.12.2023).

135. яяYuzuk O. P., Vysochan L., M. Grytsyk N. V. Innovative teaching methods in higher education institutions of Poland and Ukraine. *Zeszyty Naukowe Wyższej szkoły*

Technicznej w Katowicach, 2019. № (11). pp. 45–50. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/751416e17a4c2b4bba20d42c4806ff31.pdf> (дата звернення: 19.09.2023).

136. Zabolotna O., Shchudlo S., Medina T., Panchenko I., Kozlov D. Teaching Ukrainian as a non- native language to national minorities in Ukraine: Challenges for evidence-based educational policies. *Advanced Education*. 2019. № 6(11). С. 60–67. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.164167> (дата звернення: 19.09.2023).

137. Zbyr I. Difficulties in learning ukrainian as foreign language by the Korean students on the intermediate level. *Archives of Business Research*. 2020. № 8(1). pp. 218–226. <https://doi.org/10.14738/abr.81.7721> (дата звернення: 28.11.2023).

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ KEYСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

2.1. Організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності

Фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО (учителів-філологів) з різних боків певною мірою досліджена вітчизняними науковцями в дисертаційних дослідженнях. Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури проаналізовано Л. Базиль [7], формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення фахових дисциплін О. Вернигорою [14]. Психологічні засоби розвитку креативності майбутніх учителів філологічного профілю дослідила Т. Гусєва [20], підготовку майбутнього вчителя-філолога до проведення експедиційної роботи з учнями загальноосвітньої школи – В. Денисенко [21]. О. Дуплійчук розглянула професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів-філологів до застосування проєктно-комунікативних технологій [29], О. Зуброва – формування професійних особистісних якостей майбутнього учителя-філолога у навчально-виховному процесі класичного університету [32].

Вивчення проблеми формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін здійснила І. Клак [40], аналіз теоретичних і методичних засад формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах провела В. Коваль [43]. Формуванню готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій присвячене дисертаційне дослідження К. Кончович [45], формуванню професійної мовнокомунікативної компетенції студентів

філологічних факультетів – Т. Симоненко [90]. Дослідниця І. Соколова розкрила теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутнього вчителя за двома спеціальностями на філологічних факультетах вищих навчальних закладів [97, 98], а М. Сперанська-Скарга – формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності [99]. В. Рябоконт дослідила формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі [82], О. Чайка – підготовку майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів [120].

Надзвичайно актуальним у контексті нашого дослідження є аналіз системи професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету), проведений науковцем О. Семеног [85], а також теоретичних і методичних засад розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти, здійснений В. Сидоренко [88]. Значущим є і дослідження теоретичних і методичних основ підготовки вчителя до формування творчої особистості учня ученою С. Сисоєвою [91].

Для здійснення нами аналізу забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності необхідно виокремити організаційно-педагогічні умови означеного процесу.

Насамперед проведемо аналіз терміна «умови» та сформулюємо ту дефініцію, у значенні якої будемо вживати цю лексему. Тлумачний словник української мови за редакцією Д. Гринчишина поняття «умова» трактує так: «1. Необхідна, обов'язкова обставина, передумова, що визначає, зумовлює існування, здійснення чого-небудь. 2. Обстановка, в якій щось проходить, обставини, при яких щось здійснюється. 3. Домовленість, порозуміння двох або більше осіб про щось. 4. Вимоги, зобов'язання, пропозиції, висунуті в договорі по відношенню до договірних сторін» [103, с. 278].

Умови педагогічні (з англ. – pedagogical conditions), на думку В. Стасюка, – це «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [100, с. 95]. З. Курлянд умовами визначає «зовнішні та внутрішні обставини, які впливають на методи і форми організації навчально-виховного процесу в педагогічному ВНЗ. Вони спрямовані на формування складових (педагогічний аспект) і продукують суб'єктивні особистісні зміни в майбутніх учителів унаслідок привласнення ними складових ППК (психологічний аспект)» [49].

З огляду на представлені дефініції сформулюємо власне тлумачення, актуальне в контексті нашого дослідження. *Організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності* – це сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин, передумов та спеціально створених організаційних, дидактичних і методичних заходів, які сприятимуть ефективному здійсненню освітньо-виховного процесу, розвитку професійних компетентностей, формуванню педагогічної майстерності майбутніх учителів через інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок в умовах освітнього середовища.

Здійснимо аналіз виокремлених науковцями умов фахової підготовки, професійного розвитку, формування компетентностей, педагогічної майстерності учителів української мови і літератури та представимо його в таблиці 2.1.

Науковці акцентують увагу на комплексному підході до створення педагогічних умов для забезпечення фахової підготовки вчителів-словесників. Основними аспектами є оновлення змісту освітнього процесу, використання інноваційних методик і технологій, формування професійних компетентностей через інтерактивне навчання, міждисциплінарні зв'язки та рефлексивну діяльність, розвиток комунікативних і літературознавчих компетенцій, а також забезпечення моніторингу якості професійної підготовки.

Таблиця 2.1

Аналіз умов формування компетентностей, педагогічної майстерності, професійного розвитку вчителів української мови і літератури

<i>Автор</i>	<i>Педагогічні умови</i>
Л. Базиль	«Педагогічні умови розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури: створення професійного літературознавчо зорієнтованого освітнього середовища; рефлексування викладачів і студентів у здійсненні різних видів літературознавчої діяльності; оновлення цілей і змісту літературознавчої складової професійної підготовки вчителів-словесників; створення особистісно і професійно значущих продуктів літературознавчої діяльності; використання новітніх технологій, форм і методів і прийомів роботи» [7, с. 21].
О. Вернигора	«Педагогічні умови формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення фахових дисциплін: оновлення змісту фахових дисциплін на основі використання ціннісного потенціалу лінгвокраїнознавства, упровадження інтерактивних форм і методів у процесі вивчення фахових дисциплін, активізація навчальної і науково-дослідницької підготовки майбутніх учителів української мови і літератури на основі міждисциплінарних зв'язків» [14, с. 5–6]
І. Клак	«Умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін (створення в навчальному закладі іншомовного комунікативного середовища для майбутніх учителів-філологів; формування в майбутніх учителів-філологів позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності; систематизація та узагальнення основних компонентів професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів (спекурс «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів»); 4 залучення студентів до різних видів практик і волонтерської діяльності з носіями мови)» [40, с. 3–4].
К. Кончович	«Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій: аксіологізація педагогічного спілкування у професійній діяльності майбутніх учителів-філологів, ідентифікація професійно-значущих стратегій педагогічного спілкування на заняттях іноземної мови шляхом використання тренінгів, моделювання комунікативно-педагогічних ситуацій як складників тренінгових технологій, збагачення студентами особистого комунікативного досвіду» [45, с. 10]
С. Процька	«Умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів: 1) забезпечення професійно орієнтованого контексту змісту навчання в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 2) варіативність у доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 3) залучення майбутніх учителів-філологів до процесу опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти їхньої майбутньої професії; 4) здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у систему професійної підготовки» [77, с.5].

<i>Автор</i>	<i>Педагогічні умови</i>
В. Сидоренко	«Організаційно-педагогічні і науково-методичні умови розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: стратегічні напрями освітньої галузі, інноваційні напрями розвитку майстерності, варіативність змісту, форм, моделей, технологій підвищення кваліфікації, акмеологічний професійний простір, дієвий науково-методичний супровід, перманентний моніторинг розвитку майстерності» [88, с. 25].
М. Сперанська-Скарга	«Педагогічні умови формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: сформованість мотиваційного компоненту професійної компетентності майбутнього фахівця; відповідність змісту освітнього процесу задачам формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів-філологів; дотримання принципу системності в процесі формування та корекції професійно-педагогічного іміджу фахівців та принципу різноманітності у відборі форм та методів роботи з формування та корекції професійного іміджу; активізація суб'єкта в процесі формування професійно-педагогічного іміджу» [99, с. 12].

Джерело: створено автором

Для забезпечення якісної фахової підготовки учителів української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти важливим є визначення організаційно-педагогічних умов, які сприятимуть формуванню кейсу професійної майстерності майбутніх педагогів. З огляду на аналіз наукових праць і практичний досвід ці умови мають інтегрувати інноваційні методи, оновлений зміст освітнього процесу, міждисциплінарні зв'язки, рефлексивну діяльність, а також акцентувати увагу на формуванні ключових компетенцій, необхідних для ефективного реалізації освітніх завдань у сучасному суспільстві.

Подальший аналіз дозволить виокремити структурно-функціональні та організаційно-педагогічні аспекти забезпечення цієї підготовки, що є основою для розроблення та реалізації ефективних освітніх стратегій у професійному становленні вчителів-словесників.

Перша умова забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності – інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій. В умовах інформаційного суспільства й сучасних викликів освіти вчитель української

мови і літератури має бути носієм національної ідентичності та вміти ефективно використовувати цифрові технології.

Конкретними механізмами для реалізації виокремленої нами умови в сучасних умовах вважаємо такі:

- запровадження курсів із використання штучного інтелекту та цифрових інструментів (наприклад, чат-ботів для навчання мов, інтерактивних платформ для аналізу літературних текстів);
- інтеграція елементів українознавства в зміст навчальних програм для формування у здобувачів освіти національної свідомості;
- створення та використання мультимедійних кейсів, які моделюють реальні виклики (наприклад, боротьба за збереження української мови в умовах глобалізації).

Так, розкриємо детальніше механізм *запровадження курсів із використання штучного інтелекту та цифрових інструментів (наприклад, чат-ботів для навчання мов, інтерактивних платформ для аналізу літературних текстів)*. Сучасний етап розвитку освіти потребує інтеграції передових цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), у фахову підготовку вчителів української мови і літератури. Ці технології дозволяють не лише покращити якість навчання, а й значно підвищити рівень професійної майстерності педагогів, роблячи їх конкурентоздатними у динамічному освітньому середовищі. Використання ШІ та цифрових інструментів є відповіддю на актуальні виклики, серед яких потреба в персоналізації навчання, глобалізація освітнього простору та формування цифрової грамотності педагогів. Інтеграція цифрових інструментів в освітній процес може бути досягнута через запровадження спеціалізованих курсів, які сприятимуть підвищенню професійної кваліфікації вчителів. Наприклад, у роботі з чат-ботами, такими як ChatGPT, можна створювати інтерактивні завдання для учнів, які стимулюватимуть їх до кращого засвоєння граматики, лексики, орфографії та пунктуації. Чат-боти також можуть моделювати цікаві діалоги з

літературними героями, що розвиває у здобувачів освіти критичне мислення та аналітичні навички.

Інтерактивні платформи, наприклад, LitCharts або Text Inspector, стають корисними інструментами для аналізу літературних текстів. Вони дозволяють автоматично визначати структуру тексту, аналізувати художні засоби, стиль, тематику та надають інструменти для порівняння творів. Такі ресурси сприяють формуванню у вчителів здатності інтегрувати технології у свої методики викладання, забезпечуючи глибший рівень аналізу літературних творів. Технології доповненої та віртуальної реальності, наприклад, Google Earth VR чи ThingLink, також можуть стати важливими елементами у підготовці вчителів. Вони дозволяють «оживляти» літературні твори, створюючи інтерактивні карти подій або візуалізуючи історичний та культурний контекст, що підвищує зацікавленість учнів у вивченні української літератури.

Інструменти аналізу великих даних, такі як Tableau чи Power BI, стають ефективними засобами для виявлення освітніх тенденцій і проблемних зон у навчанні. Використання цих інструментів дозволяє вчителям української мови і літератури адаптувати навчальні програми, враховуючи реальні потреби учнів. Крім того, інструменти для вдосконалення письма, такі як Grammarly чи DeepL Write, можуть стати ефективними помічниками у підготовці вчителів до написання текстів, зокрема методичних рекомендацій, есе або академічних статей. Вони допомагають підвищити якість письмового мовлення, виявляючи помилки та пропонуючи стилістичні покращення, що є особливо важливим для вчителів-словесників.

Запровадження таких курсів дозволяє автоматизувати частину рутинних завдань учителя, наприклад, перевірку тестових завдань, звільняючи час для творчої роботи. Водночас це сприяє розвитку гнучких компетенцій, таких як критичне мислення, комунікаційні навички та візуальна грамотність. Однак упровадження цифрових інструментів супроводжується певними викликами, зокрема потребою в технічному забезпеченні шкіл, регулярному оновленні програм курсів і підвищенні цифрової компетентності педагогів. Незважаючи

на ці труднощі, перспективи використання ІІІ у підготовці вчителів української мови і літератури очевидні. Технології не лише сприяють вдосконаленню професійної майстерності педагогів, а й допомагають популяризувати українську мову та літературу як фундаментальні елементи національної ідентичності.

Інтеграція елементів українознавства у зміст навчальних програм є важливим компонентом формування національної свідомості здобувачів освіти, адже саме через усвідомлення власної культурної спадщини та історичних цінностей закладаються основи патріотизму, національної ідентичності та громадянської відповідальності. У сучасних умовах глобалізації і мультикультуралізму особливо актуальною стає необхідність збереження та популяризації української культурної та історичної спадщини через систему освіти. Інтеграція українознавчого компоненту може реалізовуватися через включення тематичних блоків у навчальні програми з української мови, літератури, історії, географії, а також через міжпредметну інтеграцію. Наприклад, у курсах української мови можуть бути представлені завдання на аналіз мовних особливостей діалектів різних регіонів України, що дозволяє учням відчувати багатство та різноманітність мовної культури країни.

Література є важливим джерелом для формування національної свідомості. Використання творів українських письменників, таких як Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, сприяє не лише розвитку читацької культури, а й поглибленню знань про українську історію, боротьбу за незалежність, цінності та традиції. Наприклад, аналіз творів, у яких відображено ключові етапи боротьби за державність, може стати основою для обговорення сучасних викликів, з якими стикається українське суспільство.

Окрім предметної інтеграції, важливим елементом є запровадження тематичних заходів, які сприяють формуванню національної свідомості. Наприклад, проведення Днів української культури, конкурсів на краще знання народних звичаїв і традицій, написання творчих проєктів на теми з українознавства. Також можна використовувати сучасні цифрові інструменти,

наприклад, інтерактивні карти чи платформи, такі як Google Arts & Culture, які дозволяють учням досліджувати українське мистецтво та культурну спадщину. Важливою складовою є створення навчальних матеріалів, що висвітлюють сучасні досягнення України, її внесок у світову культуру, науку та технології. Це дозволяє учням формувати позитивний образ своєї країни та відчуття гордості за неї.

Створення та використання мультимедійних кейсів, що моделюють реальні виклики, також є ефективним інструментом у сучасній освіті, зокрема у формуванні ключових компетентностей учнів і студентів. В умовах глобалізації, де питання збереження національної ідентичності, мови та культури стають дедалі актуальнішими, такі кейси можуть стати потужним механізмом для залучення молоді до обговорення та вирішення проблем, пов'язаних із боротьбою за збереження української мови.

Мультимедійні кейси являють собою інтерактивні освітні матеріали, які об'єднують текстову, візуальну та аудіо-інформацію, створюючи ефект занурення у реальний контекст проблемної ситуації. Наприклад, кейс на тему «Боротьба за збереження української мови в умовах глобалізації» може включати документальні відео, що висвітлюють історичні та сучасні аспекти мовної політики в Україні, інтерактивні карти, що демонструють територіальне поширення української мови, а також статистичні дані щодо використання української мови у різних сферах життя. Одним із ключових елементів таких кейсів є надання учасникам завдань, які потребують аналізу, критичного мислення та прийняття рішень. Наприклад, учні можуть отримати завдання розробити стратегію популяризації української мови серед молоді або запропонувати креативні способи залучення бізнесу до підтримки україномовного контенту. У цьому контексті мультимедійні інструменти, такі як Canva чи Piktochart, можуть бути використані для візуалізації запропонованих рішень, а платформи для командної роботи, наприклад, Miro або Google Workspace, забезпечать спільну розробку ідей.

Важливою перевагою мультимедійних кейсів є їхня здатність імітувати реальні ситуації, що дозволяє здобувачам освіти зануритися в контекст проблеми. Наприклад, кейс може моделювати ситуацію, коли міжнародна компанія планує відкриття філії в Україні й обговорює мовну політику для своєї комунікації. Учні можуть виконувати роль експертів, пропонуючи аргументовані рішення щодо обов'язкового використання української мови в офіційному спілкуванні й рекламі. Крім того, такі кейси можна адаптувати для використання в різних вікових групах та освітніх контекстах. Для молодших учнів мультимедійні матеріали можуть містити анімації, інтерактивні опитування чи ігрові елементи. Для студентів і дорослих слухачів можна використовувати складніші завдання, які передбачають розроблення довгострокових стратегій або аналіз кейсів мовної політики інших країн. Ефективність мультимедійних кейсів також полягає в їхньому потенціалі для формування навичок співпраці, комунікації й аргументованого обґрунтування рішень. Наприклад, учасники можуть працювати в групах, аналізуючи роль державної мовної політики в збереженні української мови, або дискутувати про виклики, які виникають у двомовному середовищі.

Розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності визначаємо другою умовою. Професійна майстерність сучасного педагога залежить від його здатності навчитися жити в умовах невизначеності, відповідати на швидкі зміни в освіті, суспільстві та культурному середовищі.

Основними напрямками реалізації цієї умови нами встановлено такі:

- організація тренінгів із психологічної стійкості для підготовки до роботи в умовах кризових ситуацій (зокрема, під час війни чи економічних викликів);
- навчання вчителів технологіям адаптації навчального матеріалу для учнів з різними освітніми потребами (наприклад, дітей із тимчасово окупованих територій чи внутрішньо переміщених осіб);

– створення ситуаційних кейсів, які вимагають швидкого прийняття рішень (наприклад, управління конфліктами у класі або реагування на мовну дискримінацію).

Організація тренінгів із психологічної стійкості для підготовки до роботи в умовах кризових ситуацій є однією з ключових детермінант сучасного освітнього процесу. Нині педагоги, зокрема вчителі української мови і літератури, стикаються з безпрецедентними викликами, які зумовлені соціально-економічними потрясіннями, війною, пандемією та іншими кризами. Ці умови потребують від освітян, окрім високого рівня професійної майстерності, розвиненої психологічної стійкості, яка дозволяє ефективно виконувати свої обов'язки та підтримувати емоційне благополуччя учнів.

Тренінги із психологічної стійкості є ефективним інструментом підготовки педагогів до роботи в умовах постійного стресу та невизначеності. Ці програми розробляються на основі сучасних наукових досліджень у галузі психології, педагогіки й нейронаук, інтегруючи передові методики та практичні підходи. Основна мета таких тренінгів полягає у формуванні в учасників навичок адаптації до складних обставин, управління емоціями, подолання стресу та збереження професійної ефективності в умовах кризових ситуацій. Під час тренінгів вчителі української мови та літератури вивчають базові принципи психологічної стійкості, які включають розвиток емоційного інтелекту, здатність до рефлексії, прийняття змін та адаптацію до них. Важливим компонентом є навчання методам саморегуляції, таким як техніки глибокого дихання, медитації, майндфулнес та практики релаксації, що сприяють зниженню рівня тривожності та підвищенню рівня зосередженості. Окрему увагу приділяють навчанню стратегіям тайм-менеджменту, які дозволяють оптимізувати робочий час, зменшити перевантаження та знизити ризик емоційного вигорання.

Особливе значення має підготовка педагогів до ефективного реагування на емоційно складні ситуації в освітньому середовищі. Учителі української мови і літератури, які працюють із текстами, що можуть викликати емоційний

відгук у учнів (наприклад, твори про війну, людські трагедії чи моральні конфлікти), повинні бути готовими підтримувати учнів у таких дискусіях. Тренінги забезпечують педагогів інструментами для ведення складних розмов, підтримання позитивного емоційного клімату в класі та створення безпечного середовища для відкритого обговорення. Крім того, програми із психологічної стійкості охоплюють розвиток навичок комунікації та управління конфліктами. Учителів навчають, як ефективно взаємодіяти з учнями, їхніми батьками та колегами в умовах підвищеного стресу. Це включає активне слухання, емпатію, використання ненасильницької комунікації та конструктивне вирішення конфліктних ситуацій.

Важливою складовою тренінгів є підтримка професійної ідентичності педагогів та їхньої внутрішньої мотивації. В умовах криз багато вчителів відчують втрату сенсу своєї роботи або сумніви щодо своєї ролі в суспільстві. Тренінги допомагають учителям усвідомити значущість їхнього внеску в суспільство, особливо у формуванні молодого покоління. Для вчителів української мови і літератури це також означає розуміння їхньої місії як носіїв національних цінностей, культурної спадщини та національної свідомості.

Окрему увагу під час тренінгів приділяють питанням цифрової грамотності та використанню технологій у кризових умовах. У сучасному освітньому середовищі, особливо під час дистанційного навчання, учителі мають вміти використовувати онлайн-платформи для організації освітнього процесу, а також цифрові інструменти для підтримки психологічного здоров'я учнів. Наприклад, інтерактивні платформи на кшталт Zoom або Google Classroom можна використовувати для створення інтерактивних занять, а додатки на зразок Calm чи Headspace – для проведення коротких сесій релаксації чи медитації зі здобувачами освіти. Результатом таких тренінгів є не лише підвищення психологічної стійкості педагогів, а й їхня здатність трансформувати ці навички в педагогічну практику. Учителі стають прикладом для своїх учнів, демонструючи ефективні способи подолання стресу, вирішення конфліктів і адаптації до змін. Це сприяє формуванню в школярів навичок

емоційної саморегуляції та стійкості до кризових ситуацій, які є надзвичайно важливими у сучасному світі.

Навчання вчителів технологіям адаптації навчального матеріалу для учнів з різними освітніми потребами є важливим елементом сучасної педагогічної підготовки, особливо в контексті кризи, пов'язаної з війною, соціальними й економічними труднощами. Зростаюча кількість здобувачів освіти, які змушені адаптуватися до нових умов через переміщення або перебування в умовах тимчасово окупованих територій, ставить перед вчителями української мови і літератури нові виклики. Ці учні часто мають специфічні емоційні, психологічні й освітні потреби, що потребують особливих підходів до навчання, адаптації навчальних матеріалів та створення інклюзивного освітнього середовища.

Перше, що необхідно для ефективного навчання вчителів технологіям адаптації матеріалів, – це розуміння того, що різні освітні потреби можуть мати як індивідуальний, так і груповий характер. Наприклад, учні, які пережили емоційні чи психологічні травми, пов'язані з війною, можуть мати труднощі із засвоєнням інформації через стрес, втрату звичних умов навчання чи адаптацію до нових соціальних і освітніх реалій. Для таких здобувачів освіти необхідно коригувати темп подачі матеріалу, використовувати додаткові методи підтримки, які дозволяють знизити навантаження та зробити навчання більш доступним і комфортним.

Система підготовки й перепідготовки вчителів повинна включати навчання з основ адаптації навчальних матеріалів, щоб вони могли легко налаштовувати уроки відповідно до потреб різних учнів. Для цього педагоги повинні бути ознайомлені з принципами диференціації навчання, що дозволяють забезпечити різноманітність методів навчання для школярів з різними здібностями й рівнем підготовки. Це включає використання варіативних форм подачі інформації, таких як відео-, аудіо-матеріали, інтерактивні платформи та інші мультимедійні ресурси, які можуть стати

ефективними для тих, хто не здатний сприймати традиційні текстові або усні матеріали.

Учителі, зокрема, повинні оволодіти технологіями адаптації навчальних текстів для учнів, що зазнали психологічного чи емоційного стресу. Це може включати спрощення складних літературних творів або подання матеріалу через більш доступні для розуміння формати. Використання таких підходів, як інтерактивні вправи, групові обговорення, постановка проблемних запитань на основі творів української літератури, допомагає учням поступово залучатися до вивчення матеріалу, дає можливість працювати в комфортному темпі і забезпечує розвиток критичного мислення. Крім того, адаптація може включати розробку спеціальних матеріалів для учнів з особливими потребами, таких як велике шрифту для слабозорих дітей або аудіо- та відеоформат для тих, хто має труднощі з читанням.

Учителі мають бути готовими до того, що здобувачі освіти, які постраждали від війни чи переміщення, можуть переживати не лише інтелектуальні труднощі, а й емоційні та соціальні. Тому важливо навчити педагогів створювати інклюзивне та емоційно підтримувальне середовище на уроках, де учні зможуть вільно виражати свої почуття, а вчителі – виявляти емпатію та підтримку, не перевантажуючи їх додатковими вимогами до навчальних досягнень. Цей підхід має враховувати індивідуальні особливості школярів, даючи їм можливість прогресувати за власними темпами, без тиску і порівняння з іншими.

Навчання й підвищення кваліфікації вчителів також повинно включати підготовку до роботи зі здобувачами освіти, які вимушено перебувають на тимчасово окупованих територіях або в умовах внутрішньо переміщених осіб. Це включає знання і розуміння специфіки культурних, соціальних і психологічних особливостей цих учнів, а також здатність надавати підтримку при адаптації до нових умов навчання. Учителям слід навчитися ефективно використовувати дистанційні технології, щоб забезпечити якісне навчання

навіть у випадку фізичної відсутності школярів, а також володіти ресурсами для надання психологічної допомоги.

Не менш важливим є розвиток у педагогів умінь ефективно комунікувати з батьками учнів, а також з іншими освітянами, психологами й соціальними працівниками для обміну досвідом, створення індивідуальних планів підтримки учнів і спільного пошуку шляхів для забезпечення рівного доступу до освіти для всіх здобувачів освіти. Це також передбачає вміння використовувати ресурси, які можуть допомогти у вирішенні соціальних чи психологічних проблем, зокрема консультування з фахівцями.

У результаті навчання вчителі здобувають цінні навички, які дозволяють їм ефективно працювати з учнями, що мають різні освітні потреби, надаючи кожному з них можливість досягати успіхів в умовах кризи. Завдяки застосуванню інклюзивних методик та адаптованих матеріалів, вони можуть значно підвищити якість навчання, створюючи комфортне і підтримувальне середовище для здобувачів освіти, що потребують особливої уваги. Це сприяє не лише підвищенню рівня знань учнів, а й розвитку їхнього емоційного здоров'я, що є важливим аспектом у складні часи.

Створення ситуаційних кейсів, які вимагають швидкого прийняття рішень, має важливе значення для формування професійної майстерності учителів української мови і літератури в ЗЗСО. В умовах сучасної школи, особливо в контексті української мовної та культурної ідентичності, часто виникають ситуації, що потребують від педагога оперативних і точних рішень, спрямованих на ефективне управління класом і підтримку конструктивного освітнього процесу. Важливими такими ситуаціями є управління конфліктами в класі, а також реагування на мовну дискримінацію серед здобувачів освіти.

Управління конфліктами у класі є однією з найскладніших і найбільш динамічних ситуацій, з якими стикаються учителі, зокрема в класах, де учні мають різноманітні соціальні, культурні й мовні особливості. Ситуаційні кейси, що моделюють конфлікти між школярами, дозволяють учителям відпрацьовувати практичні навички в ідентифікації джерел конфлікту, оцінці

емоційного стану учасників і виборі оптимальних стратегій для вирішення спірних ситуацій. Важливою є здатність педагога швидко оцінити ситуацію і прийняти рішення, яке допоможе відновити спокій в класі, не порушуючи педагогічних норм і забезпечуючи безпеку для всіх здобувачів освіти. Наприклад, ситуаційний кейс може включати конфлікт між учнями через неправомірне висловлювання чи зневажливе ставлення до мови одного з учасників, що потребує швидкої реакції вчителя для уникнення ескалації конфлікту та забезпечення ефективного освітнього процесу.

Реагування на мовну дискримінацію, зокрема на відмову одних учнів сприймати українську мову або негативне ставлення до мовних варіантів своїх однокласників, є ще однією складною ситуацією, що потребує не лише знань з мовної етики, але й психологічної підготовленості вчителя. Ситуаційні кейси, які вчать педагогів коригувати подібні прояви, повинні включати приклади, коли учитель має реагувати на мовні образи, надавати об'єктивне роз'яснення щодо важливості збереження і розвитку української мови, водночас підкреслюючи важливість міжкультурної толерантності та взаємоповаги до мовного різноманіття. Важливо, щоб учитель зміг одразу ж визначити, коли ситуація потребує втручання, а коли досить лише направити здобувачів освіти на конструктивне обговорення чи усвідомлення наслідків таких висловлювань для мовної культури та взаєморозуміння.

Інтеграція таких ситуаційних кейсів у процес професійної підготовки педагогів допомагає навчити вчителів ефективно вирішувати конфлікти та впоратися з мовними порушеннями, формувати в них навички швидкого реагування на подібні ситуації. Крім того, це дозволяє педагогам закріпити на практиці свої знання з педагогічної психології, мовної етики й соціальної взаємодії, що важливо для створення комфортного, безпечного і толерантного освітнього середовища. Тренування на базі таких кейсів дає можливість учителям усвідомити, як їхні дії можуть безпосередньо впливати на навчальну атмосферу, а також допомагає розвинути професійну гнучкість і здатність до оперативного вирішення складних педагогічних завдань.

Формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії встановлюємо третьою умовою. Учитель української мови і літератури в сучасних умовах виконує роль не лише педагога, але й лідера, який формує національну свідомість та популяризує українську культуру.

Шляхами реалізації означеної умови визначаємо такі:

- розвиток комунікаційних та ораторських навичок, необхідних для виступів на міжнародних платформах й участі в освітніх обмінах;
- проведення професійних форумів і конференцій із залученням міжнародних експертів у галузі освіти, що сприятимуть обміну досвідом;
- організація практичних занять із формування кейсів, які допомагають педагогові розвивати компетенції культурної дипломатії (наприклад, створення міжкультурних проєктів чи участь у міжнародних літературних конкурсах).

Розвиток комунікаційних та ораторських навичок учителів української мови і літератури є важливим етапом у формуванні їхньої професійної майстерності, особливо в контексті виступів на міжнародних платформах і участі в освітніх форумах. У сучасному світі, де взаємодія з іншими культурами й освітніми системами набуває все більшого значення, уміння ефективно комунікувати не лише на національному рівні, але й на міжнародному стає важливим аспектом професійної діяльності педагогів. Це вимагає від учителя, окрім глибоких знань з української мови і літератури, високого рівня публічної майстерності, здатності до аргументації, переконливого висловлювання думок та презентації своїх ідей на світовій арені.

Ситуаційні кейси, що моделюють умови для розвитку комунікаційних і ораторських навичок, повинні передбачати реальні або наближені до реальних обставини, у яких учителі повинні презентувати свої ідеї, дослідження чи освітні ініціативи на міжнародних платформах. Такі кейси можуть включати підготовку доповідей на освітніх конференціях, участь у міжнародних конкурсах чи форумах, проєктах, де необхідно не тільки продемонструвати глибокі знання з обраної теми, але й ефективно взаємодіяти з аудиторією за врахування її культурних і комунікаційних особливостей.

Першим кроком для розвитку ораторських навичок є навчання вчителів основам публічного виступу. Це включає формування вміння правильно будувати виступ, вибирати відповідні мовні засоби, контролювати інтонацію, темп мови, виразність, а також управління своїми емоціями під час виступу. Важливо, щоб учителі вміли тримати увагу слухачів, підтримувати їхній інтерес та залучати до активного обговорення. Ситуаційний кейс для розвитку цієї навички може містити ситуацію, у якій учителю необхідно презентувати результат своїх досліджень на міжнародній конференції з урахуванням різних мовних бар'єрів і культурних особливостей аудиторії. Тренування із цієї теми дозволяє вчителям удосконалити свої ораторські здібності, а також оволодіти вмінням вести ефективний діалог з колегами з інших країн, обговорюючи спільні педагогічні проблеми й пошуки рішень.

Розвиток комунікаційних навичок також передбачає вміння вести переговори та аргументувати власну точку зору, зокрема під час обговорення мовних і культурних аспектів української мови на міжнародних освітніх майданчиках. Учителям необхідно мати чітке уявлення про те, як представити українську мову і літературу як частину світової культурної спадщини, як важливий елемент у сучасному глобалізованому світі. Це вимагає від них не стільки глибокого знання предмета, як здатності презентувати його в контексті міжнародної освіти, пояснювати важливість збереження та розвитку української мови в умовах глобалізації.

Завдяки таким кейсам учителі української мови і літератури зможуть ефективно адаптувати свої виступи до умов міжнародних платформ, ураховувати культурні й комунікаційні відмінності, покращувати свої мовленнєві навички та здобувати досвід взаємодії з міжнародними колегами. Це забезпечить підвищення рівня їхньої професійної майстерності, зміцнення іміджу української освіти на світовій арені та дозволить учителям української мови і літератури брати активну участь у міжнародному освітньому процесі, що сприятиме зростанню їхнього професійного авторитету.

Проведення професійних форумів і конференцій із залученням міжнародних експертів у галузі освіти є важливим інструментом для підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури та формування їхнього кейсу професійної майстерності. Ці заходи дозволяють здійснювати обмін досвідом серед педагогів, забезпечують можливість отримати актуальні знання, ознайомитися з новітніми методиками викладання, інноваційними підходами й технологіями, що застосовуються в освіті в інших країнах. Це сприяє збагаченню професійного досвіду учителів, розширенню їхнього кругозору та розвитку критичного мислення, що є необхідними компонентами формування професійної майстерності. Форуми й конференції з участю міжнародних експертів стають платформою для відкритого обговорення важливих питань, пов'язаних із мовною освітою, літературною культурою, а також новими викликами в галузі педагогіки. На таких заходах учителі української мови і літератури мають змогу обмінюватися практичними напрацюваннями, обговорювати успішні кейси з використання сучасних технологій в освітньому процесі, а також інтегрувати новітні підходи до викладання мови та літератури з урахуванням культурних і мовних особливостей інших країн.

Залучення міжнародних експертів до проведення таких заходів має особливе значення для розвитку професійної майстерності педагогів. Міжнародний досвід дозволяє вчителям отримати доступ до нових методик викладання, освітніх технологій і підходів до управління класом, що можуть бути адаптовані для умов українських шкіл. Крім того, участь у міжнародних заходах надає вчителям можливість ознайомитися з результатами педагогічних досліджень, які проводяться у світі, та застосовувати ці знання у своїй професійній діяльності. На форумах учителі мають змогу, окрім обговорення проблем української освіти, брати участь у створенні міжнародних проєктів, ініціативах з удосконалення мовної та літературної освіти, а також інтеграції української мови в глобальний освітній контекст. Ці заходи також стимулюють розвиток міжкультурної комунікації, сприяють укріпленню взаємодії між

українськими й міжнародними педагогічними спільнотами, що має безпосередній вплив на формування професійної майстерності учителів. Однією з ключових складових таких професійних заходів є можливість для вчителів обговорювати специфіку викладання української мови та літератури в умовах глобалізації, звертати увагу на проблеми збереження і розвитку української мови на міжнародному рівні, а також обмінюватися досвідом з методик викладання мовних і літературних дисциплін. Це дає можливість учителям вдосконалювати свої педагогічні навички і, що важливо, активно впливати на формування єдиного освітнього простору, де українська культура та мова займають важливе місце.

Організація практичних занять із формування кейсів, які допомагають учителеві української мови і літератури розвивати компетенції культурної дипломатії, є важливим елементом у процесі формування їхнього кейсу професійної майстерності. Ці заняття дозволяють педагогам поруч із розвитком професійних навичок, пов'язаних із викладанням мови та літератури, удосконалювати їхню здатність представляти українську культуру на міжнародному рівні, будувати міжкультурні зв'язки та брати участь у глобальних освітніх ініціативах.

Формування кейсів, які орієнтовані на розвиток культурної дипломатії, включає в себе розроблення практичних ситуацій, що допомагають учителям ефективно взаємодіяти з іншими культурами, організовувати міжкультурні проєкти, а також брати участь у міжнародних літературних конкурсах, фестивалях, форумах. Така практика стимулює вчителів до розвитку своїх компетенцій у сфері культурної дипломатії, а також допомагає їм розвивати власні лідерські якості, організаційні здібності, а також поглиблювати знання про міжнародні освітні та культурні практики.

Один із таких кейсів може бути побудований на прикладі організації міжкультурного проєкту, де учителі української мови і літератури мають змогу ініціювати освітній обмін з іншими країнами, створюючи можливості для студентів вивчати українську літературу, культуру та мову. Такий проєкт може

включати спільну роботу над літературними творами, проведення культурних заходів, лекцій, обговорень з іноземними учасниками, що дозволяє популяризувати українську культуру, здобути досвід міжнародної співпраці. Кейс такого формату дозволяє вчителям удосконалювати свої організаційні навички, здатність планувати міжнародні проєкти та ефективно координувати комунікацію між учасниками різних культур.

Ще одним прикладом є участь учителів у міжнародних літературних конкурсах чи фестивалях, де вони можуть продемонструвати професійні досягнення своїх учнів, побудувати мережу контактів з педагогами та культурними діячами з інших країн. Такий кейс допомагає вчителям адаптувати свої навички до міжнародних стандартів, сприяти розвитку літературної й культурної дипломатії на рівні класу або закладу освіти. Інтеграція таких практичних занять у програму професійного розвитку вчителів української мови і літератури сприяє розвитку їхньої здатності ефективно комунікувати в міжкультурному просторі, представляти українську культуру в міжнародному контексті, а також впливати на розвиток освітніх і культурних процесів за межами національних кордонів. Це є важливим елементом підвищення професійної майстерності, що включає здатність педагога викладати якісно предмет, бути активним учасником глобальних освітніх і культурних процесів, представляти українську мову і літературу на міжнародній арені, сприяти інтеграції української культури в контекст світового співтовариства.

Виокремлені умови – *інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій, розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності, формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії* – є надзвичайно важливими для забезпечення фахової підготовки та професійного розвитку вчителів української мови і літератури ЗЗСО та формування їхнього кейсу професійної майстерності. Кожна із цих умов має ключове значення для розвитку вчителів, оскільки сприяє їхній здатності адаптуватися до нових освітніх реалій, бути інноваційними, а також представляти українську культуру на міжнародному рівні. Ці умови є

відповіддю на актуальні суспільні виклики, забезпечуючи готовність учителів до формування професійної майстерності, інтеграції в сучасне глобалізоване середовище та збереження української мовно-культурної ідентичності.

2.2 Методика організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО

Розроблення кейсу професійної майстерності має на меті забезпечити об'єктивне і систематичне представлення педагогічних здобутків учителя, сприяти поширенню інноваційних методів навчання, підвищенню фахового рівня та стимулювати розвиток професійної рефлексії. Кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти є інноваційним засобом демонстрації їхньої професійної компетентності, який дозволяє узагальнити, систематизувати й ефективно презентувати результати власної педагогічної діяльності. Він створюється на основі матеріалів, що відображають як досягнення вчителя у сфері навчання й виховання учнів, так і його внесок у розвиток сучасних освітніх технологій. Водночас кейс є способом аналізу професійного зростання педагога у міжтестастійний період, що підкреслює його самоосвітню діяльність, інноваційність підходів і креативність у вирішенні педагогічних завдань.

Побудова кейсу передбачає ретельне опрацювання змістового наповнення. Особлива увага приділяється розкриттю педагогічної концепції вчителя, яка має відображати його погляд на процес навчання, стратегії формування ключових компетентностей учнів і способи впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Важливо, щоб матеріали кейсу демонстрували успіхи педагога, а також ілюстрували його здатність вирішувати актуальні педагогічні проблеми, такі як розвиток критичного мислення, формування ціннісних орієнтирів та стимулювання творчих здібностей учнів.

У сучасних умовах діяльності ЗЗСО активно використовується портфоліо як важливий компонент кейсу, що містить документи, які підтверджують професійну майстерність учителя. Це можуть бути авторські розробки уроків, методичні рекомендації, сценарії позакласних заходів, публікації у фахових журналах, грамоти та сертифікати. У портфоліо також включаються результати діагностики рівня знань учнів, які свідчать про ефективність педагогічної діяльності. Презентація досягнень вчителя може бути доповнена мультимедійними матеріалами, що візуалізують його роботу: відеозаписи уроків, фотоматеріали з позакласних заходів, електронні ресурси, створені для навчання.

Методичний аспект кейсу зосереджується на описі оригінальних педагогічних технологій, які використовує вчитель. Наприклад, це можуть бути авторські підходи до інтеграції літературного аналізу з розвитком мовленнєвої культури учнів, розроблення й упровадження навчальних ігор, спрямованих на формування навичок критичного читання, або використання цифрових інструментів для залучення учнів до самостійного вивчення літератури. У кейсі також варто відобразити організацію міжпредметних зв'язків, які дозволяють учням комплексно осягати літературні явища, пов'язуючи їх з історією, культурою чи мистецтвом.

Важливою складовою кейсу є розділ самоаналізу, у якому вчитель оцінює свої педагогічні досягнення, визначає напрями подальшого професійного зростання та перспективи впровадження нових методик. Цей розділ дозволяє виявити сильні сторони педагога, його здатність до рефлексії та готовність до інноваційної діяльності. Окрім того, у самоаналізі доцільно відобразити результати участі вчителя у професійних конкурсах, тренінгах чи проєктах, які сприяли підвищенню його кваліфікації. Тож кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури є не лише засобом демонстрації професійних досягнень, але й інструментом, який сприяє саморозвиткові педагога, удосконаленню його методичних умінь та збагаченню педагогічного досвіду. Створення такого кейсу вимагає від

учителя системності, творчого підходу й високого рівня професійної свідомості, що, зрештою, позитивно впливає на якість освітнього процесу та формує нові підходи до викладання української мови і літератури в ЗЗСО.

На нашу думку, створення кейсу вимагає дотримання певних принципів, які забезпечують його ефективність і корисність як для вчителя, так і для учнів. Нижче розкриємо ключові принципи, які мають бути враховані під час означеного процесу: науковості і системності, індивідуалізації, актуальності, доступності, резильєнтності та результативності.

Принцип *науковості і системності* є основою для будь-якої освітньої розробки. Кейси мають ґрунтуватися на чіткій методологічній базі, що включає наукові дослідження, сучасні теорії й передовий досвід у відповідній галузі. Структурування матеріалу повинно бути логічним і послідовним, щоб забезпечити його доступність для використання та сприяти досягненню поставлених навчальних цілей. Наприклад, якщо кейс спрямований на формування комунікативних навичок, його компоненти повинні включати теоретичне обґрунтування, практичні завдання та рекомендації для оцінювання результатів.

Розроблення кейсу дає можливість педагогу виявити власний стиль роботи та творчий потенціал. Принцип *індивідуальності* забезпечує унікальність підходу до навчання, що сприяє створенню матеріалів, які відповідають особливостям конкретного освітнього середовища. Креативність викладача може проявлятися у використанні інтерактивних методів, створенні цікавих сценаріїв або нестандартних завдань. Авторський підхід додає цінності кейсу, підкреслює професіоналізм педагога, що сприяє його позитивному іміджу в освітній спільноті.

Кейс має відповідати сучасним вимогам освіти, ураховувати інноваційні підходи й тенденції, тож акцентується роль принципу *актуальності*. Тематика кейсу повинна бути актуальною для сьогодення, охоплювати питання, які є важливими для професійної підготовки та соціалізації учнів. Наприклад, кейси, пов'язані із цифровою трансформацією освіти, STEM-освітою або

екологічною свідомістю, мають більшу практичну цінність у контексті сучасних викликів.

Однією з важливих характеристик кейсу є легкість у його сприйнятті, тобто зростає значення принципу *доступності*. Матеріали мають бути представлені в зрозумілій формі, що дозволяє педагогам та учням швидко зорієнтуватися у змісті. Інтуїтивна зручність оформлення, використання інфографіки, схем, таблиць і покрокових інструкцій значно полегшує використання кейсу в практичній діяльності. Простота не означає поверховість: навпаки, це свідчення того, що матеріали розроблені з урахуванням принципів ергономіки інформації й потреб користувачів.

Сучасна освіта часто стикається з непередбачуваними викликами, що потребують гнучкості й адаптивності, життєздатності і життєстійкості. Принцип *резильєнтності* передбачає здатність кейсу підтримувати ефективність у різних умовах та зазнавати мінімальних втрат у результативності навіть у кризових ситуаціях. Наприклад, кейс має включати елементи, які дозволяють педагогам швидко адаптувати матеріали до дистанційного навчання або змішаних форм навчання. Крім того, завдання, що розвивають стійкість учнів до стресових ситуацій, також можуть бути невід'ємною частиною кейсу.

Ефективність кейсу повинна бути підтверджена реальними досягненнями, тобто набуває ваги принцип *результативності*. Це може бути виражено у вдосконаленні професійних навичок вчителів, покращенні навчальних результатів учнів або збільшенні інтересу до освітнього процесу. Оцінка результативності повинна проводитися шляхом спостережень, анкетувань або аналізу конкретних показників. Наприклад, використання кейсу для розвитку критичного мислення може бути підтверджене результатами тестування або аналізом проєктних робіт здобувачів освіти.

Процес формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО передбачає розроблення систематизованих, науково обґрунтованих і творчо адаптованих матеріалів,

спрямованих на підвищення їхніх професійних компетентностей відповідно до сучасних освітніх вимог. У нашому дослідженні означений перебіг деталізуємо за етапами: підготовчим, акумулятивним, творчо-інноваційним, презентаційним. Розгорнемо вищенаведені положення.

Етапи розроблення кейсу професійної майстерності

1. Підготовчий етап

1.1. Визначення структури кейсу.

1.1.1. Вступна частина (автобіографія за бажання, педагогічне кредо, професійна місія).

1.1.2. Методична концепція (педагогічні ідеї, інноваційні технології).

1.1.3 Результати діяльності (успішність учнів, участь у конкурсах, олімпіадах, ЗНО).

1.1.4. Зразки навчально-методичних матеріалів (уроки, позакласні заходи).

1.1.5. Реалізовані освітні проекти.

1.1.6. Сертифікати, нагороди, відгуки колег та учнів.

1.2. Формування мети й завдань кейсу.

Мета: репрезентація педагогічної діяльності через інноваційні досягнення та креативні підходи в навчанні української мови і літератури.

Завдання:

1. Узагальнити досвід;
2. Відобразити результати роботи через конкретні приклади;
3. Сприяти поширенню ефективних практик.

2. Акумулятивний етап (збір і систематизація матеріалів)

2.1. Документування професійної діяльності.

2.1.1. Зібрати статистичні дані щодо успішності учнів, аналіз результатів їхніх робіт (ЗНО, конкурси, проекти);

2.1.2. Створити розділ з інноваційними освітніми технологіями, які застосовуються в освітньому процесі.

2.2. Підготовка навчальних матеріалів.

2.2.1. Розробити добірку авторських уроків (з мультимедійним супроводом);

2.2.2. Додати сценарії позакласних заходів з акцентом на творчість учнів.

2.3. Оформлення проєктів.

2.3.1. Представити реалізовані учнями проєкти на літературні, мовознавчі або соціокультурні теми;

2.3.2. Додати відгуки учасників та результати реалізації.

3. Творчо-інноваційний етап

3.1. Використання сучасних цифрових технологій.

3.1.1. Створення електронного портфоліо (онлайн-платформа, відеопрезентація).

3.1.2. Використання QR-кодів для швидкого доступу до мультимедійних матеріалів.

3.2. Візуалізація інформації.

3.2.1. Підготовка інфографіки, схем, таблиць для відображення динаміки успішності.

3.2.2. Використання інтерактивних інструментів (наприклад, Padlet, Canva).

4. Презентаційний етап

4.1. Демонстрація кейсу.

4.1.1. Організація майстер-класу або воркшопу для колег з використанням матеріалів кейсу.

4.1.2. Публічний захист кейсу на педагогічній раді або атестаційній комісії.

4.2. Поширення результатів.

4.2.1. Використання кейсу як матеріалу для участі в конкурсах педагогічної майстерності.

4.2.2. Публікація на освітніх платформах або в фахових виданнях.

Структура кейсу професійної майстерності вчителя української мови та літератури – це комплексна система матеріалів, що презентує педагогічну діяльність, досягнення й інноваційні підходи до навчання. Вона розпочинається з титульної сторінки, яка містить основну інформацію про педагога: його прізвище, ім'я та по батькові, посаду, категорію, місце роботи, а також назву кейсу, яка відображає основну ідею чи тему. Наприклад, «Інтеграція інтерактивних технологій у викладанні української літератури» може слугувати прикладом актуальної тематики, що відповідає сучасним освітнім викликам. Так, значний власний педагогічний досвід фахової діяльності як учителя української мови та літератури ЗЗСО дозволяє презентувати способи і прийоми доцільного використання комплексної системи матеріалів формування кейсу професійної майстерності в ролі практичного підтвердження викладеного теоретичного матеріалу.

Як відомо, професійне портфоліо є однією з ключових частин кейсу, оскільки демонструє освітню концепцію вчителя, його педагогічні погляди та підходи до навчання. У цьому розділі кейсу подається професійна траєкторія, що включає відомості про здобуту освіту, проходження курсів підвищення кваліфікації, отримані сертифікати та участь у професійних конкурсах. Окрему увагу приділяють досягненням учнів, адже результати участі школярів в олімпіадах, творчих конкурсах та проєктах є важливим свідченням ефективності роботи педагога. Методичні розробки формують практичний компонент кейсу, який висвітлює інноваційні підходи до навчання. Цей розділ може включати конспекти уроків, побудовані на сучасних методах, таких як скрайбінг, сторітелінг чи гейміфікація, а також сценарії позакласних заходів, які збагачують культурний і навчальний досвід учнів. Так, доцільним убачаємо застосування рольових мовних ігор, які є груповою формою навчання з використанням рольової структури ведення заняття, тобто набору ролей з регламентацією діяльності й поведінки здобувачів освіти. Цей метод ситуативного навчання стимулює освітню, пізнавально-аналітичну та практичну активність учасників заняття, забезпечує організацію їхньої

взаємодії та науково-освітнього спілкування; інтенсифікує інтелектуальну діяльність, сприяє оперативному та ґрунтовному опануванню пізнавального лінгвістичного матеріалу. Рольова гра розкриває інтелект здобувача освіти; сприяє доланню психологічного бар'єру спілкування. Взаємини «педагог – здобувач освіти» замінюються стосунками «суб'єкт-гравець – суб'єкт-гравець» із взаємодопомогою, підтримкою, позитивною для засвоєння нового матеріалу атмосферою, що сприяє оволодінню знаннями, уміннями, навичками, певним видом навчально-пізнавальної діяльності.

Серед найчастіше використовуваних педагогами-філологами рольових ігор можна означити такі: мовні кросворди й вікторини, аукціони, конкурси, брейн-ринги, квести, усні журнали, мовні флешмоби, лінгвістичні загадки, задачі, кубики, ігри з картками («Перехрестя», «Сходи», «Зайвина», «Третій зайвий», «Визбирувач помилок», «Хто перший?», «Спіймай помилку», «Вірю – не вірю», «Найрозумніший», «Мовний батл», «Мовна дуель», «Один проти всіх», «Два плюс два», «Хто швидше?», «Лінгвоестафета», «Словопіраміда») тощо. Залежно від розділів лінгвістики ігри поділяються на такі види: фонетичні («Чую – не чую»); орфографічні («Спіймай помилку», «Кращий визбирувач помилок»); лексичні («Словопіраміда», «Хто більше?»); граматичні («Хто швидше?», «Мовний батл»); лексико-граматичні ігри («Угадай слово», «Третій (четвертий, п'ятий) зайвий») тощо.

Крім того, авторські тестові завдання, орієнтовані на розвиток критичного мислення, підкреслюють індивідуальність педагога та його прагнення розвивати в учнях аналітичні навички. Так, задля формування інтересу до літератури вдавалися до проведення уроків у нестандартній формі. Використовувалися вже добре знайомі з початкової школи учням уроки-подорожі, уроки-квести, уроки-змагання, уроки-вікторини, літературний марафон тощо. Окрім перелічених видів нестандартних уроків, у своїй діяльності використовуємо форми групових видів роботи, зокрема, прийом критичного мислення «джигсоу», який формує вміння спільно досягати результату. Він є ефективним, а якщо прослідковується системність його використання педагогами в середній та старшій школі – то

формат взаємодії між учнями та вчителем, а головне – її результативність – гарантовані.

Інноваційні педагогічні технології є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, тому їхня інтеграція також представлена в кейсі. Наприклад, використання цифрових платформ, таких як Google Classroom, Padlet чи Quizlet, сприяє організації навчання в дистанційному чи змішаному форматі. Здобувачі освіти використовують електронні підручники й посібники, виконують інтерактивні завдання, проходять тестування та обмінюються файлами, спілкуються в чатах і месенджерах з однокласниками й учителями. За допомогою інформаційних технологій під час вивчення української мови і літератури здобувачі освіти послуговуються тематичними відеоматеріалами, використовують електронні словники (Мультимедійний курс «Сучасна українська мова» (<https://eduhub.in.ua/courses/suchasna-ukrajinska-mova>), Словник іноземних слів (<https://126.slovaronline.com/>), Словник українських прийменникових колокацій (http://www.mova.info/sl_spol.aspx), Словники України online (<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>), Словник української мови online: у 20 т. / Томи 1–15 (А-П'ЯТЬ) (<https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>), 3 енциклопедії «Українська мова» (<http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>), мультимедійні програми та освітні платформи (Всеосвіта (<https://vseosvita.ua/>), На урок (<https://naurok.com.ua/>), Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>), EdEra (<https://www.ed-era.com/>)).

Це сприяє зануренню в освітнє середовище, створенню максимально можливих умов для освоєння навчально-пізнавального матеріалу. Удалим є використання сервісів для створення хмаринки слів: Tagxedo, Wordle, WordArt, mosaic, продукування цікавого дидактичного матеріалу до уроків, занять факультативів за допомогою технологій Web 2.0: онлайн-презентацій за допомогою ресурсу: <http://prezi.com>; створення схем – www.mindmeister.com; сервісів Google – <https://www.google.com.ua>, Google-форми, Google-малюнки, Google-презентації тощо. Доцільним вважаємо використання інтернет-джерел для сприяння засвоєнню програмового матеріалу: відеоуроки за програмою з

української мови на каналі YouTube, «Лайфхаки з української мови» або Українська мова для дорослих і школярів від <https://edera.gitbook.io/laifhaki-z-ukra-ns-ko-movi/>, Вправи для вивчення української мови від «Тренажера з правопису української мови» від <https://webpen.com.ua/>, Сайт «Мова – ДНК нації» – Лепетун або Як вивчити українську мову за допомогою смартфона <https://ukr-mova.in.ua>, тренажер з української мови – com.ua тощо.

Використання цифрових технологій в умовах дистанційного навчання забезпечується і обміном власними «методичними скарбничками» вчителями-словесниками у групах, спільнотах, лабораторіях (Центр культури української мови, Науково-дослідна лабораторія «Академічна культура дослідника в освітньому просторі», Філологічна лабораторія «Методика. Пошук. Досвід», Лабораторія філології, ГО «Лабораторія Культурних Досліджень» тощо). Розуміння спільних проблем активізувало обмін досвідом і знахідками філологів, опрацювання інтерактивного матеріалу, уможливило визначення дієвих методів для дистанційного навчання мови: пояснювально-ілюстративного, дослідницького, репродуктивного, частково пошукового (евристичного); програмованого навчання тощо.

Водночас STEM-методики, такі як створення коміксів на основі літературних творів або технології змішаного навчання, відкривають перед учнями нові можливості для засвоєння матеріалу. STREAM-методика уособлює поєднання Science, Technology, Reading + Writing, Engineering, Arts, and Mathematics – природничі науки, технологію, читання + письмо, інжиніринг, мистецтво, математику. З досвідом роботи переконалася, що майже кожен літературний твір, його зміст можна інтерпретувати в контексті STREAM. Важливим аспектом є те, що, використовуючи цей підхід, учні дійсно по-іншому сприймають літературу, що й мотивує до читання художніх творів, прояву інтересу до літератури. Для прикладу наведемо таке завдання «Зазначити на карті України міста, у яких народилися чи проводили більшу частину свого життя українські письменники. Чи ж може бути мапа світу, на якій зазначити таке: хто з українських письменників за своє життя в якій країні побував» (рис. 2.1).

Цікавим може вийти результат, коли дослідити впродовж року (курсу вивчення творів у певному класі), якою є найбільшою за кількістю відвідувань українськими письменниками країна та дати можливість учням проаналізувати чому (причини, обставини тощо).

Рис. 2.1. Мапа України із посиланням на місце народження чи перебування українських письменників

Джерело: створено автором

Розділ самоаналізу педагогічної діяльності передбачає рефлексію вчителя щодо ефективності використаних методів і підходів. У цьому розділі може бути представлений звіт про реалізацію особистісно орієнтованого підходу, аналіз результатів діагностичних робіт учнів та міркування щодо вдосконалення освітнього процесу.

Особливе місце займає розділ, присвячений роботі з обдарованими учнями. Тут подаються індивідуальні програми, розроблені спеціально для таких учнів, а також описуються проєкти, що сприяють розвитку їхньої творчості, наприклад, створення літературного блогу чи подкастів, розроблення 3-Д моделей. Так, працюючи із твором І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», пропоную учням виконання низки завдань, наприклад, розробити денний раціон харчування родини Кайдашів, розробити 3-Д модель української хати, світлиці/сучасний дизайн кімнати тощо (рис. 2.2).

1 група

Розробити денний раціон харчування родини Кайдашів

* Розробити 3D - модель української хати, світлиці / сучасний дизайн розробити кімнати

Рис. 2.2. Творчі завдання для учнів під час вивчення твору І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»

Джерело: створено автором

Ще одне творче завдання – розробити модель сільськогосподарського знаряддя праці чи техніки з підручних засобів, що допомогло б Кайдашам у повсякденному житті : плуг, трактор, сівалка тощо. Доцільним вважаємо також індивідуалізовані завдання на вибір, наприклад: розробити бізнес-план відкриття Мелашкою салону з пошиття одягу; розробити бізнес-план відкриття спільного фермерського господарства Карпом і Лавріном тощо.

Науково-методична діяльність педагога відображає його професійну активність у ширшому контексті. Це може бути участь у педагогічних конференціях, вебінарах, публікація статей у фахових журналах або розроблення авторських програм з української мови та літератури. Так, нами створена й представлена на Національній освітній платформі «Всеосвіта» низка вебінарів «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів мовно-літературної освітньої галузі»

(<https://vseosvita.ua/webinar/praktyka-realizatsii-intehratyvnoho-pidkholdu-do-navchannia-uchniv-movno-literaturnoi-osvitnoi-haluzi-775.html>), «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» ([https://vseosvita.ua/webinar/suchasnyi-intehrovanyi-urok-vid-idei-do-](https://vseosvita.ua/webinar/suchasnyi-intehrovanyi-urok-vid-idei-do)

[provedennia-695.html](https://vseosvita.ua/webinar/praktychni-instrumenty-rozvytku-krytychnoho-myslennia-uchniv-u-pochatkovii-shkoli-692.html)), «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі» (<https://vseosvita.ua/webinar/praktychni-instrumenty-rozvytku-krytychnoho-myslennia-uchniv-u-pochatkovii-shkoli-692.html>), «Тематичний день: від ідеї – до втілення» (<https://vseosvita.ua/webinar/tematychnyi-den-vid-idei-do-vtilennia-678.html>), «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути» (<https://vseosvita.ua/webinar/poskramimo-abo-ak-vse-vstignuti-i-nicogo-ne-zabuti-242.html>) тощо. Така діяльність, на нашу думку, підкреслює прагнення педагога постійно вдосконалюватися й ділитися своїм досвідом.

Візуалізація досягнень є важливим інструментом представлення роботи вчителя. Інфографіки, фотозвіти з уроків чи заходів, а також QR-коди, які дозволяють швидко отримати доступ до цифрових матеріалів, роблять кейс більш інтерактивним і зручним у використанні. Так, доцільними вважаємо завдання з використанням пошукової таблиці, які можуть бути інтегративними, тобто через поєднання мови і літератури, наприклад завдання «Відшукай слова», яке ми представимо візуалізовано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Відшукай слова

				
1	Ведмідь	курка	вулиця	задніми
2	бочка	шмигнув	намисто	вовк
3	Кабан	гомін	мавпа	перечислився
4	цар	пси	кукурудза	радість
1	очі	завтра	сіни	жінки
2	Подвір'я	бідний	голова	другий
3	яйця	шерсть	побачив	оббреше
4	білий	маляр	діжка	здзвякав
1	фарба	торговиця	жінки	вечір
2	село	занюхали	третій	Миколай
3	королева	середмістя	вулиця	приятель
4	зиркнули	злодій	надбігає	дощ
1	колючки	Лис	ліс	небезпека
2	запримітив	бідолаха	прожогом	Пес
3	соло	хвіст	синій	селяни
4	пси	Остромисл	Олень	решетив

Джерело: створено автором

Завершує кейс розділ рекомендацій і відгуків. Листи-рекомендації від колег, адміністрації чи здобувачів освіти, а також позитивні відгуки про реалізовані проекти підкреслюють цінність роботи педагога та формують його позитивний імідж. Окрім цього, доцільним і результативним убачаємо вивчення практичного досвіду вчителів української мови та літератури. Так, результати власної самоосвітньої діяльності й професійного розвитку зумовили залученість до розроблення методик та вивчення практичного досвіду вчителів української мови і літератури в ролі експертки, а також розроблення сертифікації як процедури (https://drive.google.com/drive/folders/1FhpDEnCVY4YPnbEYzhiPfy1D9cBIoalC?usp=drive_link).

З огляду на означене головними перевагами представленого кейсу убачаємо демонстрацію професійного зростання, акцент на інноваційних підходах, інтерактивність завдяки поєднанню традиційних і цифрових інструментів та універсальність, що робить його корисним для атестації, участі в конкурсах чи створення професійного портфоліо.

Структуруємо наведений вище матеріал в алгоритмічній формі.

Структура кейсу професійної майстерності

1. Титульна сторінка

- 1.1. Прізвище, ім'я, по батькові вчителя.
- 1.2. Посада та категорія.
- 1.3. Назва закладу освіти.
- 1.4. Тема кейсу (наприклад: *«Інтеграція інтерактивних технологій у викладанні української літератури»*).

2. Професійне портфоліо

- 2.1. Освітня концепція: виклад педагогічних поглядів вчителя.
- 2.2. Професійна траєкторія: інформація про освіту, курси підвищення кваліфікації, сертифікати, участь у професійних конкурсах.
- 2.3. Досягнення учнів: результати участі в олімпіадах, конкурсах, творчих проєктах.

3. Методичні розробки

3.1. Розроблення уроків з використанням інноваційних методів навчання (скрайбінг, сторітелінг, гейміфікація).

3.2. Сценарії позакласних заходів (літературні вечори, дебати, інтерактивні виставки).

3.3. Авторські тестові завдання, орієнтовані на розвиток критичного мислення учнів.

4. Інноваційні педагогічні технології

4.1. Опис інтеграції цифрових ресурсів: використання Google Classroom, Quizlet, Padlet, онлайн-платформ для аналізу художніх текстів.

4.2. Упровадження STEAM-методик у вивченні мови та літератури (наприклад, створення коміксів на основі літературних творів).

4.3. Використання технологій змішаного навчання.

5. Самоаналіз педагогічної діяльності

5.1. Звіт про реалізацію особистісно орієнтованого підходу.

5.2. Аналіз результатів діагностичних робіт учнів.

5.3. Рефлексія щодо успішності застосованих методів.

6. Робота з обдарованими учнями

6.1. Індивідуальні програми для обдарованих учнів.

6.2. Проєкти, що сприяють розвитку творчого мислення та креативності (наприклад, створення літературного блогу, подкастів).

7. Науково-методична діяльність

7.1. Участь у педагогічних конференціях, вебінарах, публікації у фахових журналах.

7.2. Розроблення авторських програм з української мови та літератури.

8. Візуалізація досягнень

8.1. Інфографіки, які ілюструють ключові результати педагогічної діяльності.

8.2. Фотозвіти з уроків, позакласних заходів, виставок.

QR-коди для швидкого доступу до цифрових матеріалів.

9. Рекомендації та відгуки

9.1. Листи-рекомендації від адміністрації школи, колег, учнів та батьків.

9.2. Відгуки про реалізовані проекти та уроки.

Кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) можна представити і в більш вузькому використанні. Це навчальна ситуація або завдання, яке моделює конкретні педагогічні проблеми чи виклики, із якими може зіштовхнутися вчитель української мови та літератури у процесі професійної діяльності. Такий кейс покликаний сприяти розвиткові професійних компетентностей учителя, зокрема його здатності до ефективного планування уроків, організації навчальної діяльності, управління класом, інноваційних методик викладання та вирішення складних педагогічних ситуацій.

Основні компоненти кейсу для учителя української мови і літератури

1. *Опис ситуації.* Надається реальна або змодельована педагогічна ситуація, яка може стосуватися навчання, виховання, оцінювання, а також взаємодії з учнями, батьками або колегами. Наприклад, ситуація може бути пов'язана з навчанням літератури через призму сучасних підходів або зі складністю у формуванні в учнів навичок письма чи літературного аналізу.

2. *Постановка завдання.* Важливим є чітке формулювання проблеми, що потребує розв'язання. Завдання може бути різноманітним:

Як залучити учнів до літературного аналізу твору?

Як адаптувати програму для учнів з різними рівнями підготовки?

Як урізноманітнити форми роботи для розвитку мовленнєвих навичок?

3. *Аналіз ситуації.* Педагог аналізує ситуацію з урахуванням різноманітних аспектів: психологічних, методичних, емоційних. Важливо зважати на рівень учнів, їхні інтереси, особливості сприймання матеріалу.

4. *Рішення та обґрунтування.* Запропоновані учасниками кейс-методу рішення мають стосуватися шляхів вирішення проблеми, покращення освітнього процесу, інноваційних методик чи технологій.

Учителі української мови і літератури можуть у вигляді кейсів презентувати власну результативність, інноваційність і методичну компетентність, а основне – інтенсифікувати освітній процес. Наведемо ймовірні приклади кейсів для використання в навчально-пізнавальній діяльності.

Проблема мотивації учнів до вивчення літератури. Учитель української мови і літератури стикається з низьким рівнем зацікавленості учнів до читання класичних творів. Як змінити підхід до навчання, щоб залучити учнів до глибокого осмислення літератури?

Управління класом під час обговорення важкої теми. Під час вивчення творчості Т. Шевченка чи інших класиків учитель стикається з емоційною реакцією учнів на складні теми, такі як соціальна нерівність чи національна ідентичність. Як спрямувати дискусію та створити безпечне середовище для обговорення?

Інклюзивний підхід у навчанні. Як адаптувати уроки літератури для учнів з особливими освітніми потребами, зокрема тих, хто має труднощі в читанні чи сприйнятті тексту?

Інтеграція технологій у навчання мови та літератури. Як ефективно впровадити цифрові інструменти для покращення розуміння тексту і розвитку мовленнєвих навичок?

Формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО вимагає систематичного залучення до професійних спільнот, участі в освітніх ініціативах і використання доступних ресурсів, які сприяють інтеграції сучасних методик, розвитку критичного мислення та підвищення кваліфікації; до таких інструментів належать спеціалізовані вебсайти для вчителів, онлайн-курси, присвячені інноваціям у педагогіці, платформи для обміну досвідом між освітянами, а також міжнародні форуми та вебінари, де обговорюються актуальні виклики й можливості для вдосконалення методичного арсеналу, що, зрештою, формує всебічно

розвиненого й конкурентоспроможного фахівця, здатного відповідати сучасним запитам освітнього середовища.

У цьому контексті важливу роль відіграють такі онлайн-ресурси, які надають методичну, наукову й практичну підтримку. Наприклад, сайт «Український словесник» (<https://sites.google.com/site/slovesniksevastopola/home>) є джерелом актуальних матеріалів для вчителів-словесників, а платформа «Ласкаво просимо на сайт для вчителів української мови!» (<http://www.glazova.org.ua/>) пропонує методичні розробки та рекомендації для організації ефективного навчання. Ресурс «Українська культура» (<http://pysar.net/vidu.php>) розширює знання вчителів про українське культурне надбання, що є важливим компонентом викладання літератури. Міжнародна школа педагогічної майстерності «Освіта 4.0 та педагогічна досконалість» (<https://www.youtube.com/watch?v=Vs2npLtveV8>) демонструє сучасні підходи до освіти, зокрема інтеграцію цифрових технологій в освітній процес. Крім того, освітньо-науковий портал «Педагогічна майстерність викладача вищої школи» (<https://www.pedagogic-master.com.ua/korisni-materiali>) пропонує корисні матеріали, що сприяють розвитку фахової компетентності й інноваційного мислення. Ці та інші ресурси створюють широкий простір для формування кейсу професійної майстерності, допомагаючи педагогам вдосконалювати свої знання, навички та підходи до викладання відповідно до сучасних освітніх викликів.

Розроблення й використання кейсів в освітньому процесі сприяє досягненню низки важливих результатів:

- *сприяння професійному зростанню вчителів.* Кейси стають інструментом для саморозвитку педагогів, допомагають розвивати аналітичні, комунікативні та креативні навички;
- *стимулювання до впровадження інновацій в освітньо-виховний процес.* Використання кейсів дозволяє експериментувати з новими підходами до навчання, що підвищує мотивацію як учителів, так і учнів;

– *формування позитивного іміджу педагога*. Ефективне використання кейсів демонструє професіоналізм викладача, його здатність відповідати сучасним викликам та пропонувати інноваційні рішення;

– *покращення якості освіти*. Кейси стають платформою для обміну досвідом між педагогами, сприяють удосконаленню методик викладання та підвищенню рівня навчання.

Сформований кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО в безперервній освіті забезпечить: активацію інтелектуального потенціалу, мотиваційно-вольових якостей і професійного становлення й розвитку здобувачів освіти; гуманістичну спрямованість професійно-педагогічного впливу для підвищення якості системної ефективності функціональної діяльності; забезпечення наукоємності й технологічності освітнього процесу; раціональний вибір освітніх ресурсів та інформаційно-телекомунікаційних засобів навчання; розроблення креативних та інноваційних проєктів, спрямованих на підвищення якості освіти шляхом застосування сучасних підходів і методик викладання; упровадження аксіологічного футуризму в професійно-особистісний розвиток, що забезпечує сталу акмеодинаміку й довгострокову професійну зайнятість.

Таким чином, кейс є не лише інструментом для вирішення конкретних освітніх завдань, але й потужним ресурсом для професійного становлення, розвитку, зростання професіоналізму й майстерності педагогів та модернізації освіти загалом.

2.3 Структура і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО

Розвиток професійної майстерності вчителів української мови і літератури є невід’ємною складовою сучасного освітнього процесу, що передбачає не лише набуття теоретичних знань, а й активне формування практичних навичок, здатних забезпечити високий рівень ефективності навчання. В умовах

реформування освітньої системи України, особливо в контексті ЗЗСО, важливою є інтеграція інноваційних підходів до професійної підготовки педагогів, спрямованих на формування у них не лише знань, а й вміння застосовувати їх у реальних навчальних ситуаціях. Структура і зміст навчальних програм фахової підготовки учителів української мови і літератури мають бути спрямовані на комплексне формування професійної майстерності, яка включає кілька важливих аспектів: предметно-знанняву компетентність, методичні вміння, педагогічну майстерність, а також здатність до рефлексії та самоосвіти. Урахування цих компонентів у навчальних програмах дозволяє забезпечити підготовку фахівців, здатних до адаптації та інновацій у процесі викладання, а також до постійного удосконалення своїх професійних навичок у динамічно змінюваному освітньому середовищі. У цій частині дослідження зосередимо увагу на аналізі структури і змісту навчальних програм і програм професійного розвитку вчителів української мови і літератури ЗЗСО, що сприяють формуванню кейсу професійної майстерності та визначають основні методи і стратегії, які дозволяють інтегрувати різноманітні компоненти професійної підготовки в єдину систему. Основним завданням є розроблення інструментів для забезпечення високого рівня кваліфікації педагогів, готових до викликів сучасної освіти.

Актуальність розроблення алгоритму поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО та професійного розвитку зумовлена потребою впровадження нових підходів до навчання педагогів, що враховують різноманітні аспекти педагогічної діяльності, зокрема предметно-знаннявий, методичний, рефлексивний, культурологічний та комунікативний компоненти. Ураховуючи швидкий розвиток педагогічних технологій, інтеграцію цифрових інструментів в освітній процес та необхідність урахування індивідуальних потреб учнів, запропонований алгоритм забезпечує системний підхід до підготовки вчителів, орієнтуючи їх на практичне використання отриманих знань і навичок. Перехід до поетапного формування кейсу професійної майстерності вчителів української

мови і літератури дозволяє забезпечити кваліфікацію педагогів, а також надає можливість для постійного вдосконалення їхніх компетентностей у реальних навчальних ситуаціях. На нашу думку, алгоритм може стати ефективним інструментом для формування професійної майстерності, що відповідає вимогам сучасної освіти та вимогам до фахових стандартів. У процесі формування професійної майстерності вчителів української мови і літератури важливо окреслити його ключові етапи, що охоплюють не лише формування предметних знань, але й розвиток практичних і методичних навичок, здатність до рефлексії, культурної й комунікативної компетентності. Кожен етап цього розвитку відзначається різними цілями, компонентами та шляхами реалізації, що разом створюють цілісну модель педагогічної підготовки.

I етап – навчання в педагогічному/класичному ЗВО. На цьому етапі метою є здобуття необхідних лінгвістичних та літературознавчих знань, що є основою для подальшого розвитку педагогічної діяльності. Ключовими складниками є предметно-знаннявий кейс, який включає фахові знання, історико-культурний контекст, а також культуру мовлення. Технологічний аспект передбачає опанування цифровими інструментами для організації дистанційного та змішаного навчання, а також для створення контенту та управління освітнім процесом. Окрім цього, важливим є нормативний складник, що охоплює знання вимог державних стандартів освіти та навчальних планів. Основним шляхом реалізації є здобуття педагогічної освіти через навчальні програми першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів у галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія».

II етап – власне педагогічна діяльність учителя-початківця. На цьому етапі мета полягає у завершенні процесу входження в професію та розвитку здатності до здійснення педагогічної діяльності. Здобуття практичних і методичних знань, навичок та досвіду є основними завданнями. Методичний та самоосвітньо-рефлексивний кейс зосереджений на плануванні освітнього процесу, створенні дидактичного контенту та застосуванні інтерактивних методів навчання. Водночас важливими є уміння здійснювати індивідуалізацію та диференціацію

навчання, оцінювання, а також забезпечення зворотного зв'язку. Самоосвіта і рефлексія професійної діяльності, розвиток емоційного інтелекту, критичного мислення та пошук нових джерел знань є необхідними для формування компетентностей учителя. Важливими шляхами реалізації є індивідуальні форми методичної роботи, такі як самоосвіта, стажування, наставництво, а також участь у методичних об'єднаннях, семінарах, виставках, конференціях.

III етап – професійне становлення вчителя. Завдання цього етапу полягають у здобутті професійної компетентності та результативній педагогічній діяльності. Культурологічний та комунікативно-психологічний кейс фокусується на розумінні культурного контексту, інтеграції культурологічного компонента в освітній процес, а також на формуванні національної свідомості учнів. Одночасно важливими аспектами є розвиток комунікативної компетентності, емпатії, психологічної чутливості, а також залучення до діалогічного навчання і розвитку навичок активного слухання. На цьому етапі ключовими шляхами реалізації є практикуми, спецкурси, науково-методичні семінари, тренінги особистого та професійного зростання, а також підтримка зв'язків із зовнішнім середовищем.

IV етап – професіоналізм/умілість учителя української мови і літератури. Цей етап передбачає досягнення високого рівня професіоналізму, розвитку критичного мислення та творчого підходу до організації навчання. Дослідницько-аналітичний кейс включає організацію дослідницької діяльності учнів, методологію наукового дослідження, критичний аналіз освітнього процесу та розвиток навичок самостійного аналізу. Важливими аспектами є аналітичний підхід до літературних текстів, міждисциплінарний підхід до освітніх явищ та формування вмінь системно мислити та аналізувати мовно-літературні явища. Шляхи реалізації цього етапу включають школи педагогічної майстерності, майстер-класи, творчі лабораторії, а також участь у вебінарах, тренінгах та міжнародних конференціях.

V етап – педагогічне новаторство. На п'ятому етапі акцент робиться на креативно-професійній реалізації, упровадженні авторських методик і інноваційних освітніх технологій. Творчо-новаторський кейс зосереджується на

розробленні інноваційних методів навчання, стимулюванні креативності учнів, інтерпретації літературних текстів, а також на пошуку джерел натхнення та застосуванні інтерактивних інструментів. Важливим компонентом є навчання впродовж життя та особистий творчий розвиток учителя. Шляхи реалізації цього етапу включають розроблення авторських навчально-методичних матеріалів, створення й упровадження інноваційних педагогічних технологій, а також формування аксіологічної складової освіти з акцентом на морально-естетичному вихованні через взаємодію з мистецтвом і культурною спадщиною України.

Таким чином, кожен етап формування кейсу професійної майстерності вчителя української мови і літератури є важливою складовою педагогічної підготовки, яка базується на системному підході до формування різноманітних компетентностей, що охоплюють як теоретичні знання, так і практичні навички. Репрезентуємо алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО в таблиці 2.3.

Таблиця 0.3

Алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО

I етап – навчання з педагогічному/класичному ЗВО			
Мета: здобуття необхідних лінгвістичних і літературознавчих знань.			
Предметно-знаннявий кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО			
Інформаційний складник: фахові знання, історико-культурний контекст, культура мовлення,	Технологічний складник: опанування й застосування цифрових інструментів для організації дистанційного та змішаного навчання для контент-генерації систем управління освітнім процесом	Нормативний складник: опанування вимог державних стандартів освіти, навчальних планів і програм.	
Шляхи здійснення: отримання педагогічної освіти; навчання на програмах першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія»			
II етап - власне педагогічна діяльність учителя-початківця			
Мета: завершення входження в професію; розвиток здатності до здійснення педагогічної діяльності. Оволодіння практичними й методичними знаннями, уміннями й навичками; набуття досвіду.			
Методичний та самоосвітньо-рефлексивний кейси учителів української мови і літератури ЗЗСО			
Планування освітнього процесу, створення дидактичного контенту, використання	Уміння здійснювати індивідуалізацію та диференціацію навчання, оцінювання	Рефлексія професійної діяльності, навички самоосвіти.	Розвиток емоційного інтелекту, критичного мислення, пошук ресурсів

інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій	та забезпечення зворотного зв'язку; методична самоосвіта	планування професійного розвитку, навичок самоменеджменту	і джерел знань, інноваційність
Шляхи здійснення: індивідуальні форми методичної діяльності (самостійна освіта, підвищення кваліфікації, менторство, персональні консультації) та колективні форми – шкільні (міжшкільні), районні (міські) методичні об'єднання викладачів української мови та літератури; постійні та разові семінари для педагогів, педагогічні читання, експозиції, конференції; базові школи; школи передового педагогічного досвіду; креативні групи тощо.			
III етап - професійне становлення вчителя			
Мета: володіння професійною компетентністю; результативна педагогічна діяльність відповідно до еталонів і норм. Самоаналіз та корекція професійно-особистісного розвитку сталої акмеодинаміки для пролонгованої зайнятості.			
Культурологічний та комунікативно-психологічний кейс учителів української мови і літератури			
Розуміння культурного контексту, інтеграція культурологічного компоненту в навчання, формування національної свідомості	Збагачення світогляду учнів, міжкультурний діалог, формування естетичних смаків	Комунікативна компетентність, емпатія та психологічна чутливість, психологічна адаптивність	Конфліктологічна компетентність, залучення до діалогічного навчання, формування позитивної мотивації, розвиток навичок активного слухання
Шляхи здійснення: практикуми, спецкурси, науково-методичні семінари, науково-педагогічні школи, тренінги особистого та професійного зростання; підтримка постійних зв'язків із зовнішнім середовищем; включеність у продуктивну діяльність світового професійного співтовариства; системна самоосвітня діяльність.			
IV етап – професіоналізм/умілість учителя української мови і літератури			
Мета: досконалі рівні володіння професійною компетентністю; розвиток критичного мислення та творчого підходу до організації навчання, орієнтація на постійне вдосконалення педагогічної майстерності в умовах динамічних змін освітнього середовища.			
Дослідницько-аналітичний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО			
Організація дослідницької діяльності учнів, методологія наукового дослідження на мовно-літературну тематику	Критичний аналіз освітнього процесу, розвиток навичок самостійного аналізу, пошук актуальної інформації	Аналітичний підхід до літературних текстів, інтерпретація мовних явищ, міждисциплінарний підхід	Формування вмінь системно мислити, аналізувати й інтерпретувати як мовно-літературні, так і педагогічні явища
Шляхи здійснення: школи педагогічної майстерності, майстер-класи, творчі лабораторії, професійні конкурси; організація міждисциплінарних проєктів, підтримка професійного розвитку через участь у вебінарах, тренінгах, міжнародних конференціях.			
V етап - педагогічне новаторство			
Мета: креативно-професійна реалізація, упровадження авторських методик, креативних ідей та інноваційних освітніх технологій у навчальні програми; створення та реалізація експериментальних проєктів, спрямованих на підвищення якості освіти; інтеграція міждисциплінарного підходу для збагачення змісту й методів викладання; формування здатності до самостійного генерування нових знань і педагогічних рішень.			
Творчо-новаторський кейс учителів української мови і літератури			
Розроблення інноваційних методів навчання, стимулювання креативності учнів	Інтерпретація літературних текстів, індивідуалізація навчання, інклюзія	Пошук джерел натхнення, застосування інтерактивних інструментів	Навчання впродовж життя, особистий творчий розвиток учителя.
Шляхи здійснення: розроблення авторських навчально-методичних матеріалів, створення й упровадження інноваційних педагогічних технологій, формування аксіологічної складової освіти з акцентом на морально-естетичному вихованні через взаємодію з мистецтвом і культурною спадщиною України.			

З огляду на здійснений аналіз висловлюємо твердження, що, на нашу думку, до *кейсу професійної майстерності в навчальних програмах фахової підготовки й професійного розвитку вчителів української мови і літератури ЗЗСО* входить низка кейсів як його інтегровані складники: предметно-знаннєвий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, дослідницько-аналітичний, творчо-новаторський (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Структура і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО

Інтеграція виокремлених складників професійної майстерності у фаховій підготовці та професійному розвитку вчителів української мови і

літератури ЗЗСО є необхідною умовою для формування цілісної, компетентної особистості педагога. Кожен з кейсів відіграє важливу роль у формуванні знань, навичок і умінь, а їхня інтеграція допомагає досягти глибокого розуміння предметів, розвитку педагогічних і комунікативних здібностей, підвищення професійної ефективності, майстерності, а відтак реалізації творчого потенціалу вчителя.

Здійснимо аналіз виокремлених кейсів з точки зору змісту, наповненості та ролі й значення у формуванні кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО загалом.

Предметно-знаннявий кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО охоплює сукупність знань і компетенцій, які забезпечують глибоке розуміння вчителем предметів, їхньої структури, закономірностей і зв'язків з іншими дисциплінами. Він включає такі ключові аспекти: фахові знання, історико-культурний контекст, актуальність знань, методи аналізу текстів, інтеграцію знань, культуру мовлення, знання програмових вимог.

1. *Фахові знання.* Учитель має досконало володіти основами української мови (фонетика, морфологія, синтаксис, лексикологія, лексикографія, стилістика) і літератури (теорія літератури, історія літератури, аналіз художніх текстів), розуміти специфіку й закономірності розвитку цих галузей знань.

2. *Історико-культурний контекст.* Знання історії розвитку української мови і літератури, їхніх зв'язків зі світовим лінгвістичним і літературним процесами та роль у формуванні національної ідентичності є важливим компонентом предметної компетенції.

3. *Актуальність знань.* Постійне оновлення знань про нові літературні твори, сучасні мовні тенденції, зміни в правописі, що відповідають сучасним нормам і освітнім програмам.

4. *Методи аналізу текстів.* Учитель має вміти здійснювати різнорівневий аналіз художніх творів включно з літературознавчими, лінгвістичними, культурологічними аспектами, а також навчати цьому учнів.

5. *Інтеграція знань.* Предметно-знаннявий кейс включає здатність учителя пов'язувати знання української мови і літератури з іншими предметами, такими як історія, мистецтво, етика, соціологія, що сприяє формуванню цілісного уявлення про світ в здобувачів освіти.

6. *Культура мовлення.* Учитель повинен демонструвати високий рівень культури усного і писемного мовлення, слугуючи прикладом для учнів у використанні багатства української мови в різних комунікативних ситуаціях.

7. *Знання програмових вимог.* Глибоке розуміння вимог навчальних програм, стандартів освіти, критеріїв оцінювання знань здобувачів освіти є важливим аспектом предметної компетенції.

Важливість предметно-знаннявого кейсу полягає в тому, що він забезпечує основи для професійної діяльності вчителя, формує його фахову ідентичність, сприяє створенню якісного освітнього середовища та підготовці школярів до розуміння мовних і літературних процесів у сучасному світі.

Методичний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО є системним набором професійних компетенцій, знань і вмінь, які забезпечують якісну організацію освітнього процесу відповідно до сучасних освітніх стандартів. Він охоплює такі аспекти: планування навчально-пізнавальної діяльності, створення дидактичного контенту, використання інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій, індивідуалізацію та диференціацію навчання, оцінювання та зворотний зв'язок, методичну самоосвіту.

1. *Планування освітнього процесу.* Учитель має володіти навичками розроблення календарно-тематичного планування з урахуванням навчальних програм, державних стандартів освіти, вікових особливостей здобувачів освіти, а також специфіки української мови і літератури як навчальних предметів.

2. *Створення дидактичного контенту.* Підготовка навчальних матеріалів, таких як конспекти уроків, презентації, відеоматеріали, робочі зошити, які відповідають сучасним вимогам і сприяють розвитку в учнів мовленнєвих, комунікативних і літературознавчих компетентностей.

3. *Використання інтерактивних методів навчання.* Учитель має застосовувати активні методи, такі як дискусії, дебати, інсценізації, ігрові форми навчання, щоб формувати критичне мислення, інтерес до предметів та навички роботи в команді.

4. *Застосування інноваційних технологій.* Методичний кейс включає вміння використовувати цифрові ресурси, зокрема інтерактивні платформи, мультимедійні засоби, програми для створення тестів і завдань, а також застосування елементів гейміфікації.

5. *Індивідуалізація та диференціація навчання.* Учитель повинен ураховувати рівень підготовки учнів, їхні здібності й потреби, використовуючи різні рівні завдань і методи для максимального розкриття потенціалу кожного.

6. *Оцінювання та зворотний зв'язок.* Методичний кейс передбачає вміння об'єктивно оцінювати результати навчання школярів, використовуючи формувальне та підсумкове оцінювання, а також надавати учням конструктивний зворотний зв'язок, що сприяє їхньому саморозвиткові.

7. *Методична самоосвіта.* Постійне оновлення знань про сучасні методи, прийоми й технології навчання через участь у методичних семінарах, конференціях, професійних спільнотах і самостійну роботу з фаховою літературою.

Важливість методичного кейсу полягає в його ключовій ролі для забезпечення високої якості освітнього процесу, підвищення мотивації учнів до вивчення української мови і літератури та формування в них ґрунтовних знань і компетенцій, необхідних у сучасному суспільстві.

Самоосвітньо-рефлексивний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО формує здатність педагога до постійного професійного вдосконалення, аналізу власної діяльності, усвідомлення її результативності та визначення шляхів розвитку. Він включає такі ключові аспекти: рефлексію професійної діяльності, навички самоосвіти, планування професійного розвитку, розвиток навичок самоменеджменту, емоційний інтелект, пошук ресурсів і джерел знань, інноваційність.

1. *Рефлексія професійної діяльності.* Учитель має здатність критично оцінювати власну педагогічну практику, визначати сильні і слабкі сторони своєї роботи, виявляти напрями для вдосконалення.

2. *Навички самоосвіти.* Постійне оновлення знань у галузі української філології і літератури, ознайомлення із сучасними науковими дослідженнями, новітніми освітніми технологіями й інноваціями забезпечують професійний розвиток педагога.

3. *Планування професійного розвитку.* Учитель повинен уміти самостійно будувати траєкторію свого розвитку, визначаючи пріоритетні завдання, обираючи форми й методи навчання (курси підвищення кваліфікації, вебінари, участь у професійних спільнотах, читання фахової літератури тощо).

4. *Розвиток навичок самоменеджменту.* Організація власного часу та ресурсів для забезпечення безперервного навчання, пошуку інформації та реалізації поставлених цілей є важливим елементом самоосвітньої компетенції.

5. *Емоційний інтелект.* Учитель повинен розвивати здатність усвідомлювати та управляти власними емоціями, уникати професійного вигорання, підтримувати позитивне ставлення до своєї діяльності.

6. *Пошук ресурсів і джерел знань.* Здатність знаходити корисні інформаційні джерела, зокрема фахову літературу, онлайн-ресурси, бази даних, педагогічні методичні розробки, що сприяють розширенню педагогічного світогляду.

7. *Інноваційність.* Учитель має бути відкритим до впровадження інноваційних підходів у свою діяльність, адаптувати освітні новації до потреб учнів і власного стилю викладання.

Самоосвітньо-рефлексивний кейс є основою для професійного зростання, забезпечує стійкість до змін в освіті, підвищує рівень педагогічної культури та сприяє реалізації сучасних підходів до викладання української мови і літератури.

Культурологічний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО спрямований на формування вчителя як носія національної культури, здатного інтегрувати культурологічний зміст в освітній процес для формування духовно

багатої, національно свідомої особистості здобувачів освіти. Він охоплює такі ключові аспекти: розуміння культурного контексту, інтеграцію культурологічного компоненту в навчання, формування національної свідомості, збагачення світогляду учнів, міжкультурний діалог, формування естетичних смаків, символічне художнє мислення.

1. *Розуміння культурного контексту.* Учитель має володіти знаннями про українську культуру, літературну спадщину, народні традиції, історичні події, що вплинули на формування мовного й літературного середовища.

2. *Інтеграція культурологічного компоненту в навчання.* Використання матеріалів, що розкривають багатогранність української культури через мову, літературу, фольклор, художні твори, які формують уявлення учнів про національну ідентичність.

3. *Формування національної свідомості.* Учитель відіграє роль провідника у формуванні в здобувачів освіти поваги до української мови як ключового елемента національної культури й засобу вираження національної ідентичності.

4. *Збагачення світогляду учнів.* Учитель сприяє розвитку в школярів розуміння культурного багатства українського народу, його духовних цінностей, залучаючи до аналізу творів національних авторів і культурно значущих текстів.

5. *Міжкультурний діалог.* Викладання української мови і літератури повинно включати аспекти порівняння культур, що допомагає учням усвідомлювати місце української культури у світовому контексті та взаємозв'язки між культурами.

6. *Формування естетичних смаків.* Учитель допомагає здобувачам освіти розвивати чутливість до краси художнього слова, сприйняття мистецьких творів, які збагачують емоційний і духовний світ особистості.

7. *Символічне художнє мислення.* Використання символів, метафор, образів з літератури та мистецтва сприяє розвитку асоціативного мислення учнів, розкриває глибинні пласти національної культури через мову.

Культурологічний кейс є важливим елементом професійної майстерності, що дозволяє вчителю виконувати виховну функцію через навчання, сприяти духовному зростанню здобувачів освіти, формувати їхню культурну компетентність і національну свідомість.

Комунікативно-психологічний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО є фундаментальним компонентом професійної майстерності, який забезпечує ефективну взаємодію вчителя з учнями, колегами, батьками та сприяє створенню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі. Його основні аспекти включають: розвиток комунікативної компетентності, емпатію та психологічну чутливість, психологічну адаптивність, конфліктологічну компетентність, залучення до діалогічного навчання, формування позитивної мотивації, розвиток навичок активного слухання, інтерактивні технології навчання.

1. *Розвиток комунікативної компетентності.* Учитель повинен володіти високим рівнем мовленнєвої культури, що дозволяє йому чітко, доступно й емоційно привабливо передавати навчальну інформацію, мотивуючи здобувачів освіти до участі в діалозі.

2. *Емпатія та психологічна чутливість.* Здатність розуміти емоційний стан, переживання й потреби учнів, створюючи атмосферу підтримки й довіри, є ключовою складовою цього кейсу.

3. *Психологічна адаптивність.* Учитель має вміти підлаштовувати свій стиль спілкування й методи взаємодії залежно від вікових, індивідуальних і соціокультурних особливостей школярів, забезпечуючи комфортні умови для їхнього навчання й розвитку.

4. *Конфліктологічна компетентність.* Ефективне вирішення конфліктних ситуацій, які можуть виникати між учнями чи між учителем і здобувачами освіти, через пошук конструктивних рішень, спрямованих на збереження взаємоповаги.

5. *Залучення до діалогічного навчання.* Учитель забезпечує активну взаємодію зі школярами шляхом організації дискусій, обговорень, діалогів, які

стимулюють розвиток їхнього критичного мислення та навичок аргументованого висловлювання.

6. *Формування позитивної мотивації.* Використання різних психологічних підходів для підвищення інтересу учнів до вивчення української мови і літератури, зокрема через інтеграцію особистісно значущих тем.

7. *Розвиток навичок активного слухання.* Учитель має уважно сприймати висловлювання здобувачів освіти, надавати їм зворотний зв'язок, створюючи атмосферу взаєморозуміння й поваги.

8. *Інтерактивні технології навчання.* Використання методів і прийомів, що сприяють налагодженню ефективної комунікації, таких як групова робота, проєкти, рольові ігри, які допомагають учням розвивати комунікативні навички.

Комунікативно-психологічний кейс забезпечує формування вчителя як компетентного комунікатора, який, окрім передачі знань, здійснює формування гармонійних взаємин в освітньому процесі, сприяє соціальному і психологічному розвитку здобувачів освіти, розкриттю їхнього потенціалу та створенню умов для позитивного освітнього досвіду.

Дослідницько-аналітичний кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО розкриває здатність педагога до системного аналізу, проведення дослідницької діяльності та критичного осмислення педагогічних явищ, літературних текстів, мовних феноменів та освітніх процесів. Його основні складові включають: організацію дослідницької діяльності учнів, аналітичний підхід до літературних текстів, методологію наукового дослідження, інтерпретацію мовних явищ, критичний аналіз освітнього процесу, пошук актуальної інформації, міждисциплінарний підхід, розвиток навичок самостійного аналізу.

1. *Організація дослідницької діяльності учнів.* Учитель розробляє завдання, що передбачають аналіз літературних творів, дослідження мовних явищ, порівняння історико-культурних контекстів, що формує навички наукового пошуку в здобувачів освіти.

2. *Аналітичний підхід до літературних текстів.* Учитель сприяє розвитку в учнів здатності аналізувати структуру твору, художні засоби, авторську ідею, порівнювати їх із іншими текстами чи культурними явищами, що формує критичне мислення.

3. *Методологія наукового дослідження.* Учитель упроваджує основи наукового методу, знайомить учнів із принципами формулювання гіпотез, збору й аналізу даних, що допомагає їм у виконанні проєктів чи написанні дослідницьких робіт.

4. *Інтерпретація мовних явищ.* Використання завдань, пов'язаних із розбором етимології слів, граматичних конструкцій, діалектних особливостей чи історичних змін у мові, розвиває в здобувачів освіти розуміння системності мовної структури.

5. *Критичний аналіз освітнього процесу.* Учитель проводить рефлексію власної педагогічної діяльності, аналізує ефективність використаних методик і технологій, що сприяє постійному вдосконаленню освітнього процесу.

6. *Пошук актуальної інформації.* Учитель активно користується науковими ресурсами, літературою, сучасними дослідженнями в галузі педагогіки, лінгвістики й літературознавства, інтегруючи їхні результати у свою діяльність.

7. *Міждисциплінарний підхід.* Залучення знань із різних галузей (історія, культура, мистецтво, психологія) для поглибленого розуміння як літературних творів, так і мовних процесів допомагає школярам осягати предмети в ширшому контексті.

8. *Розвиток навичок самостійного аналізу.* Учитель заохочує учнів до самостійного вивчення матеріалів, аналізу джерел і формування власної точки зору, що формує в них здатність до незалежного мислення.

Дослідницько-аналітичний кейс забезпечує розвиток у педагога та його учнів глибокого розуміння предмета, формування вмінь системно мислити, аналізувати й інтерпретувати як мовно-літературні, так і педагогічні явища, що є важливим у сучасному освітньому середовищі.

Творчо-новаторський кейс учителів української мови і літератури ЗЗСО відображає здатність педагога до генерації нових ідей, пошуку нестандартних рішень і творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприяє формуванню творчого потенціалу здобувачів освіти. Його ключові аспекти включають: розроблення інноваційних методів навчання, стимулювання креативності учнів, інтерпретацію літературних текстів, індивідуалізацію навчання, пошук джерел натхнення, застосування інтерактивних інструментів, розвиток критичного мислення, особистий творчий розвиток учителя.

1. *Розроблення інноваційних методів навчання.* Учитель упроваджує сучасні педагогічні технології, створює авторські методики, інтегрує творчі завдання в зміст уроків, використовуючи елементи гейміфікації, проєктної діяльності та міжпредметної інтеграції.

2. *Стимулювання креативності учнів.* Учитель формує у школярів навички нестандартного мислення, заохочує їх до експериментів з формами і засобами вираження думок, наприклад, через створення віршів, есе, новел, інсценізацій чи участь у літературних конкурсах.

3. *Інтерпретація літературних текстів.* Творчий підхід до аналізу художніх творів передбачає застосування нестандартних методик, таких як драматизація, створення альтернативних кінцівок, візуалізація ключових сцен тощо, що поглиблює емоційне сприйняття та критичне осмислення літератури.

4. *Індивідуалізація навчання.* Учитель розробляє творчі завдання з урахуванням інтересів, здібностей та рівня підготовки кожного здобувача освіти, що допомагає розкрити їхній унікальний потенціал.

5. *Пошук джерел натхнення.* Учитель використовує різноманітні культурні ресурси (мистецтво, кіно, музика, театр), інтегруючи їх в освітній процес, що розширює кругозір учнів і мотивує їх до творчої самореалізації.

6. *Застосування інтерактивних інструментів.* Використання цифрових платформ, мультимедійних презентацій, онлайн-квестів або вебінарів для організації освітнього процесу, що стимулює інтерес школярів та відкриває нові способи подачі матеріалу.

7. *Розвиток критичного мислення.* Створення завдань, які потребують аналізу, синтезу, формування власної позиції та її аргументованого доведення, сприяє формуванню навичок аналізу текстів і ситуацій.

8. *Особистий творчий розвиток учителя.* Педагог постійно вдосконалює власні творчі здібності через участь у професійних конкурсах, семінарах, майстер-класах, що підвищує його майстерність і здатність створювати оригінальні педагогічні продукти.

Творчо-креативний кейс дозволяє вчителю української мови і літератури перетворити освітній процес на натхненну, живу взаємодію, яка сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчих здібностей учнів, їхньої здатності до самовираження та інноваційної діяльності.

Для імплементації вищепредставлених кейсів у формуванні кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО варто означити шляхи їхньої реалізації. Вони спрямовані на формування професійної майстерності, яка охоплює різні аспекти педагогічної діяльності. Кожен з них виконує свою специфічну роль у процесі підготовки вчителя і його професійному розвитку та вимагає певних шляхів реалізації.

Шляхи реалізації предметно-знаннєвого кейсу вчителів української мови і літератури

1. Розроблення і вдосконалення навчально-методичного забезпечення: створення комплексних програм навчання, які відповідають Державному стандарту освіти; підготовка сучасних електронних підручників, методичних посібників та інтерактивних матеріалів; розроблення практикумів і кейс-завдань для застосування теоретичних знань на практиці.

2. Інтеграція цифрових ресурсів: використання онлайн-бібліотек, електронних архівів та інших ресурсів для опанування теоретичного матеріалу; залучення платформ для самостійного навчання учнів (Prometheus, EdEra, НаУрок); упровадження інтерактивних засобів навчання, таких як відеоуроки, мультимедійні презентації, віртуальні екскурсії.

3. Професійне вдосконалення вчителів: участь у тренінгах, вебінарах та курсах підвищення кваліфікації, орієнтованих на предметні знання та методики викладання; проходження сертифікації та стажування для оновлення й поглиблення знань з української мови і літератури; обмін досвідом із колегами через педагогічні конференції та спільноти.

4. Розвиток міжпредметних зв'язків: інтеграція знань із суміжних дисциплін (історії, культури, географії) для глибшого осмислення мовного і літературного матеріалу; створення міждисциплінарних проєктів, що стимулюють учнів до аналітичного й творчого мислення.

5. Упровадження інноваційних методів навчання: використання кейс-методу для аналізу літературних творів та мовних явищ; застосування гейміфікації, сторітелінгу, дискусійних клубів для залучення учнів до активного навчання; організація літературних квестів і тематичних майстер-класів.

6. Залучення до творчої діяльності: написання школярами власних творів (есе, оповідань, віршів) із подальшим обговоренням і аналізом; проведення літературних вечорів, театралізованих вистав і конкурсів читців.

7. Розвиток критичного мислення учнів: стимулювання аналізу текстів на різних рівнях (ідейному, художньому, стилістичному); обговорення актуальних суспільних тем через призму літературних творів; формування навичок аргументованого висловлювання власної думки.

8. Оцінювання та рефлексія: розроблення інструментів для оцінювання предметних знань учнів, таких як тести, контрольні завдання, творчі роботи; проведення рефлексивних занять, де учні аналізують свої досягнення й труднощі у вивченні мови і літератури.

Ці шляхи спрямовані на забезпечення системності, інноваційності та ефективності у формуванні предметно-знаннєвого кейсу, що дозволяє вчителю досягти високої якості освітнього процесу.

Шляхи реалізації методичного кейсу вчителів української мови і літератури ЗЗСО:

1. Створення сучасних методичних матеріалів: розроблення посібників із покроковими інструкціями для проведення уроків різних типів (вивчення нового матеріалу, закріплення, узагальнення); підготовка зразків планів-конспектів уроків, які враховують інтегровані, діяльнісні й компетентнісні підходи; розроблення методичних рекомендацій щодо використання новітніх технологій у викладанні української мови і літератури.

2. Упровадження інтерактивних технологій навчання: використання технологій гейміфікації, сторітелінгу, кейс-методу та проєктного навчання; інтеграція онлайн-інструментів, таких як LearningApps, Mentimeter, Kahoot для створення інтерактивних завдань і залучення учнів до активного навчання; організація тематичних дискусій, дебатів, літературних квестів та інших інтерактивних заходів.

3. Розроблення індивідуальних і групових завдань: створення диференційованих завдань, які враховують рівень підготовки та навчальні потреби учнів; упровадження творчих проєктів, таких як написання власних літературних творів, створення відеорецензій на книги, дослідження мови засобів масової інформації.

4. Професійний розвиток педагогів: участь у тренінгах, семінарах, вебінарах, спрямованих на освоєння сучасних методик викладання; відвідування методичних об'єднань і творчих студій для обміну досвідом та ідеями; проходження сертифікованих курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю.

5. Використання онлайн-ресурсів і платформ: застосування цифрових ресурсів для організації освітнього процесу (Google Classroom, Edmodo); пошук та інтеграція матеріалів із сайтів для вчителів української мови, таких як «На урок», «Всеосвіта», «Освіторія»; активне використання вебресурсів для самопідготовки та збагачення уроків актуальними матеріалами.

6. Інтеграція міжпредметних зв'язків: розроблення уроків, що поєднують мову і літературу з іншими дисциплінами (історією, культурологією, етикою); створення міждисциплінарних проєктів для розширення світогляду школярів.

7. Моніторинг та аналіз методичної роботи: регулярне оцінювання ефективності застосованих методик за допомогою тестування, анкетування учнів і самоаналізу; оновлення та вдосконалення методичних матеріалів на основі отриманих результатів; упровадження нових підходів у разі необхідності адаптації до змін у програмі чи запитах здобувачів освіти.

8. Розвиток творчого потенціалу учнів: стимулювання креативного мислення через роботу над творчими завданнями (есе, інсценізації, театралізовані вистави); організація конкурсів, фестивалів і літературних вечорів.

9. Співпраця з батьками та громадськістю: залучення батьків до спільних заходів, таких як літературні читання чи освітні виставки; проведення консультацій для батьків щодо підтримки навчання здобувачів освіти вдома.

Ці шляхи спрямовані на формування вчителем якісного методичного кейсу, що забезпечить ефективне, цікаве й сучасне викладання української мови і літератури в школі.

Шляхи реалізації самоосвітньо-рефлексивного кейсу вчителів української мови і літератури ЗЗСО

1. Систематизація власної професійної діяльності: ведення педагогічного щоденника для аналізу успіхів, труднощів і шляхів їхнього подолання; створення особистого портфолію, що включає досягнення, навчальні проєкти, методичні розробки й результати участі в педагогічних заходах; рефлексія після кожного уроку для вдосконалення методик викладання.

2. Самостійне вивчення нових методик і технологій: читання фахової літератури й наукових статей з методики викладання української мови і літератури; проходження онлайн-курсів і тренінгів на таких платформах, як Prometheus, Coursera, EdEra; вивчення інноваційних підходів до навчання, таких як змішане навчання, STEM-освіта та проєктна діяльність.

3. Планування професійного розвитку: розроблення індивідуальної програми самоосвіти, що враховує професійні цілі, особисті інтереси й актуальні освітні тенденції; постановка чітких цілей і завдань для підвищення кваліфікації; періодичний перегляд і коригування плану відповідно до отриманих результатів.

4. Використання цифрових інструментів для самоосвіти: активне залучення до професійних онлайн-спільнот, таких як групи в соціальних мережах чи форуми для вчителів; перегляд вебінарів, відеолекцій, освітніх відео на YouTube-каналах (наприклад, канали Національної академії педагогічних наук України); використання додатків для організації та планування самоосвітньої діяльності (Trello, Notion, Google Keep).

5. Розвиток рефлексивних навичок: участь у методичних семінарах і воркшопах, де практикуються техніки самоаналізу; проведення анкетування учнів і колег для отримання зворотного зв'язку щодо якості викладання; аналіз педагогічних ситуацій через методику SWOT-аналізу (сильні і слабкі сторони, можливості і загрози).

6. Участь у педагогічних експериментах і дослідженнях: розроблення та апробація нових форм і методів викладання української мови і літератури; проведення науково-дослідної роботи та публікація результатів у фахових журналах; участь у грантових програмах для отримання фінансування на інноваційні проєкти.

7. Співпраця з колегами: участь у педагогічних майстер-класах, методичних об'єднаннях, конференціях; обмін досвідом із колегами через професійні форуми і соціальні мережі; організація спільних освітніх проєктів та обговорення їхніх результатів.

8. Оцінка ефективності самоосвітньої діяльності: проведення регулярної самооцінки знань і компетенцій за допомогою тестів і опитувань; моніторинг результатів здобувачів освіти, що свідчить про якість професійної діяльності; формування індивідуального звіту про досягнення й перспективи розвитку.

9. Забезпечення балансу між професійною діяльністю й особистісним розвитком: організація часу для відновлення енергії та розширення кругозору (участь у культурних заходах, читання художньої літератури); розвиток емоційного інтелекту через тренінги й курси із психологічної стійкості; використання практик тайм-менеджменту для ефективного планування.

Реалізація цих шляхів сприятиме формуванню вчителя як компетентного, рефлексивного й творчого професіонала, здатного до постійного вдосконалення й адаптації до викликів сучасної освіти.

Шляхи реалізації культурологічного кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО

1. Інтеграція культурних аспектів в освітній процес: упровадження уроків, що поєднують мовні і літературні дисципліни з елементами української культури, традицій і звичаїв; розроблення навчальних матеріалів, які висвітлюють значення культури у формуванні національної ідентичності через призму мовних і літературних текстів; проведення тематичних уроків, присвячених обрядам, святам, народному мистецтву та фольклору, зокрема, використання фольклорних джерел для розвитку мовної компетенції учнів.

2. Формування культурної компетентності учнів: залучення до дослідження українських культурних пам'яток через літературні твори, кінематографію, музику й образотворче мистецтво; проведення квестів, літературних вечорів, виставок, фестивалів, де школярі можуть презентувати результати досліджень культурних аспектів української історії і літератури; організація літературних екскурсій по культурних місцях України, музеях, пам'ятках архітектури для поєднання практичного досвіду і теоретичних знань.

3. Використання міжкультурних зв'язків: сприяння розумінню культури через порівняння української культури з іншими світовими культурами, організація міжкультурних проєктів і обмінів із закордонними закладами освіти; організація уроків і дискусій з аналізом літератури інших народів, що сприяє розвитку здатності здобувачів освіти бачити культурні особливості та взаємодію різних націй і народів.

4. Розвиток творчих здібностей учнів через культуру: сприяння розвитку творчого потенціалу школярів через створення проєктів, які висвітлюють культурні традиції та інновації в літературі; організація конкурсу на написання творів, есе чи віршів на тему культурних аспектів української мови та

літератури; участь учнів у театралізованих постановках, де вони можуть втілити знання про українську культуру й традиції через мистецтво.

5. Створення культури освітньо-виховного середовища: формування в класі атмосфери, де цінується українська культура, мова і традиції, де учні активно обговорюють важливість збереження національної спадщини; забезпечення доступу до культурних ресурсів, таких як українські фільми, пісні, книги, які збагачують культурологічне середовище закладу освіти; проведення позакласних заходів, що включають лекції та майстер-класи з культурних тем, запрошення культурних діячів для спілкування зі здобувачами освіти.

6. Розвиток міждисциплінарних зв'язків: інтеграція культурологічних тем у межах інших предметів, таких як історія, образотворче мистецтво, музика, що дозволяє учням побачити широкий контекст культурних процесів; розроблення проєктів і міжпредметних уроків, що поєднують мову, літературу, історію, культурологію для формування комплексного культурного образу здобувача освіти.

7. Підвищення кваліфікації вчителів через культурологічні заходи: організація для педагогів курсів підвищення кваліфікації та тренінгів із сучасних підходів до викладання культурології в контексті української мови та літератури; участь у культурних конференціях, семінарах і вебінарах для обміну досвідом з іншими педагогами щодо інтеграції культурологічних тем в освітній процес; взаємодія з культурними організаціями, музейними центрами, громадськими об'єднаннями для отримання нових ідей та методів викладання.

8. Рефлексія та оцінка культурологічної роботи: оцінка ефективності культурологічних проєктів через анкетування учнів та їхніх батьків, обговорення результатів творчих проєктів і заходів; саморефлексія педагогів щодо власної участі у культурному розвитку здобувачів освіти й удосконалення власного підходу до викладання.

Ці шляхи реалізації культурологічного кейсу сприяють розвитку культурної свідомості здобувачів освіти, глибокому розумінню української

ідентичності через мову та літературу, а також інтеграції культурологічних аспектів у загальний процес навчання, що забезпечує всебічний розвиток учнів.

Шляхи реалізації комунікативно-психологічного кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО

1. Формування ефективних комунікативних навичок в освітньому процесі: використання інтерактивних методик для розвитку навичок усного й письмового спілкування здобувачів освіти, зокрема, через дебати, круглі столи, дискусії і творчі завдання; застосування методів активного слухання та зворотного зв'язку, що сприяють розвиткові комунікативних навичок у всіх учасників освітнього процесу; організація уроків, де школярі не тільки вивчають літературні твори, але й навчаються розуміти, інтерпретувати й обговорювати їх у групах.

2. Створення позитивного емоційного клімату в класі: застосування психологічних технік для формування довіри між учителем та здобувачами освіти, таких як активні ігри, рольові вправи та вправи на розвиток емоційної чутливості; упровадження методів стрес-менеджменту для підтримки емоційної рівноваги учнів та запобігання конфліктам; створення комфортної атмосфери для відкритого спілкування і взаєморозуміння через регулярні бесіди, індивідуальні консультації та групові обговорення.

3. Розвиток психологічної адаптації учнів до освітнього процесу: упровадження методик їхньої адаптації до навчального середовища, що включають індивідуальні та групові вправи на розвиток комунікативних навичок; застосування технік психологічної підтримки для школярів, що мають труднощі з інтеграцією в клас, через групові заняття, спеціалізовані тренінги й консультації; використання психологічних тестів та опитувань для виявлення комунікативних бар'єрів серед учнів та коригування освітнього процесу.

4. Підвищення комунікативної компетентності учителів: регулярне проходження педагогами тренінгів з розвитку комунікативних навичок, зокрема з міжособистісної комунікації, ведення переговорів, управління конфліктами; створення умов для обміну досвідом між вчителями через методичні об'єднання,

семінари, вебінари та спеціалізовані курси; практикування педагогами технік активного слухання, невербальної комунікації, та психологічного впливу в контексті освітнього процесу.

5. Використання технологій для розвитку комунікації в класі: застосування цифрових платформ та інструментів для розвитку дистанційного спілкування та обміну інформацією (онлайн-уроки, форуми, чати, відеоконференції); інтеграція мультимедійних ресурсів (відео, презентацій, інтерактивних тестів) для покращення взаємодії здобувачів освіти між собою та з учителем; створення інтернет-платформ для спільної роботи школярів, де вони можуть обговорювати літературні твори, розв'язувати завдання в групах та отримувати зворотний зв'язок.

6. Психологічна підтримка учнів у процесі розвитку комунікативних навичок: організація індивідуальних психологічних консультацій для здобувачів освіти з проблемами комунікації або соціалізації, допомога в розв'язанні конфліктів через застосування медіації; використання арттерапії та інших психологічних методик для розвитку емоційної відкритості та підвищення комунікативної активності учнів; проведення групових тренінгів з розвитку командної роботи й соціальних навичок.

7. Психолого-педагогічний супровід навчання: залучення психолога до планування навчальних програм і корекційної роботи з учнями, що потребують додаткової підтримки в комунікації; організація психологічних тренінгів для учнів з розвитку емоційного інтелекту, який є основою ефективної комунікації; упровадження програми «Психологічний портрет учня» для аналізу комунікативних труднощів та підтримки здобувачів освіти в процесі адаптації до навчально-виховного середовища.

8. Оцінка ефективності комунікативно-психологічного кейсу: проведення анкетувань та опитувань серед учнів і батьків для оцінки психологічного клімату в класі, вивчення рівня комунікаційних навичок учнів; використання зворотного зв'язку від школярів для вдосконалення педагогічних методів і підходів до

розвитку комунікативної компетентності; проведення атестації вчителів з метою оцінки рівня їхніх комунікативних і психологічних навичок.

Реалізація комунікативно-психологічного кейсу дозволяє створити в класі атмосферу, де здобувачі освіти можуть вільно виражати свої думки, взаємодіяти з однокласниками й учителями, розвиваючи важливі соціальні навички для успішної адаптації в сучасному суспільстві.

Шляхи реалізації дослідницько-аналітичного кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО

1. Розвиток дослідницьких компетентностей здобувачів освіти: інтеграція дослідницьких методів в освітній процес, зокрема через проєкти, де учні аналізують літературні твори, порівнюють різні літературні жанри, досліджують культурно-історичні контексти та етапи розвитку української мови; стимулювання школярів до самостійного пошуку інформації, формулювання гіпотез, збору й обробки даних через інтернет-ресурси, бібліотеки та інші наукові джерела; залучення учнів до проведення літературних досліджень за допомогою аналітичних звітів, рефератів і презентацій з результатами їхніх досліджень.

2. Інтеграція дослідницьких елементів у підготовку вчителя: організація семінарів і тренінгів для вчителів, спрямованих на вдосконалення методик використання дослідницько-аналітичних методів у викладанні літератури включно з різноманітними техніками дослідження текстів і критичного аналізу; створення умов для вчителів для участі в педагогічних дослідженнях і публікаціях результатів власної практики, обмін досвідом та застосування новітніх наукових підходів у роботі.

3. Розвиток дослідницької діяльності через інтеграцію міжпредметних зв'язків: реалізація міжпредметних проєктів, де школярі можуть поєднувати знання з історії, соціології, філософії та інших наук для проведення комплексного дослідження української літератури, культурних явищ та історичних етапів розвитку національної мови; створення міжшкільних наукових конференцій та форумів, де учні можуть представити свої дослідження і наукові розробки, обговорити новітні тенденції у вивченні української мови і літератури.

4. Використання сучасних технологій для проведення досліджень: упровадження інформаційно-комунікаційних технологій для збирання й аналізу даних, таких як створення блогів, віртуальних дослідницьких проєктів, використання онлайн-платформ для проведення онлайн-досліджень та вебінарів; застосування мультимедійних технологій для презентації результатів досліджень здобувачів освіти: відеопрезентації, інфографіки, інтерактивні карти, бази даних.

5. Аналіз літературних творів через різні наукові підходи: залучення здобувачів освіти до аналізу літературних творів через різноманітні підходи: стилістичний, жанровий, історико-літературний, психологічний, соціологічний тощо; організація уроків-дискусій і круглих столів, де учні презентують свої аналізи літературних творів та отримують можливість порівнювати свої підходи з поглядами інших учасників дискусії.

6. Залучення до наукових досліджень на рівні школи й позашкільної діяльності: участь учнів у конкурсах, наукових конференціях, олімпіадах і літературних турнірах, що дозволяє глибше зануритися в дослідницьку діяльність і обмінюватися досвідом з однолітками; організація гуртків і наукових клубів з літературознавства, де учні займаються дослідженням певних аспектів української мови і літератури, створюють проєкти та публікують результати.

7. Розвиток навичок критичного мислення у процесі аналізу літературних творів: упровадження вправ, що стимулюють учнів до критичного осмислення літературних творів, аналізу аргументів, виявлення стилістичних прийомів та авторських намірів; використання методу порівняння, коли учні мають змогу аналізувати різні трактування одного й того ж літературного явища чи тексту в контексті різних історичних періодів і культур.

8. Оцінка результатів дослідницько-аналітичної діяльності здобувачів освіти: організація систематичної оцінки дослідницьких робіт учнів через заздалегідь визначені критерії: оригінальність, глибина дослідження, рівень критичного аналізу, обґрунтованість висновків; проведення зворотного зв'язку за результатами дослідницьких проєктів, де школярі отримують рекомендації

для вдосконалення своїх дослідницьких навичок, а також можливість працювати над їхнім удосконаленням у подальших роботах.

Реалізація дослідницько-аналітичного кейсу забезпечує учнів необхідними навичками для самостійного і критичного аналізу текстів, розвитку наукового мислення та здатності проводити глибокі й обґрунтовані дослідження літературних явищ, що сприяє їхній всебічній підготовці до сучасних вимог освітнього процесу та наукової діяльності.

Шляхи реалізації творчо-новаторського кейсу вчителів української мови і літератури:

1. Розроблення авторських навчально-методичних матеріалів: створення індивідуальних дидактичних посібників, робочих зошитів та інтерактивних матеріалів; розроблення унікальних сценаріїв уроків з використанням сучасних технологій.

2. Упровадження інноваційних педагогічних технологій: використання методів гейміфікації, сторітелінгу та проблемного навчання; інтеграція елементів STEAM-освіти у вивчення літератури і мови; проведення проєктних робіт і дебатів з акцентом на креативність здобувачів освіти.

3. Інтеграція цифрових інструментів: застосування платформ для дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle); створення навчальних відео та інтерактивних завдань у LearningApps, Canva, Kahoot тощо; використання соціальних мереж і блогів для популяризації української мови і літератури серед учнів.

4. Організація міждисциплінарних проєктів: розроблення навчальних кейсів, що об'єднують українську мову, літературу, історію, культуру та інші дисципліни; співпраця з учителями інших предметів для створення комплексних завдань.

5. Підтримка професійного розвитку: участь у вебінарах, тренінгах, педагогічних майстернях і міжнародних конференціях; обмін досвідом із колегами через педагогічні спільноти й форуми; публікація власних науково-методичних напрацювань у спеціалізованих виданнях.

6. Розвиток творчої активності учнів: організація літературних конкурсів, творчих майстерень і театралізованих вистав; стимулювання створення учнями власних творів (есе, віршів, оповідань); підтримка участі школярів у всеукраїнських і міжнародних змаганнях, присвячених мові і літературі.

7. Формування аксіологічної складової освіти: популяризація гуманістичних цінностей через тексти літератури; залучення до обговорення актуальних соціально-культурних питань під час занять; акцент на естетичному вихованні через взаємодію з мистецтвом і культурною спадщиною України.

Ці шляхи створюють основу для розкриття творчого потенціалу вчителів, формування унікального педагогічного стилю та підвищення якості освітнього процесу.

Нами розроблену орієнтовну програму поетапного формування кейсу професійної майстерності в навчальних програмах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО через деталізацію в розрізі визначених етапів, завдань, складників, прогнозованих результатів (Додаток Б). Мета програми – формування професійної майстерності в майбутніх учителів української мови і літератури через поетапне впровадження кейс-методів у навчальні програми фахової підготовки, що включають як теоретичні, так і практичні складники педагогічної діяльності.

Актуальність і значення кейсів у фаховій підготовці вчителів української мови і літератури полягає в тому, що кожен кейс відповідає на конкретні виклики педагогічної практики. Вони сприяють інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, формуванню професіоналізму, що відповідає вимогам сучасної освітньої системи. Упровадження таких кейсів відповідно до встановлених нами шляхів дозволить учителям розвивати педагогічні уміння, особистісні якості, критичне мислення, інноваційний підхід до навчання, що підвищує загальний рівень професійної майстерності та сприяє покращенню якості освітнього процесу в ЗЗСО.

Висновки до другого розділу

Проаналізовано й визначено організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки та професійного розвитку вчителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності: інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій, розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності, формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії. Наголошено, що інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій полягає в гармонійному поєднанні традицій української педагогіки та сучасних технологій. Використання цифрових платформ, інтерактивних ресурсів, електронних підручників і мультимедійних засобів дозволяє зробити освітній процес більш гнучким, доступним і продуктивним. Стверджено, що розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності в сучасному світі стрімких змін актуалізує навички критичного мислення, умінням приймати ефективні рішення в умовах невизначеності, працювати в міждисциплінарних командах та швидко адаптуватися до нових освітніх стандартів та технологій. Зауважено, що формування педагогічного лідерства та культурна дипломатія у професійній діяльності вчителя української мови і літератури стають ключовими елементами професійної підготовки, оскільки педагог не тільки передає знання, а й виступає лідером освітнього процесу, мотивує учнів до пізнання, формує в них позитивне ставлення до української мови і літератури. Однією з важливих умов є підготовка педагогів до виконання ролі культурних дипломатів, які знайомлять учнів із багатством української культури, літератури й історії, формують національну свідомість і патріотизм. Реалізація зазначених організаційно-педагогічних умов створює фундамент для формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО. Поєднання традицій, інноваційних підходів і культурного компоненту сприяє підвищенню якості освітнього процесу та розвитку української освіти загалом.

Доведено, що розроблення кейсів у сучасному освітньому середовищі є одним з найефективніших інструментів для вдосконалення професійної майстерності педагогів та підвищення якості освітнього процесу. Тож кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури є ефективним засобом презентації педагогічних досягнень, що сприяє поширенню інноваційного досвіду та підвищенню якості навчання. Використання такого кейсу забезпечує мотивацію до професійного розвитку та інтеграцію сучасних технологій в освітній процес. Інтеграція його складників, таких як предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, дослідницько-аналітичний, творчо-новаторський кейси, у формуванні кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури є важливим компонентом у процесі навчання та професійного розвитку педагогів. Усі ці складники повинні бути органічно інтегровані в навчальні програми фахової підготовки та в подальшому професійному становленні вчителів. Кожен з кейсів відіграє важливу роль у формуванні знань, навичок і умінь, а їх інтеграція в освітній процес допомагає досягти глибокого розуміння предмету, розвитку педагогічних та комунікативних здібностей, підвищення професійної ефективності та творчого потенціалу вчителя. Для імплементації вищепредставлених кейсів у формуванні кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО означено шляхи їхньої реалізації.

Розроблено алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їхнього професійного розвитку задля впровадження нових підходів до навчання педагогів. Означений алгоритм деталізовано через структуру і зміст самого процесу на етапах: навчання в педагогічному/класичному ЗВО, власне педагогічної діяльності вчителя-початківця, професійного становлення вчителя, формування професіоналізму/умілості вчителя української мови і літератури, педагогічного новаторства.

Список використаних джерел до другого розділу

138. Авраменко В., Пархета Л. Інноваційні технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. № 2. С. 6–12. DOI 10.31499/2706-6258.2.2019.178449
139. Аврамчук А., Коваль Т. Використання системи MOODLE для створення мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2016. № 2 (53). С. 93–99.
140. Ажнюк Б. М. Українська мова і українська держава: стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 9 листопада 2022 року. *Вісник НАН України*, 2023. № 1. С. 68–72. URL: <https://doi.org/10.15407/vsn2023.01.067> (дата звернення: 18.12.2023).
141. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 5–9.
142. Антончук О. Технології педагогічного дискурсу під час навчання української мови. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. Вип. 4. С. 49–54.
143. Бабенко Л. Фахова готовність майбутнього вчителя української мови та літератури до професійного самовдосконалення. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 87. С. 32–36.
144. Базиль Л. О. Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 43 с.
145. Балик Н. Р., Барна О. В., Шмигер Г. П. Впровадження STEM-освіти у педагогічному університеті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали І Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Тернопіль, 09–10 листопада 2017). Тернопіль, 2017. С. 11–14. <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/media/magazin/2017/09.11.2017.pdf> (дата звернення: 10.08.2022).

146. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 342 с.
147. Безлюдний О. І., Лукіяничук І. В. Роль освітніх Інтернет-ресурсів у підготовці майбутніх учителів української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. № 67. С. 5–14.
148. Біляєв О. М. Культура мовлення вчителя-словесника. *Дивослово*. 1995. № 1. С. 37–44.
149. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : автореф. дис. докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 39 с.
150. Великий тлумачний словник сучасної української мови / авт.-уклад. Бусел В.. Київ-Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
151. Вернигора О. Л. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення фахових дисциплін : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2020. 310 с.
152. Волкова І. В. Мовна й мовленнєва компетенції: психолінгвістична проєкція на методику навчання мови. *Наука і освіта*. 2008. №1-2. С. 211–219.
153. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-метод. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с. URL: https://www.pedagogicmaster.com.ua/2022/Volkova_1.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
154. Головіна О. М. Педагогічний супровід формування ключових життєвих компетентностей у змісті мовної та літературної освіти. *Педагогічна скарбниця Донеччини*. 2004. № 2. С. 30–32.
155. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник (2-ге вид.). Рівне: Волинські обереги. 2011. 552 с.
156. Гончарова Н. Понятійно-категоріальний апарат з проблеми дослідження аспектів STEM-освіти. *Наукові записки Малої академії наук*

України. 2017. №10. С. 104–114. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187134101.pdf> (дата звернення: 19.01.2024).

157. Гусєва Т. П. Психологічні засоби розвитку креативності майбутніх учителів філологічного профілю : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2006. 22 с.

158. Денисенко В. А. Підготовка майбутнього вчителя-філолога до проведення експедиційної роботи з учнями загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 21 с.

159. Джерело педагогічних інновацій. *Українська мова та література. Науково-методичний журнал*. 2021. Вип. № 1(33). Харків: Харківська академія неперервної освіти. 192 с.

160. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

161. Дороніна Т. О., Пасічник Л. В. Теоретико-методологічні засади історико-педагогічного висвітлення питання підготовки вчителів української мови та літератури. *Академічні студії. Серія «Педагогіка» : науковий журнал Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*. 2021. Вип. 3, ч. 2. С. 85–90.

162. Дубровський Р., Комінярська І. Маркери професійної компетентності вчителя української мови та літератури. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2022. 14. С. 99–108.

163. Дуденко О. В., Коваль В. О., Коломієць І. І. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу : навч. посібн. для студ.-філолог. (спец. та магіст.) (вищ. навч. закл. Умань : ФОП жовтий О. О., 2012. 326 с.

164. Дуденко О. В., Коваль В. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : курс лекцій. Умань : Візаві, 2009. 127 с.

165. Дуденко О. В., Коваль В. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: навч.-метод. посібн. для студ.-філолог. (за вимогами кредитно-модульної системи). Умань : Візаві, 2011. 97 с.

166. Дуплійчук О. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2015. 20 с.

167. Дятленко Т. Про підготовку майбутнього вчителя української мови й літератури до роботи в профільній школі в умовах сучасного педагогічного закладу. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 11. С. 11–13.

168. Захарійчук М.Д., Стратілат І.Д., Харітоненко Л.А. Українська мова: книжка для вчителя: календарне планування та розробки уроків, 4 клас. Київ: Грамота. 2015. 216 с.

169. Зуброва О. А. Формування професійних особистісних якостей майбутнього учителя-філолога у навчально-виховному процесі класичного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2008. 20 с.

170. Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти : моногр. / [Нічуговська Л. І., Ніколенко Л. М. та ін.]; уклад. : Криворотько А. О. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 484 с.

171. Інноваційні технології навчання: навчальний посібник для студентів технічних навчальних закладів / кол. авторів, відпов. ред. Бахтіярова Х.Ш. Київ: НТУ, 2017. 172 с.

172. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.

173. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.

174. Інноваційні освітні технології в Новій українській школі: монографія / за ред. проф. О.Б. Будник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 100 с.

175. Інтеграція освіти та науки в Україні на базі моделі університету майбутнього : кол. моногр. / за заг. ред. В. Є. Хаустової. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 424 с

176. Квести і проекти з використанням Інтернету на уроках української мови і літератури : навч.-метод. посіб. для вчителів української мови і літератури] / Бугайова Н.А., Вікторіна О.М. Кіровоград: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 64 с.

177. Клак І.С. Формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 20 с.

178. Коберник О.М. Креативні технології навчання: навч. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 272 с.

179. Коваленко Л.В. Розвиток професійної компетентності вчителя української мови та літератури в системі післядипломної освіти : метод. посіб. Суми: Ніко, 2017. 116 с.

180. Коваль В. О. Підготовка майбутніх учителів української мови та літератури до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу в закладах вищої освіти : монографія. Умань : Візаві, 2021. 449 с.

181. Коваль В. О. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2013. 628 с.

182. Кончович К. Т. Формування готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Мукачеве, 2016. 300 с.

183. Короїд Т. В. Проблеми управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти в науковій літературі. *Вісник післядипломної освіти. Випуск 19(48) Серія «Педагогічні науки»*. 2022. С. 44–65. DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-44-65](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-44-65) (дата звернення: 11.08.2022).

184. Коршунова О. В., Гущина Н. І., Василяшко І. П., Патрікеєва О. О. STEM-освіта. *Професійний розвиток учителя* : збірник спецкурсів . Професійний розвиток педагога: Збірник спецкурсів. Київ: Видавництво «Освіта». 2018. 82 с. URL: https://yakistosviti.com.ua/userfiles/file/STEM-osvita_kurs.pdf (дата звернення: 06.10.2022).

185. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навч.-метод. посіб. для студентів українського відділення філологічного факультету. Львів, 2018. 202 с.

186. Курлянд З. Н. Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2008. № 8–9. С. 171–176.

187. Кутова С. О. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх учителів-словесників як виклик часу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 78. С. 204–209.

188. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 182 с.

189. Лисогор Л., Берендєєв С., Косенчук Ю. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : навч.-метод посіб. Київ, 2023. 117 с.

190. Літературознавча компаративістика: навч. посіб. / за ред. Р.Т. Гром'як., упоряд.: Р.Т. Гром'як, І.В. Папуша. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.

191. Маркова Т. В. Акмеологічні засади підготовки майбутніх вчителів-філологів до міжкультурної комунікації. *Освітологічний дискурс*. 2015. №3 (11). С. 211–218.

192. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2007. 360 с.

193. Методи компетентнісного навчання української мови: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН

України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (28 вересня 2023 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2023. 105 с.

194. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : підручник для студентів-філологів / М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман [та ін.] ; за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2004. 400 с.

195. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту : метод. посіб. / Горошкіна О. М., Бондаренко Н. В., Попова Л. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.

196. Муқан Н., Гаврилюк М. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до професійної діяльності у науково-педагогічних наративах. *Академічні візії*. 2024 № 35. С. 1–8. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1366> (дата звернення: 10.08.2024).

197. Науменко В., Харітоненко Л. Календарне планування з читання за «Читанкою» (3 клас). *Початкова школа : науково-методичний журнал*. 2012. № 8. С. 27–31.

198. Науменко В.О., Харітоненко Л.А. Уроки літературного читання в 3 класі: метод. посіб. для вчителя. Київ: Генеза. 2014. 272 с.

199. Олефіренко Т. О. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку кар'єри в дискурсі педагогічної теорії. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 4(199). С. 14–19.

200. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.

201. Організація компетентнісно орієнтованого навчання української літератури в ліцеї : методичні рекомендації / Яценко Т. О., Дячок С. О., Головченко Н. І. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 69 с.

202. Пархета Л. Формування фахової компетентності студентів-філологів у процесі педагогічних практик. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 2. С. 277–282.

203. Пасинок В. Г. Теорія та методика мовної підготовки вчителя в університеті. Харків : Основа, 1998. 308 с.

204. Пасічник Л. В. Сутність поняття «підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури» в історико-педагогічному дослідженні: варіативність підходів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20. Т. 1. С. 43-47. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-9>

205. Пасічник Л. В. Новітні підходи до визначення ролі вчителя української мови та літератури (Нова українська школа). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 67. Т. 1. С. 14–17.

206. Патрикеева О. О., Лозова О. В., Горбенко С. Л., Василяшко І. П. Організація STEM-навчання у закладах освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». 2019. Вип. 91. С. 109–115.

207. Петерсон Р. Моя STEM-лабораторія на базі microbit. Навчальні проєкти для учнів 5-9 класів: посіб. Київ: Освіта. 2020. 64 с. URL: <https://www.calameo.com/read/0057029597ae2e8c3780e> (дата звернення: 09.08.2022).

208. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.

209. Потапенко О.І., Потапенко Г.І., Кожуховська Л.П. Інноваційні технології навчання методики української мови у вищих навчальних закладах та середніх освітніх закладах : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2006. 142 с.

210. Психолого-педагогічні засади проєктування інноваційних технологій викладання у вищій школі : монографія / В. Луговий, М. Левшин, О. Бондаренко [та ін.] ; за заг. ред. В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. Київ : Педагогічна думка, 2011 260 с.

211. Пріма Р., Здіховська Т., Іовхімчук Н. Проблема підготовки майбутніх учителів української мови до застосування освітніх інтернет-ресурсів у наукових студіях. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 5. С. 36-40.

212. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.

213. Прокопів Л., Сидорук О. Використання інноваційних технологій навчання як ефективної комунікації в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Освітні обрії*. 2020. № 1(50). С. 75–79.

214. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 304 с.

215. Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2018. 452 с.

216. П'ятакова Г. П. Підготовка магістрів-філологів в університетах країн Вишеградської групи: виклики, традиції, досвід : навч.-метод. посібник для студентів, магістрантів, аспірантів педагогічного та філологічного напрямів підготовки. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 246 с.

217. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 42 с.

218. Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників у контексті реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти: збірник робочих навчальних програм спецкурсів / наук. ред., упорядкування А.Б. Єрмоленко, В.С. Кулішов, І.В. Кучерак. Біла Церква: БІНПО, 2021. 300 с.

219. Рябоконь В. В. Формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі : дис...канд. пед. наук. Черкаси, 2016. 227 с.

220. Савченко В.Г., Андрюшина Л.Л. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навч. посіб. для здобувачів II і III ступенів вищої освіти. Дніпро: «Візіон», 2019. 83 с.

221. Самойленко Ю. Сучасні наукові підходи до професійної підготовки вчителя-філолога до профільного навчання старшокласників засобами

інформаційних технологій. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 48. С. 144–149.

222. Семеног О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. ...докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 291 с.

223. Сидоренко В. В. Акме-синергетичний підхід до підвищення кваліфікації вчителя української мови та літератури в системі неперервної педагогічної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донецчини*. 2010. № 2. С. 111–117.

224. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : монографія. Донецьк: Каштан, 2012. 492 с.

225. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 45 с.

226. Сидоренко Т. Д. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг, 2002. 20 с.

227. Симоненко Т. В. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 39 с.

228. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1997. 36 с.

229. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-метод. посіб. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.

230. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / упор. О.Сидоренко, В.Чуба. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. 256 с.

231. Словник-довідник з професійної педагогіки / авт.-упоряд. Семенова А. В.. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

232. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / авт.-уклад. Пентилюк М. Київ : Ленвіт, 2003. 149 с.
233. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
234. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : монографія. Маріуполь : Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. 400 с.
235. Соколова І. В. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутнього вчителя за двома спеціальностями на філологічних факультетах вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 48 с.
236. Сперанська-Скарга М. А. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2011. 20 с.
237. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти: дис... канд. пед. наук. Одеса, 2003. 282 с.
238. Струганець Л. В. Культура мови : словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2000. 88 с.
239. Ткачова Н. О. Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Харків : Видавництво «Каравелла», 2006. 300 с.
240. Тлумачний словник української мови [Текст] : Близько 7000 слів / уклад. Д. Г. Гринчишин [та ін.]. К. : Освіта, 1999. 303 с.
241. Толочко С. В. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. Київ: Вид-во НАУ, 2021. 140 с.
242. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ. 2019. 574 с.

243. Топчій Л. Сутність професійної підготовки майбутніх учителів-філологів у педагогіці вищої школи. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 55–60.

244. Харітоненко Л., Рідей Н. Інформаційно-технологічні засоби підтримки кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. Матеріали конференцій МЦНД, (Ужгород, 17 травня 2024). Ужгород, 2024. С. 253–254. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1227> (дата звернення: 07.06.2024).

245. Харітоненко Л.А. Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 30–35.

246. Харітоненко Л. Символ щастя – лелека. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2010. №31-32. С. 73-74.

247. Харітоненко Л. Інформаційний портфель учителя початкової школи. *Інформаційне забезпечення навчального процесу*. 2013. №8. С.91-94.

248. Харітоненко Л. Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*, 2013. №6. С. 13-15.

249. Харітоненко Л. Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*. 2014. № 4. С. 24-27.

250. Харітоненко Л. Творчі вправи і завдання заохотять до навчання : прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*, 2014. №10. С.30-33.

251. Харітоненко Л. Літературне читання: прийоми роботи з учнями 4-го класу. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*, 2015. № 9. С.28-30.

252. Харітоненко Л. Я у світі. Картки. 3-4 класи/ упорядник М. Пристінська. Київ: «Видавничий дім «Перше вересня». 2015. 88с.

253. Харітоненко Л. З літературою на «ти». *Література в школах України: науково-методичний журнал*. 2021. № 3(477). С.18-22.

254. Чайка О.В. Підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2018. 333 с.

255. Чепіль М.М. Педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.

256. 15 інформаційних ресурсів з української мови і літератури. URL: <https://kucprppkmr.od.gov.ua/15-informatsijnyh-resursiv-z-ukrayinskoyi-movy-i-literatury/> (дата звернення: 12.12.2023).

257. Aleksandrovysh T., Malynka M. Application of pedagogy of cooperation as a component of person-centered approach in the modern higher education of Ukraine. *Modern global trends in the development of innovative scientific researches: International scientific conference*. 2020. Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-39-6-1>

258. Alem D. D. Approaches and methods in language teaching: A short summary. *Noble International Journal of Social Sciences Research*. 2020. № 5(9). P. 135–151. URL: <https://ideas.repec.org/a/nap/nijssr/2020p135-151.html>

259. Arel D. Language, status, and state loyalty in Ukraine. *Harvard Ukrainian Studies*. 2017–2018. № 35(1–4). P. 233–264. URL: <https://www.husj.harvard.edu/articles/language-status-and-state-loyalty-in-ukraine> (дата звернення: 10.07.2022).

260. Berezenko V., Cherkhava O., Musiienko Y. Communicative language teaching approach in promoting the linguistic competence of EFL. *Advanced Education*. 2022. № 9(20). P. 88–96. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.224016>

261. Boichenko V. Current trends in stem education development in Ukraine. *Innovative Solutions In Modern Science*. 2021. №. 2(46). [https://doi.org/10.26886/2414-634X.2\(46\)2021.7](https://doi.org/10.26886/2414-634X.2(46)2021.7)

262. Boichenko V., Boichenko M. STEM education in the USA and Ukraine: comparative analysis. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 5 (89). С. 3–13. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2019.05/003-013>

263. Boukhentache S. Teaching language skills in competency-based approach: Practical guidelines. *ALTRALANG Journal*. 2020. № 2(2). P. 103–117. URL: <https://www.asjp.cerist.dz/en/downArticle/597/2/2/139886>
264. Britsyn V., Sukalenko T., Ladyniak N., Kaleniuk S., Zhelyazkova V. Modern tendencies of development of norms of Ukrainian language. *Linguistics and Culture Review*. 2021. № 5(S4). P. 102–113. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1653>
265. Buturlina O., Dovhal S., Hryhorov H., Lysokolenko T., Palahuta V. STEM education in Ukraine in the context of sustainable development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. № 10(1). P. 323–338. Article 323. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p323>
266. Bygstad B., Øvrelid E., Ludvigsen S., Dæhlen M. From dual digitalization to digital learning space: exploring the digital transformation of higher education. *Computers & Education*. 2022. № 182. Article 104463. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104463>
267. Chang H.-Y., Binali T., Liang J.-C., Chiou G.-L., Cheng K.-H., Lee S. W.-Y., Tsai C.-C. Ten years of augmented reality in education: a meta-analysis of (quasi-) experimental studies to investigate the impact. *Computers & Education*. 2022. №. 191. Article 104641. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104641>
268. Czerkawski B., Berti M. Language learning in the 21st century: Current status and future directions. In B. Dupuy & M. Grosbois (Eds.), *Language learning and professionalization in higher education: pathways to preparing learners and teachers in/for the 21st century* 2020. P. 11–35. <https://doi.org/10.14705/rpnet.2020.44.1100>
269. Diachenko N. M., Usatyi A. V. Competency-based approach and soft skills in modern paradigm. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2021. № 1(104). P. 78–86. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.1\(104\).2021.78-86](https://doi.org/10.35433/pedagogy.1(104).2021.78-86)
270. Dwivedi A. Traditional vs communicative language teaching: Process, impact and implications. *Mukt Shabd Journal*. 2020. № 9(4). P. 116–125.

271. Dyka N., Mykytenko V., Shkirenko O. Implementation of innovative technologies at the language learning at the new Ukrainian school. In *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries*. 2019. P. 123–140. Riga: Baltija Publishing. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/download/all-science-3/7.pdf> (дата звернення: 05.05.2022).

272. Glaesser J. Competence in educational theory and practice: a critical discussion. *Oxford Review of Education*. 2019. 45(1). P. 70–85. <https://doi.org/10.1080/03054985.2018.1493987>

273. Goroshkina O. Psychological foundations of the competence-oriented methodology of teaching Ukrainian language. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 1. С. 64–70. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-1-64-70>

274. Kessler G. Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals*. 2018. № 51(1). С. 205–218. <https://doi.org/10.1111/flan.12318>

275. Kharitonenko L. Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*, 2022. № 2(1). P. 68–85. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.03.7>

276. Kharitonenko L. STEM office of the Ukrainian language of the institution of general secondary education (Ukrainian experience). *Futurity Education*. 2022. № 2(4). P. 51–62. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.05>

277. Kharitonenko L. Analysis of innovative methods of Ukrainian language teaching at the educational institutions of general secondary education. *Futurity Education*. 2022. № 2(2). P. 58–73. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.06.6>

278. Kobernyk O., Osadchenko I. Personally oriented model of education and teachers' readiness for its implementation (Ukrainian experience). *Human Studies. Series of «Pedagogy»*. 2019. № 9. P. 13–26. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.9/41.175700>

279. Kremen V. G., Hrynevych L. M., Lugovyi V. I., Talanova Z. V. Quality of education and innovation-driven development: The new Ukrainian school reform in the context of global trends. *Science and Education*. 2022. № 18(1). С. 29–43. <https://doi.org/10.15407/scine18.01.029>

280. Krupko O. Distance education and innovative teaching methods in higher education of Ukraine during the coronavirus pandemic. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 1. С. 18–23. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-18-23>

281. Kumpan O. O., Kharlamova L. S. Implementation of interactive teaching methods in the process of developing professional-communicative proficiency of future pilots. *International Journal of Science Annals*. 2019. № 2(1–2). P. 12–18. <https://doi.org/10.26697/ijsa.2019.1-2.02>

282. Kushnir N., Valko N., Osipova N., Bazanova T. Model of organization of the university ecosystem for the development of stem-education. *Information Technologies in Education*. 2018. № 4(37). С. 77–92. <https://doi.org/10.14308/ite000682>

283. Ledger S., Burgess M., Rappa N., Power B., Wong K. W., Teo T., Hilliard B. Simulation platforms in initial teacher education: Past practice informing future potentiality. *Computers & Education*. 2022. 178, Article 104385. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104385>

284. Leshchenko M., Lavrysh Y., Halatsyn K. The role of content and language integrated learning at Ukrainian and Polish educational systems: Challenges and implication. *Advanced Education*. 2018. № 5. P. 17–25. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.133409>

285. Liashenko O. Modernisation of the general secondary education content as the basis of reforming the Ukrainian school. *Education: Modern Discourses*. 2019. № 2. P. 126–133. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-15>

286. Lupyan G., Abdel Rahman R., Boroditsky L., Clark A. Effects of language on visual perception. *Trends in Cognitive Sciences*. 2020. № 24(11). P. 930–944. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2020.08.005>

287. Mnozhynska R. Innovative methods at the university as a sign of its modernity. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. P. 132–141. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-1-16>

288. Osadchyi V., Valko N., Kushnir N. Design of the educational environment for STEM-oriented learning. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. №

75(1). P. 316–330. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/9479/1/design.pdf> (дата звернення: 11.05.2022).

289. Payaprom S., Payaprom Y. Identifying learning styles of language learners: A useful step in moving towards the learner-centred approach. *Dil ve Dilbilimi Çalışmaları Dergisi*. 2020. № 16(1). P. 59–72. <https://doi.org/10.17263/jlls.712646>

290. Pukhovska L., Leu S. EU and Ukrainian innovative experience in education: The orientation point for VET of Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 2020. № 3. P. 42–49. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-04>

291. Rizashakh A., Surovtskaya Yu., Khoroshev A., Kulambaeva K., Sadykova A., Bekenova D. Teacher's readiness for innovation through practical application of new approaches in the updated content of education. *Journal of Positive School Psychology*, 2022. № 6(6). P. 8901–8911. URL: <https://www.journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/9203> (дата звернення: 10.08.2023).

292. Rudiuk T. V. (2021). Teaching family vocabulary during Ukrainian language lessons (communicative approach). *Linguistics and Culture Review*. 2021. № 5(S4). P. 1400–1412. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1763>

293. Savchenko O., Lokshyna O. (2020). Implementation of the competence idea into the primary education in Ukraine – The reflective analysis based on the European Union benchmarks. *SHS Web of Conferences*. 2020. № 75, Article 01003. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207501003>

294. Savchenko O., Lokshyna O. Reflective analysis of the introduction of the competency concept into Ukrainian primary education using benchmarks from the European Union. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2021. № 9(4). P. 27–42. <https://doi.org/10.32919/uesit.2021.04.03>

295. Savchuk N. M., Sichkar S. A., Khlystun I. V., Shuliak S. A, Avramenko V. I. (2019). The interactivity of ICT in language teaching in the context of Ukraine university education. *International Journal of Higher Education*. 2019. № 8(5). P. 84–94. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v8n5p84>

296. Singh T. A study on modern teaching methodology of secondary school for student. *Circulation in Computer Science*. 2018. № 3(3). P. 6–9. <https://doi.org/10.22632/ccs-2018-252-82>
297. Suwartono T., Herawati I., Suweni D. Creative and innovative language teaching. *Tarling: Journal of Language Education*. 2022. № 6(1). <https://doi.org/10.24090/tarling.v6i1.6180>
298. Tang Y. M., Chau K. Y., Kwok A. P. K., Zhu T., Ma X. A systematic review of immersive technology applications for medical practice and education – Trends, application areas, recipients, teaching contents, evaluation methods, and performance. *Educational Research Review*. 2022. № 35. Article 100429. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100429>
299. Tsurkan M. V. Interactive methods of studying of Ukrainian language by foreign medical students. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2020. № 1(100). P. 141–150. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.1\(100\).2020.141-150](https://doi.org/10.35433/pedagogy.1(100).2020.141-150)
300. Tsurkan M. B., Greb M. M., Ilkiv A. B. (2021). Using ICT in teaching Ukrainian language to foreign medical students. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. № 83(3). P. 288–300. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.3517>
301. Tytarenko A., Revenko V., Matsepura L., Panasiuk Y. STEAM approach to the development of future teachers' English language skills. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2021. № 12(3). P. 155–164. <https://doi.org/10.47750/jett.2021.12.03.015>
302. Upadhyay R. K. Approaches and methods to language teaching: A review. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*. 2020. № 17(6). P. 6459–6467. URL: <https://mail.palarch.nl/index.php/jae/article/download/1937/1916> (дата звернення: 17.07.2022).
303. Ushakova N., Aleksieienko T., Kushnir I., Zozulia I., Uvarova T. Storytelling technique in teaching Ukrainian as a foreign language remotely. *Theory and Practice in Language Studies*. 2022. № 12(4). P. 629–638. <https://doi.org/10.17507/tpls.1204.02>

304. Vintoniv M., Tiutiuma T. Use of ict tools in teaching syntax of Ukrainian language to philology students. *Polonia University Scientific Journal*. 2022. № 51(2). P. 187–199. <https://doi.org/10.23856/5123>
305. Wang X. (2021). Cognitive and affective learning in English as a Foreign language/English as a second language instructional-learning contexts: Does teacher immediacy matter? *Frontiers in Psychology*. 2021. № 12. Article 759784. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.759784>
306. Yadegaridehkordi E., Noor N. F. B. M., Ayub M. N. B., Affal H. B., Hussin N. B. Affective computing in education: A systematic review and future research. *Computers & Education*. 2019. № 142. Article 103649. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103649>
307. Yakushko K., Haidai I., Hariunova Y., Pryshchepa O., Marieiev D. Theoretical and methodological principles of teaching linguists: the Ukrainian case. *Revista Amazonia Investiga*, 2022. № 11(56). P. 240–249. <https://doi.org/10.34069/ai/2022.56.08.24>
308. Yassin A. A., Razak N. A., Maasum T. G. T. M. Integrated model for teaching language skills. *International Journal of English Linguistics*. 2019. № 9(5). P. 89–97. <https://doi.org/10.5539/ijel.v9n5p89>
309. Yuldashova U. B. kizi, Bozorova M. Sh., Mansurova, N. A., Ahmedova, Z. A. kizi, & Shoazizova, A. Sh. qizi Language teaching methods: *Theory and practice*. *Journal of Critical Reviews*. 2020. №. 7(5). P. 768–775. <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.05.157>
310. Zaporozhchenko T., Fonariuk O., Popadych O., Kliuieva S., Ashikhmina N., Kanibolotska O. Distance education on the basis of innovative technologies. Problems of the primary school teacher training in Ukraine. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. № 14(2). P. 102–117. <https://doi.org/10.18662/rem/14.2/569>
311. Zhao Y., Pinto Llorente A. M., Sánchez Gómez M. C. Digital competence in higher education research: A systematic literature review. *Computers & Education*. 2021. № 168. Article 104212. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104212>

312. Zinkevych A. Idea of implementation communicative approach (supported by 3Ps method) in Ukrainian student language training. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*. 2019. № 8(1). P. 139–150. <https://doi.org/10.18355/pg.2019.8.1.9>

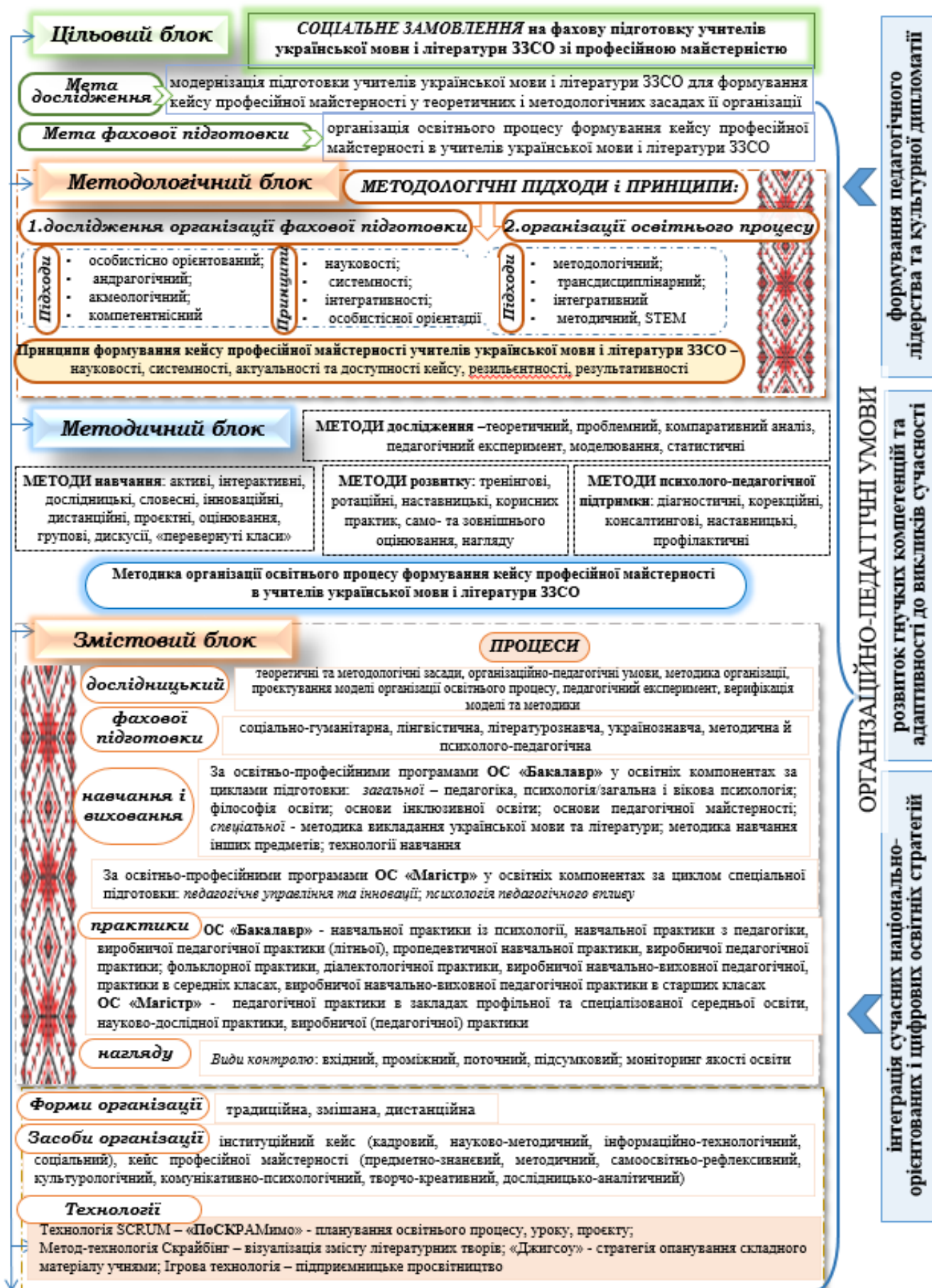
РОЗДІЛ 3.

ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО ДО ФОРМУВАННЯ КЕЙСУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

3.1. Обґрунтування та проєктування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності

Обґрунтовано та розроблено модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності (рис.3.1) у блоках (цільовому, методологічному, методичному, змістовому та діагностичному). Цільовий блок моделі включає соціальне замовлення на фахову підготовку учителів української мови і літератури ЗЗСО зі професійною майстерністю та прагнення досягнення дуальної мети, а саме дослідження – модернізація підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у теоретичних і методологічних засадах її організації у ЗВО; фахової підготовки – організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО.

У методологічному блоці моделі виокремлено методологічні підходи і принципи, зокрема підходи: дослідження організації фахової підготовки – особистісно-орієнтований, андрагогічний, акмеологічний, компетентнісний; методологічні підходи організації освітнього процесу – методологічний, трансдисциплінарний, методичний та STEM, а також принципи: дослідження формування понятійно-категоріального контенту – науковості, системності, інтегративності та особистісної орієнтації; формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО – науковості, системності, актуальності та доступності кейсу, резильєнтності, результативності.

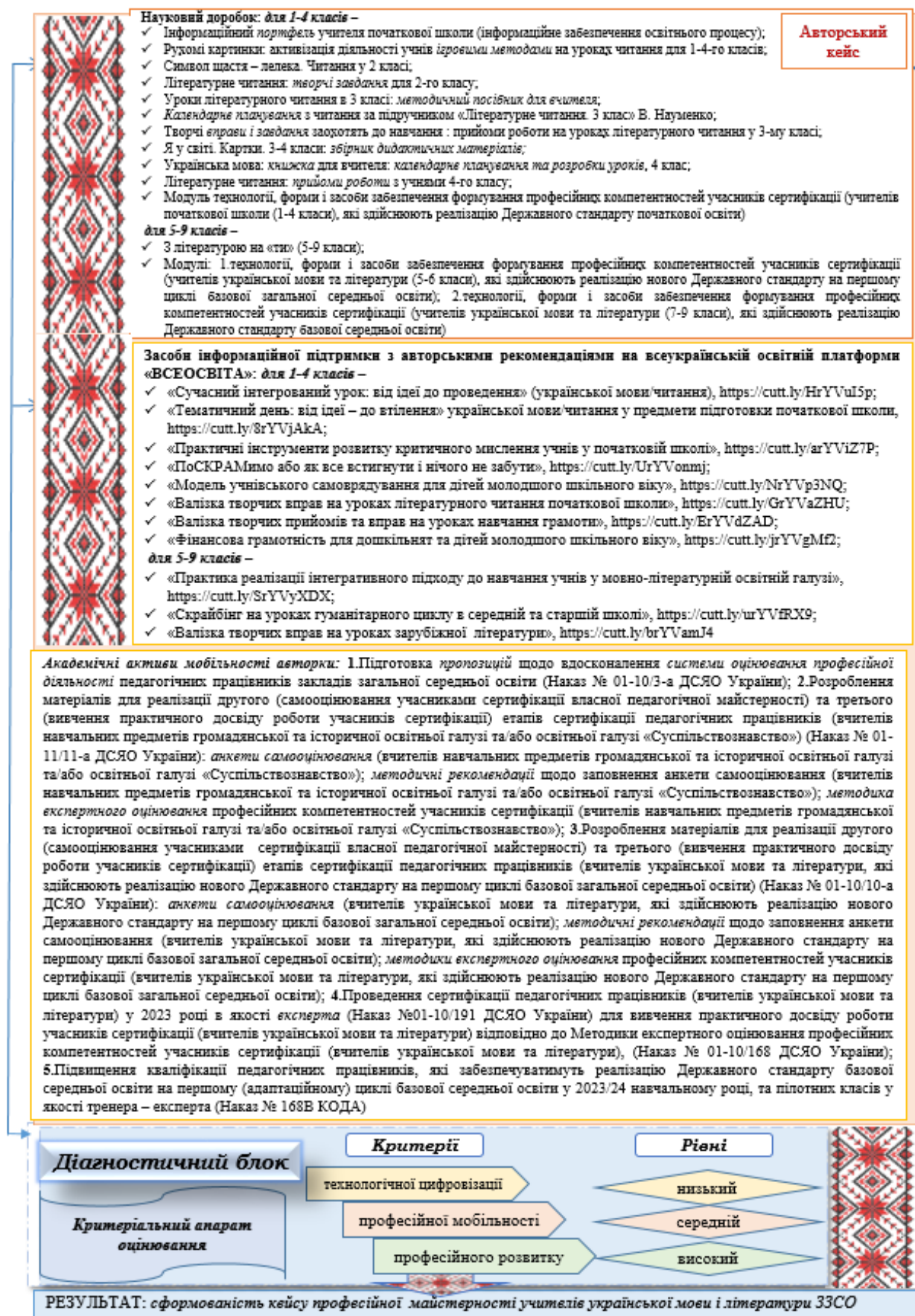

Рис. 3.1 Модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності

У методичному блоці моделі сформовано методичний апарат – методи: дослідження – теоретичний, проблемний, компаративний аналіз, педагогічний експеримент, моделювання, статистичні; навчання – активі, інтерактивні, дослідницькі, словесні, інноваційні, дистанційні, проєктні, оцінювання, групові, дискусії, «перевернуті класи»; розвитку – тренінгові, ротаційні, наставницькі, корисних практик, само- та зовнішнього оцінювання, нагляду; психолого-педагогічної підтримки – діагностичні, корекційні, консалтингові, наставницькі, профілактичні. Засоби організації Методичного кейсу враховують відповідність вимогам технічного регулювання: ДСТУ ISO 9001:2015, ДСТУ ISO 10011-1-97, ДСТУ ISO 10005:2007, ДСТУ ISO 10006:2005, ДСТУ 180 9001-2000 Система менеджменту якості; вимоги щодо верифікації системи менеджменту якості та програми якості; якості проєктів; ДСТУ 4163:2003 Національна уніфікація систем документообігу, ДСТУ 2938-94 Систем опрацювання інформаційних даних: тезаурус; ДСТУ 2681-94 Метрології, понятійно-категоріальний апарат; ДСТУ 3966-2009 Термінологічне упорядкування; ДСТУ 3008-95 Справочинство. Звітність у науково-технічній сфері; ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічні вимоги, описи, настанови та правила; ДСТУ 8302:2015 Інформаційні дані та документовпорядження, бібліографічні покликання; ДСТУ 3017:2015 Видання, терміни, визначення понять тощо. Розроблено методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО, яку впроваджено як компонентну складових методичного блоку моделі, яка спирається на методичний апарат з методами – дослідження, навчання, розвитку та психолого-педагогічної підтримки, які задіяні в освітньому процесі згідно профілювання змістового блоку у процесах – дослідницькому, фахової підготовки, навчання й виховання та практики (ОС «Бакалавр» і «Магістр»), а також нагляду у видах контролю. Застосування методів навчання, виховання і практики систематизовано згідно потреб забезпечення загальної та спеціальної підготовки у розрізі дисциплін та практичної підготовки (таблиця 3.1 – 3.3).

Таблиця 3.1

Методи навчання, виховання та практики у розрізі дисциплін загальної та професійної підготовки ОС «Бакалавр»

Освітній компонент	Методи навчання	Методи виховання	Методи практики
педагогіка	Інноваційні, словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, робота з книгою); наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок).	Проблемно-ситуативні, саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання)	Спостереження неструктуроване (нестандартизоване), зовнішнє (незадіяне)
психологія	Інноваційні, словесні, (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, робота з книгою); наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок); групові		
загальна і вікова психологія	Словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, робота з книгою); наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок))		
філософія освіти	Словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, робота з книгою);		
основи інклюзивної освіти	Словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, робота з книгою); наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок) , активні, дистанційні		
основи педагогічної майстерності	«перевернутий клас», дослідницькі, проєктні, словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, робота з книгою), наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок)	Методи виховання за прикладним змістом, організаційні методи – формування свідомості, організації діяльності і формування досвіду поведінки, мотивації	Спостереження неструктуроване (нестандартизоване) і структуроване, зовнішнє (незадіяне); практичні та творчі вправи
методика викладання української мови та літератури	Словесні, групові, проєктні, «перевернутий клас», активні, наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок); частково-пошуковий		Спостереження включене (безпосередньо задіяне); одноразове (одномоментне), епізодичне, випадкове, неконтрольоване; практичні та творчі вправи
методика навчання інших предметів	Інтерактивні, групові, проєктні, наочні (ілюстрування, демонстрування (приладів, дослідів, технічних установок); частково-пошуковий		Спостереження включене (безпосередньо задіяне); одноразове (одномоментне), епізодичне, випадкове, неконтрольоване; практичні та творчі вправи

Таблиця 3.2

Методи навчання, виховання та практики у розрізі практичної підготовки ОС «Бакалавр»

Практика	Методи навчання	Методи виховання	Методи практики
навчальна практика із психології	Дослідницькі, словесні (пояснення, бесіда, дискусія), наочні (спостереження); інноваційні; частково-пошуковий; дослідницький	Організації діяльності і формування досвіду поведінки, мотивації; екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване; практичні та творчі вправи
навчальна практика з педагогіки	Словесні (пояснення, бесіда, дискусія); наочні (спостереження); проєктні, інноваційні; проблемного викладу; дослідницький	Методи виховання за прикладним змістом, організаційні методи – формування свідомості, організації діяльності і формування досвіду поведінки, мотивації; екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження польове, лабораторне, панельне, неконтрольоване; практичні та творчі вправи
виробнича педагогічної практики (ліпньої)	Інтерактивні, активні, проєктні, групові, словесні (пояснення, бесіда, дискусія), наочні (спостереження); проблемного викладу	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, неконтрольоване
пропедевтична навчальна практика	Інтерактивні, інноваційні, оцінювання, словесні (пояснення, бесіда, дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування); групові; дослідницький; проблемного викладу	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, неконтрольоване
Виробнича педагогічна практика	Словесні (пояснення, бесіда, дискусія); наочні (спостереження); проєктні, інноваційні, групові, «перевернуті класи»; проблемного викладу	Методи виховання за прикладним змістом, організаційні методи – формування свідомості, організації діяльності і формування досвіду поведінки, мотивації; екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване; практичні та творчі вправи
фольклорна практика	Дослідницькі, проєктні, словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування); інноваційні; дослідницький; проблемного викладу	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване
виробнича навчально-виховна педагогічна практика в середніх/старших класах	Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування); проєктні, інноваційні, групові, «перевернуті класи»; проблемного викладу	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване; практичні та творчі вправи

Таблиця 3.3

Методи навчання, виховання та практики у розрізі дисциплін загальної та професійної підготовки, практичної підготовки ОС «Магістр»

Дисципліна/ вид практики	Методи навчання	Методи виховання	Методи практики
педагогічне управління та інновації	Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування); частково-пошуковий	Мотиваційна (стимулювання заохочення та покарання); емоційна (навіювання, самонавіювання); вольовий (вимога, привчання)	Спостереження включене (безпосередньо задіяне); одноразове (одномоментне); практичні та творчі вправи
психологія педагогічного впливу			Спостереження включене (безпосередньо задіяне); практичні та творчі вправи одноразове (одномоментне)
педагогічна практика в закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження); проєктні, інноваційні, групові, «перевернуті класи»; дослідницький	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); саморегуляція (корекція поведінки, саморегулювання); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване; практичні та творчі вправи
науково-дослідна практика	Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження); інноваційні; дослідницький; проблемного викладу		Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване, епізодичне, випадкове; практичні та творчі вправи
Виробнича (педагогічна) практика	Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою); наочні (спостереження); проєктні, інноваційні, групові, «перевернуті класи»; дослідницький; проблемного викладу	Екзистенційний (аналіз діяльності, рефлексія, дилеми); предметно-практичний (виховні ситуації, змагання, соціальні спроби)	Спостереження включене, систематичне, панельне, контрольоване; практичні та творчі вправи

До змістового блоку моделі включено на основі процесного підходу основні структурні компоненти, а саме організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО, а саме: дослідницький (теоретичні та методологічні засади, організаційно-педагогічні умови, методика організації, проектування моделі організації освітнього процесу, педагогічний експеримент, верифікація моделі та методики); за видами фахової підготовки (соціально-гуманітарну, лінгвістичну, літературознавчу, українознавчу, методичну й психолого-педагогічну); навчання і виховання за освітньо-професійними програмами – ОС «Бакалавр» у освітніх компонентах за циклами підготовки (загальної – педагогіка, психологія/загальні і вікова психологія, філософія освіти, основи інклюзивної освіти, основи педагогічної майстерності; спеціальної професійної: методика викладання української мови та літератури, методика навчання інших предметів, технології навчання); ОС «Магістр» у освітніх компонентах за циклом спеціальної професійної підготовки (педагогічне управління та інновації, психологія педагогічного впливу); практики – ОС «Бакалавр» (навчальної практики із психології, навчальної практики з педагогіки, виробничої педагогічної практики (літньої), пропедевтичної навчальної практики, виробничої педагогічної практики; фольклорної практики, діалектологічної практики, виробничої навчально-виховної педагогічної, практики в середніх класах, виробничої навчально-виховної педагогічної практики в старших класах); ОС «Магістр» (педагогічної практики в закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти, науково-дослідної практики, виробничої (педагогічної) практики); нагляду за видами контролю (вхідний, проміжний, поточний, підсумковий; моніторинг якості освіти).

Специфіку організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності візуалізовано з представленням: форм (традиційна, змішана, дистанційна), засобів (інституційний кейс (кадровий, науково-методичний, інформаційно-технологічний, соціальний), кейс професійної майстерності (предметно-

знаннєвий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний)); технологій (SCRUM – «ПоСКРАМимо» – планування освітнього процесу, уроку, проєкту; метод-технологія Скрайбінг – візуалізація змісту літературних творів; «Джигсоу» – стратегія опанування складного матеріалу учнями; ігрова технологія – підприємницьке просвітництво) організації).

Педагогічне новаторство реалізовано через технології:

✓ SCRUM – управління знаннями для розвитку інновацій, започатковано у 1986 році дослідниками Ікуджіро Нонака, Хіротака Такеучі; впроваджено в організацію освітнього процесу з метою планування складових, уроків, проєктів за алгоритмом: визначення проблеми щодо формування знань, управління ними, закладення основ організації для опанування знань, впровадження сучасних наукових знань у реальному вимірі, створення ієрархії системи знань та моделей управління ними, адаптація організаційної структури предметних знань в умовах глобального виміру, корисні практики планування, оструктурення та систематизації та визначення функціонального призначення предметних знань загальної та професійної підготовки; в освітньому процесі застосовано як освітній ресурс у роботі учителів для ефективного управління освітнім проєктуванням; візуально оформлена діяльність згідно завдань забезпечує формування у всіх учасників спільного бачення освітнього процесу з гармонізацією навчально-пізнавальної діяльності до спільної мети;

✓ Скрайбінг – метод-технологія для візуалізації інформації, яка винайдена британським художником Ендрю Парк, та використав його для Британської асоціації з поширення наукових знань; застосування передбачало паралельне створення графічних ілюстрацій, які супроводжують усну розповідь, сприяло активації засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу; ілюстрація елементами картин, що відповідають змісту твору на уроці української літератури сприяло поступовому відтворенню сюжетної

лінії твору учнями, тим самим розвивало образне та асоціативне мислення, пам'ять, спостережливість та зв'язне сюжетне мовлення;

✓ «Джигсоу» (з англ. – Jigsaw) як елемент освітньої технології реалізує колективну навчальну стратегію у форматі практичного заняття зі складання пазлів, під час якого кожен з учасників відповідає за певну частину відтворення інформації (усно, письмово, візуально), а поспіль у співпраці з іншими формується цілісна «картина» уявлень на задану тему; сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності та розвитку навичок партнерства у розумінні та опануванні навчального матеріалу, формуванню функціональних вмінь спільного досягнення релевантності навчання; застосовано на практиці у початковій, середній та старшій школі як ефективний вид групової роботи згідно концепції Нової української школи (далі – НУШ);

✓ Ігрова технологія підприємницького просвітництва у питаннях фінансової грамотності учнів зреалізована як методика, що використовує елементи гри для покращення процесу навчання через захоплення та умотивування здобувачів освіти/учнів до ефективного особистого використання фінансів, що є однією із компетентностей успішної особистості за концепцією НУШ.

Розроблено та надано рекомендації щодо практичного застосування технологій.

«SCRUM» передбачено чітку структурованість з розподілом обов'язків та просування справи до бажаного результату, що стало основою для реалізації проєктної діяльності в освітньому процесі, в тому числі й у мовно-літературній галузі. До прикладу, проєкт «Українська народна казка» у 5 класі має на меті: ознайомлення учнів з текстами українських народних казок з визначенням характерних особливостей для літературного жанру «казка». Тривалість проєкту: три тижні. Основною ідеєю є розподіл завдань, які записуються на аркушах, які потім переміщуються по чотирьох колонках: 1)завдання; 2)в роботі; 3) перевірка; 4) результат – презентація.

У першій колонці завданням для учнів є: опрацювання змісту українських народних казок, де на кожному аркуші з наліпкою написано імена 4-5 дітей, які читають 4-ри казки про тварин; інша група читає 4 казки на соціально-побутову тематику; інша група – 4 казки фантастичного змісту. На першому етапі першу колонку «Завдання» прикріплюємо всі три наліпки з назвами казок для читання кожній групі та список групи дітей, які виконують це завдання.

Коли діти ознайомилися зі завданням, із складом групи, вони переміщують свою наліпку на колонку «В роботі» і розпочинають читання казок (мають можливість читати разом усі 4 казки, а можуть самотійно кожен чотири казки – домовляються між собою) і виписують ознаки казок, характеризують персонажів, занотовують висновки казки.

Картку на третю колонку з назвами казок та списком групи переміщують на третю колонку тоді, коли всі учасники групи прочитали казки та зробили відповідні нотатки. Цілком прийнятним є те, що одна чи дві групи перейдуть зі своєю наліпкою до третьої колонки, де будуть перевіряти чи опрацювала вся команда зміст усіх казок, чи виконали супровідні завдання, окрім читання, в той час, коли одна чи дві групи ще дочитують і залишаються з наліпкою на другій колонці. Завдяки візуалізації діяльності учнів спостерігають за ходом своєї роботи, а для когось цей метод допомагає мотивувати себе і команду, аби не підвести однокласників.

На третьому етапі «Перевірка» діти збирають свій доробок і готуються до презентації напрацювань: визначити ознаки особливостей певного виду казок, за якими працювали, охарактеризувати персонажів та їхню поведінку тощо.

4 етап – четверта колонка «Результат- презентація» діти представляють свої напрацювання.

Наступний проєкт «Сто тисяч» (за одноіменним твором І.Карпенка-Карого), мета якого – опрацювання твору «Сто тисяч» з постановкою на сцені.

Тривалість проєкту: два місяці. Учасники проєкту: учні 9 класу.

Картка з наліпками готується зі зазначеними іменами на кожного учня класу. Потім, коли дитина виконує завдання, вона переміщує свою картку на наступний етап і звісно, коли учень/учениця прочитали твір, вони самостійно не можуть визначитися із наступними завданнями, тому спонукає однокласників до швидшого виконання завдання відповідно до термінів, які обумовили разом.

Перша колонка «Завдання» : прочитати зміст твору І Карпенка-Карого «Сто тисяч». Лише за умови, що усі опрацювали матеріал (орієнтовно один тиждень), можна переходити до другого етапу: обговорення змісту твору, за сценарієм п'єси розподілити ролі, визначитися із місцем постановки п'єси, з підбором костюмів, виготовленням декорацій, підбором музичного супроводу, який анонс виставу і хто це робитиме, узгодити графік репетицій і власне – проведення репетицій тощо (орієнтовні терміни – один місяць).

Третій етап – третя колонка, в якій розміщуються картки з іменами дітей, що вже мають два тижні на перевірку виконання завдання: чи все готово до прем'єри вистави.

Четвертий етап за технологією SCRUM – результат/презентація: власне вистава.

Після чотирьох етапів варто організувати спільні підсумкові кола – рефлексію за даним видом діяльності, під час якої діти можуть поділитися думками, враженнями, досягненнями, а також обговорити те, що варто удосконалити у власній діяльності. Оскільки це формує у школярів мотивацію до навчання, розвиває навички тайм-менеджменту, командної взаємодії, а головне – в ніби-то ігровому змагальницькому характері працюють на спільний результат, вивчаючи українську літературу.

Скрайбінг та його допоміжна роль у освітньому процесі для вчителя української мови та літератури. Більш за все, це метод, який у переважній більшості використовується на уроках літератури, адже відображення візуальне подій, про які йдеться у тексті, властиве творам художньої літератури. Чи можна метод використовувати на уроках не лише середньої та

старшої школи, а й у початковій – так. Взяти для прикладу казку Г.К. Андерсена «Ромашка», який вивчається у 4 класі початкової школи. Читаючи текст казки дітьми, вчитель може паралельно робити замальовки на дошці крейдою чи маркером або ж на ватмані, зображуючи ромашку, яка опустила свої пелюсточки; троянди, які пишалися на клумбі тощо. Діти потім за малюнком починають відтворювати послідовність подій, розповідаючи усно. Для перевірки уважності прочитаного твору вчитель може намалювати кактуса чи іншу рослину, про яку не було згадки у творі. Переказуючи зміст тексту, діти з'ясовують, що тут щось зайве. Або ж зображена ромашка, яка посміхалася в той час, коли над нею насміхалися троянди, хизуючись своїм убранством та ошатністю – і учні розуміють, що у відображенні є помилка, адже у тексті йшла мова про пригнічений стан квітки – ромашки.

Інший формат використання цього методу полягає в тому, що діти на уроці опрацьовують текст, вдома чи після уроків дочитують його, а вже наступного уроку, коли триває подальша робота за твором та аналізом його, вчитель демонструє вже готовий ряд зображень. Підготовлені зображення діти мають розташувати саме так, як побудована композиція твору, пронумерувавши малюнки. Яскравим прикладом використання даного методу у старшій школі є створення візуального ряду за змістом твору «Кайдашева сім'я», де багато колоритних персонажів; відбуваються зміни сцен; багато речей побуту, в яких можна замалювати певні особливості чи деталі; костюми персонажів та їхній зовнішній вигляд, портрети героїв тощо. Беручи до уваги насиченість та багатство мовлення автору твору, що ускладнює роботу учнів для візуалізації, варто об'єднувати учнів для замальовування змісту твору за частинами його. Для прикладу: перша група робить візуальний ряд до першої частини твору, де відбувається знайомство читача із родиною Кайдашів; друга – одруження Карпа та життя у родині з приходом невістки; третя – одруження Лавріна та зміни у житті родини; четверта – Мелашка йде до Києва; п'ята – кінцівка твору від повернення Мелашки додому. Цікавим є те, що ті учні, які уважно опрацьовували зміст твору – уважними є і до відтворення деталей:

зображення віника, а не мітли; сини Кайдашів у чоботи взуті, а не в кросівки; не було згадки про те, чи носила Мелашка сережки, а хтось намалював їх тощо. Варто додати, що діти, окрім зображень персонажів, замальовування інтер'єрів хатини, подвір'я, додають ще й репліки героїв, оформлюючи їх у «хмаринці» - цікаве відтворення, адже це спостерігається у книжках – коміксах, а це ще більше розвиває інтерес учнів до створення візуалізації до літературного твору – вони самі створюють кадри повісті. Найскладнішим залишається питання про те а що робити, якщо більшість дітей у класі не мають здібностей до малювання? На це є і кілька варіантів відповіді: визначити тих, кому це добре вдається – малювати і рівноцінно розподілитись по групах; один чи двоє малюють – інші допомагають словесно описувати персонажа, коментуючи костюм його чи кольорову гаму, або ж записуючи репліки героя.

Завдяки створенню візуального ряду за змістом твору – замальовування послідовності подій учні розвивають логічне мислення, візуальну та образну пам'ять, творчі здібності до малювання, акторські здібності – відтворюючи зміст словесно та інтонаційно- забарвлено за малюнковим сюжетом тощо. А головне, цікаво та пізнавально, мотиваційно занурюються у вивчення літератури, формуючи мотиваційну складову мовно-літературної освітньої галузі.

Задля формування інтересу до літератури вчитель вдається до проведення уроків у нестандартному форматі (подорожі, уроки – квести, уроки – змагання, уроки – вікторини тощо). Застосовано групові види роботи, зокрема, прийом критичного мислення «Джигсоу», який формує вміння спільного досягнення результатів; є ефективним у початковій школі, а якщо прослідковується системність його використання педагогами в середній та старшій школі – то формат взаємодії між учнями та вчителем, а головне – результативність її – гарантовані. Учитель добирає матеріал, з яким працюватимуть учні, розподіливши його на частини. Добре працює цей прийом під час знайомства з новим матеріалом, скажімо, вивчення відомостей

про життєвий та творчий шлях письменника або ж на уроці української мови, коли відбувається перше знайомство учнів з новою для них частиною мови. Якщо на літературі за темою «Іван Франко: життєвий та творчий шлях письменника» частинами можуть бути: біографія, творчість, громадська діяльність, тематика творчості, то на українській мові може бути тема «Прикметник», з частинами – категоріями цієї частини мови (роду, числа тощо). На початку уроку учні об'єднуються в групи. Кількість учнів у групі має відповідати кількості частин, на які поділено дібраний вчителем матеріал. Ці групи називають «домашніми». Учасники «домашніх» груп перерозподіляються за номерами (принцип довільний), об'єднуються в нові експертні групи. Учням подобається, коли вони відіграють нову роль – експерта, називають її «роботою» і переходять працювати у «робочий відділ». Робоча група «одиничок» з усіх домашніх груп опрацьовує першу частину підготовленого матеріалу, скажімо, біографічні відомості Івана Франка/значення прикметника як частини мови у мовленні; друга «робоча група» з «двієчок» домашніх груп опрацьовує другу частину матеріалу – творчий шлях Івана Франка/ якого роду прикметник тощо. Відводиться певний час для роботи експертної групи, за який необхідно ознайомитися з текстом чи матеріалом за даною темою та підготувати стислу інформацію за опрацьованим змістом та кілька запитань на закріплення. Після завершення роботи експертних груп (учні називають «завершення робочого дня»), учасники повертаються до домашніх груп з підготовленим матеріалом та доносять інформацію набуту своїй домашній групі, озвучуючи додаткові запитання, переконуючись, на скільки інші учасники групи зрозуміли надану ними інформацію. Таким чином, по черзі кожний член експертної групи навчає інших інформації, якої навчився в робочій групі. Спочатку «одинички» доносять свою інформацію, потім «двієчки», наступні – «трієчки» і так далі в залежності від кількості робочих груп та частин матеріалу для опрацювання. Вчитель впродовж роботи учнів в домашніх групах веде спостереження, фіксацію якості донесення інформації учнями, доступності. Іншим учасникам

домашньої групи, які слухають інформацію, робити нотатки почутого в зошитах, що дозволяє дитині зробити запис потрібної інформації та сприяє розвитку візуальної пам'яті. Після завершення роботи всіх груп – презентації напрацювань вчитель підбиває підсумок даного виду роботи. Важливим для вчителя є сам процес організації такого виду роботи, адже потрібно прорахувати час, продумати систему оцінювання роботи учнів класу. Шляхом апробації власного шаблону оцінювання роботи учнів є можливість корекції оцінок на певних етапах уроку. Робота в експертній групі (опрацювання матеріалу, його засвоєння) максимально оцінюється в 4 бали; робота в домашній групі – донесення інформації, напрацьованої в робочій групі, доступно, коротко та лаконічно, змістовно – максимум – 4 бали; бути слухачем в домашній групі, робити нотатки в зошиті, відповідати на запитання своїх однокласників – максимум 4 бали, що в сумі дає 12 балів, тобто високий рівень роботи на уроці. Таким видом діяльності учні самостійно регулюють свій ритм роботи, проявляють зацікавленість в результативності, а також свідомо приймають рішення, за яке й відповідають.

Одним із нестандартних видів роботи є літературний марафон, ідея впровадження якого виникла на основі реалізації підходу «перевернутий» клас, оскільки кожен з учнів, виконуючи завдання, долає свій марафон.

До прикладу, починаючи вивчення твору І. Карпенка – Карого «Хазяїн» - видатного досягнення української драматургії XIX століття, у 10 класі, маємо можливість зануритися в історичний екскурс становлення театру за часів античності. Учні отримали завдання для виконання в індивідуальному форматі у взаємодії з учителем (надіслані завдання вчителю – перевірка-зворотний зв'язок із зарахуванням завдання від вчителя). Виконуючи кожного разу завдання, учні отримували результат – оцінку, критерії якої визначалися щоразу вчителем в загальному класному учнівському чаті напередодні висвітлення чергового завдання. Знаючи критерії щодо оцінювання, учні вже усвідомлюють рівень виконання завдань задля досягнення бажаного результату – оцінки. Чотири завдання на тиждень: 1 – укласти словничок –

опис формування античного театру з порівняльною характеристикою сучасного театру (опис труп, які актори та хто може ними бути, декорації в театрі та костюми, хто працює в театрі, вхідні квитки, внутрішнє наповнення в театрі тощо) – нотатки в зошиті- опис 10 балів плюс творчий підхід до оформлення – 12 балів; 2 – спробувати себе в якості автора : скласти та записати дві строфи у формі паралельного римування за темою «Мій клас» - дотримання усіх вимог – 12 балів; 3 – два дні на виконання : зробити запис – відео – урок тривалістю до 2 хвилин за темою «Театр і сьогодення», де учень/учениця виступають в ролі вчителя- до оцінювання береться дотримання часових вимог, зміст поданої інформації логічно викладений та побудований у відповідності до вимог усного висловлювання, чітка дикція та багатство мовлення, додаткові два бали за творчий підхід (декорації, зображувальний матеріал, використання музичного супроводу, інсценізація тощо)- 12 балів; 4 – виготовлення квитків на виставу античного театру двох видів (на комедію та на драму – трагедію) із зазначенням орієнтовної вартості в гривні: квитки з будь – якого матеріалу (були паперові, вирізані з фанери, пластикові); визначити витрати, аналізуючи, що легше, а що складніше грати комедію чи трагедію – максимально 12 балів.

На наступному уроці, здобувши чотири оцінки, про яку учень/учениця вже знає після виконання кожного завдання, отримують лист –опитувальник, в якому зазначено запитання для зворотного зв'язку за підсумками марафону, що надає змогу вчителю зрозуміти доцільність використання даного формату роботи з учнями, мати уявлення про зацікавленість учнями даною темою, для учнів – самоаналіз та самооцінка діяльності впродовж марафону.

Запитання з листа – опитувальника:

1. Що ви дізналися цікавого про античний, давній театр?
2. Що з античного театру увійшло до сучасного та існує нині?
3. Як Ви гадаєте, що можна запозичити з давніх часів для сучасного українського театру ? Чим це запозичення було б корисним для сучасних театралів, глядачів?

4. Що мотивувало Вас до участі в інтелектуальному літературному марафоні?

5. Чи корисними, на Вашу думку, були завдання марафону? Аргументуйте свою думку.

6. Яке із завдань виявилось для Вас найскладнішим? Зазначте чому.

7. Яке із запропонованих завдань було найлегшим?

8. Яке завдання виявилось для Вас найцікавішим?

9. Ваш зворотний зв'язок вчительці, адже після кожного виконаного завдання Ви його також отримували. Ваша черга.

10. Хто підтримував Вас під час даного марафону, вболівав за Вас? Напишіть.

11. Зателефонуйте одній особі з Вашої групи підтримки зі словами подяки. Кому Ви зателефонуєте?

Встановлено, що цей формат роботи мотивував учнів, які зазначили, що для них був важливий індивідуальний контакт з вчителем, а їх роботу бачать і надають відповідь, коментар, підтримку.

Ігрові технології у педагогічній діяльності з дітьми з шкільного віку, де кожен грає свою роль чи в одиночній грі чи в команді, розвиває мотивацію дитини, стимулює до ініціативності, цілеспрямованості на результат та творчість, формує вміння, які допомагатимуть у вирішенні не лише життєвих ситуацій, а й навчальних завдань, адже вона вже отримує практичний досвід. Навчання дітей фінансової грамотності передбачає навчання у питаннях різновидів вправ - симуляцій для моделювання реальних ситуацій. До прикладу рольова гра «У магазині», де кожна дитина обирає роль відповідно до тематики гри: продавець, покупець, експедитор, касир, працівник відділу тощо. У ході гри дитина вчиться не лише соціальним навичкам взаємодії, а й виконанню завдань через гру, а саме формування понять про грошовий обіг (купівля, кошти за покупку, решта, гаманець, заощадження тощо). Прикладами ситуативних завдань можуть бути: збір родини на відпочинок і скільки коштів потрібно для цього; в аптеці; ми йдемо до лікаря; заощадження

коштів – програвання з дитиною завдань «Що дорожче буде?»; створити рекламу товару і презентувати його (розвиток усного мовлення, критичного мислення тощо); гра – трансформація «Пан Економ».

Авторський кейс у моделі імплементовано у змістовий блок у складових, присвячених забезпеченню початкової та старшої школи, авторського наукового доробку: для 1-4 класів – інформаційний портфель учителя початкової школи (інформаційне забезпечення освітнього процесу); рухомі картинки: активізація діяльності учнів ігровими методами на уроках читання для 1-4-го класів; символ щастя – лелека. Читання у 2 класі; літературне читання: творчі завдання для 2-го класу; уроки літературного читання в 3 класі: методичний посібник для вчителя; календарне планування з читання за підручником «Літературне читання. 3 клас» В. Науменко; творчі вправи і завдання заохотять до навчання : прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі; збірник дидактичних матеріалів «Я у світі. Картки. 3-4 класи»; книжка для вчителя «Українська мова: календарне планування та розробки уроків, 4 клас»; Літературне читання: прийоми роботи з учнями 4-го класу; модуль – технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів початкової школи (1-4 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту початкової освіти); для 5-9 класів – з літературою на «ти» (5-9 класи); модулі: 1.технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (5-6 класи), які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); 2.технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (7-9 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти); *засобів інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями*, розміщеними на всеукраїнській освітній платформі «ВСЕОСВІТА»: для 1-4 класів – «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» (української мови/читання); «Тематичний день: від ідеї – до втілення» української мови/читання у предмети

підготовки початкової школи; «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі»; «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути»; «Модель учнівського самоврядування для дітей молодшого шкільного віку»; «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи»; «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти»; «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку»; для 5-9 класів – «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі»; «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі»; «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури».

Розроблено, структуровано та реалізовано авторські вебіари на всеукраїнському освітньому онлайн-порталі «Всеосвіта», які представлено за переліком.

1. «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» [1].

Актуальність: обумовлена тим, що інтеграція в навчанні нині має широке громадське обговорення у відгуках та коментарях, адже ця тема є актуальною не лише у контексті впровадження та реалізації концепції НУШ, а й для формування і розвитку професійної майстерності учителів. Інтегрований урок – формат навчання, що забезпечує формування в учнів початкової школи цілісне сприйняття світу, дає розуміння дітям розпізнавати взаємозв'язки всіх сфер життя.

Мета: ознайомити учасників вебінару з різновидом інтегрованого навчання, зокрема, форматом інтегрованого уроку та його особливостями планування та проведення. Завдання: дати уявлення учасникам вебінару про складову інтегрованого навчання – інтегрований урок; повідомити про особливості проведення даного формату навчання: від ідеї до завершення уроку; навести приклади проведення інтегрованих уроків у міжпредметній взаємодії на задану тематику. Очікувані результати: ознайомлення із особливостями побудови інтегрованого уроку; знання і розуміння складових уроку, ролі педагога у підготовці та проведенні інтегрованого уроку та

відповідної ролі учнів; удосконалення навичок визначати результат, оцінювати проведення та успіх інтегрованого уроку, працювати з невдачами та знати, як їх передбачити. Цільова аудиторія: учителі початкової школи, середньої і старшої школи та асистенти вчителів, заступники директорів школи.

2. «Тематичний день: від ідеї – до втілення» [2].

Актуальність: обумовлена необхідністю апробації на практиці вмінь та навичок учнів для застосування у визначених умовах на задану проблемну тему дня та зацікавлення до пізнання в опануванні знань в розрізі уроків, об'єднаних спільною тематикою. Тематичний день – це формат навчання, що забезпечує формування в учнів початкової школи цілісне сприйняття світу, дає можливість дітям бачити і розуміти взаємозв'язки всіх сфер життя.

Мета: ознайомити освітян із різновидом інтегрованого навчання, зокрема, тематичним днем та особливостями його формування і проведення. Завдання: сформувати уявлення про важливу складову інтегрованого навчання – тематичний день; проаналізувати особливості проведення тематичного дня, починаючи від ідеї і до завершення; розглянути приклади проведення тематичного дня; висвітлити позитивні аспекти та «підводні камені» тематичного дня як форми навчання. Очікувані результати: розуміння особливостей предметної структури та змісту тематичного дня; засвоєння знань про предметні складові тематичного дня, роль педагога у підготовці та проведенні тематичного дня та відповідної ролі учнів; формування вмінь визначати критерії та оцінювати релевантність організації тематичного дня, працювати з невдачами та знати як їх передбачити й усунути. Цільова аудиторія: вихователі ЗДО, вчителі початкової школи та асистенти вчителів початкової школи, заступники директорів початкової школи.

3. «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі» [3].

Актуальність: обумовлено необхідністю забезпечення зацікавлення до навчання як здобувачів освіти, так і учнів, вмотивування їх до пізнання. Однією із компетентностей випускника НУШ є вміння критично мислити.

Мета: ознайомити учасників вебінару з інструментами формування критичного мислення, які можна використовувати на уроках в початковій школі, їх доцільністю та відповідністю до конкретного завдання та мети уроку. Завдання: сформувати уявлення учасників вебінару про інструментарій забезпечення критичного мислення учнів, який варто використовувати як фахові прийоми на уроці чи в додаткових завданнях для досягнення мети та аналізу, синтезу, структурування інформації навчального матеріалу; ознайомити з доцільністю їх використання на конкретних прикладах уроків; повідомити про особливості кожного прийому формування критичного мислення. Очікувані результати: розуміння ролі педагога у підготовці уроку з використанням прийомів формування критичного мислення – скринька інструментів. Цільова аудиторія: учителі початкової школи та асистенти вчителів початкової школи, заступники директорів початкової школи.

4. «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути» [4].

Актуальність: в умовах соціальної турбулентності ми не встигаємо за перебігом часу (забуваємо здійснити важливий дзвінок, не навідались до своїх рідних), що не дає можливості довести розпочату справу до її логічного завершення в умовах мультизадачності. Як встигнути все і трохи більше, керувати власним життям у вирі подій? Важливо – навчитися ефективно планувати і організовувати своє особисте та професійне життя з упровадженням технології SCRUM.

Мета: ознайомити педагогів з особливостями технології SCRUM у самоменеджменті та самоосвіті. Завдання: ознайомити з особливостями даної технології (основні деталі та поради); розповісти про сфери застосування технології (освітня діяльність, звичайне життя, організація робочого дня дитини); на прикладі показати, як можна використовувати SCRUM під час роботи над проектом (від задуму до його презентації) та в організації

особистих подій; донести інформацію про освітні ресурси для забезпечення дієвості технології; проаналізувати відомості про вікові особливості користувачів технології. Очікувані результати: вміння втілювати елементи технології SCRUM; здатність переходити в роль модератора чи спостерігача з організатора у втіленні класного проєкту; вміння ефективно та результативно планувати власну професійну діяльність та особисте життя. Цільова аудиторія: адміністративні, педагогічні та науково-педагогічні працівники закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти.

5. «Модель учнівського самоврядування для дітей молодшого шкільного віку» [5].

Актуальність: нині, окрім навчання, дітей захоплює багато речей: гаджети та комп'ютерні ігри; дозвілля, проведене у розважальному центрі; додаткові заняття на кшталт занять у творчих майстернях та спортивних секціях. Діти розвиваються, набувають професійних навичок, які стануть в нагоді в майбутньому, у дорослому житті. А як щодо формування життєвих компетенцій, лідерських якостей, почуття відповідальності та конкурентноспроможності? Модель учнівського самоврядування, запропонована для вебінара стала одним із практичних інструментів сприяння, становлення дитини і її самопізнання як особистості.

Мета: ознайомити учасників з авторською моделлю учнівського самоврядування у початковій школі. Завдання: ознайомити учасників з метою авторської моделі; надати інформацію про особливості розробки проєкту та алгоритмом його реалізації; проаналізувати інформацію про «+» та «-» проєкту, які набиралися під час його упровадження; визначити результативність реалізації ідеї та встановити відповідності щодо очікувань. Очікувані результати: учасники дізнаються про історію та процедуру розроблення моделі учнівського самоврядування у початковій школі, шляхом вивчення досвіду щодо впровадження проєкту визначаються з формою роботи на наступний навчальний рік, ознайомлюються з особливостями забезпечення

реалізації проєкту. Цільова аудиторія: учителі початкових класів, асистенти вчителів початкових класів, заступники директорів з навчально-виховної роботи у початковій школі, заступники директорів з виховної роботи, батьки.

6. «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи» [6].

Актуальність: нині перед багатьма педагогами постає проблема – не лише навчити дітей читати, а й зацікавити читанням, аби діти самостійно знайомились зі світом художнього слова через невеликі тексти, які вже згодом (у середній та старшій школі) переростуть в томи. Як зробити уроки цікавими, захоплюючими та незабутніми, такими, яких діти чекатимуть і, насамперед, щоб діти полюбили процес читання?

Мета: ознайомити учасників з творчими прийомами та вправами на уроках літературного читання за текстами підручників початкової школи «Літературне читання». Завдання: ознайомити учасників з особливостями творчих прийомів та вправ для використання в роботі на уроках літературного читання, які можна використовувати у 2-4 класах; надати інформацію про види робіт на етапі «словникова робота» (зразки вправ); повідомити про доцільність обрання певних видів роботи під час проведення уроку; окреслити основні напрями підготовчої роботи вчителя до уроку. Очікувані результати: розуміння особливостей застосування творчих прийомів та вправ на уроках літературного читання, шляхом використання диференційованого та індивідуального підходів до учнів, на етапах підготовки уроку та в процесі його проведення; ознайомлення з напрямками підготовчої роботи до уроку. Цільова аудиторія: учителі початкових класів, асистенти учителів початкових класів, заступники директорів з навчально-виховної роботи початкової школи.

7. «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти» [7].

Актуальність: нині діти-першокласники налаштовані на здобуття освіти, хоч як би їм складно це не давалось. Провідним видом діяльності дітей цієї вікової категорії є гра, то ж зосередитись на вивченні математичних понять чи вивчати відмінність між звуком і буквою, поняття про словосполучення та

речення доволі їм не під силу. Як зробити уроки навчання грамоти в 1 класі цікавими? Що необхідно робити, щоб діти полюбили читання?

Мета: ознайомити учасників з творчими прийомами та вправами на уроках навчання грамоти в 1 класі за підручниками «Буквар» М. Захарійчук та С. Тарнавська, В. Науменко. Завдання: познайомити учасників з особливостями творчих прийомів та вправ для використання в роботі на уроках навчання грамоти за підручником «Буквар»; надати інформацію про особливості роботи з «віночком» слів на сторінках підручника (робота зі словами, робота з текстом); повідомити про доречність обрання певних видів роботи під час занять; надати інформацію про диференційований підхід у роботі з матеріалом підручника; окреслити основні напрями підготовчої роботи вчителя до уроку. Очікувані результати: учасники дізнаються про особливості використання творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти, використовуючи диференційований підхід. Цільова аудиторія: учителі початкових класів та їх асистенти, заступники директорів з навчально-виховної роботи у початковій школі.

8. «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку» [8].

Актуальність: нині сучасні гаджети та розважальні ігри, про які так мріють діти, розваги та забаганки, у яких складно відмовити батькам, витісняють у світогляді дітей практичні речі, зокрема витрати на них. А чи здогадуються діти, зокрема, дошкільнята та діти молодшого шкільного віку про те, звідки надходять кошти до сімейного бюджету? Як їх здобувають члени сім'ї.

Мета: ознайомити учасників з основами фінансової грамотності для роботи з дітьми і розвитку їх підприємницької компетентності. Завдання: фінансова грамотність – одна із компетентностей успішної особистості, за концепцією НУШ. Познайомити учасників з основним фінансовим словничком (понятійний апарат, професійна лексика за даною темою для певної вікової аудиторії дітей); надати інформацію про особливості роботи з

вправами, які дають зрозуміти дітям значення грошей у житті та вміння оперувати ними; повідомити про доречність обрання певних видів роботи під час занять з фінансової грамотності. Очікувані результати: учасники дізнаються про особливості застосування різновидів вправ на заняттях з фінансової грамотності. Цільова аудиторія: учителі початкових класів, вихователі ЗДО, асистенти вчителів початкових класів, заступники директорів з НВР початкової школи, батьки.

9. «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів мовно-літературної освітньої галузі» [9].

Актуальність: обумовлена тим, що у початковій школі відбулися суттєві зміни у структурі, змісті, програмах, підручниках, що потребує нових підходів до організації освітнього процесу за концепцією НУШ, зокрема реалізація діяльнісного підходу на інтегровано-предметній основі у циклі гуманітарної складової. Архітектура оновленого змісту освіти сприяє активізації сприйняття навколишнього світу молодшими школярами та оволодінню ними здатності перенесення набутих умінь у життєві ситуації, а також уникнення у процесі навчання дублювання змісту підручників з різних предметів.

Мета: ознайомити учасників вебінару з інтегративним підходом до навчання здобувачів освіти/учнів мовно-літературної освітньої галузі, зокрема, особливостями його впровадження в організації освітнього процесу. Завдання: сформулювати уявлення в учасників вебінару щодо особливостей інтегративного підходу до навчання учнів мовно-літературної освітньої галузі як процесу, в якому реалізуються зовнішня і внутрішня, змістова і процесуальна складові інтеграції. Очікувані результати: учасники вебінару ознайомлюються з практичними прийомами реалізації інтегративного підходу до навчання учнів мовно-літературної освітньої галузі; дізнаються про роль педагога у підготовці до впровадження інтегративного підходу та відповідну роль учнів; навчаються розпізнавати тексти та види завдань, що підлягають інтеграції в контексті мовленнєвої галузі. Цільова аудиторія: учителі

початкової школи та асистенти початкової школи, вчителі – словесники, заступники директорів шкіл.

10. «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі» [10].

Актуальність: з нетрадиційним поняттям «скрайбінг» усі знайомі з дитинства, адже в певній мірі, всі колись були скрайберами (малюнки на дошці, на асфальті, на шпалерах...), адже саме таким чином можна просто й доступно донести навіть складну інформацію, а отже і цікаво пояснити навчальний матеріал. Скрайбінг – метод сучасних технологій візуалізації складного змісту просто й доступно, під час якого замальовка образів відбувається прямо під час передачі чи засвоєння інформації. Під час використання даного методу одночасно до сприйняття інформації залучаються різні органи чуттів: зір та слух, уява людини, що сприяє кращому запам'ятовуванню та розумінню навчального матеріалу.

Мета: ознайомити учасників вебінара з особливостями використання елементів скрайбінгу в освітньому процесі. Завдання: ознайомити з історією виникнення скрайбінгу як методу візуалізації інформації; ознайомити з видами скрайбінгу та особливостями їхнього застосування; надати інформацію про матеріали та пристрої для реалізації методу скрайбінгу; розповісти про навчальні предмети, що, завдяки скрайбінгу, стануть раціональнішими та результативнішими (у процесі сприйняття інформації); надати орієнтири, яких варто дотримуватись під час вибору матеріалу для використання скрайбінгу в освітньому процесі; ознайомити з найпростішими елементами скрайбінгу, які підійдуть навіть тим, хто не вміє малювати (хвилини практики). Очікувані результати: розуміння орієнтирів для використання скрайбінгу в освітньому процесі; сформовані вміння передати елементарну інформацію шляхом даного методу візуалізації; здатність обирати матеріали та ресурси для застосування скрайбінгу в освітній діяльності; навички відтворення зображення елементарних понять завдяки даному методу сучасних технологій. Цільова аудиторія: педагогічні

працівники ЗЗСО, закладів позашкільної освіти, методистів, організаторів післядипломної педагогічної освіти і всіх, хто цікавиться сучасними методами психолого-педагогічної діагностики та саморозвитку особистості.

11. «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури» [11].

Актуальність: нині перед багатьма педагогами постають питання: як зацікавити підлітків до читання літературних творів, які щороку, у відповідності до програми, стають складнішими не лише за обсягом, а й за змістом та тематикою. Як зробити уроки захоплюючими та корисними, такими, яких учні чекатимуть і, насамперед, щоб діти любили процес читання як шлях до формування життєвих компетенцій.

Мета: ознайомити учасників вебінару з творчими прийомами та вправами на уроках зарубіжної літератури за змістом творів курсу. Завдання: ознайомити учасників з особливостями творчих прийомів та вправ для використання в роботі на уроках зарубіжної літератури, які можна використовувати в 5 - 11 класах; надати інформацію про види робіт на етапі знайомства з новим твором (зразки вправ та їх особливості); розглянути основні напрями підготовчої роботи вчителя до уроку. Очікувані результати: розуміння особливостей використання творчих прийомів та вправ на уроках зарубіжної літератури, використовуючи диференційований та індивідуальний підходи до учнів, на етапах підготовки уроку та в процесі його проведення; ознайомлення з напорами підготовчої роботи до уроку 5-11 класів. Цільова аудиторія: учителі предметів гуманітарного циклу, заступники директорів з навчально-виховної роботи у середній та старшій школі.

Власні академічні активи мобільності:

1) підготовка *пропозицій* щодо вдосконалення *системи оцінювання професійної діяльності* педагогічних працівників ЗЗСО (Наказ № 01-10/3-а ДСЯО України);

2) розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів

сертифікації педагогічних працівників (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство») (Наказ № 01-11/11-а ДСЯО України): *анкети самооцінювання* (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методика експертного оцінювання* професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»);

3) розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти) (Наказ № 01-10/10-а ДСЯО України): *анкети самооцінювання* (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методики експертного оцінювання* професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти);

4) проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році в якості *експерта* (Наказ №01-10/191 ДСЯО України) для вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) відповідно до Методики експертного

оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), (Наказ № 01-10/168 ДСЯО України);

5) підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році, та пілотних класів у якості тренера – експерта (Наказ № 168В Київської обласної державної адміністрації).

Діагностичний блок моделі розроблено зі критеріальним апаратом оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку. Для ОС «Бакалавр» встановлено критерії за рівнями:

✓ технологічної цифровізації (низький – *початкові* уміння відстоювати позиції власного правового захисту та суспільний функціонал як громадянина та члена суспільства з технологічними навиками вироблення власних алгоритмів; сприймати, наслідувати та відтворювати громадянські та демократичні компетенції як ключові у демократизації суспільства; свідомого ставлення до принципів забезпечення сталого розвитку; формування особистої траєкторії навчання та зайнятості на принципах сталості як технології забезпечення якості життя; реалізації верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; *початкові здатності* зі: збереження та розбудови аксіологічного потенціалу (морально-етичного, соціокультурного, академічного, суспільного) з врахуванням аспектів галузі знань – гуманітарні науки у загальній системі наукознавства і суспільного розвитку та його технологізації; вияву, шанобливого ставлення та поцінування української національної культури, самоідентичності та багатоманітності у суспільній мультикультурності України; позиціонування національної культур-ідентичності; середній – *достатні здатності до*: комунікування мовами, визначеними на державному рівні та застосування їх згідно предметного фаху технологічної цифровізації; критичного й аналітичного мислення;

самокритики та самоаналізу; вироблення технологій самоосвіти; добору, синтезу та аналізу інформаційних масивів даних за професійним призначенням; коворкінгу та самозайнятості; креаційного самовиразу; вироблення ефективних професійних рішень та соціального відповідального виконання посадових обов'язків, спонукання у досягненні цільової мети; *уміння* виокремлювати, актуалізувати та розв'язувати професійні завдання, проблеми та ситуації; високий – *здатність на високому рівні* до: комунікацій іноземними мовами; абстрактного мислення, системного аналізу, узагальнення та інтерпретації психолого-педагогічних, філософських, методичних, техніко-технологічних, інформаційних і літературних джерел; фахово-етичного комунікування з професійних питань зі зрозумілим потрактуванням для співрозмовників необхідної інформації та власної позиції фаху; реалізовувати когнітивний потенціал на практиці зі застосуванням ІКТ; наукового дослідництва на академічному рівні; опрацювання й аналізу даних й апробації результатів на засадах професійної та академічної етики й доброчесності);

✓ професійної мобільності (низький – *початкові уміння* розуміння мовознавчої архітектури наук – теорії, методики і практики; семіотичні уміння фаху у знаковій системі, її ієрархії та функціонуванні; застосування для соціально-побутової мобільності; *початкові здатності* зі: забезпечення якості навчання української мови та літератури в ЗЗСО, планування організації, реалізації та коригування освітнього процесу у відповідності з результатами прогностики релевантності навчання та вікової специфіки контингенту учнів; сприяння у формуванні і розвитку мовно-комунікативних умінь і навичок учнів, застосування знань закономірностей мовлення і засобів досягнення релевантних результатів використання мови; встановлювати рівень освітніх результатів учнів ЗЗСО в опануванні української мови та літератури, забезпечувати моніторинг якості організації навчання й його оцінювання; сприяння розвитку в учнів ЗЗСО аксіологічного ставлення до української мови та літератури; середній – *достатні здатності* до: реалізації когнітивного

потенціалу знань історії, методології мов, які опановуються; аналізу історичної ретроспективи розвитку української та світової літератури (її спрямованості, жанровості, стилістики, творчих надбань визначних авторів, художніх феноменів, закономірностей розвитку літературних процесів); проєктування моделей змістового наповнення навчання української мови та літератури в ЗЗСО згідно до прогнозованих результатів її опанування учнями; добирати й раціонально використовувати в навчанні української мови та літератури в ЗЗСО інноваційні методики, методи й технології навчання та виховання для розвитку учнів; врахування у навчанні української мови та літератури вікових та персональних характеристик учнів, формування рівноправної учнівської спільноти, вмотивованої до навчально-пізнавальної діяльності; співпраці з батьками в освітньому та виховному процесах на засадах рівноправного партнерства з долученням провідних фахівців-предметників, психологів, соціологів, науковців і представників громадськості; *достатні уміння* системного аналізу, діалектики і соціального виміру варіабельності мовлення, в тому числі опису соціолінгвістичних проблем; вільного й ефективного застосування мови письмо та усно, опанування жанрової та стилістичної різноманітності форматів, реєстрів комунікування при виконанні комунікативних завдань за цільовим призначенням у офіційному, неофіційному та нейтральному форматах; застосування навичок для соціальної та професійної мобільності; високий – *здатність на високому рівні до:* збору, системного аналізу, узагальнення, систематизації, класифікації та інтерпретації мовних, літературних контекстів та їх перекладу, компілювання та інтерпретації текстових масивів згідно обраної специфікації; організації та управління діловим спілкуванням, перемовинами; застосування методологічних підходів, принципів і методів формування текстів за жанровою і стилістичною різноманітністю державними та іноземними мовами; вільної операбельності семантикою тезаурусу для розв’язання професійних завдань (мовознавчих, літературознавчих і спеціалізованих філологічного аналізу текстів різних жанрових і стильових форматів); консалтингово-дорадчої діяльності у форматі

забезпечення комунікативної етики та культури норм літературної мови та мовлення; застосування для соціальної, професійної та академічної мобільності; орієнтування в інформаційному середовищі, добору інформаційних даних за призначенням фаху – навчання української мови та літератури в ЗЗСО, критичної метрики оцінювання та ефективного застосування її в освітньому процесі; застосування при навчанні української мови та літератури ІКТ та ефективного використання сучасних освітніх ресурсів, а також розроблення новаторських електронних; організації безпеки освітнього простору, надання домедичної допомоги учасникам освітнього процесу та збереження їх фізичного та психічного здоров'я);

✓ професійного розвитку (*низький – початкові здатності до:* системного аналізу явищ української мови та літератури, орієнтування в літературних напрямках і мовознавчих теоріях, вирішення філологічних проблем на практиці, доцільного застосування передових методів й методик літературознавчого й мовознавчого наукового пошуку в сучасних контекстах філологічної галузі; *загальні компетентності фаху з:* педагогіки, психології, загальної та вікової психології, філософії освіти та науки, інклюзивної освіти, громадянської освіти, української та академічної культури, культури здоров'я особистості, цифрових освітніх технологій, іноземної мови, історії української державності та застосування їх на практиці; *професійно-орієнтовані компетентності з:* лінгвістичної прагматики, сучасного українського словотворення, методології українського тезаурусу, методики наукового дослідництва, теорій комунікацій, ІКТ в лінгвістиці, теорії і практики фонетики і лексикології англійської мови, проблем фольклористики, історії української драматургії і театрального мистецтва, редакторського аналізу, державного регулювання редактури, українського правописання нової редакції; творчого студіювання; етики і естетики; *середній – достатні здатності до:* моніторингу власної та системної професійної діяльності і коригування, встановлення персональних професійних потреб, дослідження перспективних напрямів розвитку у фаховій сфері; реалізації соціальної ролі

учителів-словесників зі виявом власної соціальної позиції мовної культури, ерудиції, захисту національного виховання, поваги до української мови й літератури, формування національної свідомості та громадянської позиції учнів; *фахові компетентності* зі: мовознавства та літературознавства; народної творчості та фольклористики; старослов'янської мови; історичної граматики української мови; української діалектології; ділової української мови та її стилістика; культури й техніки мовлення; української літературної мови; історії української та зарубіжної літератури; історії мовознавства; *спеціальні компетентності* з: мовного планування, наукового стилю мовлення, редактури інтернет-джерел, соціальної культури, редактури реклами, теорії сполучуваності мовних конструкцій, міжкультурних комунікацій, синтаксису, функціональної морфології, літературної герменевтики, модернізму в українській літературі, фоностилістики, мистецтва аналізування літературних текстів, етномовного планування, мовної політики, психологічного консалтингу та психокорекції, історії видавничої справи та редактури; методики навчання української мови і літератури; високий – *здатність на високому рівні до*: забезпечення відповідальності вимогам до фахової діяльності згідно потреб сталості розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави; *компетентності предметні, практичні, галузеві, інтернаціональні, професійного розвитку* – методики викладання української мови та літератури; методики навчання; технології навчання; *спеціальні компетентності професійного розвитку* з: психолінгвістики, редактури перекладів, історичного краєзнавства, коректури, справи публіцистики, психології культури, психології менеджменту, психології комунікацій, психології сім'ї, музеєзнавства, історії університетської освіти, етнології народів світу та етносів України, історія української педагогіки, гендерних аспектів української літератури, динаміки сучасних українських лексиконів, інноваційних технологій та цифрових ресурсів в методиці навчання української мови, комунікативних стратегій і тактики, напрямів лінгвістики,

лінгвокультурології, стилістики та граматики англійської мови, технологій невербальної комунікації, міжкультурної комунікації).

Синхронізацію цілісної єдності синхронізації блоків моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності забезпечено завдяки обраним організаційно-педагогічним умовам забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності: інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії. Результат – сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

3.2. Експериментальна перевірка ефективності моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності

Педагогічний експеримент включав констатувальний та формувальний етапи дослідження, зокрема на констатувальному етапі педагогічного експерименту встановлено фактичний стан сформованості професійної/педагогічної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, а на формувальному етапі – при упровадженні кейсу професійної майстерності в експериментальних групах (далі – ЕГ) відбувалося апробація розробленої моделі організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО з метою визначення її ефективності шляхом оцінювання рівня сформованості сформованості кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО (низький, середній та високий) на базі розроблених критеріїв (технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку) до початку (констатувальний) і після (формувальний) експерименту, а контрольні групи (далі – КГ) навчалися за традиційною методикою.

Експериментальною площадкою обрано ЗВО – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Вибіркова сукупність здобувачів освіти спеціальності 035 «Філологія», галузі знань 03 «Гуманітарні науки» склала 649 осіб, з них 523 – першого (бакалаврського) та 126 – другого (магістерського) рівнів. Розподіл між ЕГ і КГ відбувся за результатами наскрізного поточного контролю, відповідно для ОС «Бакалавр» до ЕГ увійшло 260 осіб, до КГ – 263 осіб, для ОС «Магістр» відповідно ЕГ – 62 особи та КГ – 64 особи (таблиця 3.4 – 3.5).

Таблиця 3.4

**Кількість студентів ОС «Бакалавр», які брали участь в
експериментальному дослідженні**

Найменування ЗВО експериментальної площадки	Кількість студентів у групі	
	ЕГ	КГ
Український державний університет імені Михайла Драгоманова	105	103
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	95	100
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	60	60
Всього	260	263

Таблиця 3.5

**Кількість студентів ОС «Магістр», які брали участь в
експериментальному дослідженні**

Найменування ЗВО експериментальної площадки	Кількість студентів у групі	
	ЕГ	КГ
Український державний університет імені Михайла Драгоманова	23	23
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	20	21
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	19	20
Всього	62	64

Під час констатувального етапу педагогічного експерименту для визначення однорідності ЕГ і КГ здійснено анкетування (таблиці 3.6 –3.8), враховано результати контролю рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, які оцінювалися за критеріальними апаратами, що враховували показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації, професійної мобільності та професійного розвитку ОС «Бакалавр» (Додаток В) та ОС «Магістр» (Додаток Г).

Розроблено анкети оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у інтеграції складників кейсу (предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, дослідницько-аналітичний та творчо-новаторський) для ОС «Бакалавр» з діагностикою:

- набору загальних компетентностей за критерієм технологічної цифровізації;
- комплекту фахових компетентностей за критерієм професійної мобільності;
- комплексу компетентностей/здатностей – ключових, предметних, практичних, галузевих, інтернаціональних, фахових та спеціальних за критерієм професійного розвитку.

Визначення рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО відбувалося за 100 бальною системою оцінювання – низький (Е, D), середній (В, С) та високий (А).

Таблиця 3.6

Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Бакалавр» за критерієм технологічної цифровізації

№ п/п	Загальні компетентності	Рівні		
		Низький (E, D)	Середній (B, C)	Високий (A)
1.	Здатність здійснювати власні права і зобов'язання як представника суспільства, сприймати цінності демократизації суспільства та потреби сталості розвитку, дотримуватись верховенства права, свободи громадянина України			
2.	Здатність охороняти та враховувати закономірності історичного розвитку галузі науки і знань, їх ролі у системі знань про природу і суспільство, значення техніки і технологій для суспільних перспектив, застосовувати рухову активність для дозвілля та вести здоровий спосіб життя			
3.	Здатність комунікативної культури державними мовами як усно, так і письмово			
4.	Здатність до критики і самокритики			
5.	Здатність до самоосвіти			
6.	Здатність до пошуку, опрацювання та системного аналізу інформації різного походження			
7.	Уміння визначати та розв'язувати проблеми			
8.	Здатність працювати в колективі та індивідуально			
9.	Здатність спілкуватися іноземною мовою			
10.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу			
11.	Здатність реалізовувати сучасні наукові знання у практичних ситуаціях			
12.	Навички використання ІКТ			
13.	Здатність до наукових досліджень на відповідному рівні			
14.	Здатність до соціальної відповідальності			
15.	Знання та розуміння предмету галузі науки і знань та фаху			
16.	Здатність до міжособистісної комунікації			
17.	Здатність спілкуватися з представниками професійних колективів різного рівня у сфері зайнятості			
18.	Здатність до збереження та розбудови аксіологічного потенціалу моральних, культурних, наукових цінностей і суспільних надбань суспільства у контексті розуміння історичного розвитку предметної сфери, її ролі у системі галузей науки і знань			
19.	Здатність виробляти обґрунтовані організаційно-управлінські рішення			
20.	Здатність мотивувати інших у поступі до мети			
21.	Здатність генерувати нові ідеї			
22.	Здатність до вияву ініціативи та підприємництва			
23.	Здатність до комунікування та шани багатоманітності й полікультурності			
24.	Здатність застосовувати ІКТ з дотриманням етично-правових норм євроінтеграції			

Таблиця 3.7

Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Бакалавр» за критерієм професійної мобільності

№ п/п	Фахові компетентності	Рівні		
		Низький (Е, D)	Середній (В, С)	Високий (А)
1.	Розуміння ієрархії та змісту теорії й методики застосування філологічної науки			
2.	Здатність застосовувати в фаховій діяльності знання про мову як семіотичну систему, її природу, семантику, архітектуру			
3.	Здатність реалізовувати в професійній роботі знання з теорії та історії мов(и), які опановуються			
4.	Здатність до системного аналізу діалектних видів мов(и), які опановуються, характеризувати соціолінгвальні ситуації			
5.	Здатність застосовувати в професійній роботі системні наукові знання ключових етапів розвитку літератури, що опановуються, від давніх часів до ХХІ століття, генези спрямувань, жанрів і стилістики, визнаних представників та розуміння художніх явищ, тенденцій розвитку світового літературного процесу та української літератури			
6.	Здатність розкуто, гнучко й продуктивно застосовувати мову(и), що опановуються усно чи письмово у різноманітті жанрово-стильових видів і реєстрів спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) при розв'язанні завдань комунікування за призначенням			
7.	Здатність до збору, аналізу, систематизації, класифікації та тлумачення мовних, літературних, фольклорних фактів, опису та перекладу тексту українською літературною мовою			
8.	Здатність вільно використовувати спеціальний тезаурус			
9.	Здатність дотримуватись норм Державного стандарту базової середньої освіти у професійній роботі згідно предметної галузі – українська мова і література			
10.	Здатність забезпечувати і розкривати мовно-комунікативні уміння та навички учнів			
11.	Здатність забезпечувати та розвивати загальні ключові компетентності та уміння в учнів			
12.	Здатність до інтегрованого навчання учнів			
13.	Здатність здійснювати добір і застосовувати сучасні та інноваційні методики і освітні технології для виховання учнів			
14.	Формувати здатність в учнів до критичного, системного, асоціативного мислення			
15.	Здатність до оцінки релевантності та моніторингу здобутків навчання учнів при реалізації компетентнісного підходу			
16.	Здатність забезпечувати аксіологічний потенціал в учнів			
17.	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, добирати критично оцінювати інформаційні джерела, застосовувати за професійним призначенням			

№ п/п	Фахові компетентності	Рівні		
		Низь- кий (E, D)	Серед- ній (B, C)	Висо- кий (A)
18.	Здатність до застосування цифрових технологій під час організації освітнього процесу, формувати кейс цифрових освітніх ресурсів			
19.	Здатність до застосування навчально-методичного інструментарію, матеріальних засобів навчального й мультимедійного призначення аудиторного фонду			
20.	Здатність враховувати вікових та персональних особливостей учнів в освітньому процесі, вмотивування їх до навчально-пізнавальної діяльності, забезпечення позитивної самооцінки, самосприйняття та самовизначення			
21.	Здатність групувати учнівський колектив, сприяти формуванню відчуттів в учнів нерозривної єдності з ним			
22.	Здатність до адекватної взаємодії з учасниками освітнього процесу, розуміння власних почуттів, емоцій та запитів до самоуправління емоційними станами			
23.	Здатність до суб'єкт-суб'єктних, рівноправних та персонально зорієнтованих взаємин з учнями та залучення їх родини до освітнього процесу на партнерських умовах			
24.	Здатність формувати безпечне освітнє середовище зі сприятливими умовами для учнів згідно їх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та зацікавленості			
25.	Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі			
26.	Здатність до застосування здоров'язбережувальних технологій під час навчання, забезпечувати пропедевтично-просвітницьку діяльність зі безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, формувати культуру здорового способу життя в учнів			
27.	Здатність планувати, організовувати освітній процес зі застосуванням різного виду форм навчально-пізнавальної діяльності, прогнозувати релевантність навчання			
28.	Здатність до оцінки рівнів навчальних здобутків учнів, системного аналізу релевантності освітнього процесу, формування навичок в учнів самооцінки та взаємооцінки			
29.	Здатність впроваджувати наукові методи пізнання в освітній процес			
30.	Здатність застосовувати інновації у педагогічній роботі			
31.	Здатність здійснювати моніторинг власного педагогічного фаху, самоосвіту та самоменеджмент			

Таблиця 3.8

**Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної
майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для
ОС «Бакалавр» за критерієм професійного розвитку**

№ п/п	Компетентності/здатності	Рівні		
		Низь- кий (Е, D)	Серед- ній (В, С)	Висо- кий (А)
Ключові компетентності/здатності				
1	до застосування теорії і методики історії української державності у аспектах: самоорганізації соціуму для державності на українських територіях історичного періоду агросуспільства; історичного розвитку української держави в період суспільної індустріалізації			
2	до вираження національної ідентичності української культури у контексті: генези джерельності української культури, соціокультурний досвід української культури			
3	до історико-філософського аналізу в теоретичних і практичних засадах			
4	до забезпечення демократичних принципів громадянської освіти, суспільні та державні активи демократичних, громадянських рухів та їх аналізу у аспектах особистісного вияву в умовах глобалізації			
5	до забезпечення відповідності принципам академічної етики, доброчесності, інтелектуальної власності, авторського права, здійснення наукових досліджень на відповідному рівні академічної культури, розбудови потенціалу методології науки			
6	до іншомовних комунікацій однією та/або декількома іноземними мовами			
7	до застосування цифрових освітніх технологій, інформаційно-телекомунікаційних платформ та інструментів; вміння аналізувати тенденції інформаційного суспільства знань в умовах цифровізації			
8	до формування та розвитку потенціалу культури здоров'я особистості			
Компетентності/здатності предметні, практичні, галузеві, інтернаціональні				
9	до педагогічної діяльності, опанування дидактичних і матетичних засад та застосування їх у практичній діяльності; визначення етапів у історичній ретроспективі становлення та розвитку педагогічних наук; розуміння та застосування методології в галузі освіти/педагогіки; оперування підходами конструктивного, спільного, інтегративного та рефлексивного і дослідницького навчання; використання методик, методів, засобів організації освітнього процесу згідно визначених форм; до педагогічного моніторингу та менеджменту			
10	до застосування методики викладання української мови та літератури			

№ п/п	Компетентності/здатності	Рівні		
		Низь- кий (E, D)	Серед- ній (B, C)	Висо- кий (A)
11	до застосування методики навчання та технологій навчання з предметними, практичними, галузевими, міжнародними особливостями			
<i>Фахові компетентності/здатності</i>				
12	мовознавства та літературознавства; народної творчості та фольклористики; старослов'янської мови; історичної граматики української мови; української діалектології; ділової української мови та її стилістика; культури й техніки мовлення; української літературної мови; історії української та зарубіжної літератури; історії мовознавства			
<i>Спеціальні компетентності/здатності</i>				
13	до редагування, перекладів, коректури; публіцистичної діяльності; музеєзнавства; аналізу гендерних аспектів української літератури; встановлення динаміки сучасних українських лексиконів; ідентифікації напрямів лінгвістики; лінгвокультурології; визначення стилістики, граматики англійської мови			
14	до встановлення та аналізу етапів історії української педагогіки, історичного краєзнавства, становлення та розвитку історії університетської освіти, визначення ролі наукових шкіл у розбудові освітніх програм; дослідження етнології народів світу та етносів України			
15	до реалізації на практиці знань з: психолінгвістики – онтогенезу мовлення, психолінгвістичних моделей, проблем етнопсихолінгвістики та патопсихолінгвістики; психології культури – самопізнання та пізнання особистості у сучасній психології, соціально-психологічні особливості міжособистісного спілкування, аналіз розвитку свідомості та самореалізації; психології менеджменту – соціальна структура організаційно-управлінської діяльності, психологічна готовність до управління, психологія індивідуального стилю керівника, психологічні особливості управлінської діяльності; психології комунікацій – особливості процесів говоріння та слухання, конфліктології; психології сім'ї			
16	до упровадження технологій невербальної комунікації, інноваційних технологій та цифрових ресурсів в методиці навчання української мови, комунікативних стратегій і тактики, дотримання принципів міжкультурної комунікації та полікультурного діалогу			

Це дало змогу сформувати однорідні за складом КГ та ЕГ для формувального етапу педагогічного експерименту, що доведено критерієм узгодженості Пірсона на рівні достовірності 95%. Результати показників сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і

літератури ЗЗСО (бакалаврів) у ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту зазначено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Показники сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаврів) у ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту

Критерії Рівні	технологічної цифровізації				професійної мобільності				професійного розвитку			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Високий	40	15,5	41	15,6	24	9,4	25	9,5	20	7,8	21	7,9
Середній	108	41,5	110	42,0	121	46,5	122	46,3	101	38,6	102	38,9
Низький	112	43,0	112	42,4	115	44,1	116	44,2	139	53,6	140	53,2
Всього	260	100	263	100	260	100	263	100	260	100	263	100

Розроблено анкети оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у інтеграції складників кейсу (предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, дослідницько-аналітичний та творчо-новаторський) для ОС «Магістр» (таблиці 3.10-3.12) з визначення:

- набору загальних компетентностей за критерієм технологічної цифровізації;
- комплекту фахових компетентностей за критерієм професійної мобільності;
- комплексу – базових компетентностей/здатностей спеціального призначення, спеціальних компетентностей/здатностей професійного призначення, додаткових компетентностей/здатностей спеціального призначення за критерієм професійного розвитку.

З метою визначення рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за 100 бальною системою оцінювання – низький (Е, D), середній (В, С) та високий (А).

Таблиця 3.10

**Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної
майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для
ОС «Магістр» за критерієм технологічної цифровізації**

№ п/п	Загальні компетентності	Рівні		
		Ни- зкий (E, D)	Серед- ній (B, C)	Ви- сокий (A)
1	Здатність застосування когнітивного потенціалу наукових знань на практиці			
2	Здатність до впровадження освітніх ресурсів цифровізації, ІКТ у педагогічній діяльності			
3	Здатність до – планування та освітнього менеджменту, формування та здійснення оцінювання якості наданих освітніх послуг і релевантності навчальних здобутків			
4	Здатність до діагностики та розв'язання проблем у галузі освіти/педагогіка та професійної зайнятості; критики і самокритики			
5	Здатність продукування нових ідей, креаційних рішень та прийняття доцільних освітніх стратегій			
6	Здатність до розробки та апробації освітніх проєктів і програм, управління та забезпечення зацікавленості учасників для досягнення цільової мети			
7	Здатність до здійснення науково-педагогічних досліджень, їх організації, прогнозування та апробації наукових результатів			
8	Здатність до спілкування державними мовами як усно, так і письмово			
9	Здатність до аналітичного збору, системного аналізу інформаційних джерел за цільовим призначенням			
10	Уміння встановлювати та вирішувати професійні й соціальні проблеми			
11	Здатність до командної та індивідуальної роботи			
12	Здатність спілкуватися іноземними мовами			
13	Здатність до абстрактного та системного мислення, аналізу та синтезу			
14	Здатність до соціальної та професійної адаптації, становлення та професіоналізм			
15	Здатність до спілкування з представниками інших професійних спільнот за призначенням (з експертами, практиками у середовищах зайнятості)			

Таблиця 3.11

Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Магістр» за критерієм професійної мобільності

№ п/п	Фахові компетентності	Рівні		
		Низький (Е, D)	Середній (В, С)	Високий (А)
1	Здатність до нарощення наукових знань і усвідомлення предметного фаху, галузей знань освіти\педагогіки, гуманітарних наук та професійної діяльності			
2	Здатність до генерування та використання інновацій у педагогічній діяльності			
3	Здатність до здійснення педагогічного моніторингу власної діяльності і встановлення потреб, перспектив та оцінювання ресурсозабезпечення для професійного розвитку та зайнятості впродовж життя			
4	Здатність до моделювання змістового наповнення організації освітнього процесу, формування в учнів ключових компетентностей та реалізації підходів конструктивного, спільного, інтегративного та рефлексивного і дослідницького навчання			
5	Здатність впровадження ефективних мотиваційних прийомів для саморозвитку учнів, з орієнтацією їх до позитивного самооцінювання навчальних здобутків			
6	Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу			
7	Здатність до формування та функціонування безпечного освітнього простору з інклюзивним освітнім середовищем			
8	Здатність до забезпечення академічної культури доброчесності в учнів та дотримання її принципів у фаховій діяльності			
9	Здатність до забезпечення реалізації правових засад гарантій інтелектуальної власності, авторського права за результатами науково-дослідницької, науково-технічної й інноваційної видів діяльності			
10	Здатність до здійснення науково-педагогічної, педагогічної та адміністративної діяльності у ЗВО			
11	Здатність до орієнтації та визначення педагогічних і лінгвістичних напрямів академічних шкіл			
12	Здатність до інтелектуального сприйняття, розуміння літератури як багатоаспектного полісистемного феномену, складної системи у історичній ретроспективі, розвитку вітчизняного і світового літературознавства			
13	Здатність до критично порозуміння історичної спадщини та новітніх досягнень педагогічної та філологічної наук			
14	Здатність до системного аналізу і визначення будови мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу, його оструктурування з урахуванням традиційних і сучасних методологічних підходів і			

№ п/п	Фахові компетентності	Рівні		
		Низь- кий (E, D)	Серед- ній (B, C)	Висо- кий (A)
	принципів			
15	Розуміння методологічного, організаційно-управлінського та правового базису регулювання досліджень та/або інноваційних розробок у галузі освіта/педагогіка та філології, презентації результатів для професійних спільнот та охорони інтелектуальної власності на наукові результати, продукти та інновації			
16	Здатність до застосовування наукових знань з обраної педагогічної та філологічної спеціалізації для розв'язання фахових завдань			
17	Здатність до оперування професійним тезаурусом і вокабуляром в обраній галузі педагогічних і філологічних наукових розвідок			
18	Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення релевантності результатів			
19	Здатність ефективно й компетентно брати участь у академічних комунікаціях в галузі освіти/педагогіки та філології			
20	Здатність до критичного оцінювання історичного спадку та сучасних досягнень педагогічної та філологічної науки у фаховій, дослідницькій, адміністративній та/або інноваційної діяльності			
21	Здатність до застосування наукових та освітніх методик, методів, засобів організації освітнього процесу, оструктурування освітнього, наукового, мовного й літературного матеріалу згідно традиційних і новітніх прийомів			
22	Здатність застосовувати на практиці знання про принципи, методи та прийоми аналізу художнього тексту			
23	Здатність застосовувати наукові знання із літературознавства, загального мовознавства для розв'язання фахових завдань; оперативно і доцільно застосовувати термінології в галузі педагогічних і філологічних наукових розвідок			
24	Здатність застосовувати методики й технології організації освітнього процесу навчання української мови і літератури, сприйнятно втілювати в навчальні дисципліни українську мову та українську літературу згідно вікових та індивідуальних характеристик здобувачів освіти			
25	Здатність застосовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і писемній формах, володіти методикою розвитку мовленнєвої компетенції учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт			
26	Здатність планувати, організовувати, виконувати та презентувати прикладне дослідження з української мови / літератури, застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності			

Таблиця 3.12

Анкета оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Магістр» за критерієм професійного розвитку

№ п/п	Спеціальні компетентності/здатності	Рівні		
		Низь- кий (Е, D)	Серед- ній (В, С)	Висо- кий (А)
Базові компетентності/здатності спеціального призначення				
1	Здатність до: системного, креаційного та абстрактного мислення, соціально-філософського аналізу проблематики філософії освіти та науки для галузей знань освіта/педагогіка та гуманітарні науки; застосовувати соціокомунікативні технології функціонального призначення для спілкування у фаховому, академічному та соціально-побутовому контекстах з толерантністю, у партнерстві та полікультурного діалогу			
2	Здатності до: застосовування освітніх технологій; організації науково-дослідних та науково-технічних робіт; філософського аналізу філологічних та педагогічних проблем			
3	Здатності до: оперування теоретико-методологічними аспектами освітньої політики; аналізу державного та глобального вимірів освітньої політики; застосування державної та європейської стратегій освітньої політики; реалізації рівноправного доступу, забезпечення якості освіти як індикатора освітньої політики; розроблення стратегій лідерства в публічному управлінні та адмініструванні ЗВО та місцевого самоврядування; участі у громадських рухах, реалізації молодіжної та соціальної політики			
4	Здатності до: іншомовного усного і письмового професійного спілкування у академічному та професійному середовищі, комунікативна здатність з відповідністю B2			
5	Здатності до: оперування інструментарієм організації наукових досліджень, реалізація самостійних досліджень професійних проблем; застосування методологічного базису, методик і методів наукового пошуку; експертно-аналітичної роботи з інформаційними джерелами за призначенням, також програм і проєктів відповідних галузей знань			
6	Здатності до: застосування особистісно-орієнтованих, пізнавально-діяльнісних, імітаційно-ігрових, проєктних/моделюючих, інформаційних та здоров'язберігаючих психолого-педагогічних технологій на рівнях – загально-педагогічному, предметному та модульному (локальному)			
Спеціальні компетентності/здатності професійного призначення				
7	Здатність до: усвідомлення ролі мовознавства у системі філологічних наук; системного сприйняття мовно структури, зв'язку мови і мислення, відношення до мовлення; оперування знаннями фонології, граматики і лексико-семантики; обґрунтування суспільних функцій мови, її соціальної орієнтації у мовних явищах;			

№ п/п	Спеціальні компетентності/здатності	Рівні		
		Низь- кий (E, D)	Серед- ній (B, C)	Висо- кий (A)
	розкриття національно-етнічні особливості буття мови; застосування методів і прийомів наукового дослідження загального мовознавства; застосування на практиці теоретичних аспектів граматики української мови; структурування будови мови у притаманних їй морфологічних, словотвірних і синтаксичних одиницях, категоріях і формах, способах словотворення у системі галузей мовознавства			
8	Здатність до: безпосереднього застосування інтерпретаційних методологій літературознавства у контексті літератури як художньої системи та критичних практиках набуття умінь для підготовки індивідуальних доповідей; визначення категорій літературознавства родів, видів, жанрів; встановлення особливостей епосу, видів епічних творів та лірики, драми особливостей їх видів і жанрів, а також суміжних змістових форм			
9	Здатність до: визначення актуальних проблем сучасного літературознавства – конфлікт методологій, пріоритети методів інтерпретацій, методології структуралізму, класичний психоаналіз, стратегії ідеологічної інтерпретацій текстів і контекстів; визнання масової літератури та традиційні канони; теорія ресинтементу; новий історизм			
10	Здатність до: лінгвістичного аналізу – визначення типології текстів, застосування методів і прийомів; здійснення цілісного і рівневого аналізу текстів; текстової діяльності у процесі мовленнєвого розвитку на уроках української мови в ЗЗСО; реалізації методики опрацювання тексту (текстова діяльність) на уроках мови			
11	Здатність до: інноваційної діяльності у викладанні гуманітарних дисциплін для розвитку академічних, адміністративно-управлінських, фахових, психолого-педагогічних компетенцій; застосування сучасних методик організації освітнього процесу; врахування психології комунікацій, гетерогенності та інклюзії; забезпечення відповідності професійної майстерності і розвитку викладача; застосування інноваційного методичного інструментарію викладання філологічних дисциплін, кейсових методик та інноваційних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін			
<i>Додаткові компетентності/здатності спеціального призначення</i>				
12	Здатності до здійснення аналізу: системної організації української мови, функціонально-семантичних особливостей граматики, комунікативних засобів лінгвістики та соціолінгвістики			
13	Здатності до визначення стилів PR-текстів, їх розроблення та презентації			
14	Здатність до забезпечення відповідності мовленнєвого етикету у професійному комунікуванні та академічного стилю мовлення			

№ п/п	Спеціальні компетентності/здатності	Рівні		
		Низь- кий (Е, D)	Серед- ній (В, С)	Висо- кий (А)
15	Здатність до визначення особливостей: джерелознавства, краєзнавства, соціальної історії України, української діаспори та її народної культури			
16	Здатність до: редагування та корегування перекладів, реклами і PR-доповідей, лінгвістичних текстів; здійснення лінгвістичних досліджень			
17	Здатність до: визначення етапів літературного процесу; аналізу української періодики, масової літератури і белетристики, медіа-текстів у контексті комунікативних дискусій			
18	Здатність до: встановлення психологічних мотивів стресу, профілактики та врегулювання конфліктів; встановлення етнопсихологічних особливостей			
19	Здатність до: самоосвіти та самоменеджменту; тренінгу професійного самовизначення			
20	Здатність до: формування інформаційної безпеки освітнього середовища; провадження процедур документознавства у сфері освіти			

Анкетування сприяло комплектації тотожних за складом КГ та ЕГ для формувального етапу педагогічного експерименту, що узгоджено за критерієм Пірсона на рівні достовірності 95%. Аналізування результатів показників сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістрів) у ЕГ і КГ на констатувальному етапі експериментального дослідження наведено в таблиці 3.13

Таблиця 3.13

**Показники сформованості кейсу професійної майстерності учителів
української мови і літератури ЗЗСО (магістрів) у ЕГ і КГ
на констатувальному етапі експерименту**

Критерії Рівні	технологічної цифровізації				професійної мобільності				професійного розвитку			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к- сть	%	к- сть	%	к- сть	%	к- сть	%	к- сть	%	к- сть	%
Високий	9	14,5	9	14,3	8	13,3	9	13,8	8	12,5	8	12,8
Середній	26	42,1	27	42,6	26	41,4	26	40,4	22	36,3	24	36,9
Низький	27	43,4	28	43,1	28	45,3	29	45,8	32	51,2	32	50,3
Всього	62	100	64	100	62	100	64	100	62	100	64	100

Рівні сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у здобувачів освіти ЕГ і КГ на формувальному етапі педагогічного експерименту представлено у таблиці табл.3.14.

Високого рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за *критерієм технологічної цифровізації* досягли 29,9% студентів ЕГ порівняно з 17,1% у КГ. Середнього рівня досягли відповідно порівну – 50,3% і 43,1% студентів. Значним є зниження низького рівня у студентів ЕГ, який склав 19,8%, а у контрольних – 39,8 %. За *критерієм професійної мобільності* високого рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО досягли 17,5% студентів в ЕГ, а у КГ він становив 10,5%. Середнього рівня досягли 58,0% студентів ЕГ, відповідно контрольних – 48,6%. Низького рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО досягли 24,5% студентів ЕГ і 40,9% КГ. За *критерієм професійного розвитку* значного збільшення високого та середнього рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО досягли студенти ЕГ порівняно з КГ, що склало відповідно 16,9/9,8 % і 48,9/40,1%. За результатами експерименту низький рівень зменшився у студентів ЕГ – 34,2 % та у КГ – 50,1 %.

Таблиця 3.14

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаврів) у ЕГ і КГ на формувальному етапі експерименту

Критерії Рівні	технологічної цифровізації				професійної мобільності				професійного розвитку			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Високий	78	29,9	45	17,1	46	17,5	28	10,5	44	16,9	26	9,8
Середній	131	50,3	113	43,1	150	58,0	127	48,6	127	48,9	105	40,1
Низький	51	19,8	105	39,8	64	24,5	108	40,9	89	34,2	132	50,1
Всього	260	100	263	100	260	100	263	100	260	100	263	100

Рівні сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у майбутніх магістрів у ЕГ і КГ на формувальному етапі педагогічного експерименту продемонстровано у табл.3.15.

Встановлено, що високого рівня сформованості за *критерієм технологічної цифровізації* досягли 23,3% студентів ЕГ порівняно з 17,5% у КГ. Середнього рівня досягли 53,1% студентів ЕГ, а 46,4% у КГ. Значним є зниження низького рівня у студентів ЕГ, який склав 23,6%, у КГ – 36,1%. За *критерієм професійної мобільності* високого рівня успішності досягли 29,1% студентів в ЕГ, у КГ – 16,7%. Середнього рівня досягли 49,2% студентів ЕГ, відповідно КГ – 43,8%. Низького рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) досягли 25,7% студентів ЕГ і 39,5% – КГ. За *критерієм професійного розвитку* значного збільшення високого та середнього рівня сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО досягли студенти ЕГ 23,5% і 44,6 % порівняно з КГ, що склало 18,1% і 38,6 %. За результатами експерименту низький рівень знизився у студентів ЕГ – 31,9% та несуттєво у КГ 43,3%.

Таблиця 3.15

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) у ЕГ і КГ на формувальному етапі експерименту

Критерії Рівні	технологічної цифровізації				професійної мобільності				професійного розвитку			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Високий	14	23,3	11	17,5	16	25,1	11	16,7	15	23,5	11	18,1
Середній	33	53,1	30	46,4	31	49,2	28	43,8	27	44,6	25	38,6
Низький	15	23,6	23	36,1	15	25,7	25	39,5	20	31,9	28	43,3
Всього	62	100	64	100	62	100	64	100	62	100	64	100

Динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) до і після проведення

формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ представлено у таблицях 3.16.

Таблиця 3.16

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ, %

Критерії Рівні	технологічної цифровізації		професійної мобільності		професійного розвитку	
	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту
Високий	15,5	29,9	9,4	17,5	7,8	16,9
Середній	41,5	50,3	46,5	58,0	38,6	48,9
Низький	43,0	19,8	44,1	24,5	53,6	34,2
Всього	100	100	100	100	100	100

Динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ представлено у таблицях 3.17.

Таблиця 3.17

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ, у%

Критерії Рівні	технологічної цифровізації		професійної мобільності		професійного розвитку	
	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту
Високий	15,6	17,1	9,5	10,5	7,9	9,8
Середній	42,0	43,1	46,3	48,6	38,9	40,1
Низький	42,4	39,8	44,2	40,9	53,2	50,1
Всього	100	100	100	100	100	100

Динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ представлено в таблицях 3.18.

Таблиця 3.18

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ, у %

Критерії Рівні	технологічної цифровізації		професійної мобільності		професійного розвитку	
	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту
Високий	14,5	23,3	13,3	25,1	12,5	23,5
Середній	42,1	53,1	41,4	49,2	36,3	44,6
Низький	43,4	23,6	45,3	25,7	51,2	31,9
Всього	100	100	100	100	100	100

Динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ представлено в таблицях 3.19.

Таблиця 3.19

Показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) до і після проведення формувального етапу педагогічного експерименту у КГ, у %

Критерії Рівні	технологічної цифровізації		професійної мобільності		професійного розвитку	
	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту	До екс-ту	Після екс-ту
Високий	14,3	17,5	13,8	16,7	12,8	18,1
Середній	42,6	46,4	40,4	43,8	36,9	38,6
Низький	43,1	36,1	45,8	39,5	50,3	43,3
Всього	100	100	100	100	100	100

Систематизовано зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у майбутніх бакалаврів і магістрів КГ і ЕГ на констатувальному та формувальному етапах експерименту (таблиці 3.20-3.21, рисунки 3.2-3.3).

Таблиця 3.20

Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Рівні	Групи	Критерії								
		технологічної цифровізації			професійної мобільності			професійного розвитку		
		К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ
Високий	ЕГ	15,5	29,9	+14,4	9,4	17,5	+8,1	7,8	16,9	+9,1
	КГ	15,6	17,1	+1,5	9,5	10,5	+1,0	7,9	9,8	+1,9
Середній	ЕГ	41,5	50,3	+8,8	46,5	58,0	+11,5	38,6	48,9	+10,3
	КГ	42,0	43,1	+1,1	46,3	48,6	+2,3	38,9	40,1	+1,2
Низький	ЕГ	43,0	19,8	-23,2	44,1	24,5	-19,6	53,6	34,2	-19,4
	КГ	42,4	39,8	-2,6	44,2	40,9	-3,3	53,2	50,1	-3,1

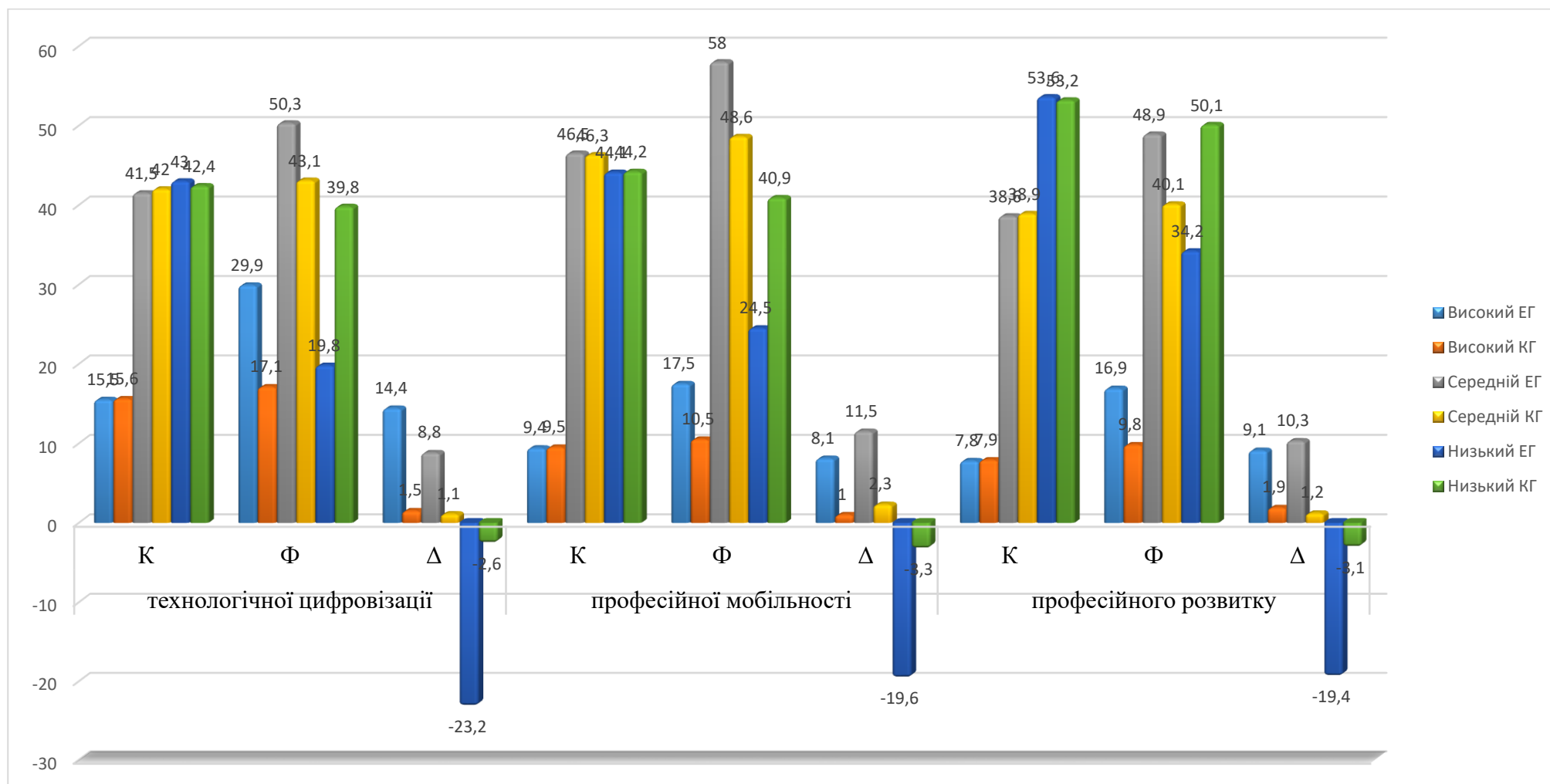

Рис. 3.2 Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Таблиця 3.21

Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Рівні	Групи	Критерії								
		технологічної цифровізації			професійної мобільності			професійного розвитку		
		К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ
Високий	ЕГ	14,5	23,3	+8,8	13,3	25,1	+11,8	12,5	23,5	+11,0
	КГ	14,3	17,5	+3,2	13,8	16,7	+2,9	12,8	18,1	+5,3
Середній	ЕГ	42,1	53,1	+11,0	41,4	49,2	+7,8	36,3	44,6	+8,3
	КГ	42,6	46,4	+3,8	40,4	43,8	+3,4	36,9	38,6	+1,7
Низький	ЕГ	43,4	23,6	-19,8	45,3	25,7	-19,6	51,2	31,9	-19,3
	КГ	43,1	36,1	-7,0	45,8	39,5	-6,3	50,3	43,3	-7,0

Завдяки обґрунтуванню і розробці – модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО з авторським кейсом (науковий доробок для 1-4-х і 5-9-х класів, засоби інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями на всеукраїнській освітній платформи «ВСЕОСВІТА» для 1-4-х і 5-9-х класів, академічні активи мобільності авторки), методичним апаратом організації навчання, технологій (SCRUM – «ПоСКРАМимо»; метод-технологія Скрайбінг; ігрова технологія); структури та змісту забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО, який охоплює низку кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний; алгоритму поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку – встановлено позитивну динаміку в ЕГ на формувальному етапі педагогічного дослідження.

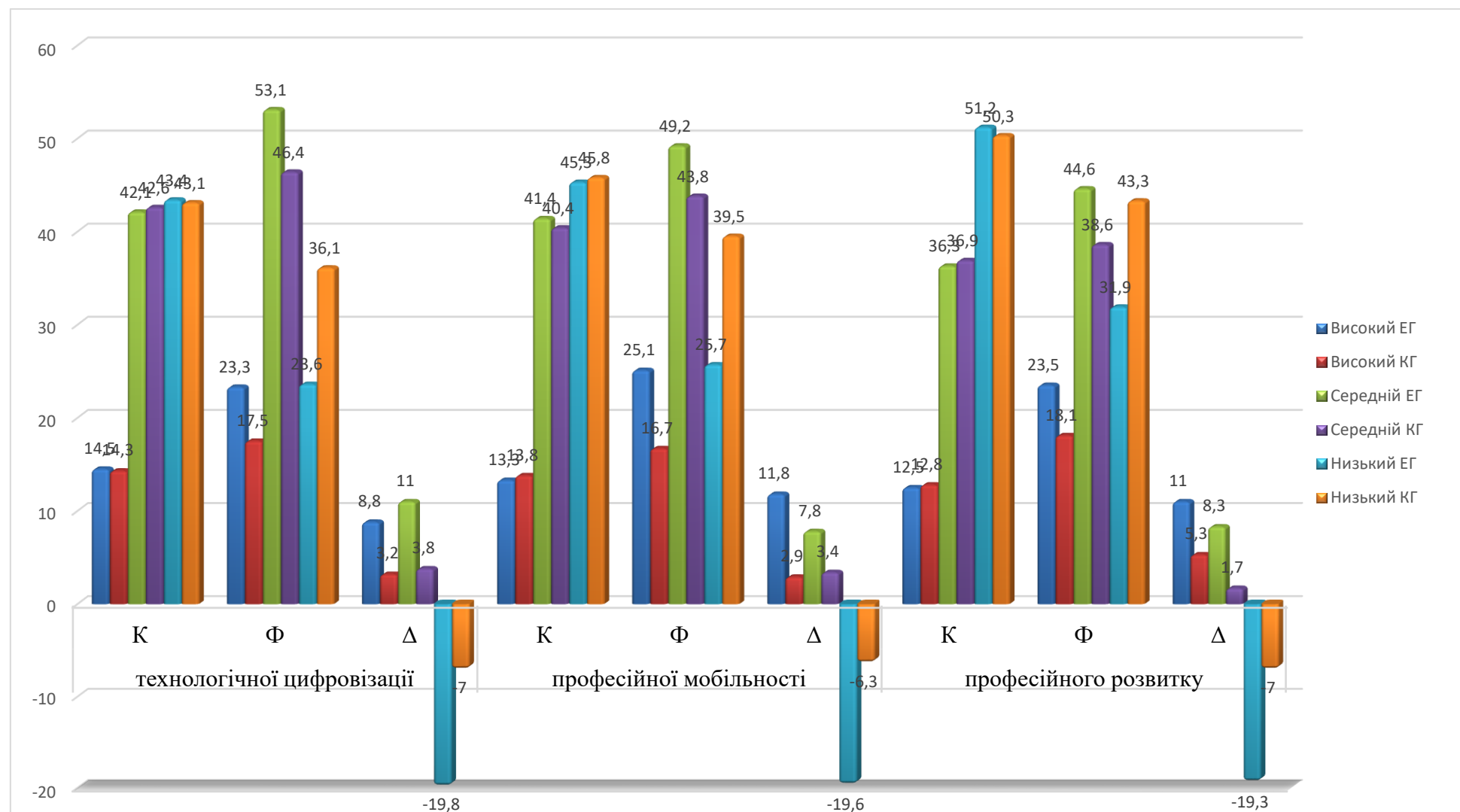

Рис.3.3 Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Відповідно показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО мали позитивну динаміку в ЕГ, яку встановлено (у %) для ОС «Бакалавр» на високому та середньому рівнях за критеріями відповідно – +14,4; +8,8 технологічної цифровізації; +8,1; +11,5 професійної мобільності; +9,1; +10,3 професійного розвитку, що пов'язано зі негативним даними дельти на низькому рівні (–23,2 технологічної цифровізації; –19,6 професійної мобільності; –19,4 професійного розвитку).

Встановлено позитивну динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Магістр» на високому та середньому рівнях за критеріями відповідно – +8,8; +11,0 технологічної цифровізації; +11,8; +7,8 професійної мобільності; +11,0; +8,3 професійного розвитку, що пов'язано зі негативним даними дельти на низькому рівні (–19,8 технологічної цифровізації; –19,6 професійної мобільності; –19,3 професійного розвитку), що доводить ефективність захисних положень при організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

3.3 Експертне оцінювання кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО

Експертний кейс оцінювання професійної майстерності учителів української мови і літератури за особистої участі дисертантки Харітоненко Лесі Анатоліївни включає нижче наведені активи:

1. Підготовка пропозицій щодо вдосконалення системи оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (наказ № 01-10/3-а від 20.03.2023 «Про утворення робочої групи», Державна служба якості освіти України). Брала участь у розробленні матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів

навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»). Розроблено: анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); методичні рекомендації щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»). Наказ № 01-11/11-а від 26.07.2023 «Про утворення робочої групи» Державної служби якості освіти України.

2. Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти). Розроблено: анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); методичні рекомендації щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти). Наказ № 01-10/10-а від 27.03.2023 «Про утворення робочої групи» Державної служби якості освіти України.

3. Залучення до проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році в якості експерта для вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів

української мови та літератури) відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), затвердженої наказом Державної служби якості освіти України від 07 серпня 2023 року № 01-10/168. Наказ №01-10/191 від 04.10.2023 «Про затвердження загального списку експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації педагогічних працівників у 2023 році».

4. Проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році, та пілотних класів у якості тренера – експерта. Наказ № 168В від 20 жовтня 2023 р. «Про організацію та проведення підвищення кваліфікації керівників і вчителів закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти» Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації.

Методичні рекомендації експертної оцінки відповідності професійних компетентностей учасників(вчителів початкових класів) для підтвердження їх сертифікованості, розроблено для дослідження практично-корисного досвіду здобувачів сертифікатів – вчителів початкових класів ЗЗСО.

Методику розроблено робочою групою, до складу якої входили науковці, провідні фахівці з напрямку «Початкова освіта» та вчителі – практики з багаторічним досвідом роботи за концепцією НУШ. Встановлюють досвід практики фаху учасників, експерти із сертифікації (педагогічні працівники із практичним досвідом роботи в даній категорії, зокрема, вчителі початкових класів, методисти тощо), які пройшли навчання напередодні вивчення досвіду колег. Беручи участь добровільно у сертифікації, її учасники не лише демонструють рівень професійної майстерності, а й визначають свій інтелектуальний та педагогічний потенціал, аналізують досягнуте, формують вміння вчасно та ефективно реагувати на професійні потреби й запити, спроектувати подальший професійний розвиток. Варто зазначити, що сертифікація для педагогічного працівника є вагомим та сміливим водночас

виваженим кроком, адже це демонстрація рівня професіоналізму на рівні України, так як до вивчення досвіду підключаються незалежні та незнайомі для нього/неї педагоги, які об'єктивно дають оцінку діяльності вчителя. Сертифікація – це зовнішня оцінка професійної компетентності педагогів (також з психолого-педагогічної фахових вмінь використання новаторських методів і технологій навчання на практиці), що реалізується при незалежному тестуванні, самооцінюванні та розгляді практичного досвіду праці. Сертифікація також є важливим етапом у кар'єрному зростанні педагогів, що формує підвищення якості його фахової роботи завдяки зовнішній оцінці та самооцінці, усвідомлення здобутого та планування подальшого професійного зростання.

Методичні рекомендації експертного оцінювання полягають у вивченні практик досвіду праці вчителів експертною групою та визначення балів від 1 до 5 в залежності від рівня володіння професійними компетентностями, критеріїв оцінки союзні переліку фахових дій, визначених Професійним стандартом (2020 р. Професійний стандарт, який чинний на час проведення сертифікації педагогічних працівників даної категорії).

Під поняттям «компетентність» визначено системний вияв знань, умінь, досвіду, здібностей та якостей педагогів як особистості, що дають можливість ефективно виконувати завдання згідно до функціонального призначення та які визначають зміст його професійної діяльності.

Кожна компетентність має критерії і показники, за якими експерти виставляють бали – від 1 до 5 балів:

Один бал – один чи кілька визначень критерію не встановлювалися / не були застосовані чи ж були реалізовані мінімально;

Два бали – показники критерію фіксувалися сегментарно та були здійснені у мінімальному виразі;

Три бали – показники критерію фіксувалися частково та були реалізовані не в повній мірі;

Чотири бали – показники критерію відслідковувалися майже динамічно та були реалізовані достатньо визначено;

П'ять балів – кожен показник критерію фіксувався постійно та був реалізований повною мірою.

Кількість балів, здобутих за кожною компетентністю, сумується та може знаходитися в інтервалі від 28 до 140 балів – відповідно, чим вищий здобутий бал учасником сертифікації, тим кращий результат, що є підтвердженням високого рівня професійної майстерності педагогічних працівників.

Експерти мають можливість вивчати практичний досвід роботи та вивчати рівень володіння та обізнаності компетентностями завдяки чотирьом методам збирання інформації, використовуючи цифрові технології (платформи для проведення конференцій – спостереження за уроками (не менше двох), інтерв'ю, самоаналіз уроку (за рішенням експертів - один із проведених уроків); цифрові ресурси – демонстрація самопрезентації, дає можливість вчителю продемонструвати візуально напрацювання, досягнення, участь у поширенні досвіду, співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу), що триває мінімум один день.

Збираючи та вивчаючи інформацію, експерти мають можливість одразу оцінювати рівень володіння компетентністю вчителем. Якщо не вдалося прослідкувати під час спостереження за уроком взаємодію педагога із дитиною із ООП, якщо такої в класі немає цього року чи взагалі не працює з такими дітьми, то вчитель демонструє під час самопрезентації свій досвід роботи із такими дітьми за попереднім роком навчання чи ж може дати відповіді на запитання експертів щодо обізнаності в напрямі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами під час інтерв'ю, адже компетентність за критеріями має бути оціненою.

Мовно-комунікативна компетентність за Методикою вивчення практичного досвіду вчителя початкових класів передбачає два критерії: мовно-комунікативна діяльність вчителя української мови та літератури та розвиток мовно-комунікативних умінь та й навичок в учнів. Перша компетентність розкриває вміння вчителя вільно спілкуватися державною мовою (мовою національних меншин за потреби), використовувати сучасну професійну

термінологію у власному мовленні; логічно та послідовно, доступно висловлювати думки з точним формулюванням змісту висловлювання. Обов'язковим також у володінні даною компетентністю для вчителя є розвиток мовно-комунікативних умінь і навичок учнів, адже саме педагог навчає грамотно будувати висловлювання, коригування мовлення учнів під час їхнього мовлення, коли дитина припускається помилки; залучення дітей класу обговорення – дискусії, а також до вільного висловлювання думок.

Предметно-методична компетентність розкрита чотирма критеріями. Саме ця компетентність висвітлює для експертів рівень оволодіння нею вчителем: чи відбувається реалізація змістової складової освітнього процесу через зміст заняття відповідає та відповідність обов'язковим результатам навчання, чи спрямовує вчитель змістове наповнення навчальних матеріалів на формування та розвиток загальнолюдських цінностей, чи застосовуються на уроці міждисциплінарні зв'язки та інтеграція змісту різних галузей освіти. Визнаним аспектом є втілення в освітньому процесі технологічної складової освітнього процесу через застосування методики та освітніх технологій, продуктивних для досягнення поставлених цілей. Експерти спостерігають за дотриманням вчителем принципу рівнозначного доступу до навчання, чи враховує педагог індивідуальність дітей, плануючи освітній процес, через забезпечення диференційованого підходу у навчанні; завдяки яким формам роботи відбувається розвиток логічного, критичного мислення учнів. Експерти беруть до уваги результати спостереження за діяльністю вчителя, який має здійснювати моніторинг засвоєння навчальних матеріалів учнями та яким саме чином. 4. Спостерігаючи за уроком, який проводить вчитель, варто звертати увагу на те, чи відбувається дотримання рівноваги між потенціалом власної мовленнєвої активності та мовленням учнів, чи адаптує педагог змістове наповнення освітніх ресурсів згідно з його сприйняттям учнями, адже у початковій школі це є вагомим складником, особливо у формуванні мотиваційної складової учнів.

Інформаційно-цифрова компетентність має два критерії. 1 критерій: використання цифрових технологій в освітньому процесі, зокрема електронних освітніх ресурсів, що відповідає визначеним нормам Положення про електронні освітні ресурси; на скільки доцільно вчитель використовує електронний цифровий ресурс відповідно до теми та мети уроку згідно форм організації навчання, вікових особливостей учнів, адже не увесь цифровий контент, яким володіє вчитель, відповідає віку молодшого школяра; важливо експертам звернути увагу на використання цифрових навчальних та методичних матеріалів, розроблених особисто вчителем; поєднання синхронного та асинхронного режимів дистанційної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів (за потреби). 2 критерій: цифровий етикет: дотримання вчителем на уроці та в позакласній діяльності академічної доброчесності, а також норм цифрової етики; чи звертає увагу учнів вчитель під час освітнього процесу на правила безпечного користування інтернет-ресурсами.

Психологічна компетентність має два критерії. 1 критерій: як вчитель забезпечує мотиваційну готовність учнів до опанування дисциплін курсу початкової школи, особливо з урахуванням інтересів та здібностей дітей; як вчитель плекає пізнавальний інтерес учнів до опанування змістом програми та завдяки яким формам та методам, а також як вмотивовує учнів до інтенсифікації пізнавальної діяльності; чи створює вчитель умови позитивного самооцінювання учнів. 2 критерій: чи враховує педагог психологічні та вікові особливості учнів, індивідуальні особливості учнів в освітньому процесі, особливо в умовах сьогодення (психологічна травма в умовах воєнного стану); врахувати слід також використання вчителем за потреби вправ на мінімізацію стресових станів в учнів, зокрема школярів початкової школи, коли вчитель, у переважній більшості, є класним керівником, що дбає про психологічний мікроклімат усього дитячого колективу.

Емоційно-етична компетентність, рівень володіння якою вчителем початкової школи оцінюють експерти, визначена 2-ма критеріями: перший – розвиненість емоційного інтелекту учнів, а це розкривається умінням вчителя

навчати, розуміти особисті відчуття, емоції та управляти ними, ідентифікувати їх; вчити дітей сприймати емоційні стани інших та виявляти емпатію – у багатьох художніх літературних творах діти розпізнають вчинки героїв, характеризують їхню поведінку, то ж для вчителя є хороший допоміжний інструмент - література для покращення результативності над розвитком вище згаданих навичок. Особливого ефекту набирає в освітньому та виховному процесі в учнів початкової школи ситуація успіху, коли дитина може успішною в певному виді діяльності – важливо, аби вчитель міг створювати її та шукати можливості для кожної дитини класу. 2. Емоційно-етична сфера індивідууму вчителя оцінюється експертами, беручи до уваги спрямованість емоцій педагога, на скільки він оперує навичками емпатії – а це для вчителя початкової школи важливий показник, адже вчитель початкової школи для шести – десятирічної дитини є прототипом близької людини, до якої учень/учениця йдуть за підтримкою, за порадою. Реагування на дитячі емоції вчителя експерти можуть спостерігати за світлинами під час самопрезентації, але більше живу взаємодію можуть побачити під час спостереженнями за уроками.

Однією із провідних компетентностей вчителя початкових класів на ряду із предметно-методичною, є педагогічне партнерство. Цілком логічно, що дана компетентність має два критерії, де охоплена співпраця вчителя не лише з учнівським колективом, а й з батьківським, адже більшість вчителів початкових класів є класними керівниками та здійснюють не лише організацію освітнього процесу, а й значну частину часу приділяють співпраці з батьками учнів. Взаємодіючи з учнями, вчитель має дотримуватися засад педагогічного партнерства, оперуючи культурою діалогу, а також використовуючи індивідуальний підхід до учнів. Експерти спостерігають за створенням психологічного комфорту, ділової творчої атмосфери, згуртуванням дітей в групі дітей і це можна розпізнати за відкритими, щирими, відвертими відповідями учнів під час уроків та їхніми емоціями. Слід взяти до уваги експертам діяльність вчителя щодо створення умов для забезпечення пристосованості дітей із числа ВПО (задіює учнів до вироблення рішень щодо навчання, соціальних

комунікацій, комфортності освітнього простору, дозвілля). Спеціальної уваги в оцінюванні даної компетентності вчителя заслуговує взаємодія з родиною учнів та іншими зацікавленими сторонами. Вчитель здійснює комунікацію з родиною не лише з освітніх питань, а й з організаційних моментів, з батьками дітей із числа ВПО щодо їх адаптації, поведінки, успішності у закладі освіти. Спостереження за самопрезентацією вчителів експертам забезпечують розуміння рівня залучення членів сім'ї до участі в навчально-пізнавальній діяльності та освітніх проєктах, під час організації навчання у дистанційному форматі тощо.

Інклюзивна компетентність для оцінювання експертами є чи не найскладнішою серед інших компетентностей та має два критерії. 1 критерій, який розкриває вміння та здатність вчителя професійно діяти з дітьми з ООП, спираючись на знання нормативних вимог до організації освітнього процесу в інклюзивній групі, на співпрацю та особливості її із колегами та батьками – командою супроводу, адже від тісної взаємодії залежить результативність роботи з дитиною з ООП. Важливо взяти до уваги експертам також специфіку організації освітнього процесу учителями у класах, в яких є діти з числа ООП, адже це особлива підготовка до уроків, видів роботи для такої дитини, тим паче у початковій школі, чи розроблення критеріїв оцінювання на основі висновку інклюзивно-ресурсного центру та його рекомендацій відносно до рівня підтримки дитини. Обов'язково слід звернути увагу на знання компонент вчителя щодо створення необхідних умов успішної соціалізації дитини з ООП. 2 критерій містить розкриття рівня володіння вчителем процесу розвитку в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Це демонструє педагог через володіння методиками та способами формування в учнів дружнього та неупередженого сприйняття до осіб з числа ООП – однолітків, однокласників та які форми роботи використовує для запобігання виникненню психотравматичних проблем у міжособистих стосунках, для позитивного мікроклімату в колективі.

Здоров'язберезувальна компетентність розкрита трьома критеріями, за якими здійснюють оцінювання щодо рівня володіння нею вчителем початкових класів експерти. 1 критерій «Дотримання правил безпеки життєдіяльності» спостерігається в тому чи знає вчитель норми безпечного поводження, також у числі в різних надзвичайних ситуаціях/умовах воєнного стану (може вчитель вказати на правила поведінки під час оголошення повітряної тривоги чи сигналу, також евакуацію під час уроку), процедури домедичної допомоги (про це може вчитель зазначити у самопрезентації, для прикладу що проходив/проходила навчання у вигляді тренінгу з надання першої домедичної допомоги). Важливо простежити чи розпізнає педагог ознаки погіршеного самопочуття в учнів та чи дотримується відповідність освітнього середовища класу санітарно-гігієнічним нормам (про це вчитель може зазначити під час самопрезентації або за спостереженням під час уроку: чи відповідає розташування меблів, освітлення у класному приміщенні відповідно до норм Санітарного регламенту закладу загальної середньої освіти). 2. Важливо також оцінити експертам рівень сформованості у дітей навичок безпечного поводження, також в умовах воєнного стану (під час тривоги, евакуації, перебування в укриттях, поведінки з вибухонебезпечними речами тощо). Вчитель зазначає чи популяризує здоровий та безпечний спосіб життя, чи забезпечує уявлення про булінг та чи запобігає проявам булінгу. Під час проведення інтерв'ю експерти можуть з'ясувати у вчителя чи вміє він /вона розпізнавати виражені прикмети погіршення самопочуття учня та чи знає норми домедичної допомоги або ж озвучити ситуативне завдання, відповідь на яке також можна оцінити за даною компетентністю.

Проектувальна компетентність розкрита критерієм – проектування освітнього середовища. Власне вчитель початкових класів демонструє рівень знань щодо вимог до змістового наповнення освітнього простору та ефективного його використання та які дидактичні матеріали й обладнання застосовує у своїй педагогічній діяльності, аргументуючи доцільність їх використання, враховуючи особисті освітні потреби учнів, мети та завдань уроку/заняття.

Експерти мають можливість прослідкувати в процесі спостереження за уроком як вчитель організовує у класі різні освітні осередки: (навчання, виховання, розвитку), а якщо це формат дистанційного чи змішаного навчання – як відбувається проектування середовища за цих умов.

Прогностична компетентність передбачає визначення рівня сформованості її у вчителя початкових класів стосовно розробки плану освітнього процесу та прогнозування його релевантності. Вчитель демонструє під час вивчення практичного досвіду роботи через знання вимог до модельних навчальних (навчальних) програм з урахуванням можливостей академічної свободи вчителя. Під час інтерв'ю для повної оцінки даної компетентності експерти можуть поставити запитання до вчителя щодо того, як аналізує він/вона змістове наповнення навчальних матеріалів чи здійснює прогнозування потенційних перешкод його сприйняття та чи планує шляхи подолання їх та яким чином.

Організаційна компетентність розкрита критерієм – організація освітнього процесу. Експертна група визначає: чи дотримується вчитель норм чинного законодавства щодо організації освітнього процесу, про що педагог надає інформацію стило перед вивченням його досвіду роботи експертам. Вчитель демонструє чи озвучує як добирає формати й види організації навчально-пізнавальної діяльності учнів залежно від форм навчання та наскільки доцільними вони є, обґрунтованими для досягнення мети уроку. Експерти вивчають уміння вчителя раціонально розпоряджатися часом на заняттях (з об'єктивним розподілом часу між видами робіт).

Оцінювально-аналітична компетентність – компетентність, що потребує особливої уваги зі сторони реалізації вчителем та експертів як спостерігачів у системі оцінювання за групами результатів, які є основним критерієм за концепцією НУШ, розкрита двома критеріями: перший – вміння вчителя початкових класів впроваджувати нові підходи до оцінки результатів навчання, адже це рівні успішності та критерії оцінювання з кожного предмету, адже вчитель початкової школи веде не один навчальний предмет, через демонстрацію

та плекання в учнів сприйняття новаторських підходів до оцінки релевантності навчання; як залучати учнів до генерування прийнятних для них критеріїв оцінки шляхом здійснення формульованого (поточного) оцінювання за допомогою інструментів діагностики та фіксації їх результативності. Чи формує вчитель під час уроку навички здійснення зворотного зв'язку в учнів, надання його вчителем дітям щодо персонального розвитку школярів, їх навчального зростання та чи здійснено коригування освітнього процесу згідно освітнього поступу учнів. Важливим аспектом в діяльності вчителя є забезпечення в учнів сформованості навичок самооцінки та взаємооцінки релевантності навчання, навичок нагляду й самоконтролю, а також спонукання учнів до рефлексії навчальної діяльності. Експертам важливо звернути увагу на те, які форми оцінювання використовує вчитель у співпраці з учнями, наскільки є систематичною діяльність.

Рівень володіння *інноваційною компетентністю* вчителем має два критерії оцінювання. Експерти оцінюють обізнаність вчителя в сучасних новаціях/дослідженнях, педагогічних технологіях в початковій освіті, чи знаходить учитель інноваційні способи/прийоми вирішення педагогічних проблем у випадку, якщо не діють класичні методи. Експерти можуть спостерігати за застосуванням інновацій у фаховій діяльності через адаптацію у практичній діяльності згідно зі специфікою організації освітнього середовища та чи має та використовує власні доробки (розроблені автором) у професійній діяльності.

Здатність до навчання впродовж життя. Професійний розвиток та професійну співпрацю педагогічного працівника експерти можуть проаналізувати під час самопрезентації вчителя та, за потреби, під час інтерв'ю, якщо недостатньо розкрита компетентність на етапі самопрезентації. Вчитель може зазначати інформацію різночинних суб'єктів освітньої діяльності щодо підвищення кваліфікації, як планує траєкторію власного професійного розвитку вчителя для здобуття встановлених цілей, чи здійснює обмін досвідом професійних практик та особистого доробку із колегами і на яких рівнях та у яких форматах (шкільний, міський, районний, обласний, всеукраїнський,

міжнародний тощо), чи бере участь у співпраці професійних спільнот, фахових змаганнях, а також чи є наставником, супервізором, тьютором, тренером, коучем, експертом у процесах формування якості освіти тощо.

Рефлексивна компетентність, рівень володіння якою вчителем експерти оцінюють за та трьома показниками одного критерію. Вчитель демонструє вміння аналізувати стан розвитку притаманних професійних компетентностей та здійснення моніторингу своєї професійної діяльності. За результатами спостереження за самоаналізом уроку, самопрезентацією експерти роблять висновки та оцінюють навички вчителя здійснювати самоаналіз та самооцінки власної педагогічної майстерності, а також визначають на скільки педагог об'єктивний/самокритичний в оцінюванні власного фаху.

За підсумками оцінювання практичного досвіду роботи вчителя початкових класів педагогічний працівник не лише отримує оцінку власної діяльності професійної майстерності, а й має всі підстави на підвищення кваліфікації та визнання рівня професіоналізму на рівні України.

Методичні рекомендації експертної оцінки встановлення відповідності професійних компетентностей учасників і підтвердження умовам сертифікації (учителів української мови та літератури). Методику розроблено творчою групою професіоналів, дослідників, експертів з мовно-літературної галузі освіти для дослідження корисних практик досвіду роботи учителів української мови та літератури. Сертифікацію здійснювали педагоги, які реалізують на практиці Державний стандарт на першому циклі базової загальної середньої освіти (5-6 класи).

Методика є діагностичною процедурою для роботи експертної групи із сертифікації, які стажувалися та опановували досвід колег, склали тестування за результатами навчання. Варто зазначити, що сертифікація – добровільна процедура зовнішньої оцінки фахової роботи педагогів, яка дає можливість встановити власний інтелектуальний та педагогічний потенціали, рівень професійної майстерності, а також проаналізувати досягнуте, вчасно приймати вимоги й замовлення та продуктивно працювати з ними, спрогнозувати свій

професійний розвиток надалі. Участь у сертифікації для вчителя української мови і літератури є вагомим та сміливим водночас виваженим кроком, адже це означає прийняти виклик освітянського суспільства – продемонструвати свій рівень професіоналізму на рівні України, адже до вивчення досвіду підключаються незалежні та незнайомі для нього/неї педагоги, які об'єктивно дають оцінку діяльності вчителя.

Методика має на меті інформувати, роз'яснити та дати рекомендаційний характер для експертів, залучених у процедурі сертифікації. Вона включає експертне оцінювання за 15 професійними компетентностями, визначених Професійним стандартом (2020 р. діючим на той час), що розкриті 25 критеріями.

Під компетентністю в Методиці розкриваються: системний прояв знань та умінь, здібності та особистісні якості педагогічного працівника, досвід – вони визначають зміст його фаху.

В основі Державного стандарту базової середньої освіти мовно-літературної освітньої галузі визначено провідні напрями діяльності вчителя: розвиток мовних компетентностей учнів (мовців і читачів), які опановують українську мову, вивчають художні літературні твори класичної й сучасної художньої літератури для духовного, морально-етичного, культурологічного та національного самовираження, полікультурного комунікування, для забезпечення аксіології, орієнтацій і ставлень, набуття емоційно-чуттєвого досвіду, креаційного самовдосконалення.

Експертна група досліджує фахову діяльність учителів та оцінює її: наскільки реалізується компетентнісний потенціал у мовно-літературній галузі освіти; стан актуалізації ціннісних орієнтирів; як відбувається процес забезпечення та здобуття учнями унормованих навчальних результатів згідно Державного стандарту базової середньої освіти.

Специфіка професійної діяльності вчителя української мови та літератури простежено в першу чергу у мовно-комунікативній та предметно-методичній компетентностях.

Мовно-комунікативна компетентність вчителя-філолога окреслюється вмінням будувати власну стратегію комунікації, застосуванням мовно-літературної обізнаності в різних комунікаційних ситуаціях та використанням ефективних способів взаємодії з колегами та між учасниками освітнього процесу.

Фокусом уваги експертів серед визначальних складників професійної діяльності педагога, що працює на першому циклі базової середньої освіти в мовно-літературній галузі є предметно-методична компетентність, а саме дотримання компетентнісного підходу у плануванні освітнього процесу, знання методологічних і теоретичних засад викладання української мови та літератури, інтегрованого курсу.

Окрім мовно-комунікативної та предметно-методичної компетентностей є ще тринадцять, за якими оцінюється рівень професіоналізму педагога.

Кожна компетентність має критерії, показники, за якими експерти виставляють бали – від 1 до 5 балів:

Один бал – один чи кілька визначень критерію не встановлювалися / не були застосовані чи ж були реалізовані мінімально;

Два бали – показники критерію фіксувалися сегментарно та були здійснені у мінімальному виразі;

Три бали – показники критерію фіксувалися частково та були реалізовані не в повній мірі;

Чотири бали – показники критерію відслідковувалися майже динамічно та були реалізовані достатньо визначено;

П'ять балів – кожен показник критерію фіксувався постійно та був реалізований повною мірою.

Кількість балів, здобутих за кожною компетентністю, сумується та може знаходитися в діапазоні від 25 до 125 балів – відповідно, чим вищий набраний бал учасником сертифікації, тим кращий результат, що є підтвердженням високого рівня професійної майстерності педагога.

Експерти мають можливість вивчати практичний досвід роботи та вивчати рівень володіння та обізнаності компетентностями завдяки чотирьом методам збирання інформації, використовуючи цифрові технології (платформи для проведення конференцій – спостереження за уроками (не менше двох), інтерв'ю, самоаналіз уроку (за рішенням експертів - один урок); цифрові ресурси – демонстрація самопрезентації, дає можливість вчителю продемонструвати візуально напрацювання, досягнення, участь у поширенні досвіду, співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу), що триває мінімум один день. Якщо вчитель викладає лише уроки української мови в одному класі, то процес вивчення досвіду роботи може охопити два дні, де відповідно будуть різні теми для вивчення та опрацювання на уроці.

Спостереження за заняттями експерти здійснюють:

- у 5 – 6 класах;
- у класах на одній із паралелей п'ятих чи шостих класів, проте за різними темами;
- у одному із класів: п'ятому – мова та література або шостому – мова та література, чи заняття з інтегрованого курсу та заняття з української мови.

Завдяки методам збирання інформації експерти мають можливість одразу оцінювати рівень володіння компетентністю вчителем. Якщо не вдалося прослідкувати під час спостереження за уроком взаємодію педагога із дитиною із ООП, якщо такої в класі немає цього року чи взагалі не працює з такими дітьми, то вчитель демонструє під час самопрезентації свій досвід роботи із такими дітьми за попереднім роком навчання чи ж може дати відповіді на запитання експертів щодо обізнаності в напрямі роботи з дітьми з ООП під час інтерв'ю, адже компетентність за критеріями має бути оціненою.

Мовно-комунікативна компетентність має два критерії. 1. Оцінюється мовно-комунікативна діяльність вчителя, а саме: рівень вільного володіння державною мовою, оперування професійною лексикою, а також лінгвістичним та літературознавчим тезаурусом; на скільки вчитель оперує якісними

комунікативними ознаками культури мовлення; вчитель має уникати у мовленні усному та писемному діалектизмів, просторіч, жаргонізмів, тавтологій; адаптувати власне мовлення до вікових особливостей учнів – зрозуміла та доступна мова. 2. Оцінювання діяльності вчителя щодо розвитку мовно-комунікативних умінь та навичок учнів через залучення їх до активної комунікативної діяльності та вільного висловлювання, навчання учнів аргументованому переконанню та позиціонування власної думки, а також підбиванню підсумків; як відбувається залучення учнів до комунікації в усній та писемній формах.

Предметно-методична компетентність розкрита чотирма критеріями, адже ця компетентність демонструє рівень обізнаності вчителя у змісті предмету та методиці викладання його. 1 критерій: як реалізується змістовий складник освітнього процесу через моделювання змісту навчальних форм відповідно норм до релевантності навчання учнів, відповідно до модельних навчальних (навчальних) програмам; як вчитель реалізує міждисциплінарні зв'язки та інтеграцію змісту галузей знань; чи дотримується вчитель принципу наступності навчання; як вчитель адаптує змістове наповнення навчальних матеріалів на розвиток в учнів ключових компетентностей та умінь; чи орієнтує вчитель зміст навчального матеріалу на розкриття та плекання позитивного ставлення до української мови, літератури, культури українського народу. 2 критерій: як відбувається впровадження технологічного компонента освітнього процесу: чи відповідає тема та мета уроку його типові та структурі; які технології навчання (форми, методи, засоби) застосовує вчитель та як, наскільки доцільно та відповідно до вікових особливостей, що допомагає досягнути мети уроку; як вчитель працює над розвитком аналітичного й критичного мислення учнів, чи дотримується принципу інтегрованого навчання української мови/української літератури й розвитку мовлення під час проведення занять. 3 критерій розкриває здійснення моніторингу освітніх досягнень учнів через відстеження вчителем усвідомлення учнями навчальних матеріалів та чи зосереджує увагу на якості реалізації завдань; спеціальна увага експертів приділяється спостереженню за

веденням педагогічного спостереження та фасилітації роботи учнів. 4 критерій розкриває рівень сформованості коригувальної діяльності на занятті, а це дотримання балансу між мовленням вчителя на уроці та мовленням учнів; як відбувається адаптація змісту навчального матеріалу з урахуванням його сприйняття учнями; чи коригує вчитель мовлення учнів, навчаючи правильно будувати власні висловлювання.

Інформаційно-цифрова компетентність має два критерії. 1 критерій: застосування цифрових технологій в освітньому процесі, а саме е-освітніх ресурсів, які відповідають нормативним вимогам Положення про електронні освітні ресурси; на скільки доцільно вчитель використовує електронні цифрові ресурси згідно до теми та мети уроку з урахуванням форми навчання, вікових особливостей учнів; важливо експертам звернути увагу на використання цифрових навчальних та методичних матеріалів, розроблених особисто вчителем; поєднання синхронного та асинхронного режимів під час дистанційного навчання (якщо є потреба). 2 критерій: цифровий етикет: дотримання вчителем на уроці та в позакласній діяльності академічної доброчесності, а також правил цифрової етики; чи звертає увагу учнів вчитель під час освітнього процесу на норми безпечного користування інтернет-ресурсами.

Психологічна компетентність має два критерії. Перший критерій: як вчитель забезпечує мотиваційну готовність учнів до вивчення української мови та літератури; як вчитель забезпечує навчально-пізнавальну зацікавленість учнів до опанування змістом мовно-літературної освітньої галузі, а також мотивує учнів до активної пізнавальної діяльності; чи створює вчитель умови для забезпечення позитивної самооцінки учнів. 2 критерій: чи враховує педагог психологічні та вікові особливості учнів, персональні особливості учнів в освітньому процесі, особливо в умовах сьогодення (психологічна травма в умовах воєнного стану); врахувати слід також використання вчителем за потреби вправ, націлених на мінімізацію стресового стану в учнів.

Емоційно-етична компетентність виражена двома критеріями, які розкривають потенціал вчителя щодо розвитку емоційного інтелекту учнів та особистої емоційно-етичної сфери. Щодо формування емоційного інтелекту учнів, то варто зосередити увагу експертної групи на те, як вчитель розвиває у них вміння пояснювати власні відчуття та емоції і навички керування ними; чи навчає учнів усвідомленню емоційних станів інших та літературних персонажів, проявляючи до них емпатію або ж створювати ситуацію успіху. 2. Емоційно-етична сфера особистості, демонструючи особисту емоційну стабільність, усвідомленні емоційні реакції, проявляючи конструктивну реакцію на стрес чи ж наводячи приклади вирішення конфліктної ситуації, що впливає на формування власного професійно-педагогічного іміджу, вчитель демонструє рівень володіння емоційно-етичною компетентністю, що можливо експертам прослідкувати під час спостереження за проведенням уроку, самопрезентації та під час інтерв'ю.

Педагогічне партнерство як компетентність розкрито одним критерієм- це співпраця учасників освітнього процесу на принципах освітнього партнерства та має 4-ри показники: впровадження прийомів суб'єкт-суб'єктних взаємин в педагогічній діяльності, оволодіння комунікативною культурою – вчителя з дітьми, вчителя з батьками, вчителя з колегами тощо; створення ділової творчої атмосфери під час навчальних занять – експерти можуть спостерігати рівень володіння даною компетентністю під час спостереження за навчальними заняттями (дружня атмосфера, довірливе ставлення, відкритість дітей та позитивне налаштування педагога); створення вчителем умов для адаптації учнів із числа ВПО, про що сам педагог може розповісти під час самопрезентації чи під час проведення інтерв'ю з експертами; залучення батьків (осіб, яких вони замінюють) до освітнього процесу – вчитель може продемонструвати рівень взаємодії з батьками через самопрезентацію, зазначаючи активності та заходи, які проводить за участю батьків учнів у позакласній діяльності, а також якщо вчитель є класним керівником, то розповісти які формати взаємодії з батьками реалізує.

Інклюзивна компетентність має два критерії. 1 критерій, який розкриває вміння та здатність вчителя працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, опираючись на знання нормативних вимог до організації навчання в інклюзивному класі, на співпрацю та особливості її із колегами та батьками – командою супроводу, адже від тісної взаємодії залежить результативність роботи з дитиною з ООП. Важливо взяти до уваги експертам також специфіку реалізації освітнього процесу вчителем у класі, в якому є дитина з ООП, адже це особлива підготовка до уроків, видів роботи для такої дитини, чи розроблення критеріїв оцінювання на основі висновку інклюзивно-ресурсного центру та його рекомендацій відносно до рівня підтримки дитини. Обов'язково слід звернути увагу на знаннявий компонент вчителя щодо створення необхідних умов успішної соціалізації дитини з ООП. 2 критерій містить розкриття рівня володіння вчителем процесу розвитку в учнів толерантного ставлення до дітей з ООП. Це демонструє педагог через оперування методиками та способами розвитку в учнів дружнього та неангажованого ставлення до осіб з ООП – однолітків, однокласників та які форми роботи використовує для запобігання виникненню психотравматичних ситуацій у системі міжособистісних стосунків, для позитивного мікроклімату в колективі.

Здоров'язберезувальна компетентність розкрита двома критеріями, за якими також оцінюється практичний досвід вчителя української мови та літератури. 1 критерій, який визначає рівень сформованості навичок вчителя щодо дотримання правил безпеки життєдіяльності та формування в учнів навичок безпечної поведінки. Чи дотримується вчитель сам/сама та чи навчає учнів правил безпечної поведінки в умовах воєнного стану, перебування в укритті, поводження з вибухонебезпечними предметами доволі складно визначити експертам, вивчаючи досвід, проте, це може спостерігатися на початку уроку/заняття, коли педагог наголошує учням про алгоритм дій під час оголошення тривоги чи екстреної евакуації, чи під час інтерв'ю може розповісти експертам. Чи враховує вчитель під час організації освітнього процесу санітарно-гігієнічні вимоги це експерти можуть спостерігати, знайомлячись із

освітнім простором-класом (розміщенням парт, освітленням у приміщенні тощо), а якщо це урок у дистанційному форматі – на скільки вчитель змінює активності під час проведення уроку, проводячи фізкультхвилинки тощо. Особливу увагу слід звернути на те, які заходи здійснює вчитель щодо запобігання проявам булінгу. 2 критерій розкриває рівень сформованості у вчителя навичок з надання домедичної допомоги через наведення прикладів під час здійснення інтерв'ю (розпізнавання зовнішніх ознак погіршення самопочуття учнів) або ж зазначаючи про навчання- проходження курсів з надання першої знання правил домедичної допомоги під час самопрезентації.

Проектувальна компетентність має на меті продемонструвати рівень обізнаності вчителя з проектування освітнього середовища. Це, насамперед, підбір та використання навчальної, довідкової літератури, навчально-методичних комплектів, відповідно до теми та мети уроку з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів, адже від цього й залежатиме ефективність уроку. Використання освітнього простору інших освітніх просторів та приміщень закладу освіти для реалізації цілей уроку: якщо передбачена групова робота на уроці – на скільки зручно було розташовано меблі у класі для переміщення в процесі роботи, чи було враховано можливості для переміщення дитини з ООП (якщо така є в класі), якщо це формат дистанційного уроку – чи враховано технічні можливості учнів для роботи на уроці та індивідуальні особливості дітей (якщо є вади зору чи слуху – як для них організовано процес).

Прогностична компетентність розкрита одним критерієм та п'ять показників його. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів: здійснення планування освітнього процесу; знання вимог до розроблення календарного планування ; аналіз змісту навчальних ресурсів та релевантності опанування матеріалу учнями, прогнозування можливих труднощів та пошук механізмів їх подолання; орієнтування в чинних модельних навчальних програмах навчальних дисциплін/ інтегрованих курсів, які вчитель

викладає та аргументування свого вибору; використання можливостей академічної доброчесності та свободи учителів.

Організаційна компетентність також розкрита одним критерієм – організація освітнього процесу. Експертна група повинна встановити відповідність вимогам чинного законодавства щодо організації освітнього процесу учителем, про що педагог надає інформацію стисло перед вивченням його досвіду роботи експертам, а особливо в умовах воєнного стану. Як добирає форми й види організації навчальної та пізнавальної діяльності учнів залежно від формату навчання та наскільки доцільними вони є, обґрунтованими вчителем для досягнення мети уроку. Експерти вивчають уміння вчителя раціонально розподіляти час на занятті (з об'єктивним розподілом часу між видами робіт), як вчитель здійснює організацію заходів національно-патріотичного, естетичного й художнього спрямування, націлених на формування в учнів інтересу до вивчення мовно-літературної галузі.

Оцінювально-аналітична компетентність, що потребує особливої уваги зі сторони реалізації вчителем та експертів як спостерігачів у системі оцінювання за групами результатів, які є основним критерієм за концепцією НУШ, розкрито у 2-х критеріях: перший – вміння педагога української мови та літератури реалізовувати новаторські підходи для оцінки релевантності навчання, адже це рівні успішності та визначення груп результатів через демонстрацію та формування в учнів сприйняття інноваційних підходів до оцінювання навчальних результатів з мовно-літературної галузі освіти; як включати учнів у процес продукування сприйнятних для них критеріїв оцінювання шляхом здійснення формувального (поточного) оцінювання з застосування діагностичного інструментарію та фіксації його результатів. Чи формує вчитель під час уроку навички здійснення зворотного зв'язку в учнів, надання його вчителем дітям щодо особистісного розвитку школярів, їхнього навчального поступу та чи здійснюється коригування процесу навчання відповідно до навчального поступу учнів. Важливим аспектом в діяльності вчителя є забезпечення в учнів навичок самооцінки та взаємооцінки навчальних

результатів, навичок контролю й самоконтролю, а також спонукання учнів до рефлексії навчальної діяльності. Експертам важливо звернути увагу на те, які форми оцінювання використовує вчитель у співпраці з учнями, наскільки є систематичною діяльність.

Інноваційна компетентність передбачає визначення рівня сформованості у вчителя щодо застосування інновацій у фаховій роботі. Експерти можуть вивчити досвід вчителя в даному напрямі через самопрезентацію, через спостереження за уроками, адже наскільки педагог використовує у своїй діяльності інновації – це є свідченням ефективного використання освітніх надбань педагога: відслідковування інновацій у сфері освіти, знання сучасних педагогічних технологій навчання української мови та літератури, використання інновацій у забезпеченні дисциплін / інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі, наявність власних професійних напрацювань.

Здатність до навчання впродовж життя. Професійний розвиток та професійну співпрацю педагогічного працівника експерти можуть проаналізувати під час самопрезентації вчителя та, за потреби, під час інтерв'ю, якщо неадекватно розкрита компетентність на етапі самопрезентації. Вчитель може зазначати інформацію різних суб'єктів освітньої діяльності щодо підвищення кваліфікації, як планує траєкторію власного професійного розвитку вчителя для здобуття визначених цілей, чи здійснює обмін професійним досвідом та власними доробками із колегами і на яких рівнях та у яких форматах (шкільний, міський, районний, обласний, всеукраїнський, міжнародний тощо), чи бере участь у діяльності професійних колективів, професійних конкурсах, а також чи є наставником, супервізором, тренером, експертом у процедурах забезпечення якості освіти тощо.

Рефлексивна компетентність розкрита одним критерієм, що дає розуміння експертам про те, як вчитель здійснює аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту через здійснення моніторингу своєї професійної діяльності та здатність об'єктивно та самокритично оцінювати власну професійну діяльність.

За підсумками оцінювання практичного досвіду роботи вчителя української мови та літератури педагогічний працівник не лише отримує оцінку власної діяльності професійної майстерності, а й має всі підстави на підвищення кваліфікації та визнання рівня професіоналізму на рівні України.

Методичні рекомендації експертної оцінки відповідності професійних компетентностей учителів української мови та літератури. Методику розроблено робочою групою фахівців, науковців, експертів з мовно-літературної галузі з метою опанування їх практики роботи, які забезпечують реалізацію Державного стандарту загальної освіти (7-11 класи), під час сертифікації на III етапі (2024р.)

Методика є основним документом, яким керуються експерти із сертифікації (педагогічні працівники із практичним досвідом роботи в даній категорії, зокрема, вчителі української мови та літератури), які здобули освіту напередодні вивчення досвіду колег, та склали тестування за результатами навчання. Варто зазначити, що сертифікація - добровільна процедура зовнішньої оцінки професійності педагогічних працівників, яка уможливила визначення власного інтелектуального та педагогічного потенціалів, рівня професійної майстерності, а також дає змогу проаналізувати досягнуте, вчасно сприймати соціальний попит і ефективно працювати зі прогнозуванням власного професійного розвитку у перспективі. Участь у сертифікації для учителя української мови і літератури є вагомим та сміливим водночас виваженням кроком, адже це означає прийняти виклик освітянського суспільства – продемонструвати свій рівень професіоналізму на рівні України, адже до вивчення досвіду підключаються незалежні та незнайомі для нього/неї педагоги, які об'єктивно дають оцінку діяльності вчителя.

Методика має на меті інформувати, роз'яснити та дати рекомендаційний характер для експертів, залучених у процедурі сертифікації: за якими критеріями, у якому форматі вивчати досвід та оцінювати його, що брати до уваги, вивчаючи практичну діяльність вчителя української мови та літератури. Вона включає експертне оцінювання за 15 професійними компетентностям,

визначених Професійним стандартом (2020 р. діючим на той час), що розкриті 25 критеріями.

Під компетентністю в Методиці розкриваються: системні вияви знань та умінь, здібності та особистісні якості педагогічного працівника, досвід – професійної зайнятості.

Основою Державного стандарту загальної середньої освіти мовно-літературної галузі освіти окреслено провідні напрями діяльності вчителя: розвиток мовних компетентностей учнів (мовців і читачів), які володіють українською мовою, читають твори класичної й сучасної художньої літератури для духовно-естетичного, морально-етичного, культурологічного та національного самовираження, полікультурного діалогу, для формування ціннісних орієнтацій і ставлень, збагачення емоційно-чуттєвого виразу, креаційної самореалізації.

Експертна група вивчає відповідність професійної діяльності учителів, здійснює її оцінку: на скільки реалізується компетентнісний потенціал в мовно-літературній галузі освіти; як відбувається процес забезпечення здобуття учнями релевантних результатів навчання у даній галузі, що визначені Державним стандартом загальної освіти.

Провідними серед п'ятнадцяти компетентностей для учителя української мови і літератури є мовно-комунікативна та предметно-методична компетентності. Окрім мовно-комунікативної та предметно-методичної компетентностей є ще тринадцять, за якими оцінюється рівень професіоналізму педагога.

Кожна компетентність має критерії, показники, за якими експерти виставляють бали – від 1 до 5 балів:

Один бал – один або множина показників критеріального виразу не виявлено / не були реалізовані чи ж зреалізовано мінімально;

Два бали – показники критерію відслідковано фрагментарно та зреалізовано у мінімальному вимірі;

Три бали – показники критерію простежувалися частково та були зреалізовано не в повній мірі;

Чотири бали – показники критерію фіксувалися майже динамічно та зреалізовано достатньою мірою;

П'ять балів – кожен показник критерію простежувався постійно та був зреалізований повною мірою.

Кількість балів, накопичених за кожною компетентністю, виражено сумою в інтервалі від 25 до 125 балів – відповідно, чим вищий набраний бал учасником сертифікації, тим кращий результат, що є підтвердженням рівня високої професійної майстерності педагогів.

Експерти мають можливість вивчати практичний досвід роботи та вивчати рівень володіння та обізнаності компетентностями завдяки чотирьом методам збирання інформації, використовуючи цифрові технології (платформи для проведення конференцій – спостереження за уроками (не менше двох), інтерв'ю, самоаналіз уроку (за рішенням експертів - один урок); цифрові ресурси – демонстрація самопрезентації, дає можливість вчителю продемонструвати візуально напрацювання, досягнення, участь у поширенні досвіду, співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу), що триває мінімум один день. Якщо вчитель викладає лише уроки української мови в одному класі, то процес дослідження досвіду праці може охопити два дні, де відповідно будуть різні теми для вивчення та опрацювання на уроці.

Спостереження може проводитися за заняттями:

- у одному і тому ж класі, наприклад 7 клас: українська мова та українська література і в один день;
- у одному класі заняття з інтегрованого курсу та ще один урок української мови в один і той же день;
- у двох різних класах уроки української мови чи уроки української літератури, якщо вчитель викладає лише уроки мови чи уроки української літератури у один і той же день – це можуть бути класи від сьомого по одинадцятий.

Експертам варто взяти до уваги наступне, що не допускається проведення двох уроків у одному і тому ж класі в один і той же день за однією темою – здебільшого це відбувається, коли заклад освіти працює за форматом парних уроків, тобто два уроки мови підряд чи два уроки української літератури. В такому випадку вивчати досвід вчителя варто у два різні дні.

Завдяки методам збирання інформації експерти мають можливість одразу оцінювати рівень володіння компетентністю вчителем. Якщо не вдалося прослідкувати під час спостереження за уроком взаємодію педагога із дитиною із ООП, якщо такої в класі немає цього року чи взагалі не працює з такими дітьми, то вчитель демонструє під час самопрезентації свій досвід роботи із такими дітьми за попереднім роком навчання чи ж може дати відповіді на запитання експертів щодо обізнаності в напрямі роботи з дітьми з ООП під час інтерв'ю, адже компетентність за критеріями має бути оціненою. Якщо для експертів виявилось незрозумілим використання на уроці цифрового ресурсу чи ж нерозкрита мета об'єднання учнів у групи під час уроку – ці аспекти вчитель української мови та літератури може обґрунтувати під час здійснення самоаналізу уроку та пояснить доцільність використання тих чи інших форматів у процесі співпраці з учнями для досягнення мети уроку.

Мовно-комунікативна компетентність має два критерії. 1. Оцінюється мовно-комунікативна діяльність вчителя, а саме: рівень вільного володіння державною мовою, оперування професійною лексикою, а також лінгвістичним та літературознавчим тезаурусом; наскільки учителі володіють якісними ознаками культури комунікування мовлення; учителі мають уникати у мовленні усному та писемному діалектизмів, просторіч, жаргонізмів, інтерферентних помилок, тавтологій, стильових дисонансів й недоречних запозичень з інших мов; адаптувати власне мовлення до вікових особливостей учнів – зрозуміла та доступна мова. 2. Оцінювання діяльності вчителя щодо розвитку мовно-комунікативних умінь та навичок учнів через залучення їх до активної комунікативної діяльності та вільного висловлювання, навчання учнів аргументованому переконанню та позиціонування власної думки, а також

підбиванню підсумків; як відбувається залучення учнів до комунікування в усній та писемній формах.

Предметно-методична компетентність розкрита чотирма критеріями, адже ця компетентність демонструє рівень обізнаності вчителя у змісті предмету та методиці викладання його. 1 критерій: як реалізується змістовий складник освітнього процесу через моделювання змісту навчальних заходів згідно вимог унормування до результативності навчання учнів, відповідно до модельних навчальних (навчальних) програмам відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти; як вчитель реалізує міжпредметний підхід та інтеграцію змісту галузей освіти; чи дотримується вчитель принципу наступності навчання; як вчитель імплементує змістове наповнення навчальних матеріалів у розвитку ключових компетентностей учнів; чи спрямовує вчитель зміст навчального матеріалу на розвиток позитивного відношення до української мови, літератури, культури українського народу. 2 критерій: як відбувається впровадження технологічних засобів до освітнього процесу: чи відповідає тема та мета уроку його типові та структурі; які технології навчання (форми, методи, засоби) застосовує вчитель та як, наскільки доцільно та відповідно до вікових особливостей, що допомагає досягнути мети уроку; як вчитель працює над розвитком аналітичного й критичного мислення учнів, чи забезпечено відповідність принципу інтегрованості навчання української мови/української літератури й розвитку мовлення під час проведення занять. 3 критерій розкриває здійснення моніторингу релевантності навчання учнів через відстеження вчителем усвідомлення учнями навчальних матеріалів та чи приділяє увагу якості результатів завдань; специфічна увага експертів приділяється спостереженню за веденням педагогічного спостереження та фасилітації роботи учнів. 4 критерій встановлює рівень сформованості коригувальних дій на занятті для досягнення балансу між мовленням вчителя та учнів на уроці; як відбувається адаптація змісту навчальних матеріалів при урахуванні його опанування учнями; чи коригує вчитель мовлення учнів, навчаючи правильно

будувати власні висловлювання; чи спонукає учнів до самоконтролю мовленнєвої діяльності.

Інформаційно-цифрова компетентність має два критерії. 1 критерій: використання цифрових технологій в освітньому процесі, зокрема – освітніх ресурсів згідно вимог Положення про електронні освітні ресурси; на скільки доцільно вчитель використовує електронний цифровий ресурсний потенціал за темою та метою уроків відповідно навчальних форм, вікових особливостей учнів; важливо експертам звернути увагу на використання цифрових навчальних та методичних матеріалів, розроблених особисто вчителем; поєднання синхронного та асинхронного режимів під час дистанційної організації навчання (якщо є потреба). 2 критерій: цифровий етикет: дотримання вчителем на уроці та в позакласній діяльності академічної доброчесності, а також норм цифрової етики; чи звертає увагу учнів вчитель під час освітнього процесу на вимоги безпечного користування інтернет-ресурсами.

Психологічна компетентність має два критерії. 1 критерій: як вчитель забезпечує мотиваційну готовність учнів до вивчення української мови та літератури; як вчитель плекає пізнавальну зацікавленість учнів до оволодіння змістом мовно-літературної освітньої галузі, а також вмотивовує учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності; чи створює вчитель умови формування позитивної самооцінки учнів. 2 критерій: чи враховує педагог психологічні та вікові особливості учнів, персональні характеристики учнів в освітньому процесі, особливо в умовах сьогодення (психологічна травма в умовах воєнного стану); врахувати слід також використання вчителем за потреби вправ на мінімізацію стресових станів в учнів; враховувати зміни психології учнів як наслідок військової агресії чи ознак довготривалого дистанційного навчання (зниження пам'яті, регресія, втрата концентрації уваги).

Емоційно-етична компетентність виражена двома критеріями, які розкривають потенціал вчителя щодо розкриття емоційного інтелекту учнів та власної емоційно-етичної сфери. Щодо формування емоційного інтелекту учнів, то слід звернути увагу експертам на те, як вчитель розвиває у них розуміння

власних відчуттів, емоцій та навичок керування ними; чи навчає учнів усвідомленню емоційного стану людей та літературних персонажів при виявленні емпатії до них або ж створює ситуацію успіху. 2. Емоційно-етична сфера особистості, демонструючи особисту психоемоційну стресостійкість та усвідомленого емоційного відгуку, проявляючи конструктивність реакцій на стрес чи наводячи приклади вирішення конфліктної ситуації, що впливає на формування власного професійно-педагогічного іміджу, вчитель демонструє рівень володіння емоційно-етичною компетентністю, що можливо експертам прослідкувати під час спостереження за проведенням уроку, самопрезентації та під час інтерв'ю.

Педагогічне партнерство як компетентність розкрито одним критерієм – це співпраця учасників освітнього процесу у педагогічному партнерстві та включає 4-ри показники: реалізація суб'єкт-суб'єктних взаємин у педагогічній роботі, володіння культурою діалогу – вчителя з дітьми, вчителя з батьками, вчителя з колегами тощо; створення ділової творчої атмосфери під час заходів навчання – експерти можуть спостерігати рівень володіння даною компетентністю під час спостереження за навчальними заняттями (дружня атмосфера, довірливе ставлення, відкритість дітей та позитивне налаштування педагога); створення вчителем умов для адаптації учнів із числа внутрішньо переміщених осіб (далі –ВПО), про що сам педагог може розповісти під час самопрезентації чи під час проведення інтерв'ю з експертами; залучення батьків (осіб, яких вони замінюють) до освітнього процесу – вчитель може продемонструвати рівень взаємодії з батьками через самопрезентацію, зазначаючи активності та заходи, які проводить за участю батьків учнів у позакласній діяльності, а також якщо вчитель є класним керівником, то розповісти які формати взаємодії з батьками реалізує.

Інклюзивна компетентність має два критерії. 1 критерій, який розкриває вміння та здатність вчителя взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами (далі – ООП) з врахуванням нормативних вимог до організації навчання в інклюзивному класі, на співпрацю та особливості її із колегами та

батьками – командою супроводу, адже від тісної взаємодії залежить результативність роботи з дитиною з ООП. Важливо взяти до уваги експертам також специфіку організації освітнього процесу вчителем у класі, в якому є дитина з ООП, адже це особлива підготовка до уроків, видів роботи для такої дитини, чи розроблення критеріїв оцінювання на основі висновку інклюзивно-ресурсного центру та його рекомендацій відносно до рівня підтримки дитини. Обов'язково слід звернути увагу на знаннявний компонент вчителя щодо створення необхідних умов успішної соціалізації дитини з ООП. 2 критерій містить розкриття рівня володіння вчителем процесу розвитку в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Це демонструє педагог через володіння методиками та способами формування в учнів дружнього та неангажованого ставлення до осіб з ООП – однолітків, однокласників та які форми роботи використовує для запобігання виникненню психотравматичних ситуацій у системі міжособистісних стосунків, для позитивного мікроклімату в колективі.

Здоров'язберезувальна компетентність розкрита двома критеріями, за якими також оцінюється практичний досвід вчителя української мови та літератури. 1 критерій, який визначає рівень сформованості навичок вчителя щодо забезпечення норм безпеки життєдіяльності та сформованості в учнів навичок безпечного поведіння. Чи дотримується вчитель сам/сама та чи навчає учнів норм безпечної поведінки в умовах воєнного стану, перебування в укритті, поведіння з вибухонебезпечними предметами доволі складно визначити експертам, вивчаючи досвід, проте, це може спостерігатися на початку уроку/заняття, коли педагог наголошує учням про алгоритм дій під час оголошення тривоги чи екстреної евакуації, чи під час інтерв'ю може розповісти експертам. Чи враховує вчитель під час організації освітнього процесу санітарно-гігієнічні вимоги це експерти можуть спостерігати, знайомлячись із освітнім простором-класом (розміщенням парт, освітленням у приміщенні тощо), а якщо це урок у дистанційному форматі – на скільки вчитель змінює активності під час проведення уроку, адже фізкультхвилинки для школярів 7-11 класів вже не є

доречними і які види діяльності використовує. Особливу увагу слід звернути на те, які заходи здійснює вчитель щодо запобігання проявам булінгу, особливо серед старшокласників, коли вони проживають підлітковий вік. 2 критерій розкриває рівень сформованості у вчителя навичок з надання домедичної допомоги через наведення прикладів під час здійснення інтерв'ю (розпізнавання зовнішніх ознак погіршення самопочуття учнів) або ж зазначаючи про навчання-проходження курсів з надання першої знання правил домедичної допомоги під час самопрезентації.

Проектувальна компетентність має на меті продемонструвати рівень обізнаності вчителя з проектування освітнього середовища. Це, насамперед, підбір та використання навчальної, довідкової літератури, навчально-методичних комплектів, відповідно до теми та мети уроку з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів, адже від цього й залежатиме ефективність уроку. Використання освітнього простору інших освітніх просторів та приміщень закладу освіти для реалізації цілей уроку: якщо передбачена групова робота на уроці – на скільки зручно було розташовано меблі у класі для переміщення в процесі роботи, чи було враховано можливості для переміщення дитини з ООП (якщо такі є в класі), якщо це формат дистанційного уроку – чи враховано технічні можливості учнів для роботи на уроці та індивідуальні особливості дітей (якщо є вади зору чи слуху – як для них організовано процес).

Прогностична компетентність розкрита одним критерієм та п'ять показників його. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів: здійснення планування освітнього процесу; знання вимог до розроблення календарного планування; аналіз змісту навчального матеріалу та результатів його засвоєння учнями, прогнозування можливих труднощів та пошук шляхів їх подолання; орієнтування в чинних модельних освітніх програмах навчальних предметів/ інтегрованих курсів, які вчитель викладає та аргументування свого вибору; використання можливостей академічних свобод вчителів.

Організаційна компетентність також розкрита одним критерієм – планування освітнього процесу. Експертна група визначає чи забезпечуються вимоги чинного законодавства щодо організації освітнього процесу, про що педагог надає інформацію стило перед вивченням його досвіду роботи експертам, а особливо в умовах воєнного стану як здійснюється добір форм і видів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів згідно форм навчання та наскільки доцільними вони є обґрунтованими вчителем для досягнення мети уроку. Експерти вивчають уміння вчителя раціонально розподіляти часові витрати на заняттях (з об'єктивним розподілом часу між видами робіт), як вчитель здійснює організацію заходів національно-патріотичного, художньо-естетичного спрямування, націлених на формування в учнів зацікавленості до опанування мовно-літературної складової освіти.

Оцінювально-аналітична компетентність – компетентність, що потребує особливої уваги зі сторони реалізації вчителем та експертів як спостерігачів у системі оцінювання за групами результатів, які є основним критерієм НУШ для учнів сьомих класів та восьмих – якщо пілотні класи є у школі в рамках реалізації концепції нової української школи, адже учні 8-11 класів оцінюються за балами, визначена 2-ма критеріями. 1 критерій – вміння вчителів української мови та літератури застосовувати інноваційні підходи для оцінок релевантності навчання як рівнів успішності та визначати групи результатів через демонстрацію та формування в учнів усвідомлення нових підходів до оцінки результатів; як залучати учнів до вироблення прийнятних для них критеріїв оцінки засобами нагляду при здійсненні формувального (поточного) оцінювання зі застосуванням діагностичних інструментів та протоколювання його результатів. Чи формує вчитель під час уроку навички реалізації зворотного відгуку в учнів, надання його вчителем дітям згідно особливостей персонального розвитку школярів, їхнього навчального поступу та чи здійснюється коригування процесу навчання. Важливим аспектом в діяльності вчителя є забезпечення в учнів навичок самооцінки та взаємооцінки релевантності навчання, навичок контролю й самоконтролю, а також спонукання учнів до рефлексії навчальної діяльності

Експертам важливо звернути увагу на те, які форми оцінювання використовує вчитель у співпраці з учнями, наскільки є систематичною діяльність.

Інноваційна компетентність передбачає визначення рівня сформованості у вчителя щодо застосування інновацій у фаховій діяльності. Експерти можуть вивчити досвід вчителя в даному напрямі через самопрезентацію, через спостереження за уроками, адже наскільки педагог використовує у своїй діяльності інновації – це є свідченням ефективного використання освітніх надбань педагога: відслідковування інновацій у сфері освіти, знання новаторських педагогічних технологій навчання української мови та літератури, використання інновацій у викладанні предметів / інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі, наявність власних професійних напрацювань.

Здатність до навчання впродовж життя. Професійний розвиток та професійну співпрацю педагогічного працівника експерти можуть проаналізувати під час самопрезентації вчителя та, за потреби, під час інтерв'ю, якщо недостатньо розкрита компетентність на етапі самопрезентації. Вчитель може зазначати інформацію різночинних суб'єктів освітньої діяльності щодо підвищення кваліфікації, як планує траєкторію власного професійного розвитку вчителя у здобутті визначених цілей, чи здійснює обмін досвіду професійних практик та власними доробками із колегами і на яких рівнях та у яких форматах (шкільний, міський, районний, обласний, всеукраїнський, міжнародний тощо), чи бере участь у діяльності професійних спільнот, фахових конкурсах, а також чи є наставником, супервізором, тьютором, тренером, коучем, експертом у процесах формування якості освіти тощо.

Рефлексивна компетентність розкрита одним критерієм, що дає розуміння експертам про те, як вчитель здійснює системний аналіз власних професійних компетентностей відповідно до вимог Професійного стандарту через здійснення моніторингу власної фахової діяльності та здатність об'єктивно та самокритично оцінювати власну професійну діяльність.

За підсумками оцінювання практичного досвіду роботи вчителя української мови та літератури педагогічний працівник не лише отримує оцінку

власної діяльності професійної майстерності, а й має всі підстави на підвищення кваліфікації та визнання рівня професіоналізму на рівні України.

Здійснено експертну оцінку відповідності учителів вимогам сертифікації професійних компетентностей за алгоритмом: аналізу презентації власного професійного досвіду викладання (портфоліо учителя, формування україномовного простору навчання, соціальні комунікації з родиною та учнями, кейс професійної майстерності – авторські здобутки); освітній моніторинг організації навчання; самоаналізування релевантності навчальних занять; інтерв'ювання здобувача сертифікації.

Зведені таблиці результатів експертного оцінювання різночинних категорій здобувачів сертифікації професійної компетентності згідно передбачених методик, засвідчують про середній та високий рівні розвиненості кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО (Додатки К, Л).

Висновки до третього розділу

За результатами експериментальної перевірки ефективності впровадження моделі організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО та верифікації в організаційно-педагогічних умовах (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій, розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії) виокремлено та реалізовано ключові етапи педагогічного експерименту (мотиваційний, констатувальний та формувальний), обґрунтовано результати релевантності науково-дослідної роботи з експертною перевіркою.

Експеримент реалізовано в ЗВО експериментального майданчика – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Університет Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя у етапах – констатувальному та формувальному.

У ході констатувального етапу педагогічного експерименту під час анкетування визначено результати контролю рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО у ЕГ і КГ ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр». Встановлено за критеріальними апаратами оцінювання рівнів сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури у критеріях – технологічної цифровізації, професійної мобільності та професійного розвитку визначення однорідності, що ЕГ і КГ ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» були однорідними.

На формульовальному етапі педагогічного експерименту показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО встановлено (у %) у ЕГ та КГ ОС «Бакалавр» відповідно за розробленим критеріальним апаратом – низький (відповідно 19,8 і 39,8% за критерієм технологічної цифровізації; 24,5 і 40,9% – за критерієм професійної мобільності, 34,2 і 50,1% – за критерієм професійного розвитку); середній (відповідно 50,3 і 43,1% за критерієм технологічної цифровізації; 58,0 і 48,6% – за критерієм професійної мобільності; 48,9 і 40,1% – за критерієм професійного розвитку) та високий (відповідно 29,9 і 17,1% за критерієм технологічної цифровізації; 17,5 і 10,5% – за критерієм професійної мобільності; 16,9 і 9,8% – за критерієм професійного розвитку).

На формульовальному етапі педагогічного експерименту показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО встановлено (у %) у ЕГ та КГ ОС «Магістр» відповідно за розробленим критеріальним апаратом – низький (відповідно 23,6 і 36,1% за критерієм технологічної цифровізації; 25,7 і 39,5% – за критерієм професійної мобільності, 31,9 і 43,3% – за критерієм професійного розвитку); середній (відповідно 53,1 і 46,4% за критерієм технологічної цифровізації; 49,2 і 43,8% – за критерієм професійної мобільності; 44,6 і 38,6% – за критерієм професійного розвитку) та високий (відповідно 23,3 і 17,5% за критерієм технологічної цифровізації; 25,1 і 16,7% – за критерієм професійної мобільності; 23,5 і 18,1% – за критерієм професійного розвитку).

Список використаних джерел до третього розділу

1. Вебінар «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» (української мови/читання). *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/HrYVuI5p> (дата звернення 23.01.2024).
2. Вебінар «Тематичний день: від ідеї – до втілення» української мови/читання у предмети підготовки початкової школи. *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/8rYVjAkA> (дата звернення 23.01.2024).
3. Вебінар «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/arYViZ7P> (дата звернення 23.01.2024).
4. Вебінар «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/UrYVonmj> (дата звернення 23.01.2024).
5. Вебінар «Модель учнівського самоврядування для дітей молодшого шкільного віку». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/NrYVp3NQ> (дата звернення 23.01.2024).
6. Вебінар «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/GrYVaZHU> (дата звернення 23.01.2024).
7. Вебінар «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/ErYVdZAD> (дата звернення 23.01.2024).
8. Вебінар «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/jrYVgMf2> (дата звернення 23.01.2024).
9. Вебінар «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/SrYVyXDX> (дата звернення 23.01.2024).
10. Вебінар «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/urYVfRX9> (дата звернення 23.01.2024).

11. Вебінар «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури». *Всеосвіта*. URL: <https://cutt.ly/brYVamJ4> (дата звернення 23.01.2024).

12. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителі початкових класів) URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/Metodika_pochatkovi-klasi-z-dodatkami_2024.pdf (дата звернення 23.01.2024).

13. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителі української мови та літератури) URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/Metodika-ukr-mova-ta-lit.pdf> (дата звернення 23.01.2024).

14. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителі української мови та літератури, що працюють за Державним стандартом середньої освіти) URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Metodika_espert_ocinyuvannya_ukr_mova.pdf(дата звернення 23.01.2024).

ВИСНОВКИ

1. Здійснено проблемний аналіз теоретичних доробків, нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності. Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури, підтверджує необхідність застосування комплексного підходу до формування теоретичних і методологічних засад забезпечення й розвитку їх професійної майстерності. Нормативні документи формують базу правового регулювання для прогресу викладачів, однак їх ефективна реалізація вимагає інтеграції прогресивних освітніх технологій, завдяки інноваційному підходу активної взаємодії між закладами освіти. Проаналізовано кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО, які включають високий рівень фахової підготовки, здатність до – творчого підходу в навчанні, глибокі знання з української мови і літератури, а також професійну етику, адаптацію освітнього процесу до потреб учнів, використання інноваційних технологій у постійному професійному розвитку, що забезпечує якість навчання і виховання здобувачів ЗЗСО в умовах динамічного розвитку освітнього середовища та реалізації реформи «Нова українська школа».

Встановлено, що розроблення кейсу професійної майстерності вимагає детального аналізу ключових понять і категорій, які визначають зміст і логіку організації освітнього процесу його формування. Запропоновано «кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО», до якого враховано низку складових кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний та дослідницько-аналітичний. Предметно-знаннявий кейс формує основу для якісного викладання навчальних предметів та розвитку мовно-літературної компетентності учнів. Методичний кейс забезпечує педагогічну гнучкість і ефективну організацію освітнього процесу. Самоосвітньо-рефлексивний кейс дозволяє вчителю зберігати актуальність власних знань і практик та забезпечувати спроможності до їх розвитку, а також

гнучко реагувати на освітні виклики. Культурологічний кейс забезпечує формування в учителів здатності інтегрувати в освітній процес знання про українську культуру, традиції, ментальність, виховувати в учнів почуття національної ідентичності через мовно-літературний матеріал. Комунікативно-психологічний кейс сприяє розвитку в педагогів навичок ефективної міжособистісної взаємодії з учнями, колегами, батьками, уміння створювати комфортну психологічну атмосферу для навчання. Творчо-креативний кейс акцентує увагу на здатності учителів розробляти нестандартні форми роботи, упроваджувати інноваційні підходи до викладання мови і літератури та розвивати творче мислення учнів. Дослідницько-аналітичний кейс забезпечує учителів навичками аналізу сучасних тенденцій у мовознавстві, літературознавстві та педагогіці, умінням організовувати власну дослідницьку діяльність, спрямовану на підвищення якості освітнього процесу.

Отже, підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності ґрунтується на нормативно-правових засадах, порівняльному аналізі національного й міжнародного досвіду, а також методологічному обґрунтуванні тезаурусу ключових понять і категорій, що забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю.

2. Обґрунтовано методологічні засади організації фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності, а саме: організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії); методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО з методичним апаратом дослідження, навчання, розвитку та психолого-педагогічної підтримки, змістового наповнення освітньо-професійних програм ОС «Бакалавр» та «Магістр», систематизації складових процесів

дослідницького, фахової підготовки, навчання і виховання, практики та нагляду за організацією освітнього процесу. Організаційні складові його забезпечення систематизовано у формах, засобах (інституційного та професійної майстерності кейсів), технологіях, авторського кейсу, критеріального апарату оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. Розроблено структуру і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

3. Обґрунтовано та розроблено структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО у часткових кейсах: предметно-знаннявий – охоплює сукупність знань і компетенцій, які забезпечують глибоке розуміння вчителем предметів, їх структури, закономірностей і зв'язків з іншими дисциплінами; включає ключові аспекти: фахові знання, їх актуальність та інтеграцію, історико-культурний контекст, методи аналізу текстів, культуру мовлення, знання програмових вимог, що забезпечують основи для професійної діяльності учителів, формують їх фахову ідентичність, сприяють створенню якісного освітнього середовища та підготовці школярів до розуміння мовних і літературних процесів у сучасному світі; методичний – є системним набором професійних компетенцій, знань і вмінь, які забезпечують якісну організацію освітнього процесу відповідно до сучасних освітніх стандартів; охоплює аспекти: планування навчально-пізнавальної діяльності, створення дидактичного контенту, використання інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій, індивідуалізацію та диференціацію навчання, оцінювання та зворотний зв'язок, методичну самоосвіту для забезпечення високої якості освітнього процесу, підвищення мотивації учнів до вивчення української мови і літератури та формування в них ґрунтовних знань і компетенцій, необхідних в умовах соціальної турбулентності; самоосвітньо-рефлексивний – формує здатність майбутніх педагогів до постійного професійного вдосконалення, аналізу власної діяльності, усвідомлення її результативності та визначення шляхів розвитку; включає ключові аспекти:

рефлексію професійної діяльності, навички самоосвіти, планування професійного розвитку, розвиток навичок самоменеджменту, емоційний інтелект, пошук ресурсів і джерел знань, інноваційність для забезпечення стійкості до змін в освіті, забезпечення підвищення рівня педагогічної культури та сприяє реалізації сучасних підходів до викладання української мови і літератури; культурологічний – спрямований на формування учителів як носіїв національної культури, здатних інтегрувати культурологічний зміст в освітній процес для формування духовно багатой, національно свідомої особистості здобувачів освіти; охоплює ключові аспекти: розуміння культурного контексту, інтеграцію культурологічного компонента в навчання, формування національної свідомості, збагачення світогляду учнів, міжкультурний діалог, формування естетичних смаків, символічне художнє мислення, що дозволяє учителям здійснювати виховну функцію через навчання, сприяти духовному зростанню здобувачів освіти, формувати їх культурну компетентність і національну свідомість; комунікативно-психологічний – є фундаментальним компонентом професійної майстерності, який забезпечує ефективну взаємодію учителів з учнями, колегами, батьками та сприяє створенню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі; основні аспекти включають: розвиток комунікативної компетентності, емпатію та психологічну чутливість, психологічну адаптивність, конфліктологічну компетентність, залучення до діалогічного навчання, формування позитивної мотивації, розвиток навичок активного слухання, інтерактивні технології навчання, що забезпечує формування вчителя як компетентного комунікатора, який, окрім передачі знань, здійснює формування гармонійних взаємин в освітньому процесі, сприяє соціальному і психологічному розвитку здобувачів освіти, розкриттю їх потенціалу та забезпеченню умов для позитивного освітнього досвіду; дослідницько-аналітичний – розкриває здатності майбутніх педагогів до системного аналізу, проведення дослідницької діяльності та критичного осмислення педагогічних явищ, літературних текстів, мовних феноменів та освітніх процесів; основні складові включають: організацію дослідницької

діяльності учнів, аналітичний підхід до аналізу літературних текстів, методологію наукових досліджень, інтерпретацію мовних явищ, критичний аналіз освітнього процесу, пошук актуальної інформації, застосування міждисциплінарного підходу, розвиток навичок самостійного аналізу, що забезпечує розвиток у педагогів та учнів у глибокому розумінні предмета, формування вмінь системно мислити, аналізувати й інтерпретувати як мовно-літературні, так і педагогічні явища, що є важливим у сучасному освітньому середовищі та повсякденному житті; творчо-новаторський – відображає здатності майбутніх педагогів до генерації нових ідей, пошуку нестандартних рішень і творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприяє формуванню творчого потенціалу здобувачів освіти; ключові аспекти включають: розроблення інноваційних методів навчання, стимулювання креативності учнів, інтерпретацію літературних текстів, індивідуалізацію навчання, пошук джерел натхнення, застосування інтерактивних інструментів, розвиток критичного мислення, особистий творчий розвиток учителів, дозволяє учителям української мови і літератури перетворити освітній процес на натхненну, живу взаємодію, яка сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчих здібностей учнів, їх здатності до самовираження інноваційної та креативної діяльності.

4. Обґрунтовано та розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» за критеріями – технологічної цифровізації, професійної мобільності та професійного розвитку. Для ОС «Магістр» встановлено критерії за рівнями: технологічної цифровізації (низький – початкові здатності – мовлення та письмового використання державних мов; критичного ставлення до реалій, самокритики та якості й безпеки інформаційного пошуку, системного аналізу інформаційних джерел за призначенням; корпоративної та індивідуальної роботи; адаптування в невизначених умовах; взаємодії з представниками професійних колективів різних рівнів, експертами за галузями

знань/видами економічної діяльності; опанування науковими знаннями; здійснення добору, опрацювання та аналізування інформаційних масивів; впровадження сучасних наукових знань на практиці у соціальній і професійній зайнятості; використання цифрового освітнього ресурсного потенціалу ІКТ у професійній діяльності; початкові уміння: застосування ІКТ; встановлювати та розв'язувати проблеми соціального та фахового характеру; середній – достатні здатності до: шани та поваги до різноманіття та полікультурності; мотивації та етично-морального позиціонування; до свідомої соціальної відповідальності; діагностики та вирішення проблемних ситуацій професійного спрямування; до впровадження стратегій освітньої політики; планування та освітнього менеджменту, забезпечення якості й оцінювання ефективності роботи; встановлення та вирішення проблем у професійній сфері зайнятості, критичного вияву і самокритики; генерування новацій та креаційності у прийнятті обґрунтованих організаційних рішень; розроблення та оприлюднення освітніх і дослідницьких проєктів, управління ними та мотивування працівників проєктних колективів у досягненні мети; високий – покращені здатності до: спілкування іноземними мовами; оперування абстрактними проєкціями мислення; здійснення наукових досліджень на необхідному рівні наукознавства; креаційної діяльності та новаторства; системного аналізу проблем технологічної цифровізації суспільних видів діяльності, пов'язаних з соціокультурними комунікаціями державними та іноземними мовами; до лідерства; до міжнародної співпраці, комунікацій з експертами з різних професійних категорій педагогічної та філологічної сфери фахової діяльності; застосування підходів, принципів і методів наукового дослідництва у науковій і педагогічній діяльності); професійної мобільності (низький – початкові здатності до: застосування знань з: історії українського мовознавства, літературного процесу, соціальної історії України, джерелознавства історії України, країнознавства та історичного країнознавства, масової літератури і белетристики; нарощення когнітивного потенціалу знань і оперування у предметній сфері та фаховій діяльності; застосування інновацій у професійній роботі; здійснення педагогічного

моніторингу у власній фаховій діяльності учителя та встановлення потреб, перспектив та ресурсозабезпечення для професійного розвитку впродовж життя; початкові уміння: орієнтуватися в різних векторах і стилях лінгвістики; сприйняття літературознавства як складної системи та усвідомлення еволюційного розвитку їх національних й світових закономірностей; середній – достатні здатності до: системного аналізу й критичної метрики історичних надбань і сучасних наукових досягнень у сфері мово- та літературознавства; застосовування знань з системної організації української мови, комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики, української лінгвокультурології, культури української наукової мови; моделювання архітектури змісту й організації навчання, формування в учнів ключових компетентностей до опанування інтегрованого освітнього процесу набуття знань з української мови і літератури; вироблення ефективних прийомів мотивації учнів до саморозвитку, спрямовування їх на прогрес і формування у них обґрунтованої позитивної самооцінки; достатні уміння: наукового дослідництва й структурування мовних, мовленнєвих або літературних матеріалів зі застосуванням класичних і інноваційних методологічних підходів; усвідомлення та застосовування методологічних, організаційних та правових засад регулювання, науково-дослідницьких та науково-технічних робіт, проєктів або розроблення інноваційних продуктів і сервісів у сфері філології, презентація результатів академічному товариству й оформлення прав інтелектуальної власності; високий – покращені здатності до: системного аналізу професійної мобільності; застосовування сучасних наукових знання у філологічній семантиці для вирішення фахових проблем; фахово компетентної та продуктивної участі в різних форматах наукових комунікацій, зібрань академічних публікацій у галузі мовознавства та літературознавства; до застосовування знань з: мовленнєвого етикету у комунікативній діяльності фахівця, наукового стилю мовлення, тренінгу професійного самовизначення, документознавства у сфері освіти; до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу; забезпечення функціонування безпечного та інклюзивного освітнього

середовища; формування в учнів культури академічної доброчесності та етики, їх принципів у фаховому призначенні; покращенні уміння: оперувати спеціальною термінологією наукових філологічних досліджень; розуміння важливості використання експресивних, емоційних і логічних засобів мови) та професійного розвитку (низький – початкові здатності до: застосовування освітніх технологій; організації науково-дослідних та науково-технічних робіт; філософського аналізу філологічних та педагогічних проблем; середній – Достатні здатності до застосування; інтелектуального потенціалу знань з історії та сучасного стану мовознавчих /літературознавчих учень; методології граматики української мови; до соціально-філософського аналізу проблем у сфері освіти, науки й інноватики; знань з літератури як художньої системи, етнопсихології, історії та народної культури української діаспори, комунікативного синтаксису, української періодики (історії та сучасності), медіатексту у сучасному комунікативному дискурсі; високий – покращені здатності з лінгвістичного/літературознавчого аналізів текстів; до інноваційної діяльності у забезпеченні філологічних дисциплін; до прогностики тенденцій літературознавства; до соціально-філософського аналізу проблем наукознавства, філології, педагогіки та інших конкретно-наукових ситуацій, тенденцій; до застосовування знань з семантичної граматики, стилістики PR-тексту та рекламних повідомлень, лінгвоаналізу іншомовного тексту, психології стресу, редагування перекладу; текстології та редагування тексту як об'єкту лінгвістичних досліджень; інформаційної безпеки, літературознавчої герменевтики, профілактики та врегулювання конфліктів, історії української літературної критики).

5. Обґрунтовано, розроблено та верифіковано модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності у блоках (цільовому, методологічному, методичному, змістовому та діагностичному). Цільовий блок моделі включає соціальне замовлення на фахову підготовку учителів української мови і літератури ЗЗСО зі професійною майстерністю та прагнення досягнення дуальної мети дослідження

та фахової підготовки. У методологічному блоці моделі виокремлено методологічні підходи і принципи, зокрема підходи: дослідження організації фахової підготовки – особистісно-орієнтований, андрагогічний, акмеологічний, компетентнісний; методологічні підходи організації освітнього процесу – методологічний, трансдисциплінарний, методичний та STEM, а також принципи: дослідження формування понятійно-категоріального контенту – науковості, системності, інтегративності та особистісної орієнтації; формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО – науковості, системності, актуальності та доступності кейсу, резильєнтності, результативності. У методичному блоці моделі сформовано методичний апарат – методи дослідження, навчання, розвитку та психолого-педагогічної підтримки організації освітнього процесу. Розроблено методика організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО, яку впроваджено як компонентну складових методичного блоку моделі. До змістового блоку моделі включено на основі процесного підходу основні структурні компоненти, а саме організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО, а саме: дослідницький (теоретичні та методологічні засади, організаційно-педагогічні умови, методика організації, проєктування моделі організації освітнього процесу, педагогічний експеримент, верифікація моделі та методики); за видами фахової підготовки (соціально-гуманітарну, лінгвістичну, літературознавчу, українознавчу, методичну й психолого-педагогічну); навчання і виховання за освітньо-професійними програмами – ОС «Бакалавр» у освітніх компонентах за циклами підготовки (загальної – педагогіка, психологія/загальні і вікова психологія, філософія освіти, основи інклюзивної освіти, основи педагогічної майстерності; спеціальної професійної: методика викладання української мови та літератури, методика навчання інших предметів, технології навчання); ОС «Магістр» у освітніх компонентах за циклом спеціальної професійної підготовки (педагогічне управління та інновації, психологія педагогічного впливу); практики – ОС «Бакалавр» та «Магістр». Специфіку

організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності візуалізовано з представленням: форм (традиційна, змішана, дистанційна), засобів (інституційний кейс (кадровий, науково-методичний, інформаційно-технологічний, соціальний), кейс професійної майстерності (предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний)); технологій (SCRUM – «ПоСКРАМимо» - планування освітнього процесу, уроку, проєкту; метод-технологія Скрайбінг – візуалізація змісту літературних творів; «Джигсоу» – стратегія опанування складного матеріалу учнями; ігрова технологія – підприємницьке просвітництво) організації. Авторський кейс імплементовано у змістовий блок у складових, присвячених забезпеченню початкової та старшої школи авторського наукового доробку, комплекту засобів інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями, розміщеними на всеукраїнський освітній платформі «ВСЕОСВІТА» та власних академічних активів мобільності:

1. Підготовка пропозицій щодо вдосконалення системи оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників ЗЗСО (Наказ № 01-10/3-а ДСЯО України);
2. Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство») (Наказ № 01-11/11-а ДСЯО України): анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); методичні рекомендації щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»);
3. Розроблення матеріалів для

реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти) (Наказ № 01-10/10-а ДСЯО України): анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); методичні рекомендації щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); 4.Проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році в якості експерта (Наказ №01-10/191 ДСЯО України) для вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), (Наказ № 01-10/168 ДСЯО України); 5.Підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році, та пілотних класів у якості тренера – експерта (Наказ № 168В КОДА). Діагностичний блок моделі розроблено зі критеріальним апаратом оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку. Синхронізацію цілісної єдності синхронізації блоків моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності забезпечено завдяки обраним організаційно-

педагогічним умовам. Результат – сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Встановлено позитивну динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Магістр» на високому та середньому рівнях за критеріями відповідно – +8,8; +11,0 технологічної цифровізації; +11,8; +7,8 професійної мобільності; +11,0; +8,3 професійного розвитку, що пов'язано зі негативним даними дельти на низькому рівні (–19,8 технологічної цифровізації; –19,6 професійної мобільності; –19,3 професійного розвитку), що доводить ефективність захисних положень при організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількісний аналіз психолого-педагогічних дисциплін і практики за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх учителів (за спеціальностями)

на бакалаврському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

(<http://pnpu.edu.ua/osvitni-programi>)

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)		014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	
2018		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія	6	Психологія	5
Педагогіка	8	Педагогіка	5
Основи інклюзивної освіти	3	Основи інклюзивної освіти	3
Основи педагогічної майстерності	3	Основи педагогічної майстерності	3
Практична підготовка			
Начальна практика зі спеціальності	1,5	Навчальна практика з психології	3
		Навчальна практика з педагогіки	3
Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
		Пропедевтична навчальна практика	4,5
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика	4,5
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	19,5

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

(nmv.pnu.edu.ua/bakalavrat/)

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)		014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	
2016		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	9	Педагогіка	9
Психологія	9	Загальна та вікова психологія	9
Сучасні освітні технології	9		
Практична підготовка			
Навчальна (фольклорна) практика	3	Фольклорна практика	3

Навчальна (діалектологічна) практика	3	Діалектологічна практика	3
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в середніх класах)	9	Виробнича навчально-виховна педагогічна практика в середніх класах	9
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в старших класах)	9	Виробнича навчально-виховна педагогічна практика в старших класах	9
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	24	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	24

Кількісний аналіз психолого-педагогічних дисциплін і практики за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів (за спеціальностями) на магістерському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
(<http://smc.hnpu.edu.ua/osvitni-prohramy>)

014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія за професійним спрямуванням	3	Психологія за професійним спрямуванням	3
Методика англійської мови для різних цільових аудиторій	3	Методика навчання англійської мови і літератури різних цільових категорій	4
Методика викладання української та зарубіжної літератури в профільних закладах освіти	3	Методичні аспекти дистанційного і змішаного навчання	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	14	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	16
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	4,5
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	12

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
(https://sspu.edu.ua/images/2020/09/opp_014muzmist_bakalavr_ddcd0.pdf)

014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/ магістратура			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
		Академічна культура педагога-дослідника	4
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Інформаційні технології в освіті	3	Інформаційні технології в освіті	3
Методика навчання англійської мови	3	Методика навчання англійської мови	3
Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти	3	Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти	3
Методика навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти	3	Методика навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	22
Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика з української мови і літератури, англійської мови у закладах загальної середньої освіти	9	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(<https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy?start=30>)

014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/ магістратура			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогічна риторика	3	Педагогічна риторика	3
Філософія та соціологія освіти	3	Практикум з методики навчання української мови	3
Психологія профільної школи	3	Психологія профільної	3

		школи	
Педагогіка профільної школи	3	Педагогіка профільної школи	3
Технології навчання у галузі мовної освіти	3		
Методика навчання української мови у профільній школі	3	Методика навчання української мови (профільний рівень)	3
Методика навчання української літератури у профільній школі	3	Методика навчання української літератури (профільний рівень)	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18
Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика	9	Виробнича (педагогічна) практика	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9

Джерело: вилучено з [43].

**Програма поетапного формування кейсу професійної майстерності у
навчальних програмах фахової підготовки
учителів української мови і літератури ЗЗСО**

Мета програми – формування професійної майстерності у майбутніх учителів української мови і літератури через поетапне впровадження кейс-методів у навчальні програми фахової підготовки, що включають як теоретичні, так і практичні складники педагогічної діяльності.

I. Етап: Початкове ознайомлення з основами професійної майстерності

Завдання:

1. Ознайомлення студентів з основними аспектами професійної майстерності педагога.
2. Вивчення концептуальних підходів до формування професійної майстерності учителя української мови і літератури.
3. Формування базових теоретичних знань про специфіку предметної і методичної підготовки.

Складники:

- Лекції з теоретичних основ педагогічної майстерності.
- Семінари з обговорення основних вимог до педагогічної діяльності.
- Уведення в кейс-методи як інструмент розвитку професійних навичок.

Прогнозовані результати:

- Розуміння студентами значення професійної майстерності в контексті педагогічної діяльності.
- Ознайомлення з теоретичними підходами до викладання української мови і літератури.

II. Етап: Розвиток предметно-знаннєвої компетентності

Завдання:

1. Формування глибоких знань з української мови і літератури.

2. Розвиток умінь застосовувати ці знання в освітньому процесі через практичні завдання.

3. Ознайомлення із сучасними методами та інструментами для викладання української мови та літератури.

Складники:

- Курси з української мови та літератури (літературознавчі дисципліни, мовознавство).
- Використання кейс-методів для розв'язання конкретних проблемних ситуацій з предмету.
- Практичні заняття та лабораторні роботи з предметної підготовки.

Прогнозовані результати:

- Засвоєння теоретичних знань з української мови і літератури.
- Підвищення здатності студентів застосовувати ці знання на практиці.

III. Етап: Методичний розвиток і формування педагогічних навичок

Завдання:

1. Розвиток методичних навичок для ефективного навчання учнів.
2. Ознайомлення з різноманітними педагогічними технологіями, які сприяють формуванню мовної та літературної компетентності учнів.
3. Створення умови для самостійної роботи студентів над розробкою власних методичних підходів.

Складники:

- Курси з педагогіки, методики викладання української мови і літератури.
- Моделювання навчальних ситуацій та розв'язання кейсів через аналіз реальних педагогічних ситуацій.
- Підготовка методичних розробок для проведення уроків та позакласних заходів.

Прогнозовані результати:

- Здатність студентів розробляти й адаптувати методичні підходи для навчання учнів української мови та літератури.

- Вміння ефективно організувати освітній процес з урахуванням інноваційних методів і технологій.

IV. Етап: Формування рефлексивних і самоосвітніх компетенцій

Завдання:

1. Розвиток здатності до самоаналізу та рефлексії професійної діяльності.
2. Формування здатності до безперервної самоосвіти та саморозвитку.
3. Ознайомлення з основами педагогічної рефлексії, самооцінки й аналізу своїх педагогічних досягнень.

Складники:

- Практичні семінари та тренінги з рефлексії професійної діяльності.
- Організація науково-методичних заходів для підтримки безперервного професійного розвитку.
- Вивчення та застосування методик самоосвіти та саморозвитку у педагогічній діяльності.

Прогнозовані результати:

- Розвиток у студентів навичок рефлексії й самоаналізу, що дозволяють покращувати свою професійну діяльність.
- Формування здатності до постійного самовдосконалення та розвитку.

V. Етап: Інтеграція практичної діяльності і підготовка до професійної роботи

Завдання:

1. Підготовка студентів до самостійної педагогічної діяльності через практичні заняття.
2. Створення умов для апробації набутих знань і навичок у реальних умовах освітнього процесу.
3. Формування готовності до професійного педагогічного самовизначення.

Складники:

- Педагогічна практика в школах.
- Виконання практичних завдань з організації та проведення уроків української мови і літератури.

- Використання кейс-методів для розв'язання реальних проблем у процесі практики.

Прогнозовані результати:

- Уміння ефективно організовувати уроки та позакласні заходи на основі здобутих знань і навичок.
- Підготовленість до самостійної роботи у закладах освіти.

VI. Етап: Підсумкова атестація та сертифікація

Завдання:

1. Оцінка рівня сформованості професійної майстерності.
2. Атестація студентів за результатами виконання комплексних завдань та кейсів.
3. Підготовка до сертифікації і допуску до викладання української мови та літератури у ЗЗСО.

Складники:

- Оцінка результатів підсумкових завдань.
- Проведення сертифікаційних іспитів і практичних атестацій.
- Формування заключних рекомендацій для кожного студента.

Прогнозовані результати:

- Підготовленість до професійної діяльності у якості вчителя української мови та літератури.
- Офіційне визнання рівня професійної майстерності через сертифікацію.

Ця програма поетапного формування кейсу професійної майстерності є важливим інструментом для підготовки висококваліфікованих учителів української мови і літератури, здатних забезпечити високу якість навчання і сприяти розвитку мовної та літературної культури учнів у контексті сучасних освітніх вимог.

**Критерії, показники й рівні сформованості кейсу професійної майстерності
учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Бакалавр»**

Рівень	Критерії			Шкала		Бали
	технологічної цифровізації	професійної мобільності	професійного розвитку			
НИЗЬКИЙ	<i>Початкові уміння</i> відстоювати позиції власного правового захисту та суспільний функціонал як громадянина та члена суспільства з технологічними навиками вироблення власних алгоритмів; сприймати, наслідувати та відтворювати громадянські та демократичні компетенції як ключові у демократизації суспільства; свідомого ставлення до принципів забезпечення сталого розвитку; формування особистої траєкторії навчання та зайнятості на принципах сталості як технології забезпечення якості життя; реалізації верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; <i>Початкові здатності</i> зі: збереження та розбудови аксіологічного потенціалу (морально-етичного, соціокультурного, академічного, суспільного) з врахуванням аспектів галузі знань – гуманітарні науки у загальній системі наукознавства і суспільного розвитку та його технологізації; вияву, шанобливого ставлення та поцінування української національної культури, самоідентичності та багатоманітності у суспільній мультикультурності України; позиціонування національної культур-ідентичності	<i>Початкові уміння</i> розуміння мовознавчої архітектури наук – теорії, методики і практики; семіотичні уміння фаху у знаковій системі, її ієрархії та функціонуванні; застосування для соціально-побутової мобільності; <i>Початкові здатності</i> зі: забезпечення якості навчання української мови та літератури в ЗЗСО, планування організації, реалізації та коригування освітнього процесу у відповідності з результатами прогностики релевантності навчання та вікової специфіки контингенту учнів; сприяння у формуванні і розвитку мовно-комунікативних умінь і навичок учнів, застосування знань закономірностей мовлення і засобів досягнення релевантних результатів використання мови; встановлювати рівень освітніх результатів учнів ЗЗСО в опануванні української мови та літератури, забезпечувати моніторинг якості організації навчання й його оцінювання; сприяння розвитку в учнів ЗЗСО аксіологічного ставлення до української мови та літератури	<i>Початкові здатності до:</i> системного аналізу явищ української мови та літератури, орієнтування в літературних напрямках і мовознавчих теоріях, вирішення філологічних проблем на практиці, доцільного застосування передових методів й методик літературознавчого й мовознавчого наукового пошуку в сучасних контекстах філологічної галузі; <i>загальні компетентності фаху з:</i> педагогіки, психології, загальної та вікової психології, філософії освіти та науки, інклюзивної освіти, громадянської освіти, української та академічної культури, культури здоров'я особистості, цифрових освітніх технологій, іноземної мови, історії української державності та застосування їх на практиці; <i>професійно-орієнтовані компетентності з:</i> лінгвістичної прагматики, сучасного українського словотворення, методології українського тезаурусу, методики наукового дослідництва, теорій комунікацій, ІКТ в лінгвістиці, теорії і практики фонетики і лексикології англійської мови, проблем фольклористики, історії української драматургії і театрального мистецтва, редакторського аналізу, державного регулювання редактури, українського правописання нової редакції; творчого студіювання; етики і естетики	3	E, D	0-69

Рівень	Критерії			Шкала		Бали
	технологічної цифровізації	професійної мобільності	професійного розвитку			
СЕРЕДНІЙ	<i>Достатні здатності до:</i> комунікування мовами, визначеними на державному рівні та застосування їх згідно предметного фаху технологічної цифровізації; критичного й аналітичного мислення; самокритики та самоаналізу; вироблення технологій самоосвіти; добору, синтезу та аналізу інформаційних масивів даних за професійним призначенням; коворкінгу та самозайнятості; креаційного самовиразу; вироблення ефективних професійних рішень та соціального відповідального виконання посадових обов'язків, спонукання у досягненні цільової мети; <i>уміння</i> виокремлювати, актуалізувати та розв'язувати професійні завдання, проблеми та ситуації	<i>Достатні здатності до:</i> реалізації когнітивного потенціалу знань історії, методології мов, які опановуються; аналізу історичної ретроспективи розвитку української та світової літератури (її спрямованості, жанровості, стилістики, творчих надбань визначних авторів, художніх феноменів, закономірностей розвитку літературних процесів); проєктування моделей змістового наповнення навчання української мови та літератури в ЗЗСО згідно до прогнозованих результатів її опанування учнями; добирати й раціонально використовувати в навчанні української мови та літератури в ЗЗСО інноваційні методики, методи й технології навчання та виховання для розвитку учнів; врахування у навчанні української мови та літератури вікових та персональних характеристик учнів, формування рівноправної учнівської спільноти, вмотивованої до навчально-пізнавальної діяльності; співпраці з батьками в освітньому та виховному процесах на засадах рівноправного партнерства з долученням провідних фахівців-предметників, психологів, соціологів, науковців і представників громадськості; <i>достатні уміння</i> системного аналізу, діалектики і соціального виміру варіабельності мовлення, в тому числі опису соціолінгвістичних проблем; вільного й ефективного застосування мови письмо та усно, опанування жанрової та стилістичної різноманітності форматів, реєстрів комунікування при виконанні комунікативних завдань за цільовим призначенням у офіційному, неофіційному та нейтральному форматах; застосування навичок для соціальної та професійної мобільності	<i>Достатні здатності до:</i> моніторингу власної та системної професійної діяльності і коригування, встановлення персональних професійних потреб, дослідження перспективних напрямів розвитку у фаховій сфері; реалізації соціальної ролі учителів-словесників зі виявом власної соціальної позиції мовної культури, ерудиції, захисту національного виховання, поваги до української мови й літератури, формування національної свідомості та громадянської позиції учнів; <i>Фахові компетентності</i> зі: мовознавства та літературознавства; народної творчості та фольклористики; старослов'янської мови; історичної граматики української мови; української діалектології; ділової української мови та її стилістика; культури й техніки мовлення; української літературної мови; історії української та зарубіжної літератури; історії мовознавства; <i>спеціальні компетентності</i> з: мовного планування, наукового стилю мовлення, редактури інтернет-джерел, соціальної культури, редактури реклами, теорії сполучуваності мовних конструкцій, міжкультурних комунікацій, синтаксису, функціональної морфології, літературної герменевтики, модернізму в українській літературі, фоностилістики, мистецтва аналізування літературних текстів, етномовного планування, мовної політики, психологічного консалтингу та психокорекції, історії видавничої справи та редактури; методики навчання української мови і літератури	4	В, С	70-89

Рівень	Критерії			Шкала		Бали
	технологічної цифровізації	професійної мобільності	професійного розвитку			
ВИСОКИЙ	Здатність на високому рівні до: комунікацій іноземними мовами; абстрактного мислення, системного аналізу, узагальнення та інтерпретації психолого-педагогічних, філософських, методичних, техніко-технологічних, інформаційних і літературних джерел; фахово-етичного комунікування з професійних питань зі зрозумілим потрактуванням для співрозмовників необхідної інформації та власної позиції фаху; реалізовувати когнітивний потенціал на практиці зі застосуванням ІКТ; наукового дослідництва на академічному рівні; опрацювання й аналізу даних й апробації результатів на засадах професійної та академічної етики й доброчесності	Здатність на високому рівні до: збору, системного аналізу, узагальнення, систематизації, класифікації та інтерпретації мовних, літературних контекстів та їх перекладу, компілювання та інтерпретації текстових масивів згідно обраної специфікації; організації та управління діловим спілкуванням, перемовинами; застосування методологічних підходів, принципів і методів формування текстів за жанровою і стилістичною різноманітністю державними та іноземними мовами; вільної операбельності семантикою тезаурусу для розв'язання професійних завдань (мовознавчих, літературознавчих і спеціалізованих філологічного аналізу текстів різних жанрових і стильових форматів); консалтингово-дорадчої діяльності у форматі забезпечення комунікативної етики та культури норм літературної мови та мовлення; застосування для соціальної, професійної та академічної мобільності; орієнтування в інформаційному середовищі, добору інформаційних даних за призначенням фаху – навчання української мови та літератури в ЗЗСО, критичної метрики оцінювання та ефективного застосування її в освітньому процесі; застосування при навчанні української мови та літератури ІКТ та ефективного використання сучасних освітніх ресурсів, а також розроблення новаторських електронних; організації безпеки освітнього простору, надання домедичної допомоги учасникам освітнього процесу та збереження їх фізичного та психічного здоров'я	Здатність на високому рівні до: забезпечення відповідальності вимогам до фахової діяльності згідно потреб сталості розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави; <i>Компетентності предметні, практичні, галузеві, інтернаціональні, професійного розвитку</i> – методики викладання української мови та літератури; методики навчання; технології навчання; <i>Спеціальні компетентності професійного розвитку</i> з: психолінгвістики, редактури перекладів, історичного краєзнавства, коректури, справи публіцистики, психології культури, психології менеджменту, психології комунікацій, психології сім'ї, музеєзнавства, історії університетської освіти, етнології народів світу та етносів України, історія української педагогіки, гендерних аспектів української літератури, динаміки сучасних українських лексиконів, інноваційних технологій та цифрових ресурсів в методиці навчання української мови, комунікативних стратегій і тактики, напрямів лінгвістики, лінгвокультурології, стилістики та граматики англійської мови, технологій невербальної комунікації, міжкультурної комунікації	5	А	90-100

**Критерії, показники й рівні сформованості професійного кейсу учителів української мови і літератури ЗЗСО
для ОС «Магістр»**

Рівень	Критерії			Шкала		Бали
	технологічної цифровізації	професійної мобільності	професійного розвитку			
НИЗЬКИЙ	<i>Початкові здатності</i> – мовлення та письмового використання державних мов; критичного ставлення до реалій, самокритики та якості й безпеки інформаційного пошуку, системного аналізу інформаційних джерел за призначенням; корпоративної та індивідуальної роботи; адаптування в невизначених умовах; взаємодії з представниками професійних колективів різних рівнів, експертами за галузями знань/видами економічної діяльності; опанування науковими знаннями; здійснення добору, опрацювання та аналізування інформаційних масивів; впровадження сучасних наукових знань на практиці у соціальній і професійній зайнятості; використання цифрового освітнього ресурсного потенціалу ІКТ у професійній діяльності; <i>Початкові уміння:</i> застосування ІКТ; встановлювати та розв’язувати проблеми соціального та фахового характеру	<i>Початкові здатності</i> до: застосування знань з: історії українського мовознавства, літературного процесу, соціальної історії України, джерелознавства історії України, країнознавства та історичного країнознавства, масової літератури і белетристики; нарощення когнітивного потенціалу знань і оперування у предметній сфері та фаховій діяльності; застосування інновацій у професійній роботі; здійснення педагогічного моніторингу у власній фаховій діяльності учителя та встановлення потреб, перспектив та ресурсозабезпечення для професійного розвитку впродовж життя; <i>Початкові уміння:</i> орієнтуватися в різних векторах і стилях лінгвістики; сприйняття літературознавства як складної системи та усвідомлення еволюційного розвитку їх національних й світових закономірностей	<i>Початкові здатності</i> до: застосовування освітніх технологій; організації науково-дослідних та науково-технічних робіт; філософського аналізу філологічних та педагогічних проблем	3	E, D	0-69

СЕРЕДНІЙ	<i>Достатні здатності</i> до: шани та поваги до різноманіття та полікультурності; мотивації та етично-морального позиціонування; до свідомої соціальної відповідальності; діагностики та вирішення проблемних ситуацій професійного спрямування; до впровадження стратегій освітньої політики; планування та освітнього менеджменту, забезпечення якості й оцінювання ефективності роботи; встановлення та вирішення проблем у професійній сфері зайнятості, критичного вияву і самокритики; генерування новацій та креаційності у прийнятті обґрунтованих організаційних рішень; розроблення та оприлюднення освітніх і дослідницьких проєктів, управління ними та мотивування працівників проєктних колективів у досягненні мети	<i>Достатні здатності</i> до: системного аналізу й критичної метрики історичних надбань і сучасних наукових досягнень у сфері мово- та літературознавства; застосовування знань з системної організації української мови, комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики, української лінгвокультурології, культури української наукової мови; моделювання архітектури змісту й організації навчання, формування в учнів ключових компетентностей до опанування інтегрованого освітнього процесу набуття знань з української мови і літератури; вироблення ефективних прийомів мотивації учнів до саморозвитку, спрямовування їх на прогрес і формування у них обґрунтованої позитивної самооцінки; <i>Достатні уміння:</i> наукового дослідництва й структурування мовних, мовленнєвих або літературних матеріалів зі застосуванням класичних і інноваційних методологічних підходів; усвідомлення та застосовування методологічних, організаційних та правових засад регулювання, науково-дослідницьких та науково-технічних робіт, проєктів або розроблення інноваційних продуктів і сервісів у сфері філології, презентація результатів академічному товариству й оформлення прав інтелектуальної власності	<i>Достатні здатності</i> до застосування; інтелектуального потенціалу знань з історії та сучасного стану мовознавчих /літературознавчих учень; методології граматики української мови; до соціально-філософського аналізу проблем у сфері освіти, науки й інноватики; знань з літератури як художньої системи, етнопсихології, історії та народної культури української діаспори, комунікативного синтаксису, української періодики (історії та сучасності), медіатексту у сучасному комунікативному дискурсі	4	В, С	70- 89
----------	---	---	---	---	---------	-----------

ВІСОКИЙ	<i>Покращені здатності до :</i> спілкування іноземними мовами; оперування абстрактними проєкціями мислення; здійснення наукових досліджень на необхідному рівні наукознавства; креативної діяльності та новаторства; системного аналізу проблем технологічної цифровізації суспільних видів діяльності, пов'язаних з соціокультурними комунікаціями державними та іноземними мовами; до лідерства; до міжнародної співпраці, комунікацій з експертами з різних професійних категорій педагогічної та філологічної сфери фахової діяльності; застосування підходів, принципів і методів наукового дослідництва у науковій і педагогічній діяльності	<i>Покращені здатності до:</i> системного аналізу професійної мобільності; застосування сучасних наукових знання у філологічній семантиці для вирішення фахових проблем; фахово компетентної та продуктивної участі в різних форматах наукових комунікацій, зібрань академічних публікацій у галузі мовознавства та літературознавства; до застосовування знань з: мовленнєвого етикету у комунікативній діяльності фахівця, наукового стилю мовлення, тренінгу професійного самовизначення, документознавства у сфері освіти; до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу; забезпечення функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища; формування в учнів культури академічної доброчесності та етики, їх принципів у фаховому призначенні; <i>Покращені уміння:</i> оперувати спеціальною термінологією наукових філологічних досліджень; розуміння важливості використання експресивних, емоційних і логічних засобів мови	<i>Покращені здатності з</i> лінгвістичного/літературознавчого аналізів текстів; до інноваційної діяльності у забезпеченні філологічних дисциплін; до прогностики тенденцій літературознавства; до соціально-філософського аналізу проблем наукознавства, філології, педагогіки та інших конкретно-наукових ситуацій, тенденцій; до застосовування знань з семантичної граматики, стилістики PR-тексту та рекламних повідомлень, лінгвоаналізу іншомовного тексту, психології стресу, редагування перекладу; текстології та редагування тексту як об'єкту лінгвістичних досліджень; інформаційної безпеки, літературознавчої герменевтики, профілактики та врегулювання конфліктів, історії української літературної критики	5	А	90-100
---------	---	--	---	---	---	--------

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ**Н А К А З**

від «04» жовтня 2023 р.

Київ

№ 01-10/191

**Про затвердження загального
списку експертів, які можуть
залучатися до проведення
сертифікації педагогічних
працівників у 2023 році**

Відповідно до підпункту 12 пункту 4 Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, абзацу шостого пункту 29 Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094), з метою забезпечення вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) у 2023 році

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити загальний список експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році, що додається.
2. Департаменту акредитації та моніторингу (ВЕЛИЧКО Неля) здійснити організаційне забезпечення вивчення практичного досвіду учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури).
3. Територіальним органам Державної служби якості освіти України забезпечити:
 - 1) формування експертних груп та закріплення їх за учасниками сертифікації (вчителями української мови та літератури);
 - 2) експертів необхідними інформаційними та методичними матеріалами;
 - 3) вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) у строк з 16 жовтня по 24 листопада 2023 року відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), затвердженої

наказом Державної служби якості освіти України від 07 серпня 2023 року № 01- 10/168;

4) заповнення експертами, за результатами вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), форм експертних висновків та їх передачу до Державної служби якості освіти України на пізніше 28 листопада 2023 року.

4. Відділу інформаційних технологій та технічного захисту інформації (ТКАЛПЧ Олег) оприлюднити цей наказ на сайті Державної служби якості освіти України.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови ЯКИМЕНКА Олександра.

Голова

Руслан ГУРАК

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ**НАКАЗ**

від «___» _____ 20__ р.

Київ

№ _____

**Про затвердження загального
списку експертів, які можуть
залучатися до проведення
сертифікації педагогічних
працівників у 2024 році**

Відповідно до підпункту 12 пункту 4 Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, абзацу шостого пункту 29 Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094), з метою забезпечення вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів початкових класів) у 2024 році

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити загальний список експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів початкових класів) у 2024 році, що додається.
2. Департаменту акредитації та моніторингу (ВЕЛИЧКО Неля) здійснити організаційне забезпечення вивчення практичного досвіду учасників сертифікації (вчителів початкових класів).
3. Територіальним органам Державної служби якості освіти України забезпечити:
 - 1) формування експертних груп та закріплення їх за учасниками сертифікації (вчителями початкових класів);
 - 2) експертів необхідними інформаційними та методичними матеріалами;
 - 3) вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000E52A2C00F69DBE00
Підписувач Гурак Руслан Васильович
Дійсний з 26.07.2023 20:51:27 по 24.07.2024 20:51:27

Державна служба якості освіти України

№ 01-10/101 від 28.03.2024

початкових класів) у строк з 10 вересня по 25 жовтня 2024 року відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів початкових класів), затвердженої наказом Державної служби якості освіти України від 01 березня 2019 р. № 01-11/9 (в редакції наказу Державної служби якості освіти України від 23 січня 2024 р. № 01-10/28);

4) заповнення експертами, за результатами вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів початкових класів), форм експертних висновків та їх передачу до Державної служби якості освіти України не пізніше 31 жовтня 2024 року.

4. Відділу інформаційних технологій та технічного захисту інформації (ТКАЛІЧ Олег) оприлюднити цей наказ на сайті Державної служби якості освіти України.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови ЯКИМЕНКА Олександра.

Голова

Руслан ГУРАК

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

від «___» _____ 20___ р.

Київ

№ _____

**Про затвердження загального
списку експертів, які можуть
залучатися до проведення
сертифікації педагогічних
працівників у 2024 році**

Відповідно до підпункту 12 пункту 4 Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, абзацу шостого пункту 29 Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094), з метою забезпечення вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) у 2024 році

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити загальний список експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2024 році, що додається.
2. Департаменту акредитації та моніторингу (ВЕЛИЧКО Неля) здійснити організаційне забезпечення вивчення практичного досвіду учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури).
3. Територіальним органам Державної служби якості освіти України забезпечити:
 - 1) формування експертних груп та закріплення їх за учасниками сертифікації (вчителями української мови та літератури);
 - 2) експертів необхідними інформаційними та методичними матеріалами;
 - 3) вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000E52A2C00F69DBE00

Підписувач Гурак Руслан Васильович

Дійсний з 26.07.2023 20:51:27 по 24.07.2024 20:51:27

Державна служба якості освіти України

№ 01-10/102 від 28.03.2024

української мови та літератури) у строк з 16 квітня по 31 травня 2024 року відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), затвердженої наказом Державної служби якості освіти України від 07 серпня 2023 року № 01- 10/168 (в редакції наказу Державної служби якості освіти України від 23 січня 2024 р. № 01-10/29);

4) заповнення експертами, за результатами вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), форм експертних висновків та їх передачу до Державної служби якості освіти України на пізніше 07 червня 2024 року.

4. Відділу інформаційних технологій та технічного захисту інформації (ТКАЛПЧ Олег) оприлюднити цей наказ на сайті Державної служби якості освіти України.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови ЯКИМЕНКА Олександра.

Голова

Руслан ГУРАК

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної служби якості
освіти України

01.03.2019 № 01-11/9

(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України23.01.2024 № 01-10/28)

МЕТОДИКА експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів початкових класів)

Методика розроблена для вивчення практичного досвіду учасників сертифікації – вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти.

Система освіти України в умовах інтеграції в європейський простір зазнає значних змін та оновлень. Імплементация міжнародного досвіду вимагає виконання багатьох завдань.

Одним із пріоритетних завдань освітньої політики держави є забезпечення якості освіти та впровадження кращих світових практик. Це залежить від низки факторів, таких як: професійність педагогічних кадрів, їх готовність до ефективної діяльності в умовах змін та прагнення до безперервного вдосконалення фахової майстерності.

Численні зарубіжні дослідження (McKinsey, OECD) підтверджують, що високоефективні освітні системи мають певні спільні складові та використовують подібні інструменти для покращення результатів навчання учнів, зокрема:

- 1) залучення найкращих фахівців до педагогічної діяльності;
- 2) перетворення цих фахівців на ефективних педагогів;
- 3) здатність системи забезпечити найкращі умови навчання для кожної дитини.

Зазначені складові є ефективними, забезпечують істотне поліпшення результатів за короткий проміжок часу та не залежать від культури і системи освіти країни.

В українській освітній системі поєднання цих складових закладено у процедурі сертифікації педагогічних працівників.

Сертифікація – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи.

Метою сертифікації є виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню.

Сертифікація – це важливий етап у кар’єрі педагогічного працівника, що забезпечує підвищення якості його професійної діяльності через зовнішнє оцінювання та самооцінювання, осмислення досягнутого та проектування подальшого професійного вдосконалення.

Відповідно до Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094), вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації організовується Державною службою якості освіти України (далі – Служба). Для організації вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації Служба розробляє та затверджує Методику експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (далі – Методика).

Під час розроблення Методики враховано Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста), затверджений Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства 23 грудня 2020 р. № 2736 (далі – Професійний стандарт), Рамку безперервного професійного розвитку вчителів, розроблену Міністерством освіти і науки України спільно з Британською Радою в Україні, Australian Professional Standards for Teachers, Learning standards, teaching standards and standards for school principals: a comparative study, Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers, Supporting key competence development: learning approaches and environments in school education, Road to 21st Century Competencies, Professional standard Teacher EstQF, а також результати опитувань експертів, які залучалися до сертифікації з 2019 по 2022 роки.

Методика має інформаційний, роз’яснювальний та рекомендаційний характер і призначена для використання експертами під час оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації – вчителів початкових класів.

Під компетентністю в цій Методиці розглядається системний прояв знань, умінь, здібностей і особистісних якостей педагогічного працівника, що дають можливість йому успішно вирішувати функціональні завдання, які становлять сутність професійної діяльності.

Методикою передбачено експертне оцінювання 15 професійних компетентностей за 28 критеріями. Кількість критеріїв кожної професійної компетентності максимально узгоджено з переліком трудових дій, визначених Професійним стандартом.

**Кількісний розподіл критеріїв
за професійними компетентностями**

Професійна компетентність	Критерії	Кількість критеріїв
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	2
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	
2. Предметно-методична	2.1. Забезпечення реалізації змістової складової освітнього процесу	4
	2.2. Реалізація технологічної складової освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг засвоєння учнями навчального матеріалу	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	2
	3.2. Цифровий етикет та комунікація	
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	2
	4.2. Врахування психологічних особливостей учнів	
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	2
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Взаємодія з учнями в освітньому процесі	2
	6.2. Співпраця з батьками учнів, іншими учасниками освітнього процесу	
7. Інклюзивна	7.1. Здатність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	2
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності	3
	8.2. Формування в учнів навичок безпечної поведінки	
	8.3. Надання домедичної допомоги	
9. Проектувальна	9.1. Проектування освітнього середовища	1

10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	1
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	1
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Оцінювання навчальних досягнень учнів	2
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання навчальних досягнень	
13. Інноваційна	13.1. Обізнаність з інноваційними педагогічними технологіями	2
	13.2. Використання інновацій у професійній діяльності	
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	1
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	1
Загальна кількість критеріїв		28

Під час експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації методами збирання інформації є:

- спостереження за навчальними заняттями;
- спостереження за самоаналізом навчального заняття;
- аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації;
- інтерв'ю з учасником сертифікації.

Аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації. Самопрезентація передбачає розкриття учасником сертифікації власного професійного образу, відображення досвіду та досягнень за останні 2 роки. Тривалість самопрезентації – **до 15 хвилин**.

Самопрезентація готується заздалегідь у довільному форматі: розповідь із демонстрацією освітнього середовища, електронна презентація (з аудіосупроводом або без нього), мультимедійна презентація, відеоролик, комбінація форматів. Обов'язковими змістовими складовими презентації є:

- Я – вчитель (коротка інформація про учасника сертифікації);
- Освітнє середовище мого класу;
- Я – учні – батьки;
- Мої здобутки в професії.

Спостереження за навчальними заняттями. Навчальні заняття проводяться учасником сертифікації згідно з календарним планом його роботи та відповідним навчальним планом.

Експерти спостерігають не менше ніж за двома навчальними заняттями. За умови переривання спостереження через повітряні тривоги, відключення електроенергії або з інших причин тривалість спостереження становить:

- не менше ніж 70 хвилин навчального часу у 1-х класах/80 хвилин навчального часу у 2 – 4-х класах під час проведення навчальних занять в очному форматі;

- від 40 до 60 хвилин навчального часу у 1 – 2-х класах/від 40 до 90 хвилин навчального часу у 3 – 4-х класах під час проведення навчальних занять у дистанційному синхронному форматі залежно від кількості навчальних занять учнів у день вивчення.*

Спостереження за самоаналізом навчального заняття.

Після проведення усіх навчальних занять, за якими здійснюється спостереження, учасник сертифікації здійснює самоаналіз одного заняття на вибір експертів.

Експерти спостерігають за умінням учасника сертифікації здійснити об'єктивний аналіз результативності навчального заняття, реалізації поставлених цілей, ефективності використаних технологій, методів і прийомів навчання, дати оцінку навчально-пізнавальної діяльності / активності учнів на занятті тощо.

Самоаналіз дає можливість з'ясувати розуміння вчителем сильних і слабких сторін своєї професійної діяльності, встановити причиново-наслідкові зв'язки для прогнозування подальших навчальних занять. Тривалість самоаналізу – до **10 хвилин**.

Інтерв'ю з учасником сертифікації спрямоване на уточнення показників, які не вдалося простежити за допомогою інших методів збирання інформації, але необхідних для цілісного оцінювання професійної компетентності. Наприклад, за умови відсутності в класі дітей з особливими освітніми потребами оцінити інклюзивну компетентність вчителя експерти можуть через відповідні запитання або моделювання певної ситуації.

Тривалість інтерв'ю з учасником сертифікації **не перевищує 60 хвилин**.

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації відбувається впродовж одного дня з використанням цифрових технологій.

У разі повітряної тривоги, відсутності електроенергії, інтернету або за інших причин, які спричиняють переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, експерти складають **Акт про переривання вивчення** (Додаток 1). Цей акт експерти складають також у разі виникнення технічних проблем в учасника сертифікації, що унеможливають спостереження за навчальними заняттями.

У разі перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації на підставі його письмового звернення з наданням обґрунтованих підстав (довідка, листок непрацездатності, наказ ЗЗСО тощо) експертна група складає **Акт про перенесення дати вивчення** (Додаток 2).

* Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>.

У випадках, коли встановлено невідповідність даних про учасника сертифікації, поданих під час реєстрації, складається **Акт фіксації невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам** (Додаток 3).

Акти експерти підписують особистим підписом або шляхом накладання кваліфікованого електронного підпису та надсилають їх до територіального органу Служби.

Під час вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації оцінювання кожної професійної компетентності відбувається за визначеними критеріями, які розкриваються через набір показників. Прояв/реалізація кожного показника фіксується у **Робочій таблиці вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації** (Додаток 4).

Кожен критерій оцінюється від 1 до 5 балів:

1 (один) бал за критерій виставляється, якщо один або декілька його показників не простежуються / не реалізуються, а інші його показники простежуються фрагментарно / реалізуються мінімальною мірою;

2 (два) бали за критерій виставляються, якщо його показники простежуються фрагментарно та реалізуються мінімальною мірою;

3 (три) бали за критерій виставляються, якщо його показники простежуються іноді та реалізуються певною мірою;

4 (чотири) бали за критерій виставляються, якщо його показники простежуються майже постійно та реалізуються достатньою мірою;

5 (п'ять) балів за критерій виставляються, якщо кожен його показник простежується постійно та реалізується повною мірою.

Бали за кожен критерій вносяться до **Таблиці експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації** (Додаток 5).

Кількість балів за професійну компетентність (P_m), отримана учасником сертифікації від одного експерта, визначається як сума балів, набраних за всіма критеріями цієї компетентності:

$$P_m = \sum_{i=1}^4 n_{mi}$$

$$m = \overline{1, 15}$$

$$i = \overline{1, 4}$$

де n_{mi} — кількість балів за відповідний критерій.

Кількість балів за всіма професійними компетентностями (P), отриманих учасником сертифікації від одного експерта, визначається за формулою:

$$P = \sum_{m=1}^{15} P_m$$

За результатами експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду його роботи експертна група заповнює форму експертного висновку, що підписується всіма експертами експертної групи.

До експертного висновку вноситься кількість балів за кожен критерій, яка визначається як середнє арифметичне значення балів, отриманих від двох експертів за відповідний критерій:

$$n_{\text{сер}k} = \frac{n1_k + n2_k}{2}$$

$k = \overline{1.1., 15.1.}$

де $n1_k$ – кількість балів за критерій від першого експерта;

$n2_k$ – кількість балів за критерій від другого експерта.

Загальна сума балів ($N_{\text{заг}}$), набраних учасником сертифікації за результатами вивчення практичного досвіду його роботи, визначається за формулою:

$$N_{\text{заг}} = \sum_{m=1}^{15} n_{\text{сер}k}$$

Загальна сума балів, набраних учасником сертифікації, буде знаходитися в діапазоні від 28 до 140 балів.

Директор департаменту
акредитації та моніторингу

Неля ВЕЛИЧКО

Додаток 1
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів початкових класів)

АКТ

від _____ 2024 р. № _____

Про переривання вивчення
практичного досвіду роботи
учасника сертифікації

Експертна група, у складі:

Експерт 1 _____ ID

Експерт 2 _____ ID ,

яка здійснювала вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації
(вчителя початкових класів)

(прізвище, ім'я, по батькові)

ID учасника склала та підписала цей акт про наступне.

Вивчення практичного досвіду роботи: _____

(метод збирання інформації під час, якого відбулося переривання вивчення)

відбувалося впродовж _____ хвилин (офлайн /онлайн) та було
(підкреслити необхідне)

перервано через _____
(вказати причину: повітряна тривога, відсутність інтернету, електроенергії тощо)

про що засвідчуємо та підтверджуємо власними підписами.

Члени експертної групи:

(підпис)

(ініціали та прізвище)

(підпис)

(ініціали та прізвище)

Додаток 2
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів початкових класів)

АКТ

від _____ 20__ р.

№ _____

Про перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації

Експертна група у складі:

експерта 1 _____ ID
(прізвище, ім'я, по батькові)

експерта 2 _____ ID ,
(прізвище, ім'я, по батькові)

яка повинна була здійснювати вивчення практичного досвіду роботи учасника

сертифікації _____ ID ,
(прізвище, ім'я, по батькові)

склала та підписала цей акт про наступне.

«__» _____ 20__ року до експертної групи звернувся учасник
сертифікації про перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи у
зв'язку з _____
(вказати причину)

Наступну дату вивчення буде погоджено з учасником сертифікації та
внесено до графіку вивчень, про що засвідчуємо та підтверджуємо власними
підписами.

Члени експертної групи:

(особистий підпис)

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(особистий підпис)

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Додаток 3
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів початкових класів)

(на бланку територіального управління)

АКТ

фіксації виявлення невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам

« ____ » _____ 2024 р. м. _____ № ____

Ми, що нижче підписалися, керівник територіального управління
Державної служби якості освіти України у _____,
(область) (прізвище, власне ім'я, по батькові)

та _____
(посада працівника ТУ) (прізвище, власне ім'я, по батькові)

_____ (посада працівника ТУ) (прізвище, власне ім'я, по батькові)

склали цей акт про наступне.

Відповідно до вимог абзацу першого пункту 5¹ Положення про
сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету
Міністрів України від 7 грудня 2018 р. № 1190 (далі – Положення), взяти участь
у сертифікації можуть педагогічні працівники, які на момент реєстрації для
участі в сертифікації працюють на відповідній посаді за основним місцем роботи
та мають стаж педагогічної роботи не менше двох років.

На виконання вимог абзацу другого пункту 7 Положення, Міністерством
освіти і науки України видано наказ від 01 грудня 2023 р. № 1464 «Про деякі
питання проведення сертифікації педагогічних працівників у 2024 році»
(далі – наказ МОН № 1464) у пункті 4 якого визначено, що у 2024 році
сертифікація здійснюватиметься щодо педагогічних працівників, які обіймають
посади вчителів початкових класів.

Як встановлено з отриманих від _____
(назва закладу освіти)

матеріалів, а саме: _____
(довідки про основне місце роботи, розкладу навчальних занять,

копії трудової книжки, наказів закладу освіти тощо),

учасник(ця) сертифікації педагогічних працівників

(ID учасника _____) *(прізвище, ім'я, по батькові)* на момент реєстрації для участі в сертифікації, що проводиться в 2024 році, працював(ла) за основним місцем роботи на посаді _____, що не передбачено пунктом 4 наказу МОН № 1464, а отже не відповідав(ла) та не відповідає вимогам абзацу першого пункту 5¹ Положення.

У зв'язку із фіксацією факту невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам, відповідно до абзацу третього пункту 32 цього Положення вивчення практичного досвіду роботи _____

ID учасника сертифікації (вчителя початкових класів) *(прізвище, ім'я, по батькові)* _____ не проводиться.

Додатки: на _____ арк. у 1 прим.

Місце і час складання акта: м. _____, вул. _____, _____ поверх, каб. № _____, _____ год. _____ хв.

Начальник територіального управління

Працівники управління

Додаток 4
до Методики експертного оцінювання
професійних компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів початкових класів)

				ID експерта
				ID учасника

РОБОЧА ТАБЛИЦЯ ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ УЧАСНИКА СЕРТИФІКАЦІЇ

Професійна компетентність	Критерії	Показники критерію	Методи збирання інформації			
			Спостереження за навчальними заняттями	Аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації	Спостереження за самоаналізом навчального заняття	Інтерв'ю з учасником сертифікації
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	Вільно володіє / спілкується державною мовою (мовою національних меншин), використовує сучасну професійну термінологію				

		Виклад думки логічний, послідовний, доступний, з точним формулюванням змісту висловлювання				
		Стиль спілкування відповідає соціальній ролі педагогічної професії				
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	Навчає учнів грамотно будувати висловлювання, за потреби коригує мовлення учнів				
		Залучає учнів до жвавого та активного обговорення, вільного висловлювання думок				
2. Предметно-методична	2.1. Забезпечення реалізації змістової складової освітнього процесу	Стимулює учнів до розгорнутих відповідей, формує уміння аргументувати власну точку зору				
		Спостерігає та фасилітує комунікацію дітей між собою				
		Зміст заняття відповідає обов'язковим результатам навчання				
		Звертається до власного досвіду учнів та набутих знань під час вивчення нового матеріалу				
		Зміст навчального матеріалу спрямований на формування та розвиток загальнолюдських цінностей				
		Застосовує міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей				

	2.2. Реалізація технологічної складової освітнього процесу	Застосовує методики та технології навчання, ефективні для досягнення поставленої мети				
		Дотримується принципу доступності навчання				
		Забезпечує диференційований підхід у навчанні				
		Забезпечує компетентнісний підхід у навчанні				
		Сприяє розвитку критичного мислення учнів				
	2.3. Моніторинг засвоєння учнями навчального матеріалу	Відстежує розуміння учнями навчального матеріалу				
		Приділяє увагу якості виконання завдань				
		Веде педагогічне спостереження та фасилітує роботу учнів				
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	На занятті дотримується балансу між обсягом власної мовленнєвої активності та мовленням учнів				
		Уміє спрямувати увагу учнів на досягнення освітньої мети				
		Адаптує зміст навчального матеріалу залежно від його сприймання учнями				
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в	Використовує наявні в закладі освіти цифрові (інформаційні) технології та пристрої				

	освітньому процесі	Використовує електронні освітні ресурси, що відповідають основним вимогам Положення про електронні освітні ресурси				
		Використовує особисто розроблені цифрові навчальні та методичні матеріали				
		Поєднує синхронний та асинхронний режими під час дистанційного навчання				
		Використовує цифрові інструменти				
	3.2. Цифровий етикет та комунікація	Дотримується академічної доброчесності під час використання матеріалів з інтернет-ресурсів				
		Навчає учнів правил безпечного користування інтернет-ресурсами				
		Дотримується правил цифрового етикету				
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	Застосовує методи та прийоми мотивації учнів до навчальної діяльності				
		Розвиває пізнавальний інтерес учнів				
		Стимулює учнів до активності в освітньому процесі				
	4.2. Врахування психологічних	Здійснює освітній процес з урахуванням вікових особливостей учнів				

	особливостей учнів	Враховує індивідуальні особливості учнів, у т.ч. дітей, які отримали психологічну травму внаслідок військової агресії/вимушено переселилися із зони бойових дій				
		За потреби застосовує вправи на зниження стресового стану в учнів				
		Враховує зміни психології учнів (регресія, зниження пам'яті, концентрації уваги тощо) як наслідок військової агресії				
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	Вчить учнів розуміти власні почуття, емоції та керувати ними				
		Вчить учнів розуміти емоційний стан інших людей та проявляти емпатію				
		Створює ситуацію успіху				
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	Педагогічна спрямованість емоцій				
		Володіє навичками емпатії				
		Педагогічно доцільно реагує на дитячі емоції				
		Імідж вчителя відповідає педагогічній професії				
6. Педагогічного партнерства	6.1. Взаємодія з учнями в освітньому процесі	Дотримується принципів педагогіки партнерства, володіє культурою діалогу				

		Створює психологічний комфорт, ділову творчу атмосферу в дитячому колективі				
		Працює над згуртуванням дитячого колективу, створює умови для адаптації дітей із числа ВПО (залучає учнів до спільних рішень щодо навчання, соціальної взаємодії, облаштування освітнього середовища, відпочинку)				
7. Інклюзивна	6.2. Співпраця з батьками учнів, іншими учасниками освітнього процесу	Комунікує з батьками (особами, які їх замінюють), у т.ч. з батьками дітей із числа ВПО щодо їх адаптації, поведінки, успішності тощо у закладі освіти				
		Залучає членів сім'ї до участі в освітній діяльності та освітніх проєктах				
		Організовує системну та ефективну комунікацію з суб'єктами освітнього процесу (вчитель, учні, батьки) в умовах дистанційного навчання				
	7.1. Здатність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	Знає нормативні вимоги до організації навчання в інклюзивному класі				
		Знає особливості роботи у команді із залученими фахівцями, зокрема асистентом вчителя				
		Знає необхідні умови успішної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами				
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими	Володіє методами та прийомами формування в учнів дружнього та неупередженого ставлення до осіб з особливими освітніми потребами				

	освітніми потребами	Попереджає (розповідає, роз'яснює) виникнення психотравмуючих ситуацій у системі міжособистісних відносин: дитина з ООП – однолітки Налагоджує взаємодію батьків дитини з ООП та батьків учнів класу				
8. Здоров'язберезувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності	Знає правила безпечної поведінки, в тому числі в різних надзвичайних ситуаціях/умовах воєнного стану Знає правила надання домедичної допомоги Розпізнає зовнішні ознаки погіршення самопочуття дитини Забезпечує відповідність освітнього середовища класу санітарно-гігієнічним вимогам				
	8.2. Формування в учнів навичок безпечної поведінки	Навчає учнів правил безпечної поведінки, у тому числі в умовах воєнного стану (під час обстрілів, евакуації, перебування в укритті; поводження з вибухонебезпечними предметами тощо) Популяризує та демонструє здоровий та безпечний спосіб життя, дотримується санітарно-гігієнічних норм Формує уявлення про булінг /запобігає проявам булінгу				

	8.3. Надання домедичної допомоги	Розпізнає зовнішні ознаки погіршення самопочуття дитини				
		Знає правила надання домедичної допомоги				
9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	Знає вимоги до змістового наповнення освітнього середовища та ефективно використовує його				
		Використовує доцільно дидактичні матеріали та обладнання з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів				
		Проєктує у класі різні освітні осередки: навчання, виховання, розвитку				
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	Знає вимоги до навчальних програм, вміє планувати освітній процес				
		Користується можливостями академічної свободи вчителя				
		Аналізує зміст навчального матеріалу, прогнозує можливі труднощі його сприйняття та результати засвоєння учнями				
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	Знає вимоги чинного законодавства щодо організації освітнього процесу, в тому числі в умовах воєнного стану				

		Добирає доцільно форми і види організації навчальної та пізнавальної діяльності учнів залежно від формату навчання (онлайн, офлайн)				
		Уміє раціонально розподілити час на занятті, дотримується встановлених часових меж				
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Оцінювання навчальних досягнень учнів	Використовує зрозумілі учням критерії оцінювання та аналізує результати їх навчальних досягнень				
		Здійснює індивідуальний підхід під час оцінювання навчальних досягнень учнів				
		Враховує вікові особливості учнів під час оцінювання їх навчальних досягнень				
		Проводить діагностико-коригувальне оцінювання				
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання навчальних досягнень	Формує в учнів навички взаємооцінювання навчальних досягнень				
		Формує в учнів навички контролю й самоконтролю, спонукає до рефлексії навчальної діяльності				
		Формує в учнів навички самооцінювання навчальних досягнень				
13. Інноваційна	13.1. Обізнаність з інноваційними педагогічними технологіями	Знає сучасні новації/дослідження, педагогічні технології в початковій освіті				
		Шукає нові шляхи розв'язання педагогічних проблем у випадку, якщо не спрацювають традиційні методи				

	13.2. Використання інновацій у професійній діяльності	Адаптує інновації до використання у власній практичній діяльності, виходячи з особливостей освітнього середовища				
		Має та представляє власні професійні напрацювання (самостійно розроблені)				
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	Планує професійний розвиток для досягнення поставлених цілей				
		Аналізує пропозиції різних суб'єктів освітньої діяльності щодо підвищення кваліфікації				
		Демонструє результати професійного розвитку (наявність відповідних документів)				
		Бере участь у взаємонавчанні, діяльності професійних спільнот, професійних конкурсах, залучається до роботи як освітній експерт, наставник, супервізор, тренер тощо				
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	Аналізує стан розвитку власних професійних компетентностей та здійснює моніторинг своєї професійної діяльності				
		Володіє навичками самоаналізу і самооцінювання власної педагогічної діяльності				
		Об'єктивний/самокритичний в оцінюванні власної професійної діяльності				

Додаток 5
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів початкових класів)

ID експерта
 ID учасника

**Таблиця експертного оцінювання професійних компетентностей
учасника сертифікації**

Професійна компетентність	Критерії	Кількість балів (від 1 до 5)
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
2. Предметно-методична	2.1. Забезпечення реалізації змістової складової освітнього процесу	
	2.2. Реалізація технологічної складової освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг засвоєння учнями навчального матеріалу	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	
	3.2. Цифровий етикет та комунікація	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	
	4.2. Врахування психологічних особливостей учнів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Взаємодія з учнями в освітньому процесі	
	6.2. Співпраця з батьками учнів, іншими учасниками освітнього процесу	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
7. Інклюзивна	7.1. Здатність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	

	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності	
	8.2. Формування в учнів навичок безпечної поведінки	
	8.3. Надання домедичної допомоги	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Оцінювання навчальних досягнень учнів	
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання навчальних досягнень	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
13. Інноваційна	13.1. Обізнаність з інноваційними педагогічними технологіями	
	13.2. Використання інновацій у професійній діяльності	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
Кількість балів за всіма компетентностями		

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної служби якості
освіти України

07.08.2023 № 01-10/168

(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України

№ _____)

МЕТОДИКА**експертного оцінювання професійних компетентностей
учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури)**

Сертифікація є процедурою зовнішнього оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників, що дає їм можливість не лише визначити свій інтелектуальний та педагогічний потенціал, але й осмислити досягнуте, вчасно та ефективно реагувати на професійні потреби й запити, спроектувати подальший професійний розвиток.

Третій етап сертифікації – вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації – організовується Державною службою якості освіти України (далі – Служба) відповідно до статті 51 Закону України «Про освіту», статті 49 Закону України «Про повну загальну середню освіту», пункту 4 Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094) (далі – Положення).

З метою організації вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) Службою розроблено методичку експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (далі – Методика).

Методичку розроблено з урахуванням положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, вимог Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства 23 грудня 2020 р. № 2736 (далі – Професійний стандарт), підходів щодо оцінювання рівня професійних компетентностей вчителів, зазначених у Рамці безперервного професійного розвитку вчителів, розроблених Міністерством освіти і науки України спільно з Британською Радою в Україні.

СЕД АСКОД - Державна служба якості освіти України
№ документа: 01-10/40
Дата реєстрації: 16.01.2025
Сертифікат: 3FAA8288358EC00304000000650D3600ADA1B300
Дійсний з: 28.02.2023 00:00:00
Дійсний до: 27.02.2025 23:59:59
Підписувач: Величко Неліа Олександрівна
Мітка часу: 17.01.2025 10:50:18

Методика має інформаційний, роз'яснювальний та рекомендаційний характер і призначена для використання експертами під час вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації – вчителів української мови та літератури.

Методикою передбачено експертне оцінювання 15 професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом, за 25 критеріями. Компетентність в Методиці розглядається як системний прояв знань, умінь, досвіду, здібностей та особистісних якостей педагогічного працівника, що дають можливість успішно вирішувати функціональні завдання, які становлять сутність його професійної діяльності.

Специфіку професійної діяльності вчителя української мови та літератури простежено в Методиці насамперед через його мовно-комунікативну та предметно-методичну компетентності.

Мовно-комунікативна компетентність учителя-словесника, окреслена в Методиці, включає вміння застосовувати мовно-літературну обізнаність в різних комунікативних ситуаціях, виробляти власну комунікаційну стратегію, ефективні способи взаємодії з колегами, організовувати комунікацію між учасниками освітнього процесу тощо.

Одним із визначальних складників професійної діяльності вчителя української мови та літератури є його предметно-методична компетентність. У фокусі уваги експертів – знання учасником сертифікації методологічних та теоретичних основ викладання навчальних предметів мовно-літературної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Мови і літератури», дотримання компетентнісного підходу в навчанні, розвиток критичного мислення учнів та ін.

Методикою передбачено вивчення практичного досвіду учасника сертифікації щодо формування в учнів мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду; розвитку у них здатності спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

У Методиці акцентовано увагу й на оцінюванні інших професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом. У Таблиці 1 представлено кількісний розподіл критеріїв за професійними компетентностями.

Таблиця 1.

**Кількісний розподіл критеріїв
за професійними компетентностями**

Професійна компетентність	Критерії	Кількість критеріїв
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	2
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	

2. Предметно-методична	2.1. Реалізація змістового складника освітнього процесу	4
	2.2. Реалізація технологічного складника освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг результатів навчання учнів	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	2
	3.2. Цифровий етикет	
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	2
	4.2. Урахування психологічних і вікових особливостей учнів	
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	2
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Співпраця суб'єктів освітнього процесу	1
7. Інклюзивна	7.1. Здатність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами	2
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності та формування в учнів навичок безпечної поведінки	2
	8.2. Надання домедичної допомоги	
9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	1
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	1
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	1
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Впровадження нових підходів до оцінювання результатів навчання	2
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання	
13. Інноваційна	13.1. Використання інновацій у професійній діяльності	1
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	1
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	1
Загальна кількість		25

Вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації здійснюється за допомогою чотирьох методів збирання інформації з використанням цифрових технологій та триває мінімум один день.

Методами збирання інформації є:

- аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації;
- спостереження за навчальними заняттями;
- спостереження за самоаналізом проведеного заняття;
- проведення інтерв'ю з учасником сертифікації.

Аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації. Самопрезентація передбачає розкриття учасником сертифікації власного професійного образу, відображення досвіду та досягнень за останні 2 роки. Тривалість самопрезентації – до **20 хвилин**.

Самопрезентація готується заздалегідь у довільному форматі: розповідь, електронна презентація (з аудіосупроводом або без нього), мультимедійна презентація, відеоролик, комбінація форматів. Обов'язковими змістовими складниками самопрезентації є:

1. Я – вчитель:

- коротка інформація про учасника сертифікації;
- особливості педагогічної діяльності (обґрунтування вибору модельної навчальної програми, створення безпечного освітнього середовища, професійна співпраця й обмін досвідом, психологічна та емоційна складова роботи учасника сертифікації).

2. Моя участь в організації українськомовного середовища у закладі освіти (тематичні виставки, організація заходів, оформлення кабінету української мови та літератури (за наявності) тощо).

3. Я – учні – батьки (форми комунікації, співпраці та зворотного зв'язку з учнями, батьками).

4. Мої досягнення у професійній діяльності.

Спостереження за навчальними заняттями.

Навчальні заняття учасник сертифікації проводить згідно з календарним планом його роботи та відповідним навчальним планом.

Експерти спостерігають не менше ніж за двома навчальними заняттями. За умови переривання спостереження через повітряні тривоги, відключення електроенергії або з інших причин тривалість спостереження становить:

- не менше ніж 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять в очному форматі;
- від 50 до 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять у дистанційному синхронному форматі залежно від кількості навчальних занять учнів у день вивчення.*

Спостереження проводиться за заняттями:

- у 5 – 11 класах;
- у одному й тому самому класі: 5-му, 6-му, 7-му, 8-му, 9-му, 10-му, 11-му;
- у класах на одній з паралелей за різними темами.

* Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>.

Експерти визначають строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації та планують спостереження за його навчальними заняттями відповідно до Таблиці 2.

Таблиця 2.

Орієнтовні варіанти організації спостереження за навчальними заняттями

Навчальні предмети / інтегровані курси, які викладає учасник сертифікації	Кількість навчальних занять з навчальних предметів / інтегрованого курсу
Українська мова	2 заняття з української мови
Українська література	2 заняття з української літератури
Українська мова та українська література	1 заняття з української мови та 1 заняття з української літератури
Інтегрований курс	2 заняття з інтегрованого курсу
Інтегрований курс та українська мова	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української мови
Інтегрований курс та українська література	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української літератури
Інтегрований курс, українська мова, українська література	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української мови (рекомендовано) або 1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української літератури або 1 заняття з української мови та 1 заняття з української літератури

Спостереження за самоаналізом проведених занять.

Після проведення усіх навчальних занять, за якими здійснюється спостереження, учасник сертифікації здійснює самоаналіз одного заняття на вибір експертів.

Експерти спостерігають за умінням учасника сертифікації здійснити об'єктивний аналіз результативності навчального заняття, реалізації поставлених цілей, ефективності використаних технологій, методів і прийомів навчання, дати оцінку навчально-пізнавальної діяльності / активності учнів на занятті тощо.

Самоаналіз дає можливість з'ясувати розуміння вчителем сильних і слабких сторін своєї професійної діяльності, проаналізувати проблеми, способи й методи їх розв'язання, критично оцінити досягнення, помилки й недоліки в роботі, установити причиново-наслідкові зв'язки для прогнозування подальших навчальних занять. Тривалість самоаналізу – до **10 хвилин**.

Інтерв'ю з учасником сертифікації завершує вивчення його практичного досвіду роботи та спрямоване на уточнення показників, які не вдалося простежити за допомогою інших методів збирання інформації, але які є необхідними для цілісного оцінювання професійної компетентності. Наприклад,

за відсутності в класі дітей з особливими освітніми потребами оцінити інклюзивну компетентність учителя експерти можуть через відповідні запитання або моделювання певної ситуації.

Тривалість інтерв'ю з учасником сертифікації – **до 60 хвилин**.

Відповідно до Положення строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації визначають експерти. Проте у разі письмового звернення учасника сертифікації щодо неможливості його участі у сертифікації у визначений термін, з обґрунтуванням підстав (довідка, листок непрацездатності, наказ ЗЗСО тощо), експертна група складає **Акт про перенесення дати вивчення** (Додаток 1).

У разі повітряної тривоги, відсутності електроенергії, інтернету або за інших причин, які спричиняють переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, експерти складають **Акт про переривання вивчення** (Додаток 2). Цей акт експерти складають також у разі виникнення технічних проблем в учасника сертифікації, що унеможливають спостереження за навчальними заняттями.

У випадках, коли встановлено невідповідність даних про учасника сертифікації, поданих під час реєстрації, складається **Акт фіксації невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам** (Додаток 3).

Під час вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації оцінювання кожної професійної компетентності відбувається за визначеними критеріями, які розкриваються через набір показників. Кожний показник фіксується у **Робочій таблиці вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації** (Додаток 4).

Кожний критерій оцінюється від 1 до 5 балів:

1 (один) бал – якщо один або декілька показників критерію не простежувалися / не були реалізовані, а інші його показники простежувалися фрагментарно / були реалізовані мінімальною мірою;

2 (два) бали – якщо показники критерію простежувалися фрагментарно та були реалізовані мінімальною мірою;

3 (три) бали – якщо показники критерію простежувалися іноді та були реалізовані певною мірою;

4 (чотири) бали – якщо показники критерію простежувалися майже постійно та були реалізовані достатньою мірою;

5 (п'ять) балів – якщо кожен показник критерію простежувався постійно та був реалізований повною мірою.

Бали за критерії вносять до **Таблиці експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації** (Додаток 5).

Кількість балів за професійну компетентність (P_m), отриману учасником сертифікації від одного експерта, визначається як сума балів, набраних за всіма критеріями цієї компетентності:

$$P_m = \sum_{i=1}^4 n_{mi}$$

$$m = \underline{1, 15}$$

$$i = \underline{1, 5},$$

де n_{mi} — кількість балів за відповідний критерій.

Кількість балів за всіма професійними компетентностями (P), отриманих учасником сертифікації від одного експерта, визначають за формулою:

$$P = \sum_{m=1}^{15} P_m$$

За результатами експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації усі члени експертної групи заповнюють та підписують форму експертного висновку.

До експертного висновку вносять бали за кожен критерій (середнє арифметичне від двох експертів за відповідний критерій):

$$n_{\text{сер}k} = \frac{n1_k + n2_k}{2}$$

$$k = \underline{1.1., 15.1.},$$

де $n1_k$ — кількість балів за критерій від першого експерта;

$n2_k$ — кількість балів за критерій від другого експерта.

Загальну суму балів ($N_{\text{заг}}$), набраних учасником сертифікації за результатами вивчення практичного досвіду його роботи, визначають за формулою:

$$N_{\text{заг}} = \sum_{m=1}^{15} n_{\text{сер}k}$$

Загальна сума балів, набраних учасником сертифікації, буде знаходитися в діапазоні від 25 до 125 балів.

Начальник управління
сертифікації та освітніх програм

Неля ВЕЛИЧКО

Додаток 1
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів української мови та
літератури)
(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України
№ _____)

АКТ

від _____ 2025 р.

№ _____

Про перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації

Експертна група у складі:

Експерт 1 _____ ID
(прізвище, ім'я, по батькові)

Експерт 2 _____ ID ,
(прізвище, ім'я, по батькові)

яка повинна була здійснювати вивчення практичного досвіду роботи учасника

сертифікації _____ ID ,
(прізвище, ім'я, по батькові)

склала та підписала цей акт про таке.

«__» _____ 2025 року до експертної групи звернувся учасник
сертифікації (вчитель української мови та літератури) щодо перенесення дати
вивчення практичного досвіду роботи у зв'язку з

_____ (вказати причину)

Наступну дату вивчення буде погоджено з учасником сертифікації та
внесено до графіку вивчень, про що засвідчуємо особистими / електронними
підписами.

Члени експертної групи:

_____ (особистий
підпис)

_____ (власне ім'я, ПРІЗВІЩЕ)

_____ (особистий
підпис)

_____ (власне ім'я, ПРІЗВІЩЕ)

СЕД АСКОД - № 01-10/40 від 16.01.2025

Додаток 2
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів української мови та
літератури)
(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України
№ _____)

АКТ

від _____ 2025 р.

№ _____

Про переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації

Експертна група у складі:

Експерт 1 _____ ID

Експерт 2 _____ ID ,

яка здійснювала вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації
(вчителя української мови та літератури)

(прізвище, ім'я, по батькові)

ID учасника склала та підписала цей акт про таке.

Вивчення практичного досвіду роботи: _____

(метод збирання інформації під час, якого відбулося переривання вивчення)

відбувалося впродовж _____ хвилин (офлайн /онлайн) та було
(підкреслити необхідне)

перервано через _____
(вказати причину: повітряна тривога, відсутність інтернету, електроенергії тощо),

про що засвідчуємо та підтверджуємо власними підписами.

Члени експертної групи:

(підпис)

(ініціали та прізвище)

(підпис)

(ініціали та прізвище)

СЕД АСКОД - № 01-10/40 від 16.01.2025

Додаток 3
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації
(вчителів української мови та
літератури)
(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України
№)

(на бланку територіального управління)

АКТ
фіксації виявлення невідповідності учасника сертифікації встановленим
вимогам

« » 2025 г. М. №

Ми, що нижче підписалися, керівник територіального управління
Державної служби якості освіти України у _____,
(область) (прізвище, власне ім'я, по батькові)

та		
	(посада працівника ТУ)	(прізвище, власне ім'я, по батькові)
	(посада працівника ТУ)	(прізвище, власне ім'я, по батькові)

склали цей акт про таке.

Відповідно до вимог абзацу першого пункту 5¹ Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2018 р. № 1190 (далі – Положення), взяти участь у сертифікації можуть педагогічні працівники, які на момент реєстрації для участі в сертифікації працюють на відповідній посаді за основним місцем роботи та мають стаж педагогічної роботи не менше двох років.

На виконання вимог абзацу другого пункту 7 Положення Міністерством освіти і науки України видано наказ від 01 листопада 2024 р. № 1556 «Про деякі питання проведення сертифікації педагогічних працівників у 2025 році» (далі – наказ МОН № 1556) у пункті 4 якого визначено, що у 2025 році сертифікація здійснюватиметься щодо вчителів української мови і літератури.

Як встановлено з отриманих від _____
(назва закладу освіти)

матеріалів, а саме: _____
(довідки про основне місце роботи, розкладу навчальних занять,

копії трудової книжки, наказів закладу освіти тощо),

СЕД АСКОД - № 01-10/40 від 16.01.2025

учасник(ця) сертифікації педагогічних працівників _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

(ID учасника сертифікації _____) на момент реєстрації для участі в сертифікації, що проводиться в 2025 році, працював(ла) за основним місцем роботи на посаді _____, що не передбачено пунктом 4 наказу МОН № 1556, а отже не відповідав(ла) та не відповідає вимогам абзацу першого пункту 5¹ Положення.

У зв'язку з фіксацією факту невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам, відповідно до абзацу третього пункту 32 Положення, вивчення практичного досвіду роботи _____

(ID учасника сертифікації _____) не проводиться.
(прізвище, ім'я, по батькові)

Додатки: на _____ арк. у 1 прим.

Місце і час складання акта: м. _____, вул. _____,
_____ поверх, каб. № _____, _____ год. _____ хв.

Начальник територіального
управління

Працівники управління

Додаток4
до Методики експертного оцінювання
професійних компетентностей
учасників сертифікації (вчителів української
мови та літератури)
(в редакції наказу Державної служби якості
освіти України
_____ № _____)

ID експерта
 ID учасника

РОБОЧА ТАБЛИЦЯ ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ УЧАСНИКА СЕРТИФІКАЦІЇ
(учителя української мови та літератури)

Професійна компетентність	Критерії	Показники критерію	Методи збирання інформації			
			Спостереження за навчальними заняттями	Спостереження за самоналізом проведених занять	Аналіз самопрезентації	Інтерв'ю з учасником сертифікації
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	Вільно володіє державною мовою				
		Оперує професійною лексикою, зокрема лінгвістичною та літературознавчою термінологією				

СЕД АСКОД - № 01-10/40 від 16.01.2025

		Володіє якісними комунікативними ознаками культури мовлення (правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота, позитивно забарвлена експресія)				
		У мовленні уникає діалектизмів, інтерферентних помилок, просторіч, жаргонізмів, тавтологій, стильових дисонансів й недоречних іншомовних запозичень				
		Адаптує мовлення до вікових особливостей учнів (відсутність складної лінгвістичної термінології, швидкий/повільний темп тощо)				
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	Залучає учнів до активної комунікативної діяльності, вільного висловлювання				
		Навчає учнів аргументовано переконувати, підбивати підсумки				
		Залучає учнів до продуктивної / репродуктивної комунікації в усній і писемній формах				
	2. Предметно-методична	2.1. Реалізація змістового складника освітнього процесу				
		Моделює зміст заняття з урахуванням вимог до результатів навчання учнів, передбачених модельними навчальними (навчальними) програмами				
		Зміст навчального матеріалу спрямований на розвиток позитивного ставлення до української мови, культури українського народу, загальнолюдських цінностей				
		Ураховує досвід учнів та набуті ними знання під час вивчення нового навчального матеріалу				
		Застосовує міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту освітніх галузей				

		Зміст навчального матеріалу спрямований на розвиток в учнів ключових компетентностей і умінь, спільних для всіх компетентностей				
		Дотримується принципу доступності навчання				
	2.2. Реалізація технологічного складника освітнього процесу	Тип і структура заняття відповідають його темі й меті				
		Застосовує технології (форми, методи, засоби) навчання і організовує діяльність учнів для досягнення результатів навчання				
		Розвиває аналітичне й критичне мислення учнів				
		Дотримується принципу інтегрованого навчання української мови /літератури й розвитку мовлення				
	2.3. Моніторинг результатів навчання учнів	Відстежує розуміння учнями навчального матеріалу				
		Приділяє увагу якості виконання завдань				
		Веде педагогічне спостереження та фасилітує роботу учнів				
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	На занятті дотримується балансу між обсягом власної мовленнєвої активності та мовленням учнів				
		Адаптує зміст навчального матеріалу, ураховуючи його сприймання учнями				
		Уміє спрямувати увагу учнів на досягнення освітньої мети				
		Спонукає учнів до самоконтролю мовленнєвої діяльності				

		Коригує мовлення учнів, навчає грамотно будувати висловлювання				
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	Використовує електронні освітні ресурси, що відповідають основним вимогам Положення про електронні освітні ресурси (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text)				
		Доцільно використовує електронні освітні ресурси відповідно до мети, типу навчального заняття та з урахуванням форми навчання, вікових особливостей учнів				
		Використовує цифрові навчальні та методичні матеріали, розроблені особисто				
		Поеднує синхронний та асинхронний режими під час дистанційного навчання (якщо в цьому є потреба)				
	3.2. Цифровий етикет	Дотримується академічної доброчесності та правил цифрового етикету під час використання матеріалів з інтернет-ресурсів				
		Навчає учнів правил безпечного користування інтернет-ресурсами				
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	Мотивує учнів до вивчення української мови та літератури				
		Розвиває пізнавальний інтерес учнів до опанування змістом мовно-літературної освітньої галузі				
		Стимулює учнів до активної пізнавальної діяльності в освітньому процесі				
		Створює умови для формування позитивної самооцінки учнів				

	4.2. Урахування психологічних і вікових особливостей учнів	Здійснює освітній процес з урахуванням вікових особливостей учнів				
		Ураховує індивідуальні особливості учнів, зокрема й тих, які отримали психологічну травму внаслідок військової агресії та/або вимушено переселилися із зони бойових дій				
		Застосовує за потреби вправи на зниження стресового стану в учнів				
		Враховує зміни психології учнів (регресія, зниження пам'яті, концентрації уваги тощо) як наслідок військової агресії				
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	Розвиває в учнів вміння розуміти власні почуття та емоції, керувати ними				
		Навчає учнів розуміти емоційний стан людей та літературних персонажів, проявляти до них емпатію				
		Створює ситуацію успіху				
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	Демонструє емоційну стійкість, усвідомлене емоційне реагування				
		Конструктивно реагує на стрес, конфліктні ситуації				
		Формує власний професійно-педагогічний імідж				
6. Педагогічн ого партнерства	6.1. Співпраця суб'єктів освітнього процесу на засадах педагогічного партнерства	Реалізує механізми суб'єкт-суб'єктних відносин в педагогічній діяльності, володіє культурою діалогу				
		Створює ділову творчу атмосферу під час навчальних занять				
		Створює умови для адаптації учнів із числа ВПО				

		Залучає батьків (осіб, які їх замінюють) до освітнього процесу				
7. Інклюзивна	7.1. Здатність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами	Знає нормативні вимоги до організації навчання в інклюзивному класі				
		Знає особливості роботи в команді (із залученими фахівцями, зокрема асистентом вчителя)				
		Знає необхідні умови успішної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами				
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	Володіє методами та прийомами формування в учнів дружнього та неупередженого ставлення до осіб з особливими освітніми потребами				
		Запобігає виникненню психотравматичних ситуацій у системі міжособистісних стосунків: дитина з особливими освітніми потребами – однолітки				
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності та формування в учнів навичок безпечної поведінки	Дотримує сам(-а) та навчає учнів правил безпечної поведінки, зокрема в умовах воєнного стану (під час обстрілів, евакуації, перебування в укритті; поводження з вибухонебезпечними предметами тощо)				
		Організовує освітній процес з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог				
		Запобігає проявам булінгу				
	8.2. Надання домедичної допомоги	Розпізнає зовнішні ознаки погіршення самопочуття учня				
		Знає правила надання домедичної допомоги				

9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	Підбирає та використовує навчальну, довідкову літературу, навчально-методичні комплекти (підручники, посібники, робочі зошити) відповідно до мети й типу заняття та з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів				
		Використовує як освітній простір фізичний, інформаційний простори навчальних та інших приміщень закладу освіти				
		Адаптує освітнє середовище з урахуванням необхідності рівного доступу всіх учнів до навчальних матеріалів				
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	Здійснює планування освітнього процесу				
		Знає вимоги до розроблення календарного планування				
		Аналізує зміст навчального матеріалу та результати його засвоєння учнями, прогнозує можливі труднощі та пропонує шляхи їх подолання				
		Орієнтується в чинних модельних навчальних (навчальних) програмах навчальних предметів / інтегрованих курсів, які викладає; аргументує свій вибір				
		Використовує можливості академічної свободи вчителя				
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	Дотримується вимог чинного законодавства щодо організації освітнього процесу, зокрема в умовах воєнного стану				
		Добирає доцільно форми й види організації навчальної та пізнавальної діяльності учнів залежно від формату навчання (онлайн, офлайн, змішана форма)				
		Уміє раціонально розподілити час на занятті				

		Організовує заходи національно-патріотичного, естетичного й художнього спрямування, націлені на формування в учнів інтересу до вивчення мовно-літературної галузі				
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Впровадження нових підходів до оцінювання результатів навчання	Демонструє сам(-а) та формує в учнів розуміння нових підходів до оцінювання результатів навчання з мовно-літературної освітньої галузі				
		Залучає учнів до вироблення зрозумілих для них критеріїв оцінювання				
		Здійснює формувальне (поточне) оцінювання з використанням відповідних інструментів та фіксує його результати				
		Здійснює зворотний зв'язок щодо особистісного розвитку учнів, їхнього навчального поступу				
		Коригує навчальний процес відповідно до навчального поступу учнів				
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання	Формує в учнів навички самооцінювання, взаємооцінювання результатів навчання				
		Формує в учнів навички контролю й самоконтролю, спонукає до рефлексії навчальної діяльності				
13. Інноваційна	13.1. Використання інновацій у професійній діяльності	Слідкує за інноваціями у сфері освіти, знає сучасні педагогічні технології навчання української мови, літератури				
		Використовує інновації у викладанні предметів / інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі				
		Має власні професійні напрацювання				

14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	Аналізує пропозиції різних суб'єктів освітньої діяльності щодо підвищення кваліфікації				
		Планує професійний розвиток для досягнення поставлених цілей				
		Ділиться професійним досвідом та власними напрацюваннями з колегами				
		Бере участь діяльності професійних спільнот, професійних конкурсах; є наставником, супервізором, тренером, експертом у процедурах забезпечення якості освіти тощо				
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	Аналізує стан розвитку власних професійних компетентностей та здійснює моніторинг своєї професійної діяльності				
		Здатний об'єктивно та самокритично оцінювати власну професійну діяльність				

Додаток 5
до Методики експертного
оцінювання професійних
компетентностей учасників
сертифікації (вчителів
української мови та літератури)
(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України
№ _____)

ID експерта
 ID учасника

**Таблиця експертного оцінювання професійних компетентностей
учасника сертифікації
(вчителя української мови та літератури)**

Професійна компетентність	Критерії	Кількість балів (від 1 до 5)
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок учнів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
2. Предметно-методична	2.1. Реалізація змістового складника освітнього процесу	
	2.2. Реалізація технологічного складника освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг результатів навчання учнів	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	
	3.2. Цифровий етикет	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	

4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	
	4.2. Урахування психологічних і вікових особливостей учнів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Співпраця суб'єктів освітнього процесу	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
7. Інклюзивна	7.1. Здатність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами	
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності та формування в учнів навичок безпечної поведінки	
	8.2. Надання домедичної допомоги	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Впровадження нових підходів до оцінювання результатів навчання	
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
13. Інноваційна	13.1. Використання інновацій у професійній діяльності	

	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	
	<i>Кількість балів за компетентність</i>	
Кількість балів за всіма компетентностями		

Хроологія виступів Харітоненко Лесі Анатоліївни

2018

1. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Творчі прийоми на уроках української мови та літератури у школі» с. Носачів, Смілянського району Черкаської області, 11.01.2018 р.,
2. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Дозвіл на творчість» м. Ніжин, Чернігівської області, 21.04.2018р.

2019

1. Проведення майстер-класу «Прийоми критичного мислення – дієвий інструментарій вчителя - словесника», Київський ІППО, 26.02.2019 р.
2. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Творчі прийоми в роботі вчителя - словесника» смт. Красноріченське, Луганська обл., 28.03.2019 р.
3. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Формування навичок Soft Skills на уроках української мови та літератури в школі» м. Харків, 20.04.2019 р.
4. Проведення вебінару за темою «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти», всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 08.10.2019 р.
5. Виступ онлайн на III Усеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника» з темою «Методики і техніки вдосконалення мовленнєвої майстерності вчителя зарубіжної літератури засобами театральної педагогіки», Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 24.10.2019 р.

2020

1. Проведення вебінару за темою «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі», всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 09.01.2020 р.
2. Участь у всеукраїнському конкурсі «Учитель року - 2020» у номінації «Зарубіжна література» - перемога на обласному етапі конкурсу , Київська область
3. Участь у складі журі всеукраїнського конкурсу «Учитель року - 2020» у номінації «Початкова школа», обласний рівень, Київська область

4. Проведення вебінару за темою «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи» всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 11.02.2020 р.
5. Проведення вебінару за темою «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури» всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 18.03.2020 р.

2022

1. Проведення вебінару за темою «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі» всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 27.05.2022 р.
2. Проведення вебінару за темою «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів мовно-літературної освітньої галузі» всеукраїнська освітня платформа «Всеосвіта», 27.09.2022 р.
3. Виступ на національній події «EdCamp Georgia» з темою «Родзинки педагогічної майстерності українського вчителя» Батумський педагогічний університет імені Шота Руставелі, м. Батумі, Грузія, 27.11.2022р.

2023

1. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Практичний кейс учителя – словесника як засіб мотивації школярів» м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, 11.02.2023 р.
2. Виступ на національній події «EdCamp Georgia» з темою «Література – вид мистецтва для формування мислення школяра» Батумський будинок вчителя, м. Батумі, Грузія 10.03.2023 р.
3. Фасилітаторка сесії «Професійний розвиток вчителя» на всеукраїнському заході «Форум освіти 2023», організований Державною службою якості освіти України за сприяння МОН України, 08.09.2023 р.

2024

1. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Формування критичного мислення на уроках гуманітарного циклу шляхом застосування прийому сторітелінг» м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, 27.04.2024 р.
2. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Дозвіл на творчість для вчителя - словесника» м. Олександрія Кіровоградської обл., 06.05.2024 р.
3. Проведення теоретико – практичного тренінгу за темою «Професійний стандарт – орієнтир діяльності педагогічного працівника ЗЗСО» смт.

Коцюбинське Коцюбинської ОТГ Київської області, вересень – жовтень 2024р.

4. Проведення вебінару за темою «Професійний стандарт – орієнтир діяльності педагогічного працівника ЗЗСО» для педагогічних працівників України, ГО «Асоціація сертифікованих педагогічних працівників» м. Київ, 16.10.2024р.
5. Проведення тренінгу за темою «Професійний стандарт – орієнтир діяльності педагогічного працівника ЗЗСО» ЗЗСО № 309 м. Києва, 29.12.2024 р.

2025

1. Проведення вебінару за темою «Дитина з ООП в освітньому просторі» для педагогічних працівників України, м. Київ ГО «Асоціація сертифікованих педагогічних працівників», 05.03.2025 р.
2. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Творчі прийоми на уроках української мови та літератури як засіб мотивації учнів» м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, 04.04.2025 р.
3. Виступ онлайн на II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безбар'єрний простір в освіті: нові вимоги, виклики та успішні практики» з темою «Крок назустріч дитині з особливими освітніми потребами в освітньому просторі», Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 10.04.2025 р.
4. Виступ – експертна сесія на регіональній (не)конференції «EdCamp Ukraine» з темою «Творчі прийоми на уроках української мови та літератури як засіб мотивації учнів» м. Олександрія, Кіровоградської обл., 12.04.2025 р.
5. Проведення вебінару за темою «Професійний стандарт – орієнтир діяльності педагогічного працівника ЗЗСО» для педагогічних працівників Полтавської області, ЦПРПП Гребінківської міської ради Полтавської області, 16.04.2025 р.
6. Проведення циклу зустрічей (вебінарів) із студентами педагогічного факультету Українського національного університету імені Михайла Драгоманова за темою «Сертифікація – шлях до професійного зростання вчителя» 15, 22, 29.05.2025 р.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Харітоненко Л.А.** Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 61. Том 2. С.30-35.
2. **Харітоненко Л.А., Рідей Н.М.** Кейс професійної майстерності вчителя української мови і літератури. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 3(43). С.1805-1817.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

3. **Kharitonenko L.** Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. №2(1), pp. 57–71. (Index Copernicus).
4. **Kharitonenko L.** Analysis of innovative methods of Ukrainian language teaching at the educational institutions of general secondary education. *Futurity Education*. 2022. №2(2), pp.52–64. (Index Copernicus).
5. **Kharitonenko L.** STEM office of the Ukrainian language of the institution of general secondary education (Ukrainian experience). *Futurity Education*. 2022. № 2(4), pp. 44–52. (Index Copernicus).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Харітоненко Л.А.** Інформаційно-технологічні засоби підтримки кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції*, м. Ужгород, 17 травня, 2024 р. С. 253-254.

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації – посібники**

18. Науменко В.О., **Харітоненко Л.А.** Уроки літературного читання в 3 класі: *методичний посібник для вчителя*. Київ: Генеза. 2014. 272с.

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації:**

7. **Харітоненко Л.** Символ щастя – лелека. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2010. №31-32. С. 73-74.

8. Науменко В., **Харітоненко Л.** Календарне планування з читання за "Читанкою" (3 клас). *Початкова школа: науково-методичний журнал*. 2012. № 8. С.27-31.

9. **Харітоненко Л.** Інформаційний портфель учителя початкової школи. *Інформаційне забезпечення навчального процесу*. 2013. №8. С.91-94.

10. **Харітоненко Л.** Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*, 2013. №6. С. 13-15.

11. **Харітоненко Л.** Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*. 2014. № 4. С. 24-27.

12. **Харітоненко Л.** Творчі вправи і завдання заохотять до навчання: прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі. *Учитель початкової школи: Науково-методичний журнал*, 2014. №10. С.30-33.

13. **Харітоненко Л.** Літературне читання: прийоми роботи з учнями 4-го класу. *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*, 2015. № 9. С.28-30.

14. **Харітоненко Л.** Я у світі. Картки. 3-4 класи/ упорядник М. Пристінська. Київ: «Видавничий дім «Перше вересня». 2015. 88с.

15. Захарійчук М.Д., Стратілат І.Д., **Харітоненко Л.А.** Українська мова: книжка для вчителя: календарне планування та розробки уроків, 4 клас. Київ: Грамота. 2015. 216с.

16. **Харітоненко Л.** З літературою на «ти». *Література в школах України: науково-методичний журнал*. 2021. № 3(477). С.18-22.
- .

Додаток П

Відомості про апробацію результатів дисертації

№ з/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата проведення	Форма участі
1	I Національна конференція Edcamp Georgia 2022 «Освіта – колиска майбутнього»	Грузія, Батумі, 2022	очна, виступ
2	Міжнародна науково-практична конференція «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах програма»	Київ, 2022	заочна
3	VII Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив»	Переяслав, 2023, 2024	заочна
4	III Міжнародна наукова конференція «Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень»	Ужгород, 2024	заочна
5	III Усеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в освіті та педагогічна майстерність учителя-словесника»	Суми, 2019	заочна
6	Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція до Дня української писемності й мови «Українська мова: вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі»	Київ, 2022	заочна
7	«Освітній триатлон: резильєнтність, зростання, пошук перспектив»	Кривий Ріг, 2023	очно, виступ
8	II Всеукраїнська науково-практична конференція «Безбар'єрний простір в освіті: нові вимоги, виклики та успішні практики»	Рівне, 2025	заочно
9	«Освітнє середовище із дитиною в центрі»	Носачів, 2018	очно, виступ
10	«Вчительство у реаліях Нової української школи: професійне перезавантаження»	Ніжин, 2018	очно, виступ
11	«Наступність у формуванні наскрізних навичок НУШ: від початкової ланки до ЗВО» та «10 компетенцій у нових реаліях: шляхи подолання освітніх втрат»	Кривий Ріг, 2025	очно, виступ
12	«Лідери серед нас: як учнівська спільнота формує зміни»	Олександрія, 2025	очно, виступ